

बुद्धाची शिकवन

धम्मचक्र-

धर्माचे चक्र म्हणजे फिरत असलेल्या .या संस्कृत शब्दाचा अनुवाद आहे "चक्र-धर्म" बैलगाडीच्या चाकाप्रमाणेच ते भगवान बुद्धाच्या शिकवणीचे प्रतीक होते कारणते आजही मोठ्या प्रमाणावर आणि अखंडपणे पसरत आहे हे आठ आरे बौद्ध धर्माच्या आर्य . आर्य अष्टांगिक .हा सर्वात महत्त्वाचा मार्ग आहे .अष्टांगिक मार्गाचे प्रतिनिधित्व करतात मार्ग म्हणजे सम्यक दृष्टि, सम्यक विचार, सम्यक वाणी, सम्यक वर्तन, सम्यक उपजीविका, सम्यक प्रयत्न, सम्यक सजगता आणि सम्यक समाधी भगवान बुद्धाच्या मूर्ती आणि इतर . सध्या .मूर्ती तयार होण्याच्या जुन्या काळात धर्माचे हे चक्र उपासनेचे उद्दिष्ट होते आंतरराष्ट्रीय स्तरावर बौद्ध धर्माचे सामान्य प्रतीक म्हणून या चक्राचा वापर केला जातो.

कॉपीराई : १९६२, १९७२, १९८५, २००५, २०१३ बुक्क्यो डेन्डो क्योकाई यांनी या पुस्तकाचा कोणताही भाग परवानगी शिवाय उद्धृत केला जाऊ शकतो आम्ही फक्त एवढेच सांगतो . की, टोकियोतील बुखियो डेन्डो क्योकाई ला श्रेय देण्यात यावे आणि प्रकाशनाची एक प्रत आम्हाला पाठवली.
धन्यवाद.

BUKKYO DENDO KYOKAI

(Society for the Promotion of Buddhism)

3-14, Shiba 4-chome,

Minato-ku, Tokyo, Japan, 108-0014

Phone: (03) 3455-5851

Fax: (03) 3798-2758

Email: bdk@bdk.or.jp

<https://www/bdk.or.jp>

बुध्दांची प्रज्ञा महासागरा समान विशाल आणि प्रचंड करूणेने भरलेली आहे.

भगवान बुध्दाला कोणतेही रूप नाही, पण स्वतःला उत्कृष्टतेने प्रकट करतो आणि आपल्या करुणेच्या संपूर्ण हृदयाचे नेतृत्व करतो.

हे पुस्तक मौल्यवान आहे कारण त्यात पाच हजाराहून अधिक खंडात नमूद केल्याप्रमाणे भगवान बुध्दाच्या शिकवणीचे सार आहे जगातील सीमा आणि वांशिक अडथळ्यांच्या . पलीकडे जाऊन पंचवीसशेहून अधिक वर्षांपासून हे उपदेश जतन करून देण्यात आले आहेत.

या पुस्तकात समाविष्ट असलेले बुध्दाचे शब्द मानवी जीवनाच्या सर्व पैलूंना स्पर्श करतात आणि त्याला अर्थ देतात.

धम्मपद

या जगात द्वेष कधीही थांबत नाहीहा एक प्राचीन नियम आहे .ते फक्त मैत्रीने संपते . (५) .

आपण मूर्ख आहात असे मानणारा मूर्खी प्रत्येक /माणूस शहाणा माणूस आहे.आपण शहाणे आहे असे मानणाऱ्या मूर्खाला खरोखरच मूर्ख म्हणतात(६३) .

त्याने हजारो वेळा युद्धभूमीवर विजय मिळवला पाहिअसे त्याला वाटले, पण स्वतः वरः विजय मिळवणारा तो सर्वात उदात्त विजेता आहे (१०३) .

जो शंभर वर्षे जीवित राहून ही, त्याला सत्याचे दर्शन नाही झाले त्यापेक्षा, ज्याचे एक दिवसाचे जीवन असून सत्य दर्शन करतो तेच जीवन उत्तम आहे(११५) .

मनुष्याचा जन्म हा कठीण आहे, मनुष्याचे मर्त्य जीवन कठीण आहे, स धम्म श्रवण ऐकणे- कठीण आहे बुद्धाचे अस्तित्व .कठीण आहे (१८२)

सर्व पाप कर्माचा त्याग करणे, कुशल कर्माला विकसित करणे, आणि चित्त शुद्ध करणे हेच सर्व बुद्धानेएकमात्र शासन आहे .
(१८३)

पुत्र संरक्षण करत नाहीत, ना पिता, किंवा ना नातेवाईक सुद्धा, जो मृत्यूवर विजय करतो त्याला नातेवाईकांपासून कोणतेही संरक्षण नाही(२८८) .

अनुक्रमणिका

बुद्ध

अध्याय	पृष्ठ क्र.
अध्याय प्रथमः शाक्यमुनी बुद्ध	2
I. बुद्धाचे जीवन	2
II. बुद्धाची शेवटची शिकवण.....	10
अध्याय दुसराः शाश्वत आणि गौरवशाली बुद्ध	15
I. त्यांची करुणा आणि प्रतिज्ञा	15
II. आपल्यासाठी बुद्धाचा उद्धार आणि विमुक्ती.....	19
III. शाश्वत बुद्ध	22
अध्याय तिसराः बुद्धाचे रूप आणि त्यांचे गुण	25
I. बुद्धाच्या कायाचे तीन पैलू.....	25
II. बुद्धाचे रूप	29
III. बुद्धाचे गुण	32

धम्म

अध्याय प्रथमः कार्यकारणभाव	38
I. चार आर्य सत्य	38
II. कार्यकारणभाव	41
III. प्रत्ययसमुत्पन्न नियम	42
अध्याय दुसराः चित्त मात्रता का सिद्धांत आणि वस्तुमात्राची सत्यता	46
I. अनित्य आणि अहंकारहीनता.....	46
II. केवळ मनाचा सिद्धांत.....	49
III. वस्तुमात्राची सत्यता	52
IV. मध्यम मार्ग	57

अध्याय तिसरा: बुद्ध- स्वभाव.....	65
I. चित्ताची शुद्धता	65
II. बुद्धस्वभाव-	71
III. अहंकारहीनता	75
अध्याय चौथा : अपवित्रता	81
I. मानवी क्लेश	81
II. मानवी स्वभाव	88
III. मानव जीवन	90
IV. मानव जीवनाची सत्यता.....	95
अध्याय पांचवा: बुद्धाने दिलेले आश्वासन	102
I. अमिताभ बुद्धाची प्रतिज्ञा	102
II. अमिताभ बुद्धाची सुखावती तत्त्व	110

आचरणाचा मार्ग

अध्याय प्रथम: विशुद्धाचा मार्ग	116
I. मनाची विशुद्धी	116
II. कुशल आचरणाचा मार्ग	123
III. प्राचीन दंतकथा मध्ये धम्म शिक्षा	134
अध्याय दुसरे:संबोधिप्राप्तीचा प्रत्यक्ष आचरण मार्ग	150
I. सत्याचा शोध	150
II. आचरणाचा मार्ग	163
III. श्रद्धेचा मार्ग	176
IV. पवित्र गाथा	184

बंधुत्व

अध्याय प्रथम: बंधुत्वाचे कर्तव्ये	194
I. गृहत्याग करणारे.....	194

II. गृहस्थी	200
III. सत्यपूर्ण जीवन मार्गाचे व्यावहारिक मार्गदर्शन.....	212
अध्याय दुसरा :बुद्ध भूमीची स्थापना	225
I. सुसाबंदीत बंधुत्वता	225
II. बुद्ध खाना	233
III. ज्यांना बुद्धाच्या भूमीत वैभव प्राप्त झाले आहे अंगुत्तर निकाय	238
 स्रोत संदर्भ	 245
परिशिष्ट	
I. बौद्धधर्माचा संक्षिप्त इतिहास	258
II. बुद्धाच्या शिकवणीचा प्रसार	268
III. "बुद्धाच्या शिकवणीचा इतिहास"	271
IV. "बुद्धाच्या शिकवणीची अनुक्रमणिका "	273
सोसायटी फॉर द प्रमोशन ऑफ बुद्धिज्ञान अँड डिस्ट्रीब्युशन ऑफ द टीचिंग ऑफ बुद्ध.....	288

बुद्ध

अध्याय प्रथम शाक्यमुनी बुद्ध

। बुद्धाचे जीवन

१. शाक्य वंशातील क्षत्रिय हिमालयाच्या दक्षिणेकडील पायथ्याशी रोहिणी नदीकाठी राहत होते. त्यांच्यां गौतम कुलाचा राजा शुद्धोदनाने कपिल वस्तु येथे त्यांची राजधानी स्थापन केली आणि तेथे एक भव्य महाल निर्माण केला. राजा प्रजा-प्रेमी आणि बुद्धिमान होता.

राणीचे नाव महामाया होते. ती मुलगी, राजाच्या मामाची होती, जो राजा देखील शेजारी त्याच शाक्य कुलाची शाखा असलेल्या कोलीय वंशाचा होता.

वीस वर्षापर्यंत त्यांना मूलबाळ नव्हते. पण एक रात्री राणी महामायाला एक विचित्र स्वप्न पडले, ज्यात एक पांढरा हत्ती तिच्या गर्भाशयात छातीच्या उजव्या बाजूतून शिरला आणि ती गरोदर राहिली. राजा आणि लोक आशेने शाही मुलाच्या जन्मविषयी मोठे उत्सुक होते. त्यांच्या प्रथेनुसार राणी मुलाच्या जन्मासाठी तिच्या आईवडिलांच्या घरी देवदहास जाण्यास निघाली. वसन्त ऋतुचे मोहक व सुंदर वातावरण होते. राणीने मार्गावर लुंबिनी वनामध्ये विश्रांती केली.

चारही बाजूने अशोक वृक्ष फुलारून आले होते. आनंदित होऊन राणीने फांदी पकडण्यासाठी जसा उजवा हात वरती केला तेव्हाच राणी प्रसव झाली. आणि राजपुत्राचा जन्म झाला. स्वर्ग आणि पृथ्वीवरील सर्वांनी राणी आणि नवजात राजपुत्राचा अन्तःकरणापासून गौरव करून आनंद व्यक्त केला. हा संस्मरणीय दिवस वैशाख पौर्णिमेचा होता.

राजाचा आनंद सीमापार होता आणि त्याने त्याचे नाव सिद्धार्थ ठेवले, ज्याचा मूल अर्थ होतो “प्रत्येक इच्छा पूर्ण होणे”.

२. राजाच्या राजवाड्यात मात्र आनंद झाला परन्तु लवकरच ते वातारावरण दुःखामध्ये बदलले, काहीच दिवसानंतर सुंदर राणी महामाया अचानक मरण पावली. तिची धाकटी बहीण, महाप्रजापती हिने मुलाची पालक आई बनून त्याचे ममतेने व काळजीपूर्वक संगोपन केलेत.

असित नावाचा एक संन्यासी फार दूर डोंगरांमध्ये राहात होते. जेव्हा त्याना कपिलवस्तु महालावर एक तेजपुंज दिसून आला तेव्हा तो एक चांगला शकून समजून ते राजवाड्यामध्ये बालकाचे दर्शन घेण्यास आले. राजकुमाराला बघून त्यांनी भविष्यवाणी केली : “हा राजकुमार, जर राजवाड्यात राहिला तर, तो मोठा एक महान चक्रवर्ती राजा होईल आणि संपूर्ण जगाला वश करेल. परंतु जर तो धार्मिक जीवन जगण्यासाठी गृहस्थी जीवन सोडून गेला, तर जगाचारक्षणकर्ता बुद्ध होईल.”

ही भविष्यवाणी ऐकून प्रथम राजा प्रसन्न झाला, परन्तु नंतर चिंतित राहू लागला की, जर पुत्र गृहत्याग करून साधू झाला तर काय होणार?

वयाच्या सातव्या वर्षी राजकुमाराने आपल्या शिक्षणाची सुरुवात केली. नीतिशास्त्र आणि युद्धकला शिकू लागले, परंतु त्याचे विचार अधिक नैसर्गिकरित्या इतर गोष्टींकडे वेधले जात होते. वसंत-ऋतुच्या एके दिवशी तो वडिलांसह राजवाड्याच्या बाहेर निघाला. दोघे मिळून पहात होते की, एक शेतकरी नांगरत असतांना एक लहान किडा बाहेर येतो आणि एक पक्षी खाली येऊन त्या लहान जंतूला पकडून खातो. हे पाहून तो एका वृक्षाच्या छायेत बसला. आणि त्याबद्दल विचार करतांनी, स्वतःच स्वतःशी मंथन करू लागला.

“काश! सर्व जिवंत प्राणी एकमेकांना मारतात काय? ”

“अरेरे! सर्वच सजीव प्राणी एकमेकांचा जीव घेतात काय?”

ज्याने त्यांच्या जन्मानंतर लवकरच आपल्या आईला गमावले त्या राजकुमाराने जेव्हा अशाप्रकारचा सजीव जगाचा (जगत) नियम अर्थात लहान जीवांच्या अशाप्रकारच्या शोकांतिकेचा त्याच्या मनावर खोलवर परिणाम झाला. ज्याने त्याच्या जन्मानंतर लवकरच आपल्या मातेला गमावले त्या राजकुमाराने जेव्हा 'मोठ्याने लहान्याची हत्या करावी' हि सजीव जगाची शोकांतिका पहिली तेव्हा त्याचे मन विदीर्ण झाले. कोवळ्या झाडावर झालेल्या घावाचा व्रण झाडाच्या वाढीबरोबर वाढत जातो त्याप्रमाणे मानवी दुःखः त्याच्या मनात अधिकाधिक खोलवर प्रभावित होत गेले.

ही परिस्थिती बघून आणि ऋषिची भविष्यवाणीचे स्मरण येताच राजा शुद्धोदन अधिक काळजीत पडले, आणि त्यांनी राजकुमारला आनंदित करण्यासाठी प्रत्येक संभाव्य मार्गाने प्रयत्न प्रारम्भ केला. राजकुमार तेव्हा एकोणविस वर्षाचे होते, तेव्हा राजाने त्यांचे लग्न राजकन्या यशोधरे सोबत करून दिले. ती दिवंगत राणी महामायाचा भाऊ, देवदेहचा राजा, सुप्रबुद्धची कन्या होती.

पुत्राची ही अवस्था बघून आणि ऋषीच्या भविष्यवाणीचे स्मरण होऊन राजा शुद्धोदन यास अधिकच चिंता वाटू लागली.

३. अशाप्रकारे दहा वर्षांपर्यन्त राजकुमार, वसंत, शरद, आणि वर्षा ऋतूसाठी वेगवेगळ्या महालामध्ये संगीत, नृत्य आणि आनंदामध्ये राहू लागला; परंतु अधून-मधून जेव्हां तो मानवी-जीवनाचा खरा अर्थ समजण्याचा प्रयास करीत असे तेव्हां तो अधिक दुःखी होत असे.

“हे राजवाड्याचे वैभव, हे निरोगी शरीर, हे लोकांना आनंदित करणारे तारुण्य माझ्याकरिता याचा अर्थ काय आहे?” त्याने विचार केला. “एखाद्या दिवशी आपण आजारी होऊ, आपण म्हातारे होऊ; मृत्यू पासून तर सुटका नाहीच. तारुण्याचा गर्व, आरोग्याचा अभिमान, अस्तित्वाचा अभिमान – सुज्ञलोकांनी ह्याचा त्याग केला पाहिजे.

“अस्तित्वासाठी संघर्ष करणारा मनुष्य नैसर्गिकरित्या मूल्यवान वस्तूचा शोध घेत असतो. शोधाचे दोन मार्ग आहेत: योग्य मार्ग आणि अयोग्य मार्ग. जर तो अयोग्य मार्गाने पाहतो तेव्हां कळते की आजारपण, म्हातारपण आणि मृत्यू हे तर अटळ आहेत, पण तो उलट शोधतो.”

“जर त्याने योग्य मार्गाने पाहिले आणि त्याने सत्य ओळखले तर आजारपण, वृद्धावस्था आणि मृत्यूचे यथार्थ स्वरूप समजून तो परम सत्याचा शोध करणार, ज्यामुळे सर्व मानवी दुःखाचा नाश होईल. आता मात्र मी सांसारिक सुखात असल्याने अयोग्य मार्गाच्या शोधात ग्रस्त आहे.”

४. अशाप्रकारे राजकुमाराच्या मनात हा आध्यात्मिक संघर्ष, वयाच्या २९ व्या वर्षी त्याचा एकुलता एक मुलगा राहुल येई पर्यंत चालूच राहिला. पुत्र

जन्मानंतर राजकुमाराच्या संघर्षाचा अंतिम निर्णय गृहत्याग करण्याच्या संकल्पामध्ये रूपांतरित झाला. एका रात्री आपला सारथी छन्दक यास सोबत घेऊन त्याचा आवडता हिम-धवल घोडा कन्थकावर बसून राजकुमार सांसारिक सुखाचा परित्याग करून आपल्या राजमहलातून बाहेर पडला .

गृहत्याग केल्यानंतर सुद्धा त्यांचे मनोमंथन काही शान्त झाले नाही. मग पुन्हा: त्याच्या मागे पडला आणि मोहित करू लागला: “तू राजमहालात परत जा. वेळेची प्रतीक्षा कर. सर्व जग लवकरच तुझ्या पायाशी येणार”. राजकुमाराने माराला म्हटले, “मी संपूर्ण जगाची अपेक्षा करीत नाहीं.” अशाप्रकारे राजकुमाराने माराला पळवून लावले. त्याने आपल्या डोक्याचे मुंडन केले आणि हातात एक भिक्षापात्र घेऊन दक्षिण दिशेने निघाला.

सर्वप्रथम राजकुमाराने भृगु ऋषींच्या आश्रमा मध्ये जाऊन तपस्या केली.त्याने ते आलार कालाम आणि उद्रक रामपुत्र यांच्याकडे जाऊन ध्यान, समाधी व मोक्ष-प्राप्तीच्या मार्गाचे आत्मज्ञान प्राप्त केले; पण काही काळानंतर त्यांचा अभ्यास केल्याने त्याची खात्री झाली की ते त्याला आत्मज्ञानाकडे नेणार नाही. शेवटी तो मगध प्रदेशात गेला. तेथे गया नगरीच्या जवळ निरंजना नदीच्या काठी उरुवेला उपवना मध्ये त्याने कठोर तपश्चर्येस सुरवात केली.

५. त्याची ती कठोर तपस्या साधना अविश्वसनीय होती. जसे गौतमाने नंतर स्वतः म्हटले: “भूत, वर्तमान, व भविष्यामध्ये कोणत्याही तपसव्याने ने इतकी कठोर तपस्या केली नसेल, व न ही त्यानंतर कोणी करू शकणार!” अशी कठीन तपस्या होती त्याची.

तरी पण ह्या तपस्येने राजकुमाराला ती वस्तू प्राप्त होऊ शकली नाही, जी तो शोधत होता. तेव्हा त्याने सहा वर्षांच्या तपाचा परित्याग केला. आणि निरंजना नदी मध्ये स्नान करून, शरीराला निर्मल केले आणि सुजाता नावाच्या कन्येकडून खीर ग्रहण करून स्वाथ-लाभ प्राप्त केला. हे बघून जे पांच तपस्वी गौतम सोबत त्याच वनामध्ये तपस्या करत होते, ते राजकुमाराला तप-भ्रष्ट झाला हे मानून, त्यांचा सहवास सोडून दुसरी कडे निघून गेले.

अशाप्रकारे राजकुमार एकटाच राहिला होता. तो अजूनही अशक्त होता, परंतु आपला जीव गमावण्याच्या धोक्याने त्याने आणखी ध्यान साधने करीता अंतिम प्रयास केला, स्वतःशी बोलला, “माझे रक्त सुकून गेले तरी, मांस सुकले तरी, हाडेपडतील तरी, मी सम्यक बोधि-ज्ञान प्राप्त केल्याशिवाय हे स्थान सोडणार नाही. हाच राजकुमाराचा दृढ संकल्प होता.

राजकुमाराचा हा एक तीव्र आणि अतुलनीय संघर्ष होता. तो हताश आणि गोंधळाने भरलेला होता. नकारात्मक विचारांच्या गडद सावल्या त्याच्या मनाला वेढून टाकत होत्या. आणि अकुशल विचारांच्या कुरूप किळसवाण्या आकृत्या त्याला भिववू पाहत होत्या जणू मार सेनेचे प्रबल आक्रमण होते.

जे राजकुमाराच्या मनाच्या विभिन्न भागातून त्याचा पाठलाग करित होते. अत्यंत दक्षतेने आणि संयमाने त्याने माराचे प्रत्येक आक्रमण पारखून घेऊन त्यांचा पूर्णतः बिमोड केला.

सत्यार्थानि हा रक्त पातळ करणारा, मांस कळून पडणारा आणि हाडांचा चुरा करून टाकणारा असा कठोर संघर्ष होता. हे खरोखर, रक्तालासुखविनारा, मासाला क्षत-विक्षत करणारा, हड्डीला कण-कण करणारा एक कठोर संघर्ष होता.

परंतु, पूर्व क्षितिजावर सकाळचा तारा उडोयमान झाला आणि त्याचा संघर्षाचाही पूर्णविराम झाला. हे युद्ध सुद्धा समाप्त झाले होते आणि जेव्हा राजकुमाराने आकाशात सकाळचा प्रभात-तारा पूर्वेस मान उचलून बघितले दिसला तसेच तेव्हां त्यांचे हृदय स्पष्ट आणि तेजस्वीमय झाले. त्यांनी सम्बोधिची प्राप्ति झाली होती, तो दिवस आठ डिसेम्बर होता आणि राजकुमार मधून बुद्ध झाले तेव्हां त्यांचे वय ३५ वर्षांचे होते.

६. ह्यानंतर राजकुमार वेगवेगळ्या प्रकारच्या नावाने ओळखले जाऊ लागले. जसे, बुद्ध, अनुत्तरसम्यकसम्बुद्ध, तथागत, शाक्यामुनी अर्थात शाक्याचे मुनी, इत्यादी नावाने लोक त्यांना संबोधित करू लागले.

बुद्ध सर्वप्रथम सहा वर्षेपर्यंत ज्या पाच तपस्वींनी त्यांच्या सोबत तपस्या केली होती त्या पञ्च वर्गीय भिक्षुंना उपदेश देण्यासाठी वाराणसी नगरीच्या मृगदाव येथे गेले. प्रथमतः त्यांनी बुद्दाला नाकारण्याचा प्रयत्न केला, परंतु त्यांचा उपदेश ग्रहण करून त्यांनी त्यांच्यावर विश्वास केला आणि बुद्धाचे सर्वप्रथम अनुयायी झाले. त्यानंतर भगवान बुद्धाने राजगृहाला भेट दिली. तेथे त्यांनी राजा बिम्बिसार यांना उपदेश दिला. जो नेहमी त्याचा मित्र होता. नंतर राजगृहाला धर्मोपदेशा करीता मुख्य-स्थान बनवून ते महाकारुणिक हृदय ने दाम्माच्या प्रचारासाठी जाऊ लागले.

तहानलेल्यांना जसे पाण्याची इच्छा असते, भुकेलेल्या जसे अन्नासाठी लालसा होत असते ,

आता राजकुमाराचे मन देखील दिवसाच्या प्रकाशाप्रमाणे स्वच्छ आणि तेजोमय झाले होते. अखेर त्याला साम्बोधीचा मार्ग गवसला होता. राजकुमारास संबोधी प्राप्त झाली होती. तो दिवसही पौर्णिमेचा होता. राजकुमार सिद्धार्थ जेव्हा बुद्ध झाला तेव्हा त्याचे वय पस्तीस वर्षांचे होते.

त्याप्रकारे लोग तथागत बुद्दाला प्रतिसाद देऊ लागले. सारिपुत्र व मौद्गल्यायन सारखे दोन महान शिष्य आणि त्यांचे सुमारे दोन हजार अनुयायी बुद्दाला शरण आलेत .

पुत्राच्या गृहत्यागाच्या निर्णयामुळे अंतःकरणाने दुःखी पिता शुद्धोदन प्रथमतः बुद्धास टाळू लागले परन्तु नंतर ते विश्वासू शिष्य बनले. सोबतच त्यांची मावशी महाप्रजापती आणि राजकुमारी यशोधरा, त्यांची पत्नी सुद्धा अनुयायी बनले, आणि अन्य शाक्य-कुळचे सर्व लोक त्यांना शरण गेले आणि त्यांचे अनुयायी झाले. अतिरिक्त अनेक नर-नारी त्यांचे एकनिष्ठ, विश्वासू अनुयायी, उपासक, व शिष्य बनले.

७. अशाप्रकारे धम्माचा प्रचार करत तथागत बुद्ध ४५ वर्षे भ्रमण करीत रहिले. ऐंशी वर्षांच्या वयात राजगृह ते श्रावस्ती जाताना वैशाली येथे ते आजारी पडले. तेव्हा बुद्धाने भविष्यवाणी केली: "तीन महिन्यांनंतर तथागत निर्वाणात प्रवेश करेल." त्यानंतर ते पावाला गेले. तिथे चुन्द लोहारा कडून समर्पित भोजन ग्रहण केल्यानंतर ते गंभीर आजारी झाले. अखेरीस, खूप वेदना आणि अशक्तपणा असूनही, ते कुसीनगरच्या सीमेवर असलेल्या जंगलात पोहोचले.

भगवान बुद्ध दोन मोठ्या साल वृक्षा खाली आरामाने विश्रांतीसाठी पडले. महाकारुणिक बुद्ध त्यांच्या शिष्यांना शेवटच्या क्षणापर्यंत उपदेश करत राहिले. अशाप्रकारे जगातील सर्वात महानतम धर्मशास्ता आपले जीवन-कार्य पूर्ण केल्यानंतर महापरिनिर्वाणला प्राप्त झाले.

८. बुद्धांचा प्रिय शिष्य आनंदाच्या मार्गदर्शनाखाली आणि त्याच्या मित्रांसह बुद्धाच्या शरीराचा विधिवत अंत्यसंस्कार कुसीनगर येथे केला गेला.

त्यावेळी, सात शेजारी राज्यकर्ते तसेच राजा अजातशत्रु हे, बुद्धाच्या अस्थी विभागून द्यावेत अशी मागणी केली. पण कुसिनगराच्या लोकांनी प्रथम नकार दिला आणि ह्या वादाचा मध्यस्थी अंत युद्धामध्ये होण्याची परिस्थिती निर्माण झाली. परन्तु, एका द्रोण नावाच्या शहाण्या माणसाने मध्यस्थी करून बुद्धाच्या अवशेषाला आठ भागा मध्ये आठ महान देशांकरीता विभाजित केले. रक्षा असलेली मातीची भांडी शिल्लक सन्मान करण्यासाठी दोन इतर राज्यकर्त्यांना ही देण्यात आले. अशाप्रकारे त्या अवशेष आणि राखेवर बुद्धाच्या स्मरणार्थ महान दहा स्तुपाची निर्मिती केली गेली होती. याशिवाय द्रोणाला अस्थिकुम्भ आणि शिल्लक रक्षा असलेली मृत्तिका पात्रे अन्य दोन राजांना सन्मानार्थ देण्यात आले. अशाप्रकारे बुद्धाचे शरीरावशेष आणि राखेवर त्यांच्या सन्मानार्थ दहा भव्य स्तूप बांधण्यात आले.

॥

बुद्धाचा अंतिम उपदेश

१. कुसीनगर येथे साल वृक्षाच्या सानिध्यात आपल्या शिष्यांना अंतिम देसना देतांना तथागत म्हणाले "स्वयं प्रकाशित व्हा."

"स्वतःला स्मृतीमान बनवा. स्वतःवर विसंबून राहा, इतर कोणावर अवलंबून राहू नका." माझ्या उपदेशाला तुमचा प्रकाश बनवा. त्यांच्यावर अवलंबून रहा, इतर कोणत्याही शिकवणीवर अवलंबून राहू नका."

आपल्या शरीराचा विचार करा: त्याच्या अशुद्धतेचा विचार करा. त्याचे दुःख आणि त्याचा आनंद ही दोन्ही दुःखाची सारखीच कारणे आहेत हे माहीत असताना, तुम्ही त्याच्या इच्छांमध्ये कसे गुंतू शकता? तुमचा स्वतःचा विचार करा, त्याच्या क्षणभंगुरतेचा विचार करा;

त्या सर्वांचा अंत अपरिहार्य दुःखातच होत असतो हे जाणून तुम्ही त्याबद्दलच्या भ्रमात कसे पडू शकता? अभिमान आणि स्वार्थाची कदर कशी करू शकता? सर्व पदार्थांचा विचार करा; आपण त्यांच्या मध्ये शोधू शकता काही टिकणारा 'स्व'? ते सर्व एकत्रित नाहीत का? जे लवकरच किंवा नंतर तुटतील आणि विखुरले जातील? दुःखाच्या सार्वत्रिकतेने गोंधळून जाऊ नका, परंतु माझ्या मृत्यू नंतरही माझ्या शिकवणीचे पालन करा, आणि तुमची दुःखातून मुक्तता होईल. असे करा म्हणजे सत्यार्थाने तुम्ही माझे शिष्य व्हाल."

२. "माझ्या शिष्यांनो, मी तुम्हाला दिलेल्या शिकवणुकी कधीही विसरता येणार नाहीत किंवा सोडल्या जाणार नाहीत. त्या नेहमीच मौल्यवान आहेत, त्यांचा विचार केला पाहिजे. त्यांचा सराव करायचा आहे. जर तुम्ही या शिकवणीचे पालन केले तर तुम्ही नेहमी आनंदी राहाल.

शिकवणीचा मुद्दा म्हणजे स्वतःच्या मनावर नियंत्रण ठेवणे. तुमचे मन लोभापासून दूर ठेवा, आणि तुम्ही तुमचे वागणे योग्य, तुमचे मन शुद्ध आणि तुमचे शब्द विश्वासू ठेवा. तुमच्या जीवनातील क्षणभंगुरतेचा नेहमी विचार केल्याने तुम्ही लोभ आणि क्रोधाचा प्रतिकार करू शकाल आणि सर्व वाईट गोष्टी टाळण्यास सक्षम व्हाल.

जर तुम्हाला तुमचे मन मोहात पडलेले आणि लोभात अडकलेले दिसले, तर तुम्ही मोह दाबून त्यावर नियंत्रण ठेवले पाहिजे; स्वतःच्या मनाचे स्वामी व्हा.

माणसाचे मन त्याला बुद्ध बनवू शकते किंवा पशू बनवू शकते. चुकून दिशाभूल करून, एखादा भूत बनतो; आत्मज्ञानी, कोणी बुद्ध बनतो. म्हणून आपल्या मनावर ताबा ठेवा आणि त्याला योग्य मार्गापासून दूर जाऊ देऊ नका."

३. "तुम्ही एकमेकांचा आदर केला पाहिजे, माझ्या शिकवणींचे पालन केले पाहिजे आणि विवादांपासून दूर राहावे; तुम्ही पाणी आणि तेलाप्रमाणे एकमेकांना दूर ठेवू नये, परंतु, दूध आणि पाण्यासारखे एकमेकात मिसळून जावे एकजीव व्हावे.

एकत्र अभ्यास करा, एकत्र शिका, माझ्या शिकवणींचा एकत्र सराव करा. आळशीपणा आणि भांडणात मन आणि वेळ वाया घालवू नका. त्यांच्या ऋतूमध्ये ज्ञानाच्या फुलांचा आनंद घ्या आणि योग्य मार्गाचे फळ घ्या. ज्ञानार्जनाच्या काळात ज्ञानपुष्पाचा आनंद उपभोगा आणि योग्य मार्गानुसारचे फल प्राप्त करा.

मी तुम्हाला जी शिकवण दिली आहे, तीमी स्वतः त्या मार्गाचा अवलंब करून मिळवली आहे. तुम्ही या शिकवणींचे पालन केले पाहिजे आणि प्रत्येक प्रसंगी त्या चेतनेचे पालन केले पाहिजे.

जर तुम्ही त्यांच्याकडे दुर्लक्ष केले तर याचा अर्थ असा आहे की तुम्ही मला कधीही भेटले नाही. म्हणजे असे कि, जरी तुम्ही माझ्या बरोबर असलात तरी तुम्ही माझ्यापासून दूर आहात. परंतु तुम्ही माझ्या शिकवणीचा स्वीकार करून त्यानुसार आचरण करीत असाल तर तुम्ही माझ्यापासून दूर असूनही तुम्ही माझ्या खूप जवळ आहात." परंतु आपण स्वीकारल्यास आणि माझ्या शिकवणीचा आचरण करा, मग तुम्ही माझ्या खूप जवळ आहोत, जरी तुम्ही खूप दूर असाल."

४. "माझ्या शिष्यांनो, माझा अंत जवळ येत आहे, आपला वियोग जवळ आला आहे,

पण शोक करू नका. जीवन नेहमीच अनित्य आहे; शरीराच्या विघटनापासून कोणीही सुटू शकत नाही. हे मी आता माझ्या स्वतः च्या मृत्यूने दाखवणार आहे, माझे शरीर जीर्ण झालेल्या गाडीसारखे तुटत आहे.

व्यर्थ शोक करू नका, परंतु कोणतीही गोष्ट शाश्वत नाही हे समजून घ्या आणि त्यातून मानवी जीवनातील शून्यता शिका. बदलण्यायोग्य अपरिवर्तित होऊ शकेल अशी अयोग्य इच्छा बाळगू नका.

सांसारिक वासनांचा राक्षस मनाची फसवणूक करण्यासाठी नेहमीच संधी शोधत असतो. जर तुमच्या खोलीत एखादा साप राहत असेल आणि तुम्हाला शांत झोप घ्यायची असेल, तर तुम्ही प्रथम त्याला बाहेर हाकलले पाहिजे.

आपण सांसारिक वासनांचे बंधन तोडून टाकले पाहिजे आणि आपण एखाद्या सापाप्रमाणे त्यांना हाकलले पाहिजे. तुम्ही तुमच्या स्वतःच्या मनाचे सकारात्मक रक्षण केले पाहिजे."

५. "माझ्या शिष्यांनो, माझा शेवटचा क्षण आला आहे, परंतु हे विसरू नका की मृत्यू हा केवळ भौतिक शरीराचा शेवट आहे. शरीर आई-वडिलांपासून जन्माला आले आणि त्याचे अन्नाने पोषण झाले अगदी तसेच आजार आणि मृत्यू हे अपरिहार्य आहेत.

पण खरा बुद्ध हा मानवी देह नाही, ते प्रज्ञा आहे. मानवी शरीराचा मृत्यू झालाच पाहिजे, परंतु प्रकाशमान बुद्ध प्रज्ञा धम्माचा सत्यतेत आणि धम्माच्या आचरणात सदैव अस्तित्वात राहिल.

जो केवळ माझे शरीर पाहतो तो मला खरोखर पाहत नाही. जो धम्म स्वीकारतो तोच मला खरोखर पाहतो.

माझ्या मृत्यूनंतर धम्म हाच तुमचा गुरु असेल. धर्माचे पालन करा आणि तुम्ही माझ्याशी सत्य व्हाल.

माझ्या आयुष्यातील गेल्या पंचेचाळीस वर्षात मी माझ्या शिकवणीपासून काहीही शिल्लक ठेवले नाही. कोणतीही गुप्त शिकवण नाही, गुप्त अर्थ नाही; सर्व काही उघडपणे आणि स्पष्टपणे शिकवले गेले आहे. माझ्या प्रिय शिष्यांनो, हा शेवट आहे. एका क्षणात, मी निर्वाणात जाणार आहे. ही माझी सूचना आहे."

अध्याय दुसरा
शाश्वत आणि गौरवशाली बुद्ध
।
त्यांची महाकरुणा आणि प्रतिज्ञा

१. भगवान बुद्धाची प्राथमिकता ही परम प्रेममुलक मैत्रीभावना आणि महाकरुणेची आहे. ही प्रेममूलक मैत्रीभावना म्हणजे सर्व लोकांना कोणत्याही मार्गाने सुरक्षित करण्याची मनोशक्ति आहे. महाकरुणा म्हणजे लोकांच्या दुःखाला स्वतःचे दुःख समजणे आणि, त्यांना दुःखातून मुक्त करणे होय.

भगवान बुद्ध सांगतात, "तुझे दुःख हे माझे दुःख आहे आणि तुझे सुख हे माझे सुख आहे" आणि, ज्याप्रमाणे आई आपल्या मुलावर नेहमीच प्रेम करते, त्याचप्रमाणे बुद्ध एका क्षणासाठीही त्या परम मैत्रीचे विस्मरण होऊ देत नाही , कारण महाकारुणिक असणे हा बुद्धाचा स्वभाव आहे.

बुद्धाची करुणेची भावना लोकांच्या गरजेनुसार प्रेरित होते; एखाद्याची श्रद्धा ही या भावनेचा प्रतिसाद आहे आणि ती त्याला बुद्धत्वाकडे घेऊन जाते, ज्याप्रमाणे आईला आपल्या प्रिय मुलावर प्रेम करून आपल्या ममतेची जाणीव होते, त्याचप्रमाणे त्या प्रेमावर प्रतिक्रिया देणाऱ्या मुलाला सुरक्षित आणि आरामदायक वाटते.

तरीही लोकांना बुद्धाची ही भावना समजत नाही आणि त्यांच्या अज्ञानामुळे निर्माण होणाऱ्या भ्रमांचा आणि इच्छांचा त्रास सहन करावा लागतो; सांसारिक वासनांद्वारे जमा झालेल्या स्वतःच्या कर्मांचा त्यांना त्रास सहन करावा लागतो आणि आपल्या अकुशल कर्मांच्या प्रचंड ओझ्याखाली दबून अज्ञानाच्या डोंगरांमध्ये ते भटकत असतात.

२. तथागत बुद्धाची करुणा हे केवळ वर्तमान जीवनासाठी आहे असे समजू नका; अज्ञानामुळे मानवजात भटकली तेव्हा अज्ञात काळापासून कार्यरत असलेल्या आदि-बुद्धांच्या कालबद्ध महाकरुणेचे हे प्रतीक आहे.

शाश्वत बुद्ध नेहमीच परम मैत्रीपूर्ण स्वरूपात लोकांसमोर विद्यमान असतात आणि त्यांच्या करिता विमुक्तीच्या सर्व सम्यक पद्धती आणतात.

आपल्या शाक्यकुळा मध्ये राजकुमार म्हणून जन्मलेल्या शाक्यमुनी बुद्धाने आपल्या घरातील सुखसोयी सोडून तपश्चर्येचे जीवन जगले. आनापानसती ध्यानाच्या माध्यमातून त्यांना बोधिज्ञान प्राप्त झाले. त्याने आपल्या मानवजातीमध्ये धम्माचा (शिक्षा) प्रचार केला आणि शेवटी त्याच्या पृथ्वीवरील मृत्यूमुळे मृत्यूचे सत्यदर्शन घडविते.

बुद्धत्वाचे कार्य मानवी अज्ञाना प्रमाणेच सार्वकालिक आहे; आणि अज्ञानाची खोली अथांग असल्याने तथागत बुद्धाची महाकरुणा अमर्याद आहे.

भगवान बुद्धाने सांसारिक जीवनातून बाहेर पडण्याचा निर्णय घेतला तेव्हा त्याने चार महान प्रतिज्ञा केल्या: १) सर्व लोकांना वाचविणे; २) सर्व सांसारिक इच्छांचा त्याग करणे; ३) सर्व शिकवण संपादित करणे; आणि ४) परिपूर्ण बोधिज्ञान प्राप्त करणे या प्रतिज्ञा बुद्धाच्या स्वरूपासाठी मूलभूत असलेल्या मैत्री आणि करुणेचे प्रतीक स्वरूप होत्या.

३. बुद्धाने सर्वप्रथम स्वतःला कोणत्याही जिवीत प्राण्याला ठार मारण्याचे पाप टाळायलाशिकवले, सर्व लोकांना दीर्घजीवनाचा आशीर्वाद कळावा अशी त्याची इच्छा होती.

बुद्धाने चोरीचे पाप टाळण्याचे प्रशिक्षण घेतले. सर्व लोकांकडे आवश्यक ते सर्व काही असावे अशी त्यांची इच्छा होती.

स्वतःला व्यभिचार टाळण्याचे प्रशिक्षण दिले. सर्व लोकांना शुद्ध मनोशक्तिचा आशीर्वाद माहीत असावा आणि अधम इच्छांनी ग्रासले जाऊ नये अशी त्यांची इच्छा होती.

आदर्शाला लक्ष्य करून भगवान बुद्धाने स्वतःला सर्व फसवणुकी पासून मुक्त राहण्याचे प्रशिक्षण दिले. सत्य बोलताना सर्व लोकांना मनाची शांती कळावी अशी त्यांची इच्छा होती.

त्याने दुहेरी बोलणे टाळण्याचे प्रशिक्षण घेतले; सर्व लोकांना मैत्रीचा आनंद कळता यावा अशी त्यांची इच्छा होती.

त्याने स्वतःला शिवीगाळ न करण्याचे प्रशिक्षण दिले आणि मग त्याने कामना केली की, सर्वांच्या मनात शांतीचा वास असावा आणि त्यांनी इतरांशी शांततेने राहावे त्याने स्वतःला वायफळ बडबड करण्यापासून मुक्त ठेवले.

त्याने स्वतःला निष्क्रिय वाचेपासून मुक्त ठेवले सर्वांना सहानुभूतीपूर्वक समजूतदारपणाचा आशीर्वाद कळावा अशी त्याची इच्छा होती.

आपल्या आदर्शाला लक्ष्य करून बुद्धांनी स्वतःला लोभापासून मुक्त राहण्याचे प्रशिक्षण दिले या कुशल कर्मातून सर्व लोकांना या विमुक्तीबरोबर शांती कळावी अशी त्यांची इच्छा होती.

बुद्धाने स्वतःला क्रोध टाळण्याचे प्रशिक्षण दिले आणि सर्व लोकांनी एकमेकांवर प्रीती करावी अशी कामना व्यक्त केली.

त्याने स्वतःला अज्ञान टाळण्याचे प्रशिक्षण दिले आणि ते सर्व लोकांनी समजून घेतले पाहिजे आणि कार्य-कारण-भाव (प्रतीत्यसमुत्पार) नियमाकडे दुर्लक्ष करू नये अशी कामना व्यक्त केली.

अशा प्रकारे बुद्धाची करुणा सर्व लोकांना समाहित करते त्याचा निरंतर विचार त्यांच्या सुखासाठी असतो. जसे आईवडील आपल्या मुलांवर प्रेम करतात तसे ते करतात आणि त्यांना सर्वोच्च आशीर्वादाची शुभेच्छा देतात, म्हणजे ते जन्म-मृत्यूच्या या भव-सागराच्या पलीकडे जाऊ शकतील.

॥

मानवजातीसाठी बुद्धाचा उद्धार आणि विमुक्ती

१. बुद्धांनी दूरच्या संबोधि ज्ञानाच्या काठावरून बोललेले शब्द अजूनही भ्रमाच्या जगात झगडत असलेल्या लोकांपर्यंत पोहोचणे खूप कठीण आहे या जगात :म्हणून बुद्ध स्वतः ; परत येतात आणि त्यांच्या विमुक्तीच्या पद्धतीचा वापर करतात.

बुद्ध म्हणाले "आता मी तुम्हाला एक दृष्टांत सांगतो. एकदा

एका नगरात एक श्रीमंत माणूस राहत होता. त्याच्या घराला आग लागली तेव्हा. तो माणूस घरपासून दूर होता. जेव्हा तो परत आला तेव्हा त्याला आढळले की, त्याची मुले खेळात रमली आहेत. त्यांना आग लक्षात आली नाही, आणि अजूनही ती घरातच आहेत. वडील ओरडले, "बाहेर पडा, मुलांनो! घराबाहेर या! घाई करा!" पण मुलांनी त्याच्याकडे लक्ष दिले नाही.

चिंताग्रस्त वडील पुन्हा ओरडले, 'मुलांनो माझ्याकडे , इथेकाही खेळणी आहेत; घराबाहेर या आणि त्यांना घेऊन जा! यावेळी त्याच्या ओरडण्याकडे लक्ष देत मुलं जळत्या घरातून पळून घराबाहेर आली".

हे जग जळते घर आहे. घराला आग लागली आहे याची माहिती नसलेले लोक जळून ठार मारण्याचा धोका आहे. म्हणून त्यांच्याविषयीच्या महाकरुणेने बुद्ध त्यांना वाचवण्याचे मार्ग शोधतात

२. बुद्ध म्हणाले एकेकाळी एका श्रीमंत .मी तुम्हाला आणखी एक दृष्टान्त सांगतो" :
माणसाचा एकुलता एक मुलगा आपल्या घरातून बाहेर पडला आणि अत्यंत दारिद्र्यात
.पडला

जेव्हा वडील त्याच्या शोधात घरापासून दूर गेले .तेव्हा त्याचा मागोवा चुकला ,
आपल्यामुलाला शोधण्यासाठी त्याने शक्य ते सर्व केले.पण व्यर्थ ,

कित्येक दशकानंतर, त्याचा मुलगा, जो आता दुर्दैवी बनला आहे,त्याचे वडील
राहाल असलेल्या जागी भटकत होता.

वडिलांनी पटकन आपल्या मुलाला ओळखले आणि आपल्या नोकरांना भटकत्या
मुलाला घरी आणण्यासाठी पाठवले हवेलीच्या भव्य देखाव्याने ; त्याच्यावर मात केली. ते
त्याला फसवत आहेत अशी त्याला भीती वाटली आणि त्यांच्या बरोबर आपणा जाऊ नये
असे त्याला वाटले. त्याला हे स्वतःचे वडील आहेत हे समजले नाही.

वडिलांनी पुन्हा आपल्या नोकरांना त्यांच्या श्रीमंत मालकाच्या घरात नोकर
होण्यासाठी काही पैसे देऊ करण्यासाठी पाठवले मुलाने ही. संधी स्वीकारली आणि
त्यांच्याबरोबर वडिलांच्या घरी परत आला आणि नोकर बनला .

सर्व मालमत्ता आणि खजिन्याची जबाबदारी सोपवेपर्यंत वडिलांनी हळूहळू त्याला
पुढे केलेल्या वडिलांना ओळखले नाही:पण तरीही मुलाने स्वत ,.

आपल्या मुलाच्या विश्वासूपणावर वडील खूष झाले,

आणि जसा त्याच्या आयुष्याचा शेवट जवळ आला तसे त्यांने नातेवाईकांना आणि मित्रांना एकत्र बोलावून त्यांना सांगितले: 'मित्रांनो, हा माझा एकुलता एक मुलगा आहे, मी अनेक वर्षे शोधला तो मुलगा. यापुढे माझी सगळी मालमत्ता आणि खजिना त्याची आहे.

आपल्या वडिलांच्या कबुली जबाबावर मुलगा आश्चर्यचकित झाला आणि म्हणाला: ' मला माझे वडील तर सापडलेच पण ही सर्व मालमत्ता आणि खजिना आता माझा आहे".

या दृष्टान्तातील श्रीमंत माणूस बुद्धाचे आणि भटकणारा पुत्र, सर्व लोकांचे प्रतिनिधी करतो, बुद्धाची महाकरुणा आपल्या एकुलत्या एक मुलासाठी वडिलाच्या प्रेमाने सर्व लोकांना मिठी मारते. त्या प्रेमात तो ज्ञानाच्या खजिन्याने नेतृत्वाच्या अध्यापनाच्या आणि लोकाना समृद्ध करण्याच्या सुज्ञ पद्धतीची कल्पना करतो.

३ .ज्याप्रमाणे सर्व वनस्पतींवर पाऊस पडतो त्याचप्रमाणे बुद्धाची करुणा सर्व लोकांपर्यंत , ज्याप्रमाणे वेगवेगळ्या वनस्पतींना एकाच पावसाचा लाभ .तितकीच विस्तारते मार्गानी आशीर्वाद दिले जातात.

४ . पालक आपल्या सर्व मुलांवर प्रेम करतात पण त्यांचे प्रेम मुलाबद्दल विशेष , कोमलतेने व्यक्त केले जाते होत असते.

बुद्धाची करुणा सर्व लोकांप्रती समान आहे, परंतु ज्यांना अज्ञामुळे अकुशल मनाचे जड ओझे सहन करावे लागते त्यांच्याबद्दल विशेष काळजी घेऊन व्यक्त केले जाते.

सूर्य पूर्वेला आकाशात उगवतो आणि कोणत्याही विशिष्ट प्रदेशाबद्दल पक्षपातीपणाचा पूर्वग्रह न बाळगता जगाचा अंधार दूर करतो. त्याप्रकार बुद्धांच्या महाकारुणेत सर्व सर्व लोकांचा समावेश आहे. बुद्ध करुणा त्यांना कुशल कर्म करण्यास प्रोत्साहित करते आणि अकुशल कर्मा पासून अलिप्त राहण्याचे मार्गदर्शन करते अशा . प्रकारे ते अज्ञानाचा अंधार दूर करतात आणि लोकांना लोकांना संबोधित ज्ञानाकडे घेऊन जातात.

बुद्ध हे त्यांच्या महाकरुणेत वडील आणि त्यांच्या महामैत्रीने आई आहे .संसारात अनेक लोक त्यांच्या अज्ञानात आणि सांसारिक इच्छेशी असलेल्या बंधनात असल्याने अनेकदा मोठ्या उत्साहाने वागतात पण सर्व ,बुद्धही प्रचंड शक्तिशाली आहे . आणि .ते बुद्धाच्या महाकरुणेशिवाय असहाय आहेत .लोकांबद्दलच्या करुणेतूमधून त्यांची मुले म्हणून त्यांच्या विमुक्तीच्या पद्धती आपण स्वीकृत केल्या पाहिजे.

III

शाश्वत बुद्ध (अनादि बुद्ध)

१. सामान्य लोकांचा असा विश्वास आहे की बुद्धाचा जन्म राजकुमार म्हणून झाला आणि एक भिक्षू म्हणून त्यांनी संबोधिचा मार्ग शिकवला बुद्ध नेहमीच जगात ,खरे तर ; जे प्रारंभ किंवा अं .अस्तित्वात आहेत त्यांच्या पार आहे.

शाश्वत बुद्ध म्हणून त्यांनी सर्व मानवजातीला ओळखलेले आहे आणि विमुक्तीचे सर्व मार्ग लागू केले आहेत.

बुद्धांनी शिकवलेल्या शाश्वत धर्मात कोणताही खोटेपणा नाही कारण जगातील सर्व , गोष्टी त्यांना "जश्या आहे तश्या" माहीत आहेत आणि ते त्या सर्व मानवजातीला मार्गदर्शन करतात.

खरंच कारण ते सत्य वाटत असले तरी ,जग जसे आहे तसे समजणे खूप कठीण आहे , ते नाही आणि जरी ते असत्य वाटत असले तरी ते नाही अज्ञानी लोकांना जगाशी संबधित सत्य माहीत नाही.

एकट्या बुद्दाला जग जसे आहे तसे खऱ्या अर्थाने आणि पूर्णपणे माहीत आहे आणि ते कधीही असे म्हणत नाही की ते सत्य किंवा असत्य आहे .किंवा चांगले किंवा वाईट आहे , ते जग जसे आहे तसे चित्रित करतात.

बुद्ध जे शिकवतो ते असे त्यांच्या कर्मानुसार ,सर्व लोकांनी आपल्या स्वभावानुसार" : ही शिकवण या ".आणि त्यांच्या विश्वासांनुसार सद्गुणांची मुळे जोपासली पाहिजेत जगाच्या सर्व प्रतिज्ञेच्या आणिनकारात्मकतेच्या पलीकडे आहे .

२ . बुद्ध केवळ शब्दाच्या माध्यमातूनच नव्हे तर आपल्या जीवनातूनही शिकवतो , तो मृत्यूचा अनुभव .जरी त्याचे जीवन अनंत असले तरी लोभी लोकांना जागृत करण्यासाठी .करतो

एक विशिष्ट वैद्य घरापासून दूर असताना त्याच्या मुलांनी चुकून काही विष घेतले जेव्हा . तेव्हा त्यांना त्यांचा आजार लक्षा .डॉक्टर परत आलेत आला आणि त्यांनी एक औषध तयार केले .

ज्या मुलांना गंभीर विषबाधा झाली नाही अशा काही मुलांनी औषध स्वीकारले आणि बरे झाले, परंतु इतरावर इतका गंभीर परिणाम झाला की ते औषध घेण्यास नकार देतात.

आपल्या मुलांवरील त्याच्या पितृप्रेमामुळे वैद्यनी त्यांच्यावर उपचार करण्याची अत्यंत कठोर पद्धत ठरवली .मला लांबच्या प्रवासात जायला हवं" :तो मुलांना म्हणाला . मी म्हातारा आहेकेंव्हाही मरू शकतो. जर मी तुमच्या बरोबर असेन तर मी तुमची काळजी घेऊ शकतो.पण जर मी निघून गेलो तर तुमची अवस्था आणखीच बिकट होत जाईल. माझ्या मृत्यूची बातमी ऐकलीत, तर मी तुम्हाला विनंती करतो कि मी तयार करून ठेवलेली प्रतिकारक मात्र घ्या आणि या सूक्ष्म विष बाधेतून बरे व्हा." मग तो लांबच्या प्रवासास गेला. काही काळानंतर त्याने आपल्या मुलांना त्यांच्या मृत्यूची माहिती देण्यासाठी एक दूत पाठविला.

मुलांना संदेशा मिळताच मिळविणाऱ्या मुलांना त्यांच्या वडिलांच्या मृत्यूच्या विचाराने आणि त्यांच्या परोपकारी काळजीचा फायदा यापुढे मिळणार नाही या जाणिवेमुळे त्यांच्यावर खोलवर परिणाम झाला. त्यांचा वियोग होण्याच्या विनंतीची आठवण होऊन दुःख आणि असहायतेच्या भावनेने त्यांनी औषध घेतले आणि ते बरे झाले.

लोकांनी या पित्या-वैद्याच्या फसवणुकीचा निषेध करू नये. बुद्ध त्या पित्यासारखे आहे तृष्णेच्या बंधनात अडकलेल्या लोकांना वाचवण्यासाठी ते जन्म आणि मृत्युच्या कल्पित कथेचा देखाल वापर करतात .

अध्याय तिसरा
बुद्धाची काया आणि त्यांचे गुण

|

बुद्ध-कायारूपाचे तीन स्तर

१. बुद्धाला त्याच्या काया किंवा गुणधर्मांनी जाणून घेण्याचा प्रयत्न करू नका; कारण काया किंवा गुण हे म्हणजे वास्तविक बुद्ध नव्हे. वास्तविक बुद्ध बुद्धत्व आहे. बुद्धाला जाणून घेण्याचा खरा मार्ग म्हणजे संबोधीची जाणीव होणे होय.

जर कोणी भगवान बुद्धाची काही उत्कृष्ट वैशिष्ट्ये पाहिली आणि मग त्याला वाटते की तो बुद्धाला ओळखतो तर हि अज्ञानी डोळ्याची चूक आहे कारण वास्तविक बुद्धाला आकाररूप किंवा मानवी डोळ्यांनी पाहता येणे शक्य नाही . त्यांच्या गुणांचे निर्दोष वर्णन करणे शक्य नाही.

आपण त्याच्या रूपाबद्दल बोलत असलो तरी शाश्वत बुद्धाने रूप निश्चित केलेले नाहीपरंतु ते स्वतःला कोणत्याही रूपात प्रकट करू शकते. आपण त्याच्या गुणांचे वर्णन करत असलो तरी शाश्वत बुद्धाने कोणतेही गुण निश्चित केले नाहीत पण कोणत्याही आणि सर्व उत्कृष्ट गुणामध्ये ते स्वतःला प्रकट करू शकतात.

म्हणून जर , एखाद्याला बुद्धाचे रूप स्पष्टपणे दिसले किंवा त्याच्या गुणधर्मांना आणि तरी ही ,स्पष्टपणे समजले तो अद्याप त्याच्या रूपाशी किंवा त्याच्या गुणधर्माशी जोडलेला नाही तर त्याच्याकडे बुद्ध पाहण्याची आणि जाणून घेण्याची क्षमता आहे.

२ . बुद्धाची काया ही संबोधि ज्ञान आहे. ते अरूप आणि पदार्थ नसताना ते नेहमीच राहिले आहे आणि नेहमीच असेल अन्नाने त्याचे पोषण केले .पाहिजे अशी भौतिक काया नाही. ही एक सनातन काया आहे ज्याचे तत्व प्रज्ञा आहे त्यामुळे भगवान बुद्दाला भीती . ती सदासर्वकाळ अपरिवर्तनीय असते .किंवा रोग नाही

त्यामुळे जोपर्यंत बुद्धत्व(धर्मकाया) अस्तित्वात आहे तोपर्यंत भगवान बुद्ध कधीही नाहीसे होणार नाहीतधर्मकाया ही प्रज्ञाचा प्रकाश आहे ., जो लोकांना जीवनाच्या नविणतेत जागृत करतो आणि त्यांना बुद्धाच्या जगात (सुखावतीमध्ये) जन्माला येण्यास कारणीभूत ठरतात.

ज्यांना याची जाणीव आहे ते बुद्धाची मुले बनतात त्यांच्या ,ते त्याचा धम्म पाळतात ; भगवान .शिकवणुकींचा आदर करतात आणि त्यांना पुढील पिढीपर्यंत पोहोचतात बुद्धाच्या शक्तिपेक्षा अधिक काही ही चमत्कारिक असू शकत नाही.

३. बुद्धाच्या कायाचे तीन प्रकार आहे. पहिला प्रकार सार किंवा धर्म-कायाचा आहे. दुसरा प्रकार क्षमतेचा किंवा संभोग-कायाचा आहे. आणि तिसरा प्रकार, प्रकातीकरणाचा किंवा निर्माण-कायाचा आहे.

धर्मकाया ही धर्माचे तत्त्व आहे. म्हणजे ते स्वयं सत्य आहे. तथागत बुद्दाला ह्या स्तरामध्ये कोणताही आकार किंवा रंग नाही आणि बुद्दाला कोणताही आकार किंवा रंग नसल्यामुळे तो कोठूनही येतो आणि त्याला कुठेही जाता येत नाही. निळ्या आकाशाप्रमाणे ती प्रत्येक गोष्टीवर स्वामित्व करतो आणि तो सर्व काही असल्यामुळे त्याच्याकडे काहीच नाही.

तो अस्तित्वात नाही कारण लोकांना वाटते की तो अस्तित्वात आहे लोक त्याला ; जेव्हा लोक आनंदी आणि आरामदायक असतात .विसरतात म्हणून तो नाहीसा होत नाही जेव्हा लोक असावधान आणि निष्क्रिय ,तेव्हा त्याला हजर राहण्याची विशेष सक्ती नसते बुद्द मानवी वि .असतात तेव्हा त्याला गायब होणे आवश्यक नाहीचारांच्या अत्यंत कल्पनीय दिशेच्या पलीकडे जातो.

या स्तरातील बुद्दाचे शरीर विश्वाच्या कानाकोपऱ्यात भरते लोक त्याच्यावर विश्वास ; ते ,ठेवतात की त्याच्या अस्तित्वावर शंका ठेवतात याची पर्वा न करता ते सर्वत्र पोहोचते .कायमचे अस्तित्वात आहे

४ . संभोगा काया हे-बुद्दाचे स्वरूप दर्शवते ,जे करूणा प्रज्ञा या दोन्हींचे एकत्रीकरण आहे.जे प्रतिमाहीन चैतन्य आहे , ते जन्म आणि मृत्यूच्या प्रतीकाद्वारे प्रकट होते प्रतिज्ञा, सर्व लोकांना ,प्रशिक्षण देणे आणि त्याचे पवित्र नाव प्रकट करणे या प्रतीकांद्वारे ,करणे विमुक्ती कडे नेण्यासाठी नेतृत्व करते .

महाकरुणा हे या कायाचे सार आहे आणि त्याच्या चैतन्याने बुद्ध विमुक्तीसाठी तयार असलेल्या सर्वांना मुक्तकरण्यासाठी सर्व उपकरणांचा वापर करतो जसे कि असी इंधन संपेपर्यंत कधीही मारत नाही, त्याप्रमाणे ऐहिक आसक्ती पूर्णतः आणि शमल्याशिवाय बुद्धाची करुणा कधीही डळमळीत होत नाही. वार्याने धूळ उडून जावी, त्याप्रमाणे या कायातील बुद्धाची करुणा मानवी दुःखाची धूळ उडवते.

निर्माण-काया हे धर्श्वते की, साम्भाव्यतेच्या बुद्धाचा दिलासा पूर्ण करण्यासाठी बुद्ध भौतिक कायच्या स्वरूपात जगात प्रकट होतात. आणि त्यांच्या स्वभावानुसार आणि क्षमतानुसार लोकांना दहकौन देतात, त्यांनी जन्म, गृहत्याग आणि ज्ञान प्राप्ती केली. लोकांचे नेतृत्व करण्यासाठी बुद्ध या कायचा आशा आजाराचा आणि मृतूचा प्रत्येक मार्ग वापरतात.

बुद्धाचे सत्यरूप एकच ते म्हणजे धम्मकाया आहे. परंतु लोकांचे स्वरूप बदलत असताना बुद्धाचे रूप वेगळे दिसते कर्म आणि ,बुद्धाची काया लोकांच्या वेगवेगळ्या इच्छा . क्षमतांनुसार बदलत असली तरी, बुद्धाचा केवळ धम्म सत्याशीच संबंध आहे.

बुद्धाची काया जरी त्रिगुणी आहे असे वाटले तरी त्यांचे चैतन्य आणि उद्देश मात्र एकाच आहे-सर्व लोकांना सुरक्षित ठेवणे.

सर्व परिस्थितीत बुद्ध त्याच्या शुद्धतेत प्रकट होतो तरीही हे प्रकटीकरण बुद्ध नाही , कारण बुद्ध हे एक रूप नाही

बुद्धत्व सर्व काही सामावते ते आपल्या कायेला समबुद्ध बनवते आणि सत्य जाणून घेण्यास प्रज्ञाला आपले शरीर बनवते आणि प्रज्ञा म्हणून .ते सत्य साकार करण्यास सक्षम असलेल्या सर्वासमोर दिसते .

॥

बुद्धाचे रूप

१. बुद्ध या जगात क्वचितच दिसतात.आता एक बुद्ध प्रकट होतो, बोधिज्ञान प्राप्ती, धम्माची ओळख करून देतो, शंकेचे जाळे तोडतो, त्याच्या मुळाशी असलेल्या इच्छेचे आमिष दूर करतो, क्लेशाचा नाश करतो. पूर्णपणे निरंतर तो जगभर आपल्या जगात इच्छेने चालतो. जगात बुद्धाचा आदर करण्यापेक्षा महान असे काही नाही.

बुद्ध दुःखाच्या जगात प्रकट होतो कारण तो दुःखी लोकांचा त्याग करू शकत नाही. धर्माचा प्रसार करणे आणि सर्व लोकांना त्याचे सत्य आशीर्वाद देणे हा त्यांचा एकमेव उद्देश आहे.

अन्याय आणि खोट्या मानकांनी भरलेल्या जगात, अतृप्त इच्छा आणि अस्वस्थता यांच्याशी व्यर्थ झगडत असलेल्या जगात धर्माचा परिचय करून देणे फार कठीण आहे. बुद्ध त्यांच्या महान मैत्री आणि करुणेमुळे या अडचणींना तोंड देतात.

२. बुद्ध हा सर्व लोकांचा कल्याण मित्र आहे.

जर बुद्धाला एखादा माणूस सांसारिक वासनांच्या भारी ओझ्याने ग्रासलेला आढळला तर त्याला त्याची करुणा येते आणि तो भार त्याच्यासोबत वाटून घेतो. जर तो अज्ञानाने ग्रस्त असलेल्या माणसाला भेटला तर तो त्याच्या प्रज्ञेच्या शुद्ध प्रकाशाने अज्ञान दूर करेल.

आपल्या आईसोबत जीवनाचा आनंद लुटणाऱ्या वासराप्रमाणे, ज्यांनी बुद्धाच्या शिकवणी ऐकल्या आहेत ते नंतर त्याला सोडण्यास तयार नाहीत कारण त्याच्या शिकवणीमुळे त्यांना सुख मिळते.

३. जेव्हा चंद्र मावळतो तेव्हा लोक म्हणतात की चंद्र गायब झाला आहे; आणि जेव्हा चंद्र उगवतो तेव्हा ते म्हणतात की चंद्र दिसला आहे. खरे तर चंद्र जात नाही आणि येत नाही, पण आकाशात सतत चमकत असते. बुद्ध अगदी चंद्रासारखा आहे: तो दिसत नाही किंवा अदृश्य होत नाही; तो केवळ ज्यांना शिकवू शकेल असे त्याला वाटते त्या लोकांच्या प्रेमापोटी तो असे करतो.

लोक चंद्राच्या एका टप्प्याला पौर्णिमा म्हणतात, ते दुसऱ्या टप्प्याला अर्धचंद्र म्हणतात; प्रत्यक्षात, चंद्र नेहमी पूर्ण गोल असतो, तो वितळत नाही, मेण होत नाही किंवा क्षीण होत नाही. बुद्ध तंतोतंत चंद्रासारखा आहे. मानवाच्या दृष्टीने बुद्धाचे रूप बदललेले दिसते, पण खरे तर बुद्ध बदलत नाहीत.

गजबजलेले शहर, झोपलेले गाव, डोंगर, नदी यावर चंद्र सर्वत्र दिसतो. ते तलावाच्या खोलवर, पाण्याच्या भांड्यात, पानावर लटकलेल्या दवच्या थेंबात दिसतो.

माणूस शेकडो मैल चालला तर चंद्र त्याच्याबरोबर जातो. पुरुषांना चंद्र बदललेला दिसतो, पण चंद्र बदलत नाही. बुद्ध हा या जगातील लोकांच्या सर्व बदलत्या परिस्थितीत, निरनिराळे रूप धारण करणाऱ्या चंद्रासारखा आहे; पण त्याच्या तत्वात तो बदलत नाही.

४. बुद्ध प्रकट होणे आणि अदृश्य होणे हे कार्यकारणभावाने स्पष्ट केले जाऊ शकते: म्हणजे, जेव्हा कारण आणि परिस्थिती अनुकूल असतात तेव्हा बुद्ध प्रकट होतो; जेव्हा कारणे आणि परिस्थिती अनुकूल नसतात तेव्हा बुद्ध जगातून गायब होताना दिसतो.

बुद्ध प्रकट झाला किंवा नाहीसा झाला तरी बुद्धत्व नेहमी सारखेच असते. हे तत्त्व जाणून घेतल्याने, बुद्धाच्या प्रतिमेतील, जगाच्या स्थितीत किंवा मानवी विचारांच्या चढउतारांमध्ये होणाऱ्या स्पष्ट बदलांमुळे विचलित न होता, बोधीचा मार्ग धरला पाहिजे आणि परिपूर्ण प्रज्ञा प्राप्त केली पाहिजे.

हे स्पष्ट केलेले आहेच कि बुद्ध हे भौतिक शरीर नसून ते बुद्धत्व आहे. शरीराचा पात्र म्हणून विचार केला जाऊ शकतो. मग, जर हे पात्र ज्ञानाने भरलेले असेल, तर त्याला बुद्ध म्हटले जाऊ शकते. म्हणून, जर कोणी बुद्धाच्या भौतिक शरीराशी संलग्न असेल आणि त्यांच्या अदृश्यतेबद्दल शोक व्यक्त करेल, तर तो खरा बुद्ध पाहू शकणार नाही.

प्रत्यक्षात, सर्व गोष्टींचे खरे स्वरूप भेदभावाच्या पलीकडे आहे दिसणे आणि नाहीसे होणे, येणे आणि जाणे, चांगले आणि वाईट. सर्व गोष्टी निरर्थक आणि पूर्णपणे एकसंध आहेत.

या घटना पाहणाऱ्यांच्या चुकीच्या निर्णयामुळे असे भेदभाव होतात. बुद्धाचे खरे रूप प्रकटही होत नाही आणि नाहीसे पण होत नाही.

III

बुद्धाचे गुण

१. बुद्धांना पाच गुणांमुळे जगाचा आदर प्राप्त होतो: श्रेष्ठ आचरण; उत्कृष्ट सम्यक दृष्टी; परिपूर्ण प्रज्ञा; उच्च प्रचार क्षमता; आणि लोकांना त्यांच्या शिकवणीच्या अभ्यासाकडे नेण्याची शक्ती.

या व्यतिरिक्त, इतर आठ सद्गुण बुद्धास लोकांना आशीर्वाद आणि आनंद देण्यास सक्षम करतात: त्यांच्या शिकवणीच्या सरावातून जगाला त्वरित लाभान्वित करण्याची क्षमता, चांगले-वाईट, योग्य-अयोग्य यांच्यात योग्य न्याय करण्याची क्षमता, योग्य मार्ग शिकवून लोकांना बोधिज्ञाना कडे नेण्याची क्षमता, सर्व लोकांना समान मार्गाने नेण्याची क्षमता, अहंकार आणि बढाई टाळण्याची क्षमता त्याने जे बोलले आहे ते करण्याची क्षमता, त्याने जे केले आहे ते सांगण्याची क्षमता आणि अशा प्रकारे, त्यांच्यात कारूणिक हृदयाची शपथ पूर्ण करण्याची क्षमता.

ध्यानाद्वारे, बुद्ध संयम आणि शांत चित्ताचे जतन करतो.

मैत्री, करुणा, आनंद आणि अडीग समता यांनी प्रकाशमान. तो सर्व लोकांशी समानतेने वागतो. त्यांची मने अशुद्धतेपासून शुद्ध करतो आणि चित्ताला परिपूर्ण शुद्ध आनंद देतो.

२. बुद्ध जगातील लोकांसाठी पिता आणि माता दोन्ही आहेत. मूल जन्माला आल्यानंतर सोळा महिने वडिलांना आणि आईला त्याच्याशी बोलण्याचा शब्दांत बोलवे लागते; मग हळूहळू ते त्याला प्रौढ म्हणून बोलायला शिकवतात. पृथ्वीवरील पालकांप्रमाणे, बुद्ध प्रथम लोकांची काळजी घेतो आणि नंतर त्यांना स्वतःची काळजी घेण्यासाठी सोडतो. बुद्ध प्रथम त्यांच्या इच्छेनुसार गोष्टी घडवून आणतो आणि नंतर तो त्यांना शांत आणि सुरक्षित आश्रयस्थानात आणतो.

बुद्ध त्यांच्या भाषेत जे उपदेश करतात ते लोक त्यांच्या स्वतःच्या भाषेत स्वीकारतात आणि आत्मसात करतात जणू ते केवळ त्यांच्यासाठीच आहे.

बुद्धाच्या मनाची स्थिती मानवी विचारांना मागे टाकते; बुद्धाविचार शब्दांद्वारे स्पष्ट केले जाऊ शकत नाही; हे केवळ दृष्टांतामधूनच सूचित केले जाऊ शकते.

घोडे आणि हत्ती यांच्या तुडवण्याने गंगा नदी ढवळून निघते आणि मासे व कासवांच्या हालचालींनी विचलित होते; पण नदी अशा क्षुल्लक गोष्टी न जुमानता शुद्ध आणि अबाधित वाहत राहते. बुद्ध महान नदीप्रमाणे आहे.

इतर शिकवणींचे मासे आणि कासव तेथे खोलवर पोहतात आणि त्याच्या प्रवाहाविरुद्ध ढकलतात, परंतु व्यर्थ. बुद्धाचा धम्म शुद्ध आणि अबाधित प्रवाहित आहे.

३. बुद्धाची प्रज्ञा, परिपूर्ण असल्याने, पूर्वग्रहांच्या टोकापासून दूर राहते आणि एक संयम राखते जे वर्णन करण्यासाठी सर्व शब्दांच्या पलीकडे आहे. सर्वज्ञ असल्याने तो सर्व माणसांचे विचार आणि भावना जाणतो आणि या जगातील सर्व गोष्टी एका क्षणात जाणतो.

जसे स्वर्गातील तारे शांत समुद्रात प्रतिबिंबित होतात, त्याचप्रमाणे लोकांचे विचार, भावना आणि परिस्थिती बुद्धाची प्रज्ञा खोलवरप्रतिबिंबित होते. म्हणूनच बुद्धाला सर्वज्ञानी, सर्वज्ञ म्हणतात.

बुद्धाची प्रज्ञा लोकांच्या रखरखीत मनांना ताजेतवाने करते, त्यांना ज्ञान देते आणि त्यांना या जगाचे महत्त्व, त्याची कारणे आणि त्याचे परिणाम, दिसणे आणि अदृश्य होणे शिकवते. खरंच, बुद्धप्रज्ञाच्या साहाय्याशिवाय जगाचा कोणता पैलू लोकांना समजण्यासारखा आहे?

४. बुद्ध नेहमी बुद्ध म्हणून प्रकट होत नाही. कधी तो दुष्टाचा अवतार, कधी स्त्री, देव, राजा किंवा राजकारणी म्हणून प्रकट होतो; कधी कधी तो वेश्यालयात किंवा जुगाराच्या घरात दिसतो.

महामारीमध्ये तो एक उपचार करणारा वैद्य म्हणून प्रकट होतो आणि युद्धात तो पीडित लोकांसाठी सहनशीलता आणि करुणा दाखवतो; ज्यांचा विश्वास आहे की वस्तुमात्र गोष्टी शाश्वत आहेत, त्यांना तो क्षणभंगुरता आणि अनिश्चिततेचा उपदेश करतो; जे गर्विष्ठ आणि अहंकारी आहेत त्यांच्यासाठी तो नम्रता आणि आत्मत्यागाचा उपदेश करतो; जे लोक ऐहिक सुखांच्या जाळ्यात अडकले आहेत, त्यांच्यासाठी तो जगाचे दुःख प्रकट करतो.

बुद्धाचे कार्य सर्व घडामोडींमध्ये आणि सर्व प्रसंगी धम्मकायेचे शुद्ध सार (बुद्धाचे परिपूर्ण स्वरूप) प्रकट करणे आहे; म्हणून बुद्धाच्या या धम्मकायेतून अंतहीन जीवन आणि अमर्याद प्रकाशात मैत्री आणि करुणा प्रवाहित होते, ज्यामुळे सर्वांची विमुक्ती होते.

५. जग हे एका जळत्या घरासारखे आहे जे सतत नष्ट होऊन पुन्हा बांधले जात आहे. आपल्या अज्ञानाच्या अंधाराने गोंधळलेले लोक, राग, नाराजी, मत्सर, पूर्वग्रह आणि सांसारिक वासनेने आपले मन गमावून बसतात. ते आईची गरज असलेल्या बालकांसारखे आहेत; प्रत्येकाने बुद्धाच्या मैत्रीवर आणि करुणेवर अवलंबून असले पाहिजे.

बुद्ध सर्व जगाचा पिता आहे; सर्व मानव बुद्धाची मुले आहेत. बुद्ध हे संतांचेही महान संत आहेत. जग अधोगती आणि मृत्यूने पेटले आहे; सर्वत्र दुःख आहे. पण ऐहिक सुखाच्या व्यर्थ शोधात मग्न असलेले लोक हे पूर्णपणे जाणण्याइतके शहाणे नसतात.

बुद्धाने पाहिले की हे भ्रमाचे जग खरोखर एक जळणारे घर आहे, म्हणून ते त्यापासून वळले आणि शांत जंगलात त्यांना आश्रय आणि शांतता मिळाली. तेथे, त्याच्या महान करुणेने, तो आपल्याला हाक मारतो: " हे परिवर्तनशील आणि दुःखाचे जग माझे आहे; हे सर्व अज्ञानी, बेफिकीर लोक माझी मुले आहेत; मी एकटाच आहे जो त्यांना त्यांच्या भ्रम आणि दुःखापासून वाचवू शकतो. "

बुद्ध हा धम्माचा महान राजा असल्यामुळे तो आपल्या इच्छेनुसार सर्व लोकांना उपदेश करू शकतो. बुद्ध लोकांना आशीर्वाद देण्यासाठी जगात प्रकट होतो. त्यांच्यापासून वाचवण्यासाठी दुःख सहन करून तो धम्माचा उपदेश करतो, पण लोकांचे कान लोभाने मंद झाले आहेत आणि ते असावध आहेत.

परंतु जे लोक त्याची शिकवण ऐकतात ते जीवनातील भ्रम आणि दुःखांपासून मुक्त असतात. "स्वतःच्या बुद्धीवर विसंबून राहून लोकांचे तारण होऊ शकत नाही," ते म्हणाले, "विश्वासाने त्यांनी माझ्या शिकवणीत प्रवेश केला पाहिजे." यास्तव बुद्धाची शिकवण ऐकून ती आचरणात आणली पाहिजे.

धम्म

अध्याय प्रथम कार्य-कारण-भाव

।

चार आर्य सत्य

१. जग दुःखाने भरलेले आहे. जन्म दुःख आहे, म्हातारपण दुःख आहे, आजारपण मरण यातना आहे. ज्याचा तिरस्कार आहे अशा व्यक्तीला भेटणे म्हणजे दुःख आहे, प्रिय व्यक्तीपासून वेगळे होणे म्हणजे दुःख आहे, एखाद्याच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी व्यर्थ झगडणे म्हणजे दुःख आहे. खरं तर, इच्छा आणि उत्कटतेपासून मुक्त नसलेले खोटे नेहमीच दुःखात गुंतलेले असते. यालाच दुःखाचे आर्य सत्य म्हणतात.

मानवी दुःखाचे कारण निःसंशयपणे भौतिक शरीराची तहान आणि ऐहिक उत्कटतेच्या भ्रमात सापडते. या तृष्णा आणि अविद्या चा उगम शोधला तर ते शारीरिक अंतःप्रेरणेच्या तीव्र इच्छांमध्ये मूळ असल्याचे दिसून येते. अशाप्रकारे, इच्छा, जगण्याची प्रबळ इच्छा शक्तीचा आधार म्हणून, तिला जे इष्ट वाटते शोधते, जरी ते कधी-कधी मरण असले तरीही याला दुःखाच्या कारणाचे सत्य म्हणतात.

जर सर्व मानवी उत्कटतेच्या मुळाशी असलेली तृष्णा काढून टाकली तर तृष्णा नाहीशी होईल आणि मानवी दुःखाचा अंत होईल. याला दुःखाच्या निरोधाचे आर्य सत्य म्हणतात.

तृष्णा आणि दुःख नसलेल्या अवस्थेत प्रवेश करायचा असेल तर माणसाने एखाद्या विशिष्ट मार्गाचा अवलंब केला पाहिजे. तो विशिष्ट मार्ग म्हणजे आर्य अष्टांग मार्ग होय. या आर्य अष्टांग मार्गाचे अंग आहेत: सम्यक दृष्टि, सम्यक संकल्प, सम्यक वाणी, सम्यक कर्मांत, सम्यक आजीविका, सम्यक प्रयत्न, सम्यक स्मृति आणि सम्यक समाधि. याला दुःखाच्या कारणाच्या निरोधाचा आर्य अष्टांग मार्गाचे सत्य म्हणतात. यालाच दुःख निरोधगमिनी प्रतिपदा म्हणतात.

लोकांनी ही सत्ये स्पष्टपणे लक्षात ठेवावी, कारण जग दुःखाने भरलेले आहे आणि जर कोणाला दुःखापासून वाचायचे असेल तर त्याने दुःखाचे एकमेव कारण असलेल्या सांसारिक वासनेचे संबंध तोडले पाहिजेत. सर्व सांसारिक वासना आणि दुःखांपासून मुक्त जीवनाचा मार्ग केवळ प्रज्ञाद्वारेच ओळखला जाऊ शकतो आणि केवळ आर्य अष्टांगिक मार्गाच्या आचारणानेच बुद्धत्व प्राप्त होऊ शकते.

२. जे लोक बुद्धत्व शोधत आहेत त्यांनी चार आर्य सत्य समजून घेतले पाहिजे. हे समजून घेणे अत्यावश्यक आहे अन्यथा, ते जीवनाच्या अविद्येच्या चक्रव्यूहात सतत भटकत राहतील. ज्यांना हे चतुर्विध आर्य सत्य समजले आहे त्यांना "प्रज्ञाचक्षू प्राप्त लोक" असे म्हणतात .

म्हणून, ज्यांना बुद्धाच्या शिकवणीचे पालन करायचे आहे

त्यांनी आपले मन या चार आर्य सत्यावर केंद्रित केले पाहिजे आणि त्याचा अर्थ स्पष्टपाने जाणून घेण्याच प्रयत्न केला पाहिजे. प्रत्येक काळात, संत, जर तो खरा संत असेल, तर तो ते आर्या सत्य समजून घेतो आणि ते इतरांना शिकवतो.

जेव्हा एखाद्या व्यक्तीला चतुर्विध आर्य सत्य स्पष्टपणे समजते, तेव्हा आर्य अष्टपद मार्ग त्याला लोभापासून दूर नेईल; आणि जर एखादी व्यक्ती लोभापासून मुक्त असेल तर तो जगाशी भांडण करणार नाही, खून करणार नाही, चोरी करणार नाही, व्यभिचार करणार नाही, फसवणूक करणार नाही, शिवीगाळ करणार नाही, खुशामत करणार नाही, मत्सर करणार नाही, संयम गमावणार नाही जीवनाचा क्षणभंगुरपणा विसरणार नाही. किंवा जीवनात कोणावरही अन्याय करणार नाही.

३. आर्य अष्टांग मार्गाचे अनुसरण करणे म्हणजे हातात प्रकाश घेऊन अंधाऱ्या खोलीत प्रवेश करण्यासारखे आहे: सर्व अंधार दूर होईल आणि खोली प्रकाशाने भरली जाईल.

जे लोक आर्य सत्यांचा अर्थ समजतात आणि आर्य मार्गाचे अनुसरण करण्यास शिकले आहेत त्यांच्याकडे प्रज्ञेचा प्रकाश आहे जो अज्ञानाचा अंधार दूर करेल.

बुद्ध केवळ या चार आर्यास्त्यांचे दिग्दर्शन करूनच लोकांचे नेतृत्व करतात. ज्यांना ते नीट समजेल ते बुद्धत्व प्राप्त करतील; ते या गोंधळात टाकणाऱ्या जगात इतरांना मार्गदर्शन आणि समर्थन करण्यास सक्षम असतील आणि ते विश्वासास पात्र असतील. जेव्हा चार आर्य सत्यांचे स्पष्टपणे आकलन होते, तेव्हा सांसारिक आसक्तीचे सर्व स्त्रोत आटून जातात.

या चार आर्य सत्यापासून विकसित होऊन बुद्धाचे शिष्य इतर सर्व मौल्यवान सत्ये प्राप्त करतील; त्यांना सर्व अर्थ समजून घेण्याची प्रज्ञा आणि अंतर्दृष्टी प्राप्त होईल आणि ते जगातील सर्व लोकांना धम्माचा उपदेश करण्यास सक्षम होतील.

॥

कारणवाद (सापेक्षवाद)

१. सर्व मानवी दुःखाची कारणे आहेत, आणि ज्याद्वारे ती समाप्त केली जाऊ शकतात, असा एक मार्ग आहे कारण जगातील प्रत्येक गोष्ट ही कारणे आणि परिस्थितींच्या विशाल संयोगाचा परिणाम आहे आणि ही कारणे आणि परिस्थिती बदलली कि सर्वकाही नष्ट होते.

पाऊस पडतो, वारा सुटतो, झाडे फुलतात, पाने परिपक्व होतात आणि झडून जातात. या सर्व घटना कारणे आणि परिस्थितींशी परस्पर संबंधित आहेत, आणि त्या कारणे आणि परिस्थिती यांच्याद्वारेच घडत असतात आणि कारणे आणि परिस्थिती जशी बदलते तशा त्या नष्ट होतात.

पालकत्वाच्या परिस्थितीतून एखाद्याचा जन्म होतो. अन्नाने त्याच्या शरीराचे पोषण होते: शिक्षण आणि अनुभवाने त्याच्या मनाचे संगोपन होते.

म्हणून, शरीर आणि मन दोन्ही परिस्थितीशी संबंधित आहेत आणि परिस्थिती बदलली कि त्याच्यातही बदल घडून येतो.

जाळे हे गाठींच्या मालिकेने बनलेले असते, त्याचप्रमाणे या जगातील प्रत्येक गोष्ट गाठींच्या मालिकेने जोडलेली असते. जाळीचे छिद्र जाळी ही स्वतंत्र, अलिप्त गोष्ट आहे असे जर कोणाला वाटत असेल तर तो चुकतो आहे.

जाळ्यास जाळे असे म्हटले जाते कारण ते जोडलेल्या छीद्रांच्या जाळीच्या मालिकेने बनलेले असते आणि प्रत्येक जाळीला स्थान आणि इतर जाळींच्या संबंधात जबाबदाऱ्या असतात. बहार येण्यास आवश्यक परिस्थितीची मालिका निर्माण झाली कि फुलांचा बहार येतो.

२. बहर येण्यापर्यंत अनेक परिस्थितींमुळे फुले येतात. परिस्थितीची मालिका सुरु होते आणि पाने झाडू लागतात. मोहोर स्वतंत्रपणे दिसत नाही किंवा एकही पान त्याच्या हंगामा बाहेर पडत नाही. म्हणून प्रत्येक गोष्टीचे उत्पन्न होणे आणि निघून जाणे कारण सापेक्ष आहे; कोणत्याही बदलाशिवाय काहीही स्वतंत्र असू शकत नाही.

हा या जगाचा शाश्वत आणि न बदलणारा नियम आहे की सर्व काही कारणे आणि परिस्थितींच्या मालिकेने निर्माण होते आणि त्याच नियमाने सर्वकाही नाहीसे होते; सर्व काही बदलते, काहीही स्थिर राहत नाही.

III

प्रतीत्यसमुत्पाद नियम

१. मानवी दुःख, विलाप, वेदना आणि वेदनांचे मूळ कुठे आहे? काय ते 'लोक सामान्यतः 'आसक्त असतात' या वास्तुस्थीमध्ये सापडत नाही?

लोक संपत्ती आणि सन्मान, आराम आणि आनंद, उत्साह आणि आत्मभोग यांच्या जीवनाला जिद्दीने चिकटून राहतात आणि या गोष्टींची इच्छाच मानवी दुःखाचे मूळ आहे या वस्तुस्थितीकडे दुर्लक्ष करतात.

आरंभ काळापासून, आजार, म्हातारपण आणि मृत्यू या अपरिहार्य वस्तुस्थितीव्यतीरीक्त जग एकापाठोपाठ येणाऱ्या आपत्तींनी भरलेले आहे.

परंतु जर एखाद्याने सर्व वस्तुस्थिती काळजीपूर्वक विचारात घेतली तर, त्याची खात्री पटेल. 'तृष्णा' हेच सर्व दुःखाच्या मुलाशी आधारभूत तत्त्व आहे.

जर लोभ दूर करता आला तर मानवी दुःखाचा अंत होईल. मानवी मनात बहरून आलेले अज्ञानच लोभातूनप्राक्त होते .

निरंतर वस्तूच्या/परीवार्तीन्विल्लेखे खरे कारण लोकांना माहित नसणे, हे त्या मागचे सत्य आहे.

अज्ञानवश आणि लोभामुळे मनात अपित्र इच्छा निर्माण होऊन. खरे तर ज्या बाबी अप्राप्य आहेत अशांच्या शोधात लोक अस्वस्थपणे आणि आंधळेपणाने लागून असतात.

वास्तवात जेथे कोणताही भेदभाव नाही तेथेही अज्ञान आणि लोभामुळे, लोक भेदभावाची कल्पना करतात.

स्वाभाविकपणे, मानवी वर्तनात योग्य आणि अयोग्य असा भेदभाव नाही; पण लोक, अज्ञानामुळे, अशा भेदांची कल्पना करतात आणि त्यांना योग्य किंवा अयोग्य ठरवतात.

त्यांच्या अज्ञानामुळे, सर्व लोक नेहमी चुकीचे विचार करतात आणि नेहमी सम्यक दृष्टी गमावतात आणि त्यांच्या अहंकाराला चिकटून चुकीची कृती करतात. परिणामी, ते एका भ्रामक अस्तित्वाशी संलग्न होतात.

लोक आपल्या कर्माला आपल्या अहंकारासाठी शेत बनवून, मनाच्या भेदभावाच्या कार्याचा बीजाप्रमाणे वापर करून, मनाला अज्ञानाने भ्रष्ट करून, तृष्णेच्या पावसाने त्याला खतपाणीघालत, अहंकाराच्या इच्छेने त्याचे सिंचन करून, ते दुष्टाची कल्पना जोडतात, आणि त्यांच्यासोबत भ्रमाचे हे ओझे वाहत असतात .

२. खरं तर, दुःख, विलाप, वेदना आणि वेदना यांच्या भ्रमाचे कारण माणसाचे स्वतःचे मन आहे.

हे संपूर्ण भ्रमाचे जग म्हणजे मनामुळे निर्माण झालेली सावली आहे. आणि तरीही, याच मनातून बोधिज्ञानाचे जग प्रकट होते.

३. या जगात तीन चुकीचे दृष्टिकोन आहेत.

जर कोणी या दृष्टिकोनांना चिकटून राहिला तर या जगातील सर्व गोष्टी नाकारण्यासारख्या आहेत.

प्रथम, काही म्हणतात की सर्व मानवी अनुभव नियतीवर आधारित आहेत; दुसरे, काहींचे असे मत आहे की सर्व काही देवाने निर्माण केले आहे आणि त्याच्या इच्छेने नियंत्रित केले आहे; तिसरे, काही म्हणतात की सर्व काही योगायोगाने घडते कोणतेही कारण किंवा स्थिती नसताना.

जर सर्व काही नशिबाने ठरवले असेल, तर चांगली कृत्ये आणि वाईट कृत्ये दोन्ही पूर्वनिश्चित आहेत, संपत्ती आणि दुःख पूर्वनियोजित आहेत; असे काहीही अस्तित्वात नाही जे पूर्वनिर्धारित केले गेले नाही. मग सर्व मानवी योजना आणि सुधारणा आणि प्रगतीचे प्रयत्न व्यर्थ ठरतील आणि मानवता आशाहीन होईल.

इतर दृष्टिकोनांबाबतही हेच खरे आहे, कारण, जर शेवटच्या उपायातील सर्व काही अज्ञात देवाच्या हातात असेल किंवा अंध संधी असेल, तर मानवतेला अधीन राहण्याशिवाय कोणती आशा आहे? या संकल्पना धारण करणारे लोक आशा गमावतात आणि शहाणपणाने वागण्याच्या आणि वाईट टाळण्याच्या प्रयत्नांकडे दुर्लक्ष करतात यात आश्चर्य नाही.

खरे तर, या तीन संकल्पना किंवा दृष्टिकोन सर्व चुकीचे आहेत: सर्व काही देखाव्यांचा क्रम आहे ज्याचा स्त्रोत कारणे आणि परिस्थितींचा संचय मात्र आहे. प्रत्येक वस्तूची उत्पत्ती आणि विनः देखील हेतुजान्य आहे.

अध्याय दूसरा
विज्ञानमात्र सिद्धांत
आणि मानसिक स्थिती

|

अनित्यता आणि अहंकारहीनता

१. शरीर आणि मन दोन्ही सहकार्याच्या कारणांमुळे दिसत असले तरी, स्वयंपूर्ण व्यक्तिमत्व आहे असे सिद्ध होत नाही. देहाचे शरीर हे विविध घटकांचा संयोग असल्यामुळे ते अशाश्वत/अनित्य आहे.

जर शरीर एक स्वयंपूर्ण असेल तर, ते हे आणि ते, ठरवेल तसे करू शकते.

राजाला त्याच्या इच्छेनुसार स्तुती करण्याचा किंवा शिक्षा करण्याचा अधिकार असतो, परंतु त्याचा हेतू किंवा इच्छा असूनही तो आजारी पडतो, तो अनिच्छेने म्हातारपणी येतो आणि त्याचे भाग्य आणि त्याच्या इच्छांचा एकमेकांशी फारसा संबंध नसतो.

मन हे अहं-व्यक्तिमत्वही नाही. मानवी मन हे कारणे आणि परिस्थितींचे सापेक्ष आहे. तो सतत बदलत असतो.

जर मन एक स्वयंपूर्ण-व्यक्तिमत्त्व असते, तर ते हे आणि ते ठरवेल तसे करू शकते; पण मन अनेकदा जे योग्य आहे त्यापासून पळून जाते आणि अनिच्छेने वाईटाचा पाठलाग करते. तरीही त्याच्या अहंकाराच्या इच्छेप्रमाणे काहीही घडताना दिसत नाही.

२. जर एखाद्याला विचारले की शरीर स्थिर आहे की नश्वर आहे, तर तो नश्वर उत्तर देण्यास बांधील असेल.

जर एखाद्याला असे विचारले गेले की नश्वर अस्तित्व म्हणजे आनंद किंवा दुःख आहे, तर त्याला सामान्यतः दुःखाचे उत्तर द्यावे लागेल.

जर एखादी व्यक्ती असे मानत असेल की अशी अनित्य गोष्ट, इतकी बदलणारी आणि दुःखाने भरलेली, स्वयंपूर्ण-व्यक्तिमत्त्व आहे, तर ती एक गंभीर चूक आहे.

मानवी मन देखील अनित्य आणि दुःखी आहे; त्यात त्याला स्वयंपूर्ण-व्यक्तिमत्त्व म्हणता येईल असे काहीही नाही.

आपले खरे शरीर आणि मन, जे वैयक्तिक जीवन बनवतात आणि त्याच्या सभोवतालचे बाह्य जग, "मी" आणि "माझे" या दोन्ही संकल्पनांपासून खूप दूर आहेत.

केवळ अशुद्ध वासनांनी ग्रासलेले आणि शहाणपणासाठी अभेद्य असलेले मन "मी" आणि "माझे" असा विचार करत राहते.

शरीर आणि त्याच्या सभोवतालचा परिसर दोन्ही सहयोगी कारणे आणि परिस्थितींमुळे निर्माण झालेले असल्याने, ते सतत बदलत असतात आणि कधीही ते स्थिर होऊ शकत नाही.

मानवी मन, त्याच्या कधीही न संपणाऱ्याबदलांमध्ये, नदीच्या वाहत्या पाण्यासारखे किंवा मेणबत्तीच्या जळत्या ज्वालासारखे आहे; वानरांप्रमाणे, ते कायमच उडी मारत असते, क्षणभरही थांबत नाही.

ज्ञानी माणसाने, असे पाहून आणि ऐकून, त्याने शरीर किंवा मनाच्या सर्व आसक्तीचा त्याग केला पाहिजे. या आसक्तीचा त्याग केल्यानंतर त्याला बोधी प्राप्त होईल.

३. पाच गोष्टी आहेत ज्या या जगात कोणीही पूर्ण करू शकत नाही: प्रथम, म्हातारा झाल्यावर वृद्ध होणे थांबवणे; दुसरे, आजारी पडणे थांबवणे; तिसरा, मरणे थांबवणे; चौथे, विलोपन असताना नामशेष होणे नाकारणे; पाचवे, थकवा नाकारणे.

जगातील सामान्य लोक कधी न कधी या सत्याच्या संपर्कात येतातच आणि बहुतेक लोकांना त्यांच्या परिणामाची झाल पोचतेच. परंतु ज्यांनी बुद्ध्याची शिकवण ऐकली आहे त्यांना त्या तथ्यांच्या अटळतेची जाणीव झाल्यामुळे ते व्यर्थ दुःखी हित नाही.

या जगात चार सत्ये आहेत: प्रथम, सर्व प्राणी अज्ञानातून उत्पन्न होतात; दुसरे, इच्छित सर्व वस्तू अशाश्वत, अनिश्चित आणि दुःखमय आहेत; तिसरे, सर्व अस्तित्वात असलेल्या गोष्टी देखील अशाश्वत, अनिश्चित आणि दुःखमय आहेत; चौथे, अर्थात "आत्मा" म्हणता येईल असे काहीही नाही आणि सर्व जगात "माझे" असे काहीही नाही.

सर्व काही अशाश्वत आणि परिवर्तनशील आणि अनात्म आहे या सत्यांचा बुद्ध या जगात दिसण्याशी किंवा न दिसण्याशी काही संबंध नाही. ही सत्ये निश्चित आहेत; बुद्ध हे जाणतात आणि म्हणूनच ते सर्व लोकांना धम्माचा उपदेश करतात.

॥

केवळ मनाचा सिद्धांत (विज्ञानमात्रता)

१. अविद्या आणि प्रज्ञा या दोन्हींचा उगम मनामध्ये होतो आणि प्रत्येक अस्तित्व किंवा घटना ही मनाच्या कार्यातून उद्भवते, जसे भिन्न गोष्टी जादूगाराच्या आस्तीनातून दिसतात.

मनाच्या क्रियांना मर्यादा नसते, त्या जीवनाचा परिसर तयार करतात.

अपवित्र मन अशुद्ध गोष्टींनी वेढलेले असते आणि शुद्ध मन वेढलेले असते स्वतः शुद्ध गोष्टींसह; म्हणून, मनाच्या क्रियाकलापांपेक्षा सभोवताल परिसरास कोणत्याही मर्यादा नाहीत.

चित्रकाराने जसे चित्र रेखाटले जाते त्याचप्रमाणे मनाच्या कृतीतून परिसर निर्माण होतो. बुद्धाने निर्माण केलेला परिसर हा शुद्ध आणि अपवित्रतामुक्त असला तरी सामान्य माणसांनी निर्माण केलेला परिसर तसा नाही.

एक कुशल चित्रकार ज्याप्रमाणे विविध प्रकारची चित्रसृष्टी तयार करतो त्याचप्रमाणे मन विविध रूपे साकारते. जगात असे काहीही नाही जे मनाने तयार केलेले नाही. बुद्ध हा आपल्या मनासारखा असतो; संवेदनशील प्राणी बुद्धांसारखेच असतात. त्यामुळे मन, बुद्ध आणि संवेदनाशील प्राणी यांच्यात सर्व काही निर्माण करण्याच्या क्षमतेत फरक नाही.

बुद्दाला नश्वर मनाने तयार केलेल्या सर्व गोष्टींची योग्य समज आहे. त्यामुळे ज्यांना हे माहीत आहे त्यांना प्रत्यक्ष बुद्धाचे दर्शन घडते.

२. परंतु जे मन आपल्या सभोवतालचे वातावरण तयार करते ते केवळ भूतकाळातीलच नव्हे तर वर्तमान आणि भविष्यकाळातील आठवणी, भीती किंवा विलापांपासून मुक्त नसते, कारण ते अज्ञान आणि लोभातून निर्माण झालेले असते.

मनाचे अज्ञान आणि लोभातूनच भ्रंतीमान जग जन्माला आले आहे आणि कारणे आणि परिस्थितींचे समन्वय साधण्याची सर्व अफाट गुंतागुंत मनाच्या आत आहे आणि इतर कोठेही नाही.

जीवन आणि मृत्यू दोन्ही मनातून निर्माण होतात आणि मनात अस्तित्वात असतात. म्हणून, जेव्हा जीवन आणि मृत्यूची चिंता करणारे मन नाहीसे होते, तेव्हा जीवन आणि मृत्यूचे जग त्याच्याबरोबर नाहीसे होते.

स्वतःच्याच भ्रमाच्या जगाने ग्रासलेल्या मनातून एक अज्ञानी जीवन उगवते. मनाच्या बाहेर भ्रांतीचे जग नाही हे शिकले तर विचलित झालेले मन स्पष्ट होते; आणि आपण अशुद्ध वातावरण निर्माण करणे थांबवल्यामुळे आपल्याला बोधिज्ञान प्राप्त होते.

अशा प्रकारे असत्य आणि मृत्यूचे जग मनाने निर्माण केले आहे, मनाच्या बंधनात आहे, मनानेच मनावर राज्य केले आहे; मन हे प्रत्येक परिस्थितीचे स्वामी आहे. भ्रमित नश्वर मनामुळे दुःखमय जगाची निर्मिती होते.

३. म्हणून, सर्व गोष्टी प्रामुख्यानेमनाद्वारेनियंत्रित आणि शासित केल्या जातात आणि त्या सर्व मनाने तयार केल्या आहेत. जशी चाके गाड्या ओढणाऱ्या बैलाच्या मागे लागतात, त्याचप्रमाणे अपवित्र मनाने बोलणाऱ्या आणि वागणाऱ्याच्या मागे दुःख येते.

पण जर माणूस चांगल्या मनाने बोलतो आणि वागतो, तर आनंद त्याच्या सावलीप्रमाणे त्याच्या मागे लागतो. जे वार्ड कृत्य करतात त्यांच्यामनात "मी चूक केली आहे" असा विचार येत असतो आणि त्या कृत्याची स्मृती जीवनात त्याचा अपरिहार्य बदला घेण्यासाठी साठवली जाते. परंतु जे चांगल्या हेतूने कार्य करतात ते "मी चांगले केले" या विचाराने आनंदी होत असतात आणि चांगल्या कृतीमुळे जीवनात सतत आनंद मिळेल या विचाराने आनंदी होत असतात.

जर मन अशुद्ध असेल, तर खडबडीत आणि अवघड वाटेने पाय अडखळतील; पुष्कळदा पडावे लागेल आणि खूप वेदना होतील. पण मन शुद्ध असेल तर मार्ग सुकर आणि प्रवास शांत होतो.

ज्याला शरीर आणि मन या दोन्हीच्या शुद्धतेचा आनंद घ्यायचा आहे तो स्वार्थी, अशुद्ध विचार आणि वाईट वासनांचे जाळे तोडून बुद्धत्वाकडे वाटचाल करतो. जो मनाने शांत असतो त्याला शांतता प्राप्त होते आणि त्यामुळे त्याला रात्रंदिवस अधिक तन्मयतेने आपले मन जोपासता येते.

III

वस्तुमात्राची सत्यता

१. या जगात सर्व काही कारणे आणि परिस्थितींमुळे घडत असल्याने, गोष्टींमध्ये कोणतेही मूलभूत भेद असू शकत नाहीत. लोकांच्या निरर्थक आणि भेदभावपूर्ण विचारांमुळे स्पष्ट भेद अस्तित्वात आहेत.

आकाशात पूर्व आणि पश्चिम असा भेद नाही; लोक स्वतःच्या मनातून भेद निर्माण करतात आणि मग ते त्यांनाच खरे मानतात.

एक ते अनंतपर्यंतच्या गणिती संख्या ही प्रत्येक पूर्ण संख्या आहे आणि प्रत्येकामध्ये परिमाणाचा फरक नसतो; परंतु लोक त्यांच्या लोभासक्त होऊन स्वतःच्या सोयीसाठी भेदभाव करतात, जेणेकरून भिन्न प्रमाणात दर्शविण्यास त्यांनी सक्षम व्हावे.

जन्मजात जीवनाची प्रक्रिया आणि नाशाची प्रक्रिया यात कोणताही भेद नाही; लोक भेदभाव करतात आणि एकाला जन्म आणि दुसऱ्याला मृत्यू म्हणतात. कृतीत योग्य-अयोग्य असा भेदभाव नसतो, पण लोक स्वतःच्या सोयीसाठी भेद करतात.

बुद्ध या भेद भावांपासून दूर राहतात आणि जगाकडे आकाशातून वाहत जाणाऱ्या ढगांप्रमाणे पाहतात. बुद्धासाठी प्रत्येक निश्चित गोष्ट भ्रम आहे; त्याला माहित आहे की मन जे काही पकडते आणि फेकून देते ते अवास्तव आहे; अशा प्रकारे तो प्रतिमा आणि भेदभावात्मक विचारांच्या त्रुटींच्या पलीकडे जातो.

२. लोक त्यांच्या स्वतःच्या कल्पित सोयीसाठी आणि आरामासाठी वस्तूंची आसक्ती करतात; ते संपत्ती, संपत्ती आणि सन्मान मिळवतात. ते विनाशी जीवनाशी अत्याधिक आसक्त होऊन बुद्ध होतात .

ते अस्तित्व आणि अनास्तीत्व , चांगले आणि वाईट, योग्य आणि अयोग्य यांच्यात अनियंत्रित भेद करतात. लोकांसाठी, जीवन हे ग्रहण आणि आसक्ती यांची एक उत्तराधिकार शृंखला आहे आणि त्यामुळेच ते वेदना आणि दुःख स्वतःवर ओढून घेतात.

एकदा एक माणूस लांबच्या प्रवासात नदीवर आला. तो स्वतःला म्हणाला: "नदीच्या या बाजूने चालणे खूप कठीण आणि धोकादायक आहे,

आणि दुसरी बाजू सोपी आणि सुरक्षित वाटते, पण मी कसे पार करू?" म्हणून त्याने फांद्या आणि ध्येयापासून एक तराफा बांधला आणि सुरक्षितपणे नदी पार केली. मग त्याने स्वतःशी विचार केला: "नदी ओलांडण्यासाठी हा तराफा माझ्यासाठी खूप उपयुक्त ठरला आहे; मी ती काठावर सडण्यासाठी सोडणार नाही, परंतु माझ्याबरोबर घेऊन जाईन." आणि अशा प्रकारे त्याने स्वेच्छेने अनावश्यक ओझे स्वीकारले. या माणसाला ज्ञानी म्हणता येईल का?

ही बोधकथा शिकवते की एखादी चांगली गोष्टही जेव्हा ती अनावश्यक ओझे बनते तेव्हा फेकून द्यावी; जर ती वाईट गोष्ट असेल तर बरेच लवकर सोडावी. निरुपयोगी आणि अनावश्यक चर्चा टाळणे हा बुद्धाने आपल्या जीवनाचा नियम बनवला.

३. वस्तू येथी नाही आणि जातही नाही; त्यांना सातीत्वाही नाही आणि त्या अदृश्यही नाही. म्हणून कोणी त्या प्राप्त करत नाही किंवा त्या गमावाठी नाही.

बुद्ध शिकवतात की वस्तू अस्तित्वाची पुष्टी आणि अस्तित्वाचाइन्कार या दोन्हीच्या पलीकडे असल्याने प्रकट होत नाहीत किंवा अदृश्य होत नाहीत. म्हणजेच, सर्व काही कारणे आणि परिस्थितींचे निरंतर साखळी असल्याने, एक गोष्ट स्वतःच अस्तित्वात नाही, म्हणून असे म्हटले जाऊ शकते की ती अस्तित्वात नाही. त्याच वेळी, कारणे आणि परिस्थितींशी त्याचा सापेक्ष संबंध असल्याने, असे म्हटले जाऊ शकते की ते अनस्तित्वात नाही.

एखाद्या गोष्टीला तिच्या स्वरूपामुळे चिकटून राहणे हा भ्रमाचा स्रोत आहे. जर रूपाला पकडले नाही आणि त्याला चिकटून राहिले नाही तर ही खोटी कल्पना आणि अमूर्त भ्रम प्रकटच होणार नाही. बोधिज्ञान हे सत्य पाहणे आणि अशा मूर्ख भ्रमातून मुक्त होणे होय.

जग हे खरंच स्वप्नासारखं आहे आणि जगाचा खजिना हे एक मोहक मृगजळ आहे. चित्रातील स्पष्ट अंतरांप्रमाणे, वस्तूमध्ये स्वतःचे कोणतेही वास्तव नसते परंतु त्या वाळवंटातील मृगजळाप्रमाणे असतात.

४. कारणांच्या अगणित मालिकेने निर्माण केलेल्या गोष्टी चिरकाल टिकू शकतात यावर विश्वास ठेवणे ही एक गंभीर चूक आहे आणि त्याला शाश्वतता सिद्धांत म्हणतात; पण गोष्टी पूर्णपणे नाहीशा होतात यावर विश्वास ठेवणे ही तितकीच मोठी चूक आहे; याला अस्तित्वाचा सिद्धांत म्हणतात.

सार्वकालिक जीवन आणि मृत्यू, आणि अस्तित्व आणि अन् अस्तित्वाच्या या श्रेणी वस्तूंच्या अत्यावश्यक स्वरूपावर लागू होत नाहीत, परंतु केवळ त्यांच्या देखाव्याला लागू होतात कारण ते अशुद्ध मानवी डोळ्यांनी पाहिले जाते. मानवी इच्छेमुळे, लोक या देखाव्यांशी संबंधित आणि संलग्न होतात; परंतु वस्तूंच्या अत्यावश्यक स्वरूपात त्या अशा सर्व भेदभावांपासून आणि आसक्तींपासून मुक्त असतात.

प्रत्येक गोष्ट कारणे आणि परिस्थितींच्यामालिकेद्वारे तयार केली जात असल्याने, गोष्टींचे स्वरूप सतत बदलत असते; म्हणजेच, अस्सल पदार्थाबद्दल असायला हवे तसे त्यात सातत्य नाही. या सततच्या बदलत्यारूपांमुळेच आपण गोष्टींची तुलना मृगजळ आणि स्वप्नाशी करतो. परंतु, हे स्वरूप सतत बदलत असतानाही, गोष्टी, त्यांच्या अत्यावश्यक अध्यात्मिक स्वरूपात, स्थिर आणि अपरिवर्तनीय असतात.

माणसाला नदी ही नदीसारखी वाटते, पण भुकेल्या राक्षसाला, ज्याला पाण्यात आग दिसते, ती आगीसारखी वाटू शकते. म्हणून, अस्तित्वात असलेल्या नदीबद्दल माणसाशी बोलण्यात काही अर्थ असेल, परंतु राक्षसासाठी त्याला काही अर्थ नाही.

त्याचप्रमाणे, असे म्हणता येईल की गोष्टी भ्रमासारख्या आहेत; त्यांना म्हणता येईल अस्तित्वात नाही किंवा अन् अस्तित्वात नाही.

तरीही असे म्हणता येणार नाही की, या बदलाच्या आणि स्वरूपाच्या जगाशिवाय, कायमस्वरूपी आणि सत्याचे दुसरे जग आहे. या जगाला एकतर लौकिक किंवा वास्तविक मानणे चूक आहे.

पण या जगाचे अज्ञानी लोक हेच खरे जग आहे असे मानतात आणि त्या बिनबुडाच्या समजुतीनुसार वागतात. परंतु हे जग केवळ एक भ्रम आहे, त्यांची कृत्ये,

त्रुटीवर आधारित असल्याने, ती त्यांना फक्त हानी आणि दुःखात ओढत नेत असतात.

एक ज्ञानी माणूस, जग केवळ एक भ्रम आहे हे ओळखून, ते वास्तविक असल्यासारखे वागत नाही, म्हणून तो दुःखापासून वाचतो.

IV

मध्यम मार्ग

१. जे लोक ज्ञानाकडे नेणारा मार्ग निवडतात त्यांच्यासाठी दोन टोके आहेत जी काळजीपूर्वक टाळली पाहिजेत. प्रथम, शरीराच्या वासनांमध्ये भोगाची पराकाष्ठा आहे. दुसरे, विरुद्ध टोक आहे तपस्वी शिस्त, एखाद्याच्या शरीराचा आणि मनाचा अवास्तव छळ करणे.

मध्यम मार्ग, जो या दोन टोकांच्या पलीकडे जातो आणि ज्ञान आणि बुद्धी आणि मनःशांतीकडे नेतो, त्याला मध्यम मार्ग म्हटले जाऊ शकते. मध्यम मार्ग म्हणजे काय? यात आठ अंगी मार्ग आहे: सम्यक दृष्टी, सम्यक संकल्प, सम्यक वाणी, सम्यक कर्मांत, सम्यक आजीविका, सम्यक प्रयत्न, सम्यक स्मृति आणि सम्यक समाधी.

म्हटल्याप्रमाणे, कारणांच्या अंतहीन मालिकेमुळे सर्व गोष्टी दिसतात किंवा अदृश्य होतात. अज्ञानी लोक जीवनाला एकतर अस्तित्व किंवा अन-अस्तित्व म्हणून पाहतात, परंतु ज्ञानी लोक अस्तित्व आणि नसणे या दोन्हीच्या पलीकडे असे काहीतरी पाहतात जे त्या दोघांच्याही पलीकडे असतात; हे मध्य-मार्गाचे निरीक्षण आहे.

२. समजा एक लाकडाचा ओंडका नदीत तरंगत आहे. जर तो ओंडका जमिनीवर पडला नाही किंवा बुडला नाही, किंवा माणसाने बाहेर काढला नाही, किंवा कुजला नाही, तर शेवटी तो समुद्रापर्यंत पोहोचेल. आयुष्य हे एका मोठ्या नदीच्या प्रवाहात अडकलेल्या या लाकडाच्या ओंडक्या सारखे आहे. जर एखादी व्यक्ती आत्मभोगाच्या जीवनाशी संलग्न होत नसेल, किंवा जीवनाचा त्याग करून, आत्मयातनाच्या जीवनाशी संलग्न होत नसेल; जर एखाद्या व्यक्तीला त्याच्या सद्गुणांचा अभिमान वाटत नसेल किंवा त्याच्या वाईट कृत्यांशी संलग्न नसेल; बोधिज्ञानाच्या शोधात तो भ्रांतीचा तिरस्कार करत नाही किंवा त्याला घाबरत नाही, तर अशी व्यक्ती मध्यम मार्गाचा अवलंब करत आहे.

बुद्धत्व मार्गाचा अवलंब करताना महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे कोणत्याही टोकाला अडकणे टाळणे, म्हणजेच नेहमी मध्यम मार्गाचा अवलंब करणे.

गोष्टी अस्तित्वात नाहीत किंवा अन-अस्तित्वात नाहीत हे जाणून, प्रत्येक गोष्टीचे स्वप्नासारखे स्वरूप लक्षात ठेवून, व्यक्तीने व्यक्तिमत्त्वाचा अभिमान किंवा चांगल्या कृत्यांची प्रशंसा करणे टाळले पाहिजे; किंवा इतर कशानेही पकडले आणि अडकले जाता कामा नये.

जर एखाद्या व्यक्तीने आपल्या इच्छांच्या प्रवाहात अडकणे टाळायचे असेल, तर त्याने सुरुवातीपासूनच गोष्टी समजून घेण्याचे शिकले पाहिजे जेणेकरून त्याला त्यांची सवय होईल आणि तो त्यांच्याशी संलग्न होईल. त्याने अस्तित्वाशी किंवा अन-अस्तित्वाशी, आत किंवा बाहेरील कोणत्याही गोष्टीशी, चांगल्या किंवा वाईट गोष्टींशी, बरोबर किंवा चुकीच्या गोष्टींशी संलग्न होऊ नये.

जर तो गोष्टींशी जोडला गेला तर, त्याच क्षणी, एकाच वेळी, भ्रमाचे जीवन सुरू होते. जो बुद्धत्वाचा मध्यम मार्गाचा अवलंब करतो तो पश्चात्ताप करणार नाही, अपेक्षांची कदर करणार नाही, परंतु, न्याय्य आणि शांत मनाने, जे येईल ते तो पूर्ण करेल.

३. बुद्धत्वाचे कोणतेही निश्चित स्वरूप किंवा स्वभाव नाही ज्याद्वारे ते स्वतः प्रकट होऊ शकते; म्हणून बुद्धत्वात, बोधिज्ञान करण्यासारखे काही नाही.

बुद्धत्व केवळ भ्रम आणि अज्ञानामुळे अस्तित्वात आहे; जर ते नाहीसे झाले तर बुद्धत्वही होईल. आणि याच्या उलटही सत्य आहे: भ्रम आणि अज्ञानाशिवाय बुद्धत्व नाही; बुद्धत्वशिवाय कोणताही भ्रम आणि अज्ञान नाही.

म्हणून, बुद्धत्व ही एक "ग्रहण करण्याची गोष्ट आहे" असा विचार करण्यापासून सावध रहा, जेणेकरून ते देखील अडथळा बनू नये.

जे मन अंधारात होते ते जेव्हा प्रबुद्ध होते तेव्हा ते नाहीसे होते आणि त्याच्या जाण्याने आपण ज्याला ज्ञान म्हणतो ती गोष्टही निघून जाते.

जोपर्यंत लोकांना बुद्धत्वाची इच्छा असते आणि ते समजून घेतात, तोपर्यंत याचा अर्थ असा होतो भ्रम अजूनही त्यांच्याबरोबर आहे; म्हणून, जे मार्ग अनुसरत आहेत बोधिज्ञान ते समजू नये, आणि जर ते बुद्धत्वापर्यंत पोहोचले तर त्यांनी त्यात रेंगाळू नये

जेव्हा लोक या अर्थाने बुद्धत्व प्राप्त करतात तेव्हा याचा अर्थ असा होतो की सर्वकाही बुद्धत्व आहे जसे आहे तसे; त्यामुळे लोकांनी तोवर बोधीज्ञानासाठी या जोवर मार्गाचा अवलंब करावा त्यांच्या विचारांत, सांसारिक आसक्ती आणि प्रज्ञा यांच्यातील एकसारखेपणा येत नाही.

४. सार्वभौमिकतेच्या या संकल्पनेला - ज्या गोष्टी त्यांच्या स्वाभाविक स्वरूपातील आहेत त्यांना वेगळे गुण नसतात - याला "शून्यता" म्हणतात. शून्यता म्हणजे निरर्थकता, न जन्मलेला, स्वतःचा स्वभाव नसलेला, द्वैत नसलेला. हे असे आहे की वस्तूचे स्वतःमध्ये कोणतेही स्वरूप किंवा वैशिष्ट्ये नसतात त्यामुळे आपणास त्यांच्याबद्दल शक्य नाही जन्माला किंवा नष्ट होत नाही. भेदभावाच्या दृष्टीने ज्या गोष्टींचे वर्णन करता येईल अशा आवश्यक स्वरूपाविषयी काहीही नाही; त्यामुळेच गोष्टींना अप्रस्तुत म्हणतात.

निदर्शनास आणल्याप्रमाणे, सर्व गोष्टी कारणे आणि परिस्थितींमुळे दिसतात आणि अदृश्य होतात. कि त्यांची उत्पत्ती होते व त्यांचा विनाश होत नाही.

काहीही कधीही पूर्णपणे एकाकी अस्तित्वात नाही; सर्व काही इतर सर्व गोष्टींशी संबंधित आहे.

जेथे प्रकाश आहे तेथे अंधकार आहे; जेथे मोठे आहे तेथे छोटे आहे; जिथे पांढरा आहे तिथे काळा आहे. याप्रमाणेच, वस्तूंचा स्वतःचा स्वभाव एकट्याने अस्तित्वात नसल्यामुळे त्यांना अ-भौतिक म्हणतात.

त्याच तर्कानुसार, अज्ञानाशिवाय प्रबोधन असू शकत नाही आणि ज्ञानाशिवाय अज्ञान असू शकत नाही. गोष्टी त्यांच्या स्वाभाविक स्वरूपामध्ये भिन्न नसल्यामुळे, तेथे द्वैत असू शकत नाही.

५. लोक सवयीने स्वतःला जन्म आणि मृत्यूशी जोडलेले समजतात, परंतु प्रत्यक्षात अशा कोणत्याही संकल्पना नाहीत.

जेव्हा लोकामध्ये हे सत्य जाणून घेण्याची क्षमता येते तेव्हा त्यांना जन्म आणि मृत्यू यांच्यातील अद्वैत्वाचे सत्य कळले असते.

लोक अहंकार-व्यक्तिमत्त्वाच्या कल्पनेची कदर करतात म्हणून ते ताब्यात ठेवण्याच्या कल्पनेला चिकटून राहतात; परंतु "अहंकार" अशी कोणतीही गोष्ट नसल्यामुळे, संग्राह्य संपत्ती यासारख्या गोष्टी असू शकत नाहीत. जेव्हा लोक हे सत्य जाणण्यास सक्षम होतील, तेव्हा त्यांना "अद्वैत" चे सत्य कळू शकेल.

लोक शुद्धता आणि अशुद्धतायांच्यातील फरकाची कदर करतात; परंतु गोष्टींच्या स्वरूपामध्ये, लोकांच्या मनात खोट्या आणि मूर्ख प्रतिमा उदित झाल्याशिवाय असा कोणताही भेद नाही.

त्याचप्रमाणे लोक चांगले आणि वाईट यात फरक करतात, परंतु चांगले आणि वाईट वेगळे अस्तित्वात नसतात. जे लोक बुद्धत्वाच्या मार्गावर चालले आहेत ते अशा प्रकारचे कोणतेही द्वैत ओळखत नाहीत आणि ते त्यांना चांगल्याची प्रशंसा आणि वाईटाची निंदा करू शकत नाहीत किंवा चांगल्याचा तिरस्कार करू शकत नाहीत आणि वाईटाला माफ करू शकत नाहीत.

लोक नैसर्गिकरित्या दुर्दैवाची भीती बाळगतात आणि चांगल्या नशिबाची आस बाळगतात; परंतु या भेदाचा बारकाईने अभ्यास केल्यास, दुर्दैव हे बहुधा नशीब आणि चांगले नशीब दुर्दैवी ठरते. ज्ञानी माणूस जीवनातील बदलत्या परिस्थितीला समन्यायी भावनेने सामोरे जायला शिकतो, तो यशाने खूश होत नाही किंवा अपयशाने निराश होत नाही. अशा प्रकारे त्याला द्वैतरहित सत्याची जाणीव होते.

म्हणून, द्वैत संबंध व्यक्त करणारे सर्व शब्द - जसे की अस्तित्त्व आणि अन् नास्तित्त्व, सांसारिक आकांक्षा आणि सत्य-ज्ञान, शुद्धता आणि अशुद्धता, चांगले आणि वाईट - यापैकी कोणत्याही व्यक्तीच्या विचारसरणीतील विरोधाभास असलेल्या अटी त्यांच्या खऱ्या अर्थाने व्यक्त केल्या किंवा ओळखल्या जात नाहीत. जेव्हा लोक अशा अटींपासून आणि त्यांच्यात निर्माण झालेल्या भावनांपासून मुक्त राहतात, तेव्हा त्यांना शून्यतेचे वैश्विक सत्य कळते.

६. ज्याप्रमाणे निर्मळ आणि सुवासिक कमळाचे फूल उंचावरील शेतातील स्वच्छ चिकणमातीपेक्षा दलदलीच्या चिखलातून उगवते, त्याचप्रमाणे सांसारिक वासनांच्या चिखलातून बुद्धत्वाचे शुद्ध ज्ञान प्राप्त होते. पाखंडी लोकांची चुकीची मते आणि सांसारिक वासनांचे भ्रम हे बुद्धत्वाचे बीज असू शकतात.

जर चालकाला समुद्रातील अमूल्य रत्न मिळवायचे असतील तर पोहणाऱ्याने दातेरी कोरल आणि दुष्ट शार्क माशाच्या सर्व धोक्यांना तोंड देत समुद्राच्या तळाशी उतरले पाहिजे. म्हणून मनुष्याला मौल्यवान निष्ठाण रत्न प्राप्त करायचे असेल तर त्याला सांसारिक आसक्तीच्या संकटांना तोंड द्यावे लागेल. त्याच्यामध्ये बुद्धत्वा कडे नेणारा मार्ग शोधण्याची इच्छा जागृत होण्यापूर्वी त्याला प्रथम अहंकार आणि स्वार्थाच्या डोंगराळ खड्ड्यांमध्ये हरवले पाहिजे.

एका तपस्वीची एक आख्यायिका आहे ज्याला खरा मार्ग शोधण्याची इतकी प्रचंड इच्छा होती की त्याने तलवारींचा डोंगर चढला आणि स्वतः ला आगीत टाकले, त्याच्या आशेमुळे ते सहन केले. जो मार्गातील संकटांचा धोका पत्करण्यास तयार आहे, त्याला स्वार्थाच्या तलवारीने लटपटणाऱ्या पर्वतांवर आणि द्वेषाच्या आगीतही थंडगार वाऱ्याची झुळूक वाहताना सापडेल आणि शेवटी, त्याच्या लक्षात येईल की त्याने ज्या स्वार्थी आणि वासना यांच्या विरोधात संघर्ष केला आणि जे भोगले ते बोधीज्ञानच आहे.

७. बुद्धाची शिकवण आपल्याला दोन परस्परविरोधी दृष्टिकोनातून द्वैत नसलेल्या संकल्पनेकडे घेऊन जाते.

त्याच्यामध्ये निब्बानाकडे नेणारा मार्ग शोधण्याची इच्छा जागृत होण्यापूर्वी त्याला प्रथम अहंकार आणि स्वार्थाच्या डोंगर द-यामध्ये स्वतःला हरवावे लागेल. एखादी गोष्ट चांगली आणि बरोबर आहे असे समजणे आणि दुसरी वाईट आणि असार आहे. संजून तिच्यापासून पळ काढणे ही लोकांची चूक आहे.

जर लोक सर्व गोष्टी पोळल आणि क्षणभंगुर आहेत असा आग्रह धरत असतील तर सर्व गोष्टी वास्तविक आहेत आणि बदलत नाहीत असा आग्रह धरणे ही तितकीच मोठी चूक आहे. जर एखादी व्यक्ती त्याच्या अहंकार-व्यक्तिमत्वाशी संलग्न झाली तर ती चूक आहे कारण ती त्याला असंतोष किंवा दुःखापासून वाचवू शकत नाही. जर तो मानत असेल की अहंकार नाही, तर ती देखील एक चूक आहे आणि सत्याच्या मार्गाचे आचरण करणे त्याच्यासाठी निरुपयोगी आहे. सर्व काही दुःखःमय आहे, असे लोक ठामपणे सांगत असतील, तर तेही चूक आहे; सर्वकाही सुखकारक आहे असे जर ते ठामपणे सांगतात, तर तीही चूक आहे. बुद्ध मध्यममार्ग शिकवितात. बुद्ध या पूर्वग्रह दुषित संकल्पनांच्या पलीकडे जाणा-या मध्यम प्रतिपदाचा उपदेश करतात, ज्यात द्वैत अद्वैतात विलीन होते.

अध्याय तिसरा बुद्ध-स्वभाव

।

मनाची शुद्धता

१. मानवांमध्ये अनेक प्रकारची आणि अनेक स्तरीय मानसिकता आहे: काही शहाणे आहेत, काही मूर्ख आहेत, काही चांगल्या स्वभावाचे आहेत, काही वाईट स्वभावाचे आहेत, काही सहज नेतृत्व करतात, काही नेतृत्व करणे कठीण आहे, काही शुद्ध मनाचे आहेत आणि काही अशुद्ध मने आहेत; परंतु संबोधिज्ञान प्राप्तीच्या बाबतीत हे फरक नगण्य आहेत. जग हे अनेक प्रकारच्या वनस्पतींनी भरलेल्या कमळाच्या तलावासारखे आहे; अनेक वेगवेगळ्या रंगांची फुले आहेत. काही पांढरे, काही गुलाबी, काही निळे, काही पिवळे; काही पाण्याखाली वाढतात, काही आपली पाने पाण्यावर पसरतात आणि काही आपली पाने पाण्याच्या वर वाढवतात. मानवजातीमध्ये आणखी बरेच फरक आहेत. लैंगिक संबंदात फरक आहे, परंतु तो एक आवश्यक फरक नाही, कारण, योग्य प्रशिक्षणाने, पुरुष आणि स्त्रियादोघेहीबोधिज्ञान प्राप्त करू शकतात.

हत्तींचा प्रशिक्षक होण्यासाठी, एखाद्या व्यक्तीकडे पाच पात्रता असणे आवश्यक आहे: चांगले आरोग्य, आत्मविश्वास, परिश्रम, हेतूची प्रामाणिकता आणि प्रज्ञा. बुद्धाच्या प्रबोधनाच्या मध्यम मार्गाचे अनुसरण करण्यासाठी, एखाद्यामध्ये समान पाच चांगले गुण असणे आवश्यक आहे.

जर एखाद्यामध्ये हे गुण असतील तर लिंग काहीही असले तरी त्याला बुद्धत्व प्राप्त करणे शक्य आहे. बुद्धाची शिकवण शिकायला फार वेळ लागणार नाही, कारण सर्व मानवांमध्ये बुद्धत्वाची मानसिक शक्ति आहे.

२. बोधिज्ञान मार्गाच्या आचरणात, लोक बुद्धांना स्वतःच्या डोळ्यांनी पाहतात आणि स्वतःच्या मनाने बुद्धावर विश्वास ठेवतात. बुद्धाला पाहणारे डोळे आणि बुद्धावर विश्वास ठेवणारे मन तेच डोळे आणि तेच मन असते जे त्या दिवसापर्यंत जन्म-मृत्यूच्या जगात भटकत होते.

जर एखाद्या राजाला डाकूंनी ग्रासले असेल, तर त्याने त्यांच्यावर हल्ला करण्यापूर्वी त्यांची छावणी कुठे आहे हे शोधून काढले पाहिजे. म्हणून, जेव्हा एखादा मनुष्य सांसारिक वासनांनी ग्रासलेला असतो तेव्हा त्यापासून सुटका होण्यासाठी त्याने प्रथम त्यांचे मूळ शोधले पाहिजे.

जेव्हा एखादा माणूस घरात असतो आणि त्याचे डोळे उघडतो तेव्हा त्याला प्रथम खोलीचे आतील भाग लक्षात येईल आणि नंतरच त्याला खिडक्याबाहेरचे दृश्य दिसेल. अशाच प्रकारे घरातील वस्तूंची डोळ्याने ओळख होण्याआधी आपल्याला बाह्य गोष्टी लक्षात येऊ शकत नाहीत.

जर शरीरात मन असेल तर आधी शरीराच्या आतल्या गोष्टी जाणून घेतल्या पाहिजेत; परंतु सामान्यतः लोकांना बाह्य गोष्टींमध्ये रस असतो आणि शरीरातील गोष्टींची त्यांना फारशी माहिती किंवा काळजी नसते.

जर मन शरीराच्या बाहेर स्थित असेल तर ते शरीराच्या गरजांच्या संपर्कात नसेल. पण, खरं तर, मनाला काय वाटतं ते शरीराला जाणवतं आणि शरीराला काय वाटतं ते मनालाही कळतं. त्यामुळे मानवी मन हे शरीराच्या बाहेर आहे असे म्हणता येणार नाही. मग, मन नावाची वस्तू कोठे अस्तित्वात आहे?

३. अज्ञात भूतकाळापासून, स्वतःच्या कर्मणि संस्कारित होऊन आणि दोन मूलभूत गैरसमजांनीभ्रमित होऊन लोक अज्ञानात भटकले आहेत.

प्रथम, जन्म-मृत्यूच्या या असत्यतेच्या मुळाशी असलेले विवेकवादी मन हाच त्यांचा खरा स्वभाव आहे, असा लोकांचा विश्वास होता; आणि, दुसरे म्हणजे, त्याच्याजवळ भेदभाव करणाऱ्या मनाच्या मागे लपलेले, बोधिज्ञानाचे शुद्ध मन आहे, जे त्यांचे खरे स्वरूप आहे हे त्यांना माहीत नव्हते.

जेव्हा माणूस आपली मुठ बंद करून हात वर करतो तेव्हा डोळ्यांना ते दिसते आणि मन ते जाणून घेते, भेदभाव करते, परंतु जाणून घेणारे गे मन खरे मन नसते.

भेद जाणून घेणारे करणारे मन हे केवळ काल्पनिक भेदांना जाणून घेणारे एक मन आहे जे लोभ आणि स्वतःशी संबंधित इतर मनःस्थितींनी निर्माण केले आहे. भेदभाव जाणणारे मन कारणे आणि परिस्थितींच्या अधीन असते, ते कोणत्याही आत्म-पदार्थापासून मुक्त असते आणि ते सतत बदलत असते. त्याचे कोणतेही खरे स्वरूप नसते परंतु, लोक मानतात की हे मन त्यांचे खरे मन आहे, आणि तेथेच भ्रम (मोह) उत्पन्न होऊन कारणे आणि परिस्थितीमुळे (हेतू-प्रत्ययामुळे) दुःखाचा उद्भव होतो.

माणूस आपला हात उघडतो आणि मनाला ते कळते; पण ते काय हलते? ते मन आहे की हात? किंवा ते दोघेही नाहीत? जर हात हलला तर मन त्यानुसार हलते आणि मन हलले तर हात देखील . परंतु हलणारे मन हे मनाचे केवळ वरवरचे स्वरूप आहे: ते खरे आणि मूलभूत मन नाही.

४. स्वभाविकतः, प्रत्येकाचे मन शुद्ध स्वच्छ असते, परंतु ते सहसा एखाद्याच्या परिस्थितीतून निर्माण झालेल्या सांसारिक इच्छांच्या अशुद्धतेने आणि धुळीने झाकलेले असते. हे अशुद्ध मन एखाद्याच्या स्वभावाचे सार नाही: काहीतरी जोडले गेले आहे, जसे की घुसखोर किंवा घरात अतिथी, परंतु ग्रहस्थ नव्हे.

चंद्र अनेकदा ढगांनी आच्छादलेला असतो, परंतु तो त्यांच्याद्वारे हलविला जात नाही आणि त्याची शुद्धता अस्पष्ट राहते. त्यामुळे हे अशुद्ध मन हे त्यांचेच खरे मन आहे, असा विचार करून लोकांनी भ्रमित होऊ नये.

बुद्धत्वाचे शुद्ध आणि अपरिवर्तनीय मूलभूत मन जागृत करण्याचा प्रयत्न करून त्यांनी या वस्तुस्थितीची सतत आठवण करून दिली पाहिजे. बदलत्या, दूषित मनाला वेठीस धरून आणि स्वतःच्या विकृत कल्पनांनी भ्रमित होऊन ते भ्रमाच्या जगात भटकत असतात.

मानवी मनातील अवस्था आणि विकृती लोभामुळे तसेच बदलत्यापरिस्थितींवरील प्रतिक्रियांमुळे उत्तेजित होतात.

जे मन वस्तूच्या प्रकट होण्यामुळे विचलित होत नाही, जे सर्व परिस्थितीत शुद्ध आणि शांत राहते, तेच खरे मन आहे आणि तेच स्वामी असले पाहिजे.

अतिथी नजरेआड झाल्यामुळे सराय नाहीसे होते असे आपण म्हणू शकत नाही; जीवनातील बदलत्या परिस्थितीमुळे जागृत झालेले मलिन मन नाहीसे झाले की खरे स्वत्व नाहीसे झाले असे म्हणता येत नाही. बदलत्या परिस्थितीनुसार जे बदलते ते मनाचे खरे स्वरूप नाही.

५. शाळेच्या खोलीचा विचार करूया जो सूर्य चमकत असताना प्रकाशमय असतो परंतु सूर्यास्तानंतर अंधार असतो.

आपण सूर्याबरोबर निघणारा प्रकाश आणि रात्रीबरोबर येणारा अंधार याचा विचार करू शकतो, परंतु प्रकाश आणि अंधार जाणणाऱ्या मनाचा विचार आपण करू शकत नाही. प्रकाश आणि अंधाराला बळी पडणारे मन कोणालाही परत देता येत नाही; ते फक्त खऱ्या स्वभावाकडे परत येऊ शकते जे त्याचे मूलभूत स्वरूप आहे.

हे फक्त एक "तात्पुरते" मन आहे जे सूर्य उगवताना आणि मावळताना क्षणोक्षणी प्रकाश आणि अंधारातील बदल लक्षात घेते.

जीवनातील बदलत्या परिस्थितीनुसार क्षणोक्षणी वेगवेगळ्या भावना असणारे मन हे केवळ 'तात्पुरते' मन असते; ते खरे मन नाही. प्रकाश आणि अंधाराची जाणीव करणारे मूलभूत आणि खरे मन हेच माणसाचे खरे स्वरूप आहे.

चांगल्या आणि वाईट, प्रेम आणि द्वेषाच्या तात्पुरत्या भावना, ज्या आजूबाजूच्या परिस्थितीमुळे आणि बदलत्या बाह्य परिस्थितीमुळे उत्तेजित झाल्या आहेत, त्या केवळ क्षणिक प्रतिक्रिया आहेत ज्यांचे कारण मानवी मनाच्या विकृतीमध्ये आहे.

ज्या इच्छा आणि ऐहिक अकांक्षणी मनाचे मनोरंजन होते, त्यामागे मनाचे, स्पष्ट आणि निर्दोष मूलभूत खरे सार असते.

गोलाकार भांड्यात पाणी गोलाकार आणि चौरसात चौरस आहे, परंतु पाण्याला स्वतःला कोणताही विशिष्ट आकार नाही. ही वस्तुस्थिती लोक अनेकदा विसरतात.

लोक हे चांगले आणि ते वाईट पाहतात, त्यांना हे आवडते आणि ते आवडत नाही आणि ते सात आणि असत यात भेद करतात; आणि मग या गुंताल्यात गुंतुं त्यांच्या आसक्तीत मग्न होऊन दुःखी होतात.

जर लोकांनी या काल्पनिक आणि खोट्या भेदभावांबद्दलची त्यांची आसक्ती सोडली आणि त्यांच्या मूळ मनाची शुद्धता पुनर्संचयित केली, तर त्यांचे मन आणि त्यांचे शरीर दोन्ही अपवित्र आणि दुःखांपासून मुक्त होईल; त्यांना त्या स्वातंत्र्यामुळे मिळणारी शांतता कळेल.

॥

बुद्ध-स्वभाव

१. आम्ही शुद्ध आणि खरे मन हे मूलभूत असल्याचे सांगितले आहे; तो बुद्ध-स्वभाव आहे, म्हणजेच बुद्धत्वाचे बीज आहे.

सूर्य आणि कागद यांच्यामध्ये लेन्स ठेवल्यास आग लागू शकते, परंतु आग कोठून येते? लेन्स सूर्यापासून खूप अंतरावर आहे, परंतु लेन्सद्वारे वर आग कागदावर नक्कीच दिसते. पण जर कागदात पेटण्याचा स्वभाव नसेल तर आग लागणार नाही.

त्याचप्रमाणे, बुद्धाच्या प्रज्ञेचा प्रकाश मानवी मनावर केंद्रित केल्यास, त्याचे खरे स्वरूप, जे बुद्धत्व आहे, प्रज्वलित होईल आणि त्याचा प्रकाश लोकांच्या मनाला आपल्या तेजाने प्रकाशित करेल आणि बुद्धावरील श्रद्धा जागृत करेल. तो सर्व मानवी मनांसमोर बुद्धीची लेन्स ठेवतो आणि अशा प्रकारे त्यांचा विश्वास प्रदीप्त होऊ शकतो.

२. अनेकदा लोक बुद्धाच्या बुद्धत्वाच्या ज्ञानाबद्दल त्यांच्या खऱ्या मनातील आत्मीयतेकडे दुर्लक्ष करतात, आणि त्यामुळे, सांसारिक वासनांच्या जाळ्यात अडकतात, चांगल्या आणि वाईटाच्या भेदभावात अडकतात आणि नंतर त्यांच्या बंधनावर आणि दुःखावर शोक करतात.

का तरी, हे मूलभूत आणि शुद्ध मन धारण करणा-या लोकांनी अजूनही भ्रमांना चिकटून राहून भ्रम आणि दुःखाच्या जगात भटकण्यासाठी स्वतःचा बुद्ध-स्वभाव झाकून ठेवावा? त्यांच्यासाठीच बुद्ध प्रज्ञेचा प्रकाश असतांना असे का?

एकदा एका माणसाने आरशाच्या उलट बाजूकडे पाहिले आणि त्याचा चेहरा आणि डोके न दिसल्यामुळे तो वेडा झाला. केवळ आरशाच्या उलट्या बाजूने निष्काळजीपणे पाहिल्यामुळे माणूस वेडा होणे किती अनावश्यक आहे!

एखाद्या व्यक्तीने दुःख सहन करणे जितके मूर्ख आणि अनावश्यक आहे तितकेच त्याला ज्ञान प्राप्त होत नाही कारण त्याला ते मिळेल. बुद्धत्वात अपयश नाही; अपयश त्या लोकांमध्ये आहे, ज्यांनी आपल्या विवेक बुद्धीने दीर्घकाळ ज्ञानाचा शोध घेतला आहे, त्यांना हे समजले नाही की ते खरे मन नसून ते काल्पनिक मने आहेत जी लोभ आणि माया यांच्या संचयामुळे निर्माण झाली आहेत आणि त्यांचे खरे मन लपवत आहेत.

आपण अपेक्षिलेल्या अवधीत आपल्याला ज्ञानप्राप्ती झाली नाही म्हणू एखाद्याने दुःखी होणे हे तितकेच मुर्खातापूर्ण आणि अनावश्यक आहे. प्रज्ञाप्रकाशात विफलता नाही. विफलता त्या लोकात आहे त्यांनी दीर्घ काळ भेदग्रस्त मनाने प्रज्ञेचा शोध घेतला. आपली माने खरी नाहीत याची जाणीव करून न घेताच लोभ आणि भ्रमयुक्त होऊन ख-या मनावर आच्छादन घालून आणि त्यास लपून काल्पनिक मनानी ते शोध घेतात त्यांचे अपयश असते.

जर मिथ्या दृष्टी दूर झाली तर प्रज्ञा प्राप्त होईल. परंतु, विचित्र गोष्ट म्हणजे, जेव्हा लोक प्रज्ञा प्राप्त करतात, तेव्हा त्यांना हे समजेल की मिथ्या दृष्टी शिवाय प्रज्ञा प्राप्त होऊ शकत नाही.

३. बुद्ध-स्वभाव ही संपुष्टात येणारी गोष्ट नाही. दुष्ट माणसांनी पशू किंवा भुकेल्या राक्षसी जन्माला यावे किंवा नरकात पडावे, तरीही ते त्यांचा बुद्ध-स्वभाव कधीही गमावत नाहीत.

देहाच्या अशुद्धतेत गाडले गेले किंवा सांसारिक इच्छांच्या मुळाशी दडलेले असले आणि ते विसरले असले तरी बुद्धत्वाबद्दलची मानवी आत्मीयता कधीच पूर्णपणे नष्ट होत नाही.

४. मद्य धुंद झोपेत पडलेल्या माणसाची एक जुनी कथा आहे. त्याचा मित्र जमेल तितका वेळ त्याच्याजवळ राहिला पण, त्याला यात्रेसाठी जाने अनिवार्य झाले आणि आपल्या मित्राला गरज पडेल या भीतीने, मित्राने दारूच्या नशेत असलेल्या मित्राच्या कपड्यात एक मौल्यवान रत्न लपून ठेवले. मद्य धुंद झालेला माणूस बरा झाल्यावर, त्याच्या मित्राने आपल्या कपड्यात रत्न लपून ठेवले आहे हे त्याला माहीत नसल्याने, तो गरिबी आणि उपासमारीत भटकत राहिला. बऱ्याच दिवसांनी दोघे ते पुन्हा भेटले आणि मित्राने त्या गरीब माणसाला त्या मौल्यवान रत्नाबद्दल सांगितले आणि त्याला ते रत्न शोधण्याचा सल्ला दिला.

कथेतील मद्य धुंद मनुष्याप्रमाणे, अज्ञानी लोक या जन्म-मृत्यूच्या जीवनात दुःखात भटकत असतात, त्यांच्या अंतरंगात शुद्ध आणि निर्मळ, असा अत्यंत मौल्यवान बुद्ध स्वभावाचा ठेवा दडलेला असतो याची त्यांना जाणीवच नसते.

कितीही अजागृत लोक हे खरे असले तरी प्रत्येकाच्या ताब्यात हा परमोच्च स्वभाव आहे, आणि ते कितीही अधोगती आणि अज्ञानी असले तरी, बुद्ध त्यांच्यावरील विश्वास कधीच ढळू देत नाहीत कारण त्यांना माहित आहे की त्यांच्यापैकी अगदी सामान्य माणसातही बुद्धत्वाचे सर्व गुण विद्यमान आहेत.

अज्ञानामुळे ज्यांची फसगत झालेली आहे आणि त्यामुळे जे म्हणून स्वतःचा बुद्ध-स्वभाव पाहू शकत नाहीत त्यांच्यामध्ये बुद्ध विश्वास जागृत करतो, त्यांना त्यांच्या भ्रमांपासून दूर नेतो आणि त्यांना शिकवतो की मुळात स्वतःमध्ये आणि बुद्धत्वामध्ये काही फरक नाही.

५. ज्याने बुद्धत्व प्राप्त केले आहे तो बुद्ध आहे आणि आणि लोक ते आहेत जे बुद्धत्व प्राप्त करण्यास सक्षम आहेत; त्यांच्यामध्ये असलेला हा सर्व फरक आहे.

पण जर एखाद्या माणसाला असे वाटत असेल की त्याला बुद्धत्व प्राप्त झाले आहे, तर तो स्वतःला फसवत आहे, कारण तो त्या दिशेने वाटचाल करत असला तरी तो अद्याप बुद्धत्वा पर्यंत पोहोचलेला नाही.

कठोर आणि विश्वासू प्रयत्नांशिवाय बुद्ध-स्वरूप प्रकट होत नाही आणि बुद्धत्व प्राप्त होईपर्यंत कार्य पूर्ण होत नाही.

६. एकदा एका राजाने काही आंधळ्यांना हत्तीजवळ एकत्र केले आणि त्यांना हत्ती कसा असतो हे सांगण्यास सांगितले. पहिल्या माणसाला हत्तीचा एक दात गवसला एक तुकडा आणि तो म्हणाला एक हत्ती एखादद्या मोठ्या गाजरासारखा आहे; दुसऱ्याने कानाला हात लावला आणि तो मोठ्या पंख्यासारखा असल्याचे सांगितले; दुसऱ्याने त्याच्या सोंडाला स्पर्श केला आणि तो मुसळा सारखा असल्याचे सांगितले; अजून एक, ज्याला त्याचा पाय जाणवला, तो म्हणाला तो खांबासारखा आहे; आणि दुसरा, ज्याने तिची शेपटी पकडली ती दोरीसारखी होती. त्यापैकी एकालाही राजाला हत्तीचे खरे रूप सांगता आले नाही.

त्याचप्रमाणे, मनुष्याच्या स्वभावाचे अंशतः वर्णन केले जाऊ शकते परंतु मनुष्याच्या वास्तविक स्वरूपाचे, बुद्ध-स्वभावाचे वर्णन करण्यास मनुष्य मात्र सक्षम नाही.

केवळ एकच मार्ग आहे ज्याद्वारे मनुष्याचा शाश्वत स्वभाव, त्याचा बुद्ध-स्वभाव, जो सांसारिक इच्छांमुळे विचलित होऊ शकत नाही किंवा मृत्यूने नष्ट होऊ शकत नाही, स्पष्ट वर्णिता येणे शक्य आहे आणि तो म्हणजे बुद्ध आणि बुद्धाची उदात्त शिकवण.

III

अहंकारविहीनता

१. आपण बुद्ध-स्वभावाबद्दल असे बोलत आहोत जसे की ते वर्णन केले जाऊ शकते असे काहीतरी आहे,

जसे की ते इतर शिकवणींच्या "आत्मा" सारखेच असते, परंतु तसे नाही.

"आत्म-व्यक्तिमत्व" ही संकल्पना भेदभाव करणाऱ्या मनाने कल्पिलेली अशी गोष्ट आहे जी त्याने प्रथम ग्रहण केली आणि नंतर ते त्याच्यात आसक्त झाले. मात्र त्याने त्या आसक्तीतून सुटका करून घेतली पाहिजे. याउलट, बुद्ध-प्रकृती ही एक अवर्णनीय गोष्ट आहे जी प्रथम शोधली पाहिजे. एका अर्थाने, ते "अहं-व्यक्तिमत्व" सारखे दिसते परंतु "मी आहे" किंवा "माझे" या अर्थाने ते "आत्मा" नाही.

आत्माच्या अस्तित्वावर विश्वास ठेवणे ही एक चुकीची समजूत आहे जी नास्तित्वाचे अस्तित्व मानते; बुद्ध-स्वभाव नाकारणे म्हणजे ते अस्तित्वात आहे त्याचे अस्तित्व नाकारणे होय. हि विपरीत दृष्टी आहे. असे समजते की नास्तित्वाचे अस्तित्व नाही.

हे एका दृष्टांतात स्पष्ट केले जाऊ शकते. एक आई तिच्या आजारी मुलाला वैद्यकडे घेऊन गेली. डॉक्टरांनी मुलाला औषध दिले आणि आईला सांगितले की ते औषध पचत नाही तोपर्यंत बाळाला स्तनपान देऊ नका.

आईने तिच्या स्तनावर कडू पदार्थाचा अभिषेक केला जेणेकरून मुल स्वतःच्या इच्छेने तिच्यापासून दूर राहू शकेल. औषध पचण्यासाठी पुरेसा वेळ मिळाल्यानंतर, आईने तिचे स्तन स्वच्छ केले आणि मुलाला तिला चोखू दिले. आईने आपल्या मुलाला वाचवण्याची ही पद्धत करुणाभावनेतून उपयोगात आणली कारण तिचे प्रेम होते.

बोधकथेतील आईप्रमाणे, बुद्ध, गैरसमज दूर करण्यासाठी आणि अहंकार-व्यक्तिमत्त्वाशी असलेली आसक्ती तोडण्यासाठी, अहंकाराचे अस्तित्व नाकारतात; आणि जेव्हा गैरसमज आणि आसक्ती दूर होतात, तेव्हा तो खऱ्या मनाची वास्तविकता म्हणजे बुद्ध-स्वभाव स्पष्ट करतो.

अहंकार-व्यक्तिमत्त्वाची आसक्ती लोकांना भ्रमात घेऊन जाते, परंतु त्यांच्या बुद्ध-स्वभावावरची श्रद्धा त्यांना बोधिज्ञानाकडे घेऊन जाते.

हे एका कथेतील स्त्रीसारखे आहे वाससा सारखे एक तिजोरी मिळाली होती. त्या तिजोरीत सोने जिला सोनं आहे हे माहीत नसल्यामुळे दुसऱ्या व्यक्तीने ते तिजोरी उघडून सोने दाखवेपर्यंत ती गरिबीत राहिली. बुद्ध लोकांची मने उघडतात आणि त्यांना त्यांच्या बुद्ध-स्वभावाची शुद्धता दाखवतात.

२. जर प्रत्येकामध्ये हा बुद्ध-स्वभाव असेल तर लोक एकमेकांची फसवणूक करतात किंवा एकमेकांना का मारतात ? याचा जीवनात इतका त्रास का होतो? असे अनेक भेद का आहेत दर्जा आणि संपत्ती, श्रीमंत आणि गरीब?

एका पैलवानाची कथा आहे, जो आपल्या कपाळावर मौल्यवान रत्नाचा दागिना घालत असे. एकदा तो कुस्ती खेळत असताना त्याच्या कपाळावरील तो रत्नखाडा त्याच्या कपाळातील मांसात घुसला. त्याला वाटले कि त्याने रत्न गमावले आहे. त्यानंतर तो जखमेवर पट्टीबंधन करण्यासाठी सर्जनकडे गेला . त्याला वाटले की त्याने रत्न गमावले आहे आणि जखमेवर कपडे घालण्यासाठी सर्जनकडे गेला.

जेव्हा शल्यचिकित्सक जखमेवर मलमपट्टी करण्यासाठी आला तेव्हा त्याला हे रत्न मांसात घुसलेला आणि ते रक्त आणि धुळीने झाकलेले आढळले. त्याने आरसा धरला आणि पैलवानाला तो रत्नखडा दाखवला.

बुद्ध-स्वभाव हा या कथेच्या मौल्यवान दगडासारखा आहे: तो इतर हित संबंधांच्या धूळ आणि धूळाने झाकलेला आहे आणि लोकांना वाटते की त्यांनी ते गमावले आहे, पण एक चांगला शिक्षक त्यांच्यासाठी ते पुन्हा प्राप्त करून देतो.

लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणाने कितीहीखोलवर झाकले गेले, किंवा स्वतःच्या कर्तृत्वाने दडले गेले असले तरीही बुद्ध-स्वभाव प्रत्येकामध्ये अस्तित्वात आहे. बुद्ध-स्वभाव हरतवला जाऊ शकत नाही, किंवा नष्ट होऊ शकत नाही; आणि जेव्हा सर्व क्लेशांचे आवरण काढून टाकले जाते तो कमी-अधिक वेळाने पुन्हा प्रकट होतो.

कथेतील कुस्तीपटू ज्याला आरशाच्या सहाय्याने त्याच्या शरीरात आणि रक्तात दफन केलेले रत्न दाखवले होते, त्याचप्रमाणे लोकांना त्यांचा बुद्ध-स्वभाव, त्यांच्या सांसारिक इच्छा आणि आकांक्षा यांच्या खाली, दफन केलेला असल्याचे बुद्धप्रकाशाद्वारे दाखवले जाते.

३. लोकांची परिस्थिती आणि परिसर कितीही वैविध्यपूर्ण असला तरीही बुद्ध-स्वभाव नेहमीच शुद्ध आणि शांत असतो. जसे दूध नेहमी पांढरे असते गायीच्या चामड्याचा रंग कोणताही असो, लाल, पांढरा किंवा काळा.

त्याचप्रमाणे त्यांच्या कर्मांमुळे लोकांच्या जीवनात कितीही भिन्न स्थिती निर्माण झाली तरी, त्यांच्या विचारांचे व कृत्यांचे परिणाम कितीही भिन्न असले तरी बुद्ध स्वभाव नेहमीच शुद्ध आणि शांत असतो.

हिमालयाच्या उंच गवताखाली लपलेल्या एका रहस्यमय वैद्यकीय औषधी वनस्पतीबद्दल भारतात एक दंतकथा सांगितली जाते. बऱ्याच काळापासून पुरुषांनी तिचा शोध घेतला. पण व्यर्थ! शेवटी एका प्रज्ञावान माणसाने ती तिच्या मधु सुगंधाने शोधून काढली. जोपर्यंत प्रज्ञावान माणूस जिवंत होता तोपर्यंत त्याने ही औषधी वनस्पती एका रांजणात गोळा करून ठेवली, परंतु त्याच्या मृत्यूनंतर, मधुर रसाचे रांजन डोंगरावरील काही दूरच्या झऱ्यात लपून राहिले आणि राजनातील पाणी आंबट आणि हानिकारक आणि वेगळ्या स्वादाचे झाले.

त्याचप्रमाणे बुद्ध-स्वभाव हा ऐहिक आकांक्षांच्या जंगली वाढीच्या खाली लपलेला आहे आणि तो क्वचितच शोधला जाऊ शकतो, परंतु बुद्धाने ते शोधून काढले आणि लोकांसमोर ते प्रकट केले आणि लोक त्यांच्या वेगवेगळ्या क्षमतांद्वारे ते प्राप्त करतात म्हणून प्रत्येक व्यक्तीला त्याची चव वेगळी असते.

४. हिरा, ज्ञात पदार्थांपैकी सर्वात कठीण, चिरडला जाऊ शकत नाही. वाळू आणि दगड भुकटी होऊ शकतात परंतु हिरे सुरक्षित राहतात. बुद्ध-स्वभाव त्या हिऱ्यासारखा आहे आणि तो तोडला जाऊ शकत नाही.

मानवी स्वभाव, त्याचे शरीर आणि मन दोन्ही नष्ट होतील, परंतु बुद्धत्वाचे स्वरूप नष्ट होऊ शकत नाही.

बुद्ध-स्वभाव हे खरे तर मानवी स्वभावाचे सर्वात उत्कृष्ट वैशिष्ट्य आहे. बुद्ध शिकवतात की, मानवी स्वभावात स्त्री-पुरुष असे अनंत प्रकार असले तरी बुद्ध-स्वभावाबाबत कोणताही भेदभाव नाही.

धातू वितळवून आणि सर्व अशुद्ध पदार्थ काढून टाकून शुद्ध सोने मिळवले जाते. जर लोकांनी त्यांच्या मनातील धातूवितळवून सांसारिक वासना आणि अहंकाराची सर्व अशुद्धता काढून टाकली तर ते सर्व समान परम बुद्धत्व प्राप्त करतील.

अध्याय चौथा

अपवित्रता

|

मानवी क्लेश

१. दोन प्रकारच्या सांसारिक वासना आहेत ज्या बुद्ध-स्वभावाच्या शुद्धतेला अपवित्र करतात आणि झाकतात.

पहिली म्हणजे विश्लेषण आणि चर्चेची आवड ज्याद्वारे लोक निर्णयात गोंधळून जातात. दुसरे म्हणजे भावनिक अनुभवाची उत्कटता ज्याद्वारे लोकांची मूल्ये गोंधळून जातात.

तर्काचे भ्रम आणि व्यवहारातील भ्रम या दोन्हींचा विचार सर्व मानवी अशुद्धतेचे वर्गीकरण म्हणून केला जाऊ शकतो, परंतु त्यांचे पायाभूत दोन मूळ सांसारिक संकटे आहेत. पहिले म्हणजे अज्ञान आणि दुसरी इच्छा.

तर्काचे भ्रम अज्ञानावर आधारित आहेत आणि सरावातील भ्रम इच्छेवर आधारित आहेत, जेणेकरून दोन संच खरोखरच एक संच आहेत आणि ते एकत्रितपणे सर्व दुःखाचे मूळ आहेत.

जर लोक अज्ञानी असतील तर ते योग्य आणि सुरक्षितपणे तर्क करू शकत नाहीत. जेव्हा ते अस्तित्वाच्या इच्छेला बळी पडतात, तेव्हा कवटाळणे, चिकटून राहणे आणि प्रत्येक

गोष्ठीशी संलग्नता यांचे अपरिहार्यपणे अनुसरण करतात. पाहिलेल्या आणि ऐकलेल्या प्रत्येक सुखद गोष्ठीची ही सततची भूकच माणसाला सवयीच्या भ्रमात घेऊन जाते. काही लोक शरीराच्या मृत्यूच्या इच्छेलाही वश होतात.

या प्राथमिक स्त्रोतांपासून सर्व प्रकारचे क्लेश निर्माण होतात. जसे- लोभ, क्रोध, मूर्खपणा, गैरसमज, चीड, मत्सर, खुशामत, कपट, गर्व, तिरस्कार, मंदबुद्धी, स्वार्थ, इत्यादी.

२. समाधानाच्या चुकीच्या कल्पनांमधून लोभ उत्पन्न होतो; एखाद्याच्या घडामोडी आणि सभोवतालच्या स्थितीबद्दल चुकीच्या कल्पनांमधून क्रोध जन्म घेतो. योग्य आचरण काय आहे हे ठरवण्याच्या अक्षमतेतून मूर्खपणा वाढतो.

या तिघांना - लोभ, द्वेष आणि अज्ञान या तीन अग्नींना संसारिक अग्नी म्हणतात. लोभाने आपले खरे मन गमावलेल्यांना लोभाची आग भस्म करते; ज्यांनी द्वेषाने आपले खरे मन गमावले आहे त्यांना द्वेषाची आग भस्म करते; अज्ञानाची आग त्यांना भस्म करते ज्यांनी बुद्ध्याच्या शिकवणी न ऐकल्यामुळे आणि त्यांचे पालन न केल्यामुळे त्यांचे खरे मन गमावले आहे.

खरंच, हे जग त्याच्या अनेक आणि विविध आगींनी जळत आहे. लोभाची आग, क्रोधाची आग, मूर्खपणाची आग, मोह आणि अहंकाराची आग,

क्षीणपणाची आग, आजारपण आणि मृत्यू, दुःखाची आग, प्रसूती, दुःख आणि वेदनेची आग. ठिकठिकाणी या आगींचा वणवा पेटला आहे. त्या केवळ स्वतःलाच जाळत नाहीत तर इतरांनाही त्रास देतात आणि त्यांना शरीर, वाणी आणि मनाच्या चुकीच्या कृत्यांकडे नेत असतात. या आगीमुळे झालेल्या जखमांमधून एक पू बाहेर पडतो जो त्याच्या संपर्कात येणा-यांना संक्रमित करतो, विषाक्त करतो आणि त्यांना वाईट मार्गाकडे नेतो.

३. समाधान प्राप्त करण्याच्या इच्छेतून लोभ निर्माण होतो असंतोषातून क्रोध जन्म घेतो अभावी लोभ वाढतो; असंतोष नसताना राग येतो; आणि मूर्खपणा अपवित्र विचारांपासून निर्माण होतो. लोभाच्या वाईटात थोडीशी अशुद्धता असते पण ती काढणे कठीण असते; रागाच्या वाईटात अधिक अशुद्धता असते परंतु ती दूर करणे सोपे असते; मूर्खपणाच्या वाईटात खूप अशुद्धता असते आणि त्यावर मात करणे फार कठीण असते.

म्हणून, लोकांनी जेव्हा आणि कुठेही दिसेल तेव्हा खरे समाधान कशामुळे मिळू शकते याचा योग्य तो न्याय करून, जीवनातील असमाधानकारक गोष्टींना तोंड देताना मनावर काटेकोरपणे नियंत्रण ठेवून आणि बुद्ध्याच्या सद्भावना आणि दयाळूपणाच्या शिकवणींचे नेहमी स्मरण करून ही आग विझवली पाहिजे. . जर मन ज्ञानी आणि शुद्ध आणि निःस्वार्थ विचारांनी भरलेले असेल तर सांसारिक वासनांना मूळ धरायला जागा राहणार नाही.

४. लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणा हे तापासारखे असतात. जर एखाद्या

माणसाला हा ताप आला, जरी तो आरामदायी खोलीत झोपला तरी त्याला त्रास होतो आणि निद्रानाशाचा त्रास होतो.

ज्यांना असा ताप नसतो त्यांना थंडीच्या रात्री, जमिनीवर फक्त पानांचे पातळ अंथरून घालून किंवा उन्हाळ्याच्या रात्री एका छोट्याशा बंद खोलीत शांत झोपायला काहीच त्रास होत नाही.

हे तिन्ही - लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणा - म्हणूनच, सर्व मानवी दुःखाचे स्त्रोत आहेत. या दुःखाच्या स्त्रोतांपासून मुक्त होण्यासाठी, एखाद्याने नियमांचे पालन केले पाहिजे, मनाची एकाग्रता साधली पाहिजे आणि प्रज्ञा असणे आवश्यक आहे. उपदेशांचे पालन केल्याने लोभाची अशुद्धता दूर होईल; मनाची योग्य एकाग्रता रागाची अशुद्धता दूर करेल; आणि प्रज्ञा ही मूर्खपणाची अशुद्धता काढून टाकेल.

५. मानवी इच्छा अंतहीन आहेत. हे खारट पाणी पिणाऱ्या व्यक्तीच्या तहाणे सारखे आहे: एखाद्याला समाधान मिळत नाही आणि त्याची तहान फक्त वाढते.

तर एखाद्याच्या इच्छा पूर्ण करू पाहणाऱ्या व्यक्तीच्या बाबतीत असे घडते; एखाद्याचा फक्त असंतोष वाढतो आणि त्याच्या दुःखात वाढ होते.

वासनांची तृप्ती कधीच तृप्त होत नाही; ती नेहमी अशांतता आणि चिडचिड मागे सोडते जी कधीच कमी होऊ शकत नाही आणि मग, जर एखाद्याचे समाधान न होता त्याच्या इच्छेला आला बसतो तेव्हा ती अनेकदा मनुष्याला 'वेडा' बनवतो.

आपल्या वासना पूर्ण करण्यासाठी लोक एकमेकांशी संघर्ष आणि लढा देतील, राजा विरुद्ध राजा, वृषल विरुद्ध वृषल, पालक विरुद्ध मुले, भाऊ विरुद्ध भाऊ, बहीण विरुद्ध बहिणी, मित्र विरुद्ध मित्र; ते त्यांच्या इच्छा पूर्ण करण्यासाठी एकमेकांशी भांडतील आणि एकमेकांना मारतील.

इच्छा पूर्ण करण्याच्या प्रयत्नात लोक अनेकदा आपले जीवन उध्वस्त करतात. ते चोरी करतील, फसवणूक करतील आणि व्यभिचार करतील आणि नंतर, पकडले जातील, त्याची बदनामी आणि त्याची शिक्षा भोगतील.

ते त्यांच्या स्वतःच्या शरीराने आणि शब्दांनी पाप करतील, त्यांच्या स्वतःच्या मनाने पाप करतील, तृप्तीमुळे शेवटी दुःख आणि दुःख येईल हे ते उत्तम प्रकारे जाणतात. अशी हि इच्छा अविचारी आहे. आणि मग, पुढील जगातील विविध दुःखे आणि त्यात पडण्याच्या वेदना त्यांचा पाठलाग करतात.

६. सर्व सांसारिक वासनांपैकी कामवासना ही सर्वात तीव्र आहे. इतर सर्व सांसारिक आकांक्षा तिच्या मागेमागे धावत असतात असे दिसून येते.

कामवासना ही भूमी प्रदान करते असे दिसते, ज्यामध्ये इतर आकांक्षा फुलतात. कामवासना ही एका राक्षसासारखी आहे जी जगातील सर्व सत्कर्म खाऊन टाकते. वासना फुलांच्या बागेत लपलेला साप आहे; जे केवळ सौंदर्याच्या शोधात येतात त्यांना ती विषाक्त करते.

कामवासना ही एक अशी वेल आहे जी झाडावर चढते आणि झाडाचा गळा दाबेपर्यंत फांद्यांवर पसरते. कामवासना मानवी भावनांमध्ये आपले मंडप घालते आणि मन कोरडे नाही होत तोपर्यंत मनाची कुशल भावना विकृत करून टाकते. कामवासना हे दुष्ट राक्षसाने टाकलेले आमिष आहे जे मूर्ख लोक पकडतात आणि दुष्ट जगाच्या खोल खोलवर ओढले जातात.

जर कोरडे हाड रक्ताने माखले असेल तर कुत्रा थकेपर्यंत आणि निराश होईपर्यंत कुरतडतो. माणसाची वासना तंतोतंत कुत्र्यासारखी या हाडाप्रमाणे आहे; जोपर्यंत ती शमत नाही तोपर्यंत कोणीही तिचा लोभ धरेल.

जर मांसाचा एक तुकडा दोन जंगली श्वापदां पुढे फेकून दिला तर ते मिळवण्यासाठी ते एकमेकांशी भांडतील आणि एकमेकांना पंजाने ओरबाडतील. वाऱ्याच्या दिशेविरुद्ध मशाल घेऊन जाण्याइतका मूर्ख माणसाप्रमाणे कदाचित स्वतःला जाळून टाकेल. या दोन पशूंप्रमाणे आणि हा मूर्ख माणूस, लोक त्यांच्या सांसारिक इच्छांमुळे स्वतःला दुखावतात आणि जाळून घेतात.

७. बाहेरील शरीराला विषयुक्त बाणांपासून वाचवणे सोपे आहे, परंतु मनाला स्वतःमध्येच उगम पावलेल्या विषारी बाणांपासून वाचवणे अशक्य आहे. लोभ, क्रोध, मूर्खपणा आणि अहंकाराचे मोह - हे चार विष मनातून उद्भवतात आणि त्याला घातक विषाने संक्रमित करतात.

जर लोकांना लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणाची लागण झाली असेल, तर ते खोटे बोलतील, फसवणूक करतील, शिवीगाळ करतील आणि दुटप्पी बोलतील आणि नंतर खून, चोरी आणि व्यभिचार करून त्यांचे शब्द प्रत्यक्षात आणतील.

या तीन अकुशल मनस्थिती, चार अकुशल वाचा आणि तीन अकुशल कायिक कर्म एकत्र केली तर दहा अकुशल कर्म होतात.

जर लोकांना खोटे बोलण्याची सवय लागली तर पाप कर्म करण्यात त्यांना संकोच वाटत नाही. ते दुष्टपणे वागण्याआधी त्यांनी खोटे बोलवे लागते. आणि एकदा ते खोटे बोलू लागले की ते बेफिकीरपणे दुष्टपणे वागण्याची त्यांना सवय पडून जाते.

लोभ, वासना, भय, क्रोध, दुर्दैव आणि दुःख हे सर्व मूर्खपणापासून उत्पन्न होतात. अशा प्रकारे, मूर्खपणा हे विष सर्वात मोठे आहे.

८. तृष्णे पासून कर्म होते; कर्मा पासून दुःख; तृष्णा, कर्म आणि दुःख हे अखंड फिरणाऱ्या चाकासारखे आहेत.

या चाकाच्या फिरण्याला सुरुवात नाही आणि शेवटही नाही; लोक अशा भावचक्रातून वाचू शकत नाहीत. अंतहीन पुनरावृत्तीमध्ये स्थलांतरित या भवचक्रामधे एक जीवन दुसऱ्या जीवनाचे अनुसरण करते.

जर एखाद्याने स्वतःची राख आणि हाडांचा ढीग केला तर या चिरंतन स्थलांतरात जळून गेलेला, ढिगारा उंच पर्वत होईल;

भवसागरात स्थलांतर करताना एखाद्याने प्यालेल्या आईच्या दुधाचे संकलन केल्यास त्याची खोली समुद्राच्या पाण्याहूनही अधिक असते.

जरी बुद्धत्वाचे स्वरूप सर्व लोकांमध्ये आहे, परंतु ते सांसारिक उत्कटतेच्या क्लेशामध्ये इतके गाडले गेले आहे की ते फार काळ अज्ञात आहे. म्हणूनच दुःख इतके सार्वत्रिक आहे आणि दुःखी जीवनाची ही अंतहीन पुनरावृत्ती होत आहे.

॥

मानवी स्वभाव

१. मानवी स्वभाव दाट जंगलासारखा आहे ज्याला प्रवेशद्वार नाही आणि आत प्रवेश करणे कठीण आहे. त्या तुलनेत प्राण्याचा स्वभाव समजून घेणे खूप सोपे आहे. तरीही, आपण सर्वसाधारणपणे मानवी स्वभावाचे चार उल्लेखनीय फरकांनुसार वर्गीकरण करू शकतो.

प्रथम, असे लोक आहेत जे चुकीच्या शिकवणीमुळे तपस्या करतात आणि स्वतःला त्रास देतात. दुसरे, असे लोक आहेत जे क्रूरतेने, चोरी करून, हत्या करून, किंवा इतर निर्दयी कृत्यांमुळे, इतरांना त्रास देतात. तिसरे, असे

लोक आहेत जे स्वतःसह इतरांना त्रास देतात. चौथे, असे लोक आहेत जे स्वतःदुःख सहन करत नाहीत आणि इतरांना दुःखापासून वाचवतात. शेवटच्या वर्गातील हे लोक, बुद्धाच्या शिकवणीचे पालन करून, लोभ, क्रोध किंवा मूर्खपणाला मार्ग देत नाहीत, परंतु हत्या किंवा चोरी न करता करुणेने आणि प्रज्ञेने शांत जीवन जगतात.

२. जगात तीन प्रकारचे लोक आहेत. पहिले ते आहेत जे खडकात कोरलेल्या अक्षरांसारखे आहेत; ते सहजपणे क्रोधाला वश होतात आणि त्यांचे संतप्त विचार बराच काळ टिकवून ठेवतात. दुसरे ते आहेत जे वाळूत लिहिलेल्या अक्षरांसारखे आहेत; ते देखील सहज क्रोधाला वश होतात. परंतु त्यांचे संतप्त विचार लवकर निघून जातात. तिसरे ते आहेत जे वाहत्या पाण्यात लिहिलेल्या अक्षरांसारखे आहेत; ते त्यांचे त्यांच्या क्षणिक विचारांना वश होत नाही ते निंदाजनक आणि वायफळ गण्यांकडे अवाच्छनीय म्हणून दुर्लक्ष करतात. त्यांची मने नेहमीच शुद्ध आणि अबाधित अबाधित असतात.

याशिवाय इतरही तीन प्रकारचे लोक आहेत. पहिले ते आहेत जे गर्विष्ठ आहेत, जे अविचारीपणे वागतात आणि कधीही समाधानी नाहीत; त्यांचा स्वभाव समजणे सहज सोपे असते. मग असे लोक आहेत जे विनम्र आहेत आणि नेहमी विचार करून वागतात; त्यांचा स्वभाव समजणे कठीण असते. त्यानंतर असेही लोक आहेत ज्यांनी इच्छेवर पूर्णपणे मात केली आहे; त्यांचा स्वभाव समजणे मात्र अशक्य आहे.

अशा प्रकारे लोकांचे वर्गीकरण वेगवेगळ्या प्रकारे केले जाऊ शकते, पण तरीही, त्यांचे

स्वभाव समजणे कठीण आहे. फक्त बुद्धच त्यांना समजतात आणि, त्यांच्या प्रज्ञेने, त्यांना विविध शिकवणीं त्यांचे मार्गदर्शन करतात.

III

मानवी जीवन

१. मानवी जीवनाचे चित्रण करणारे एक रूपक आहे. एकदा एक माणूस नदीत बोट चालवत होता. किनाऱ्यावर असलेल्या कोणीतरी त्याला इशारा दिला, "नदीच्या प्रवाहाच्या खाली एवढ्या आतुरतेने नाव चालवणे थांबवा; पुढे खाई आणि एक धोकादायक भोवरे आहेत, शिवाय पहाडीच्या गुहेत मगरी आणि भुते घात लावून बसले आहेत. या प्रकारेच तू पुढे गेल्यासतुझा सर्वनाश होईल "

या रूपकांमध्ये, "वेगवान प्रवाह" हे वासनेचे जीवन आहे; "आतुरतेने नाव चालवणे " म्हणजे आपल्या शरीराप्रती आसक्ती आहे; "येणारी खाई" म्हणजे पुढे येणारे दुःख आणि वेदनाला सूचित करते; "भोवरे" म्हणजे भोगविलास आहे, "मगरमच्छ आणि भुते" क्षय आणि मृत्यूचा संदर्भ देते जे वासना आणि भोगाच्या जीवनाचे अनुसरण करतात; "किना-यावर कोणीतरी," जो हाक मारतो तो बुद्ध आहे.

येथे आणखी एक रूपक आहे. गुन्हा केलेला माणूस पळून जातो; काही पहारेकरी त्याचा पाठलाग करत आहेत, म्हणून तो बाजूने उगवलेल्या काही वेलींच्या सहाय्याने विहिरीत उतरून लपण्याचा प्रयत्न करतो. खाली उतरताना त्याला विहिरीच्या तळाशी साप दिसले, म्हणून त्याने सुरक्षिततेसाठी वेलीला चिकटून राहण्याचा निर्णय घेतला.

काही वेळाने जेव्हा त्याचे हात थकले होते, तेव्हा त्याला दोन उंदीर दिसले, एक पांढरा आणि दुसरा काळा, ते वेलीला कुरतडत आहेत.

जर द्राक्षांचा वेल तुटला तर तो सापांवर पडेल आणि नष्ट होईल. अचानक, वरच्या दिशेने पाहताना, त्याला त्याच्या चेहऱ्याच्या अगदी वर एक मधमाशीचे पोळे दिसले ज्यातून अधूनमधून मधाचा एक थेंब पडतो. माणूस, सर्व धोके विसरून, आनंदाने मध चाखतो.

येथे "माणूस" म्हणजे जो दुःख भोगण्यासाठी आणि मरण्यासाठी जन्माला येतो तो". "पठरेकरी" आणि " विषारी साप" मनुष्याचे त्याच्या तृष्णेने भरलेले शरीर दर्शविते. "वेल" म्हणजे मानवी जीवनाचे सातत्य. "दोन उंदीर, एक पांढरा आणि दुसरा काळा" वेळ, दिवस आणि रात्र आणि जाणारी वर्षे यांचा संदर्भ देते. "मध" शारीरिक सुखांना सूचित करते जी दुःखाची विस्मृती घडवतात.

२. येथे अजून एक रूपक आहे. राजा एका डब्यात चार साप ठेवतो आणि ती पेटी एका नोकराच्या सुरक्षिततेसाठी देतो. तो सेवकाला त्यांची चांगली काळजी घेण्याची आज्ञा देतो आणि चेतावणी देतो की जर तो त्यापैकी एकावरही रागावला तर त्याला मृत्यूदंडाची शिक्षा दिली जाईल. नोकर, घाबरून, पेटी फेकून पळून जाण्याचा निर्णय घेतो.

राजा नोकराला पकडण्यासाठी पाच रक्षक पाठवतो. सुरुवातीला ते सेवकाशी मैत्रीपूर्ण रीतीने संपर्क साधतात, त्याला सुरक्षितपणे परत घेऊन जाण्याच्या इराद्याने, परंतु, नोकराला त्यांच्या मैत्रीवर विश्वास नाही आणि तो दुसऱ्या गावात पळून जातो.

मग, एका दृष्टांतात, एक आवाज त्याला सांगतो की या गावात सुरक्षित निवारा नाही, आणि सहा डाकू त्याच्यावर हल्ला करतील. म्हणून तो सेवक घाबरून पळून जातो. जोपर्यंत तो त्याचा मार्ग अडवणाऱ्या जंगली नदीकडे येत नाही तोवर तो पळत असतो. त्याच्यामार्गे येणाऱ्या धोक्यांचा विचार करून, तो एक तराफा बनवतो आणि तो नदीच्या अशांत प्रवाह ओलांडण्यात यशस्वी होतो, ज्याच्या पलीकडे त्याला सुरक्षितता आणि शांतता मिळते.

"एका पेटीत चार साप" पृथ्वी, पाणी, अग्नी आणि वायू या चार घटकांना सूचित करतात जे देहाचे शरीर बनवतात. शरीर वासनेच्या ताब्यात दिलेले आहे आणि ती मनाचे शत्रू आहे. त्यामुळे ते शरीरापासून दूर पळण्याचा प्रयत्न करते.

"पाच रक्षक जे मैत्री पूर्ण रीतीने संपर्क साधतात" याचा अर्थ पाच एकत्रित - रूप, वेदना, संज्ञा, छंद आणि चेतना - जे शरीर आणि मनाला आकार देतात.

"सुरक्षित निवारा" ही सहा इंद्रिये आहेत, ज्यांना कोणताही सुरक्षित आश्रय नाही आणि "सहा डाकू" या सहा इंद्रियांच्या सहा वस्तू आहेत. अशा प्रकारे, सहा इंद्रियांमधील धोके पाहून, तो पुन्हा एकदा पळून जातो आणि सांसारिक इच्छांच्या नदीच्या प्रवाहात येतो.

मग तो स्वतःला बुद्ध्याच्या धम्म शिकवणीचा तराफा बनवतो आणि जंगली प्रवाह सुरक्षितपणे पार करतो.

३. संकटांनी भरलेले तीन प्रसंग आहेत जेव्हा मुलगा आपल्या आईला मदत करण्यास असहाय्य असतो आणि आई तिच्या मुलाला मदत करू शकत नाही: - आग, पूर आणि घरफोडी. तरीही, या धोकादायक आणि दुःखद प्रसंगी, एकमेकांना मदत करण्याची संधी अजूनही शक्य .

पण असे तीन प्रसंग येतात जेव्हा आईला आपल्या मुलाला वाचवणे किंवा मुलाने आपल्या आईला वाचवणे अशक्य असते. हे तीन प्रसंग म्हणजे आजारपणाचा काळ, म्हातारा होण्याचा काळ आणि मृत्यूचा क्षण.

आई म्हातारी झाल्यावर मुलगा जागा कशी घेईल? मुलगा आजारी असताना आई तिच्या मुलाची जागा कशी घेऊ शकते? मृत्यूचा क्षण जवळ आल्यावर एकाला दुसऱ्याची मदत कशी करता येईल? ते एकमेकांवर कितीही प्रेम करत असले किंवा कितीही जिव्हाळ्याचे असले तरी अशा प्रसंगी दोघेही एकमेकांना मदत करू शकत नाहीत.

४. एकदा यम, नरकाचा पौराणिक राजा, नरकात पडलेल्या माणसाला त्याच्या जीवनातील वाईट कृत्यांबद्दल विचारता झाला, त्याच्या आयुष्यात, तो तीन स्वर्गीय दूतांना भेटला होता का? त्या माणसाने उत्तर दिले: "नाही, प्रभु, मी अशा कोणत्याही व्यक्तींना भेटलो नाही."

यमाने त्याला विचारले की, वयाने वाकलेली आणि छडी घेऊन चालणारी व्यक्ती भेटली आहे का? त्या माणसाने उत्तर दिले: "होय, प्रभु, मी अशा लोकांना वारंवार भेटलो आहे." तेव्हा यम त्याला म्हणाला: "तू ही सद्या

शिक्षा भोगत आहेस कारण तू त्या म्हातान्या माणसातला एक स्वर्गीय दूत तु ओळखला नाहीस तो तुला सावध करायला पाठवला होता की तू म्हातारा होण्याआधी तू लवकर मार्ग बदलला पाहिजेस."

यमाने त्याला पुन्हा विचारले की त्याने कधी गरीब, आजारी आणि मित्र नसलेला माणूस पाहिला आहे का? त्या माणसाने उत्तर दिले: "होय, प्रभु, मी अशी अनेक माणसे पाहिली आहेत." मग, यम त्याला म्हणाला: "तू या ठिकाणी आला आहेस कारण तू या आजारी माणसातील स्वर्गीय दूतांना ओळखण्यात अपयशी ठरला आहेस, तुला तुझ्या आजाराबद्दल सावध करण्यासाठी पाठवले होते."

मग, यमाने त्याला पुन्हा विचारले की तू कधी मेलेला माणूस पाहिला आहेस का? त्या माणसाने उत्तर दिले: "होय, प्रभु, मी पुष्कळ वेळा मृत माणसाच्या सान्निध्यात गेलो आहे." यम त्याला म्हणाला: "तुम्हाला सावध करण्यासाठी पाठवलेल्या स्वर्गीय दूतांना तू या माणसांमध्ये ओळखले नाहीस म्हणून तुला येथे आणले आहे. जर तुम्ही या संदेशवाहकांना ओळखले असते आणि त्यांचे इशारे घेतले असते तर तुम्ही तुमचा मार्ग बदलला असता आणि या दुःखाच्या ठिकाणी आला नसता."

५. एकदा किसानागोतमी नावाची एक तरुण स्त्री होती, ती एका श्रीमंत माणसाची पत्नी होती, तिच्या मुलाच्या मृत्यूमुळे तिचे मन हरवले होते. तिने मृत मुलाला आपल्या हातात घेतले आणि घोरोघरी जाऊन मुलाला बरे करण्यासाठी लोकांकडे विनंती करू लागली.

अर्थात, ते तिच्यासाठी काहीही करू शकले नाहीत, परंतु शेवटी बुद्धाच्या एका उपासकाने तिला जेतवनाला भेटण्याचा सल्ला दिला जेथे भगवान राहत होते आणि म्हणून ती मृत मुलाला घेऊन बुद्धाकडे गेली.

तथागताने तिच्याकडे सहानुभूतीने पाहिले आणि म्हटले: "मुलाला बरे करण्यासाठी मला काही सरसोच्या दाण्याची गरज आहे; जा आणि ज्या घरात कधीही मृत्यू आला नाही अशा घरातून चार-पाच सरसोचे दाणे घेऊन ये.

त्यामुळे त्या वेड्या स्त्रीने बाहेर जाऊन असे घर शोधले जेथे मृत्यूने कधीही प्रवेश केला नव्हता, परंतु व्यर्थ. शेवटी, तिला बुद्धाकडे परत जावे लागले. त्याच्या शांत उपस्थितीतच मन मोकळं झालं आणि तिला त्याच्या बोलण्याचा अर्थ कळला. तिने मुलाच्या मृत शरीराचे दफन केले, आणि नंतर बुद्धांकडे परत आली आणि त्यांच्या शिष्यांपैकी एक बनली.

IV

मानवी जीवनाची सत्यता

१. या जगातील लोक स्वार्थी आणि सहानुभूती नसलेले असतात; त्यांना एकमेकांशी मैत्री कशी करावी आणि एकमेकांचा आदर कसा करावा हे माहित नाही; ते क्षुल्लक गोष्टींवरून वाद घालतात आणि भांडतात ते केवळ स्वतःचे नुकसान करीत असतात. आणि दुःख, आणि जीवनास केवळ दुःखाचे एक भयानक मैदान बनवतात.

मग ते श्रीमंत असोत की गरीब, ते पैशाची करतात; गरीब गरिबीने त्रस्त आहेत

आणि श्रीमंत संपत्तीने त्रस्त आहेत. त्यांचे जीवन लोभाने नियंत्रित असल्यामुळे ते कधीच समाधानी नसतात, संतुष्ट नसतात.

श्रीमंत माणसाला त्याची संपत्ती असेल तर त्याची काळजी असते; त्याला त्याच्या हवेलीची आणि इतर सर्व संपत्तीची काळजी वाटते. त्याला काळजी वाटते की त्याच्यावर काही आपत्ती येऊ नये, त्याचा वाडा जाळला तर जाणार नाही, दरोडेखोर आत घुसणार तर नाही, अपहरणकर्ते त्याला घेऊन जाणंर नाही? मग त्याला मृत्यूची आणि त्याच्या संपत्तीची काळजी वाटते. हे खरेच, त्याचा मृत्यूचा मार्ग एकाकी आहे. आणि कोणीही मृत्यूपर्यंत त्याची सोबत पाठलाग करत नाही.

एक गरीब माणूस नेहमीच अपुरेपणाने ग्रस्त असतो आणि यामुळे त्याच्या मनात जमीन आणि घराच्या अंतहीन इच्छा जागृत होतात. लोभाने भडकून तो आपले शरीर आणि मन दोन्ही झिजवतो आणि आयुष्याच्या मध्यातच त्याचा मृत्यू होतो.

त्याला संपूर्ण जग त्याच्या विरोधात उभे आहे असे वाटते आणि मृत्यूचा मार्ग देखील त्याला एकाकी वाटतो. जणू काही त्याला खूप लांबचा प्रवास करायचा आहे आणि त्याला साथ देण्यासाठी कोणही जवळचा मित्र नाही.

२. आणखी जगात पाच वाईट गोष्टी आहेत. प्रथम, क्रूरता आहे; प्रत्येक प्राणी, अगदी कीटक, एकमेकांच्या विरोधात झटतो. बलवान हल्ला दुर्बलांवर करतो; दुर्बल लोक बलवानांना फसवतात. सर्वत्र मारामारी आणि क्रूरता आहे.

दुसरे, वडील आणि मुलाच्या अधिकारांमध्ये स्पष्ट सीमांकन नसणे; मोठा भाऊ आणि धाकटा यांच्या दरम्यान; पती आणि पत्नी दरम्यान; एक ज्येष्ठ नातेवाईक आणि एक लहान यांच्या दरम्यान सीमांकन नसल्याने; प्रत्येक प्रसंगी प्रत्येकाला सर्वोच्च बनण्याची आणि दुस-याकडून नफा मिळवण्याची इच्छा असते. ते एकमेकांची फसवणूक करतात, आणि त्यांच्यात प्रामाणिकपणाचा अभाव असतो.

तिसरे, पुरुष आणि स्त्रियायांच्यातील वर्तनाच्या स्पष्ट सीमांकनाचा अभाव आहे. प्रत्येकाच्या मनात कधी ना कधी अशुद्ध आणि कामुक विचार आणि इच्छा असतात ज्या त्यांना शंकास्पद कृत्ये आणि अनेकदा वाद, मारामारी, अन्याय आणि दुष्टपणा करण्यास प्रवृत्त करतात.

चौथे, इतरांच्या हक्कांचा अनादर करणे, इतरांना कमी दाखून स्वतःचे महत्त्व वाढवणे, वागणुकीची वाईट उदाहरणे मांडणे आणि बोलण्यात अन्याय करणे, इतरांची फसवणूक करणे, निंदा करणे आणि शिवीगाळ करणे ही लोकांची प्रवृत्ती आहे.

पाचवे, इतरांप्रती असलेल्या त्यांच्या कर्तव्यांकडे दुर्लक्ष करण्याची लोकांची प्रवृत्ती आहे. ते त्यांच्या स्वतःच्या आरामाचा आणि स्वतःच्या इच्छांचा खूप विचार करतात; ते त्यांना मिळालेल्या उपकारांना विसरतात आणि इतरांना त्रास देतात ज्यामुळे अनेकदा मोठा अन्याय होतो.

३. लोकांना एकमेकांबद्दल अधिक सहानुभूती असली पाहिजे; त्यांनी त्यांच्या चांगल्या गुणांसाठी एकमेकांचा आदर केला पाहिजे आणि

त्यांच्या अडचणींमध्ये एकमेकांना मदत केली पाहिजे; पण, त्याऐवजी, ते स्वार्थी आणि कठोर मनाचे आहेत; ते त्यांच्या अपयशासाठी एकमेकांचा तिरस्कार करतात आणि त्यांच्या फायद्यांसाठी इतरांचा तिरस्कार करतात. हे तिरस्कार सामान्यतः कालांतराने वाईट होतात आणि काही काळानंतर ते असह्य होतात.

या नापसंतीच्या वेदना ताबडतोब हिंसाचारात संपत नाहीत; तर त्या द्वेष आणि रागाच्या वेदनांनी जीवन विषारी करतात ज्या मनावर इतक्या खोलवर कोरल्या जातात की लोक परंपरागत त्यांच्या खुणा वाढून नेत असतात.

खरंच, या वासनेच्या जगात, माणूस एकटाच जन्मतो आणि एकटाच मरतो, आणि मृत्यूनंतरच्या जीवनात त्याच्या शिक्षेत कोणीही भाग घेत नाही.

कारण आणि परिणामाचा नियम सार्वत्रिक आहे; प्रत्येक व्यक्तीने स्वतःच्या पापाचे ओझे उचलले पाहिजे आणि त्याचे प्रतीफलही स्वतःच भोगले पाहिजे. कारण आणि परिणामाचा समान नियम कुशल कृतींवर नियंत्रण ठेवतो. सहानुभूती आणि करुणापूर्ण जीवन चांगले भाग्य आणिसौख्य प्राप्त करून देईल.

४. जसजशी वर्षे जातात आणि लोक हे पाहतात की ते लोभ, सवय आणि दुःख यांनी किती दृढपणे बांधलेले आहेत, तेंव्हा ते खूप दुःखी आणि निराश होतात. अनेकदा निराश होऊन ते इतरांशी भांडतात आणि पापात खोलवर बुडतात आणि सत्य मार्गावर चालण्याचा प्रयत्न सोडून देतात; अनेकदा त्यांच्या दुष्टपणामुळे त्यांच्या जीवनाचा अकाली अंत होतो, आणि त्यांना कायमचा त्रास होतो.

एखाद्याच्या दुर्दैवाने आणि दुःखांमुळे निराश होणे हे सर्वात अनैसर्गिक आणि सृष्टीच्या नियमांच्या विरुद्ध आहे आणि म्हणूनच, अशा व्यक्तीला या जगात आणि मृत्यूनंतरच्या जगामध्ये दुःख भोगावे लागेल.

हे खरे आहे की या जीवनातील प्रत्येक गोष्ट क्षणभंगुर आहे आणि अनिश्चिततेने भरलेली आहे, परंतु माणसाने या वस्तुस्थितीकडे दुर्लक्ष करून आनंद आणि इच्छा पूर्ण करण्याचा प्रयत्न करत राहावे, हे दुःखःजनक आहे.

५. या दुःखाच्या जगात लोकांचा स्वार्थीपणाने आणि अहंकाराने विचार करणे आणि वागणे स्वाभाविक आहे आणि त्याच कारणामुळे परिणामस्वरूप दुःख आणि क्लेश उत्पन्न होणे हे तितकेच स्वाभाविक आहे .

लोक स्वतःची बाजू घेतात आणि इतरांकडे दुर्लक्ष करतात. लोक त्यांच्या स्वतःच्याइच्छांना लोभ, वासना आणि सर्व प्रकारच्या वार्डेट गोष्टींमध्ये जाऊ देतात. यामुळे त्यांना अपरिमित त्रास सहन करावा लागतो.

ऐशोआरामाचा काळ फार काळ टिकत नाही, पण लवकर निघून जातो; या जगात कोणतीही गोष्ट कायमस्वरूपी उपभोगता येत नाही.

६. म्हणून, लोकांनी, ते तरुण आणि निरोगी असताना, त्यांचे सर्व लोभ आणि सांसारिक बाबीची आसक्ती सोडून द्यावी.

आणि बुद्धत्व प्राप्ती साठी मनापासून प्रयत्न केले पाहिजे, कारण संबोधि शिवाय शाश्वत आधार किंवा आनंद असू शकत नाही.

तथापि, बहुतेक लोक, कारण आणि परिणामाच्या या नियमावर विश्वास अविश्वास करतात किंवा दुर्लक्ष करतात. एखाद्या कुशल कर्मनि आनंद मिळतो आणि अकुशल कर्म दुर्दैव आणते या वस्तुस्थितीकडे दुर्लक्ष करून ते लोभ आणि स्वार्थाच्या सवयी जपतात. किंवा ते खरोखर विश्वास ठेवत नाहीत की एखाद्याच्या या जीवनातील कर्म त्याच्या पुढील जीवनास नियंत्रित करतात. शिवाय ते इतरांना त्यांच्या पापांसाठी बक्षीस आणि शिक्षेच्या संदर्भात जबाबदार समजतात.

ते त्यांच्या दुःखाबद्दल शोक करतात आणि रडतात, त्यांच्या सध्याच्या कर्मांचे त्यांच्या पुढील जीवनाच्या दृष्टीने किती महत्त्व आहे आणि त्यांच्या दुःखाचा त्यांच्या मागील जन्मातील कर्मांशी काय संबंध आहे या बाबतीत त्यांच्या पूर्णपणे गैरसमज आहे. ते फक्त वर्तमान इच्छा आणि वर्तमान दुःखाचा विचार करतात.

जगातील कोणतीही गोष्ट शाश्वत किंवा चिरस्थायी नाही; सर्व काही बदलत आहे आणि क्षणिक आणि अनिश्चित आहे. परंतु लोक अज्ञानी आणि स्वार्थी आहेत आणि ते केवळ क्षणिक इच्छा आणि दुःखांशी संबंधित आहेत. ते कुशल शिकवणी ऐकत नाहीत किंवा समजून घेण्याचा प्रयत्न करत नाहीत; ते फक्त वर्तमान हित, संपत्ती आणि लालसेसाठी स्वतःला अर्पण करतात.

७. अनादी काळापासून, या भ्रम आणि दुःखाच्या जगात असंख्य लोक जन्माला आले आहेत, आणि ते अजूनही जन्माला येत आहेत, 'जगात बुद्धाचा उपदेश विद्यमान आहे'.

त्यावर विश्वास ठेऊन स्वताचा उद्धार करून घेऊ शकतात.

म्हणून माणसाने सखोल चिंतन केले पाहिजे, मन शुद्ध ठेवले पाहिजे, शरीर चांगले ठेवावे, लोभ आणि अकुशलते पासून दूर राहावे आणि चांगले शोधले पाहिजे.

सुदैवाने, बुद्धाच्या शिकवणीचा लाभ आमच्यापर्यंत पोहोचला आहे; आपण त्यांच्यावर विश्वास ठेवण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे आणि बुद्धाच्या शुद्ध भूमीत जन्म घेण्याची इच्छा बाळगली पाहिजे. बुद्धाच्या शिकवणुकी जाणून घेतल्यावर, आपण इतरांचे लोभी आणि पापी मार्गाने अनुसरान करू नये, किंवा आपण बुद्धाच्या शिकवणी केवळ आपल्यापुरत्या ठेवू नये, तर बुद्धोपदेश आचरणात आणून तो इतरांपर्यंत पोचवला पाहिजे.

अध्याय पाचवे
बुद्धाने दिलेले आश्वासन

|

अमिताभ बुद्धाची प्रतिज्ञा

१. आधीच स्पष्ट केल्याप्रमाणे, लोक नेहमी त्यांच्या सांसारिक तृष्णेपुढे झुकतात, पापानंतर पापाची पुनरावृत्ती करतात आणि असह्य कृत्यांचे ओझे वाहतात, त्यांच्या स्वतःच्या प्रज्ञेने किंवा त्यांच्या स्वतःच्या सामर्थ्याने लोभ आणि भोगाच्या या सवयी मोडण्यास ते असमर्थ असतात. जर ते सांसारिक वासनांवर मात करू शकत नसतील आणि त्या दूर करू शकत नसतील, तर त्यांच्या बुद्धत्वाचे खरे स्वरूप कसे लक्षात येईल?

बुद्ध, ज्यांना मानवी स्वभाव पूर्णपणे समजला होता, त्यांना लोकांबद्दल प्रचंड करुणा व सहानुभूती होती आणि प्रतिज्ञा केली होती कि त्यांच्या भीती आणि दुःखांपासून मुक्त होण्यासाठी दुःखमुक्तीची आपली हि प्रतिज्ञा पूर्ण करण्यासाठी त्यांनी अनादी भूतकाळात बोधिसत्व म्हणून प्रकट होऊन पुढीलप्रमाणे दहा सम्यक संकल्प केले तरी त्यांची भीती दुःखापासून मुक्ततात करण्यासाठी स्वतःला कितीही कष्ट सहन करावे लागले तरी ते शक्य ते सर्व प्रयत्न करतील.

(a) "मी बुद्धत्व प्राप्त केले असले तरी, जोपर्यंत माझ्या विश्वातील प्रत्येकजणबुद्धत्वात प्रवेश करून प्रज्ञा प्राप्त करत नाही तो पर्यंत मी पूर्ण होणार नाही."

(b) "मी बुद्धत्व प्राप्त केले असले तरी, जोपर्यंत माझा प्रकाश जगभर पोहोचत नाही तोपर्यंत मी कधीही पूर्ण होणार नाही."

(c) "मी बुद्धत्व प्राप्त केले असले तरी, माझे जीवन युगानुयुगेतिकेपर्यंत आणि असंख्य लोकांचे रक्षण होईपर्यंत मी कधीही पूर्ण होणार नाही."

(d) "मी बुद्धत्व प्राप्त केले असले तरी, जोपर्यंत दहा दिशांमधील सर्व बुद्ध माझ्या नावाची स्तुती करत नाहीत तोपर्यंत मी पूर्ण होणार नाही."

(e) "मी बुद्धत्व प्राप्त केले असले तरी, जोपर्यंत प्रामाणिक श्रद्धेचे लोक माझ्या भूमीत माझ्या नावाचा दहा वेळा उच्चार करून पुनर्जन्म घेण्याचा प्रयत्न करत नाहीत आणि या पुनर्जन्मात प्रत्यक्षात यशस्वी होत नाहीत तोपर्यंत मी पूर्ण होणार नाही."

(f) "मी बुद्धत्व प्राप्त केले असले तरी, जोपर्यंत सर्वत्र लोक ज्ञान प्राप्त करण्याची, सद्गुण आचरणात आणण्याचा, माझ्या भूमीत जन्म घेण्याची प्रामाणिक इच्छा धरत नाहीत तोपर्यंत मी पूर्ण होणार नाही; अशा प्रकारे, मी त्यांच्या मृत्यूच्या क्षणी बोधिसत्वांच्या एका मोठ्या समूहासह माझ्या पवित्र भूमीत त्यांचे स्वागत करीन."

(g) "मी बुद्धत्व प्राप्त केले असले तरी, जोपर्यंत सर्वत्र लोक माझे नाव ऐकून नाहीत, माझ्या भूमीचा विचार करत नाहीत आणि तेथे जन्म घ्यायची इच्छा करत नाहीत आणि त्यासाठी प्रामाणिकपणे सद्गुणाचे बाजारीपन करत नाही आणि स्वतःच्या हृदयस्थ इच्छांची

पुरती करण्यासाठी सक्षम होत नाही तोवर मी पूर्ण होणार नाही.

(h) "मी बुद्धत्व प्राप्त केले असले तरी, माझ्या शुद्ध भूमीत जन्मलेल्या सर्वांनी पुढील जन्मात जोवर ते बुद्ध बनत नाहीत, तो पर्यंत मी पूर्ण होणार नाही. याला अपवाद असे आहेत की जे त्यांच्या वैयक्तिक व्रताच्या आधारे, लोकांच्या फायद्यासाठी महान व्रताचे कवच परिधान करतात, जगाच्या हितासाठी आणि शांतिसाठी प्रयत्न करतात, असंख्य लोकांना ज्ञानाकडे घेऊन जातात आणि महान करूणेची योग्यता जोपासतात."

(i) "मी बुद्धत्व प्राप्त केले असले तरी,"जोपर्यंत जगभरातील लोक त्यांचे मन आणि शरीर शुद्ध करण्याची आणि सांसारिक बाबीपासून उन्नत करणाऱ्या माझ्या प्रेमळ करुणेच्या भावनेने प्रभावित होत नाही तोपर्यंत मी पूर्णत्व प्राप्त करणार नाही."

(j) "मी बुद्धत्व प्राप्त केले तरी, सर्वत्र लोक माझे नाव ऐकून, जीवन आणि मृत्यूबद्दल योग्य कल्पना शिकत नाहीत आणि "सांसारिक लालसा आणि क्लेश यांच्या भ्रमात त्यांचे मन शुद्ध आणि शांत ठेवणारे परिपूर्ण ज्ञान प्राप्त करत नाहीत तो पर्यंत मी कधीही पूर्ण होणार नाही."

"अशा प्रकारे मी प्रतिज्ञा करतो; त्या पूर्ण होई पर्यंत मला बुद्धत्व प्राप्त होऊ नये. मी अमर्याद प्रकाशाचा स्त्रोत बनू शकेन, माझ्या प्रज्ञेचा आणि सद्गुणांचा खजिना विकीरीत अनु मुक्त करीन. सर्व सृष्टीला प्रबुद्ध करीन आणि सर्व दुःखी लोकांची मुकतात कारिव."

२. अशाप्रकारे, तो अनेक युगांत अगणित सद्गुणाचा संचय करून अमर्याद प्रकाशमान अर्थात अमिताभ आणि असीम जीवनाचा अमितायू बुद्ध बनला आणि त्याने स्वतःची विशुधी बुद्धभूमी परिपूर्ण करून आजही त्या शांततेच्या विश्वात राहून सर्व लोकांना आपल्या देसनेने प्रकाशमान करीत आहे.

ही शुद्धभूमी, जेथे दुःख नाही, खरोखरच, सर्वात शांत आणि आनंदी आहे. तिथे राहणारे जेव्हा इच्छा करतात तेव्हा त्यांच्यासाठी वस्त्र, अन्न आदी सर्व सुंदर वस्तू प्रकट होत असतात. तेथील रत्नजडित झाडांवरून जेव्हा मंद वाऱ्यांची झुळूक वाहत जाते तेव्हा त्याच्या पवित्र धाम्दसेच्या संगीताने सर्व वातावरण भरून जाते आणि ते ऐकणाऱ्याची मने निर्मळ होऊन जातात. तेव्हा मंद वाऱ्याची झुळूक त्याच्या रत्नजडित झाडांवरून जाते तेव्हा त्याच्या पवित्र शिकवणीचे संगीत हवेत भरते आणि ते ऐकणाऱ्यासर्वांची मने स्वच्छ करतात.

या पवित्र भूमीत अनेक सुगंधी कमळ फुलले आहेत, आणि प्रत्येक फुलात अनेक मौल्यवानपाकळ्या आहेत आणि प्रत्येक पाकळी अपार सौंदर्याने चमकते. या कमळांच्यातेजाने बुद्धीचा मार्ग उजळतो आणि जे पवित्र शिकवणीचे संगीत ऐकतात त्यांना परिपूर्ण शांततेकडे नेले जाते.

३. आता दहा दिशांचे सर्व बुद्ध अनंत प्रकाश आणि अमर्याद जीवनाच्या या बुद्धाच्या गुणांची स्तुती करत आहेत.

जो कोणी हे बुद्धाचे नाव ऐकतो तो त्याकडे आकर्षित होतो आणि आनंदाने त्याचा अंकित होतो. त्याचे मन बुद्धाच्यामनाशी एकरूप होते आणि तो बुद्धाच्या पवित्रतेच्या अद्भुत भूमीत जन्म घेईल.

जे त्या शुद्धभूमीत जन्म घेतात ते बुद्धाच्या अमर्याद जीवनात सहभागी होतात; त्यांचे अंतःकरण तत्काळ सर्व पिडीताबद्दल सहानुभूतीने भरले जाते आणि ते बुद्धाच्या विमुक्तिचा मार्ग प्रकट करण्यासाठी पुढे सरतात.

या व्रतांच्या भावनेने ते सर्व सांसारिक आसक्ती टाकून देतात आणि या जगाच्या नश्वरतेची जाणीव करून देतात. आणि ते सर्व भावनिक जीवनाच्या मुक्तीसाठी त्यांचे गुण अर्पण करतात; ते त्यांचे स्वतःचे जीवन इतर सर्वांच्या जीवनाशी एकरूप करतात, त्यांचे भ्रम आणि दुःख सामायिक करतात परंतु त्याच वेळी, त्यांना या सांसारिक जीवनातील बंधने आणि आसक्तीपासून मुक्ततेची जाणीव होते.

त्यांना सांसारिक जीवनातील अडथळे आणि अडचणी माहित आहेत परंतु बुद्धाच्या करुणेच्या अमर्याद क्षमता देखील त्यांना माहित आहेत. ते जाण्यास किंवा येण्यास मोकळे आहेत, ते त्यांच्या इच्छेनुसार पुढे जाण्यास किंवा थांबण्यास मोकळे आहेत, परंतु ज्यांच्यावर बुद्धाची करुणा आहे त्यांच्या बरोबर राहणे ते निवडतात.

म्हणून, जर कोणी या अमिताभ बुद्धाचे नाव ऐकत असेल तर त्याला पूर्ण श्रद्धेने त्या नावाचा हाक मारण्यास प्रोत्साहित केले जाईल, तर तो बुद्धाच्या करुणेमध्ये सहभागी होईल. म्हणून सर्व लोकांनी बुद्धाची शिकवण ऐकली पाहिजे आणि जीवन आणि मृत्यूच्या या जगाला व्यापून टाकणाऱ्या ज्वाळांमधून त्यांना पुन्हा मार्ग दाखवत असले तरीही त्यांचे पालन केले पाहिजे.

जर लोकांना खरोखर आणि मनापासून संबोधि प्राप्त करायचे असेल तर त्यांनी या बुद्धाच्या सामर्थ्यावर अवलंबून राहणे आवश्यक आहे. या बुद्धाच्या आधाराशिवाय सामान्य माणसाला त्याच्या परम बुद्ध-स्वभावाची जाणीव होणे अशक्य आहे.

४. अमिताभ बुद्ध कोणापासून ही दूर नाही. त्याची शुद्धभूमी पश्चिमेसाठी खूप दूर आहे असे वर्णन केले जाते परंतु ती त्याच्याबरोबर राहण्याची मनापासून इच्छा असलेल्यांच्या मनात देखील आहे.

जेव्हा काही लोक त्यांच्या मनात सोनेरी वैभवाने चमकणाऱ्या अमिताभ बुद्धाच्या आकृतीचे चित्र काढतात, तेव्हा ते चित्र चौऱ्याशी हजार आकृत्या किंवा वैशिष्ट्यांमध्ये विभागले जाते, प्रत्येक आकृती किंवा वैशिष्ट्य चौऱ्याशी हजार प्रकाशकिरणे उत्सर्जित आणि प्रत्येक प्रकाशकिरण एक जग प्रकाशित करते. बुद्धाचे नामस्मरण करणाऱ्या कुणालाही अंधारात सोडत नाही. अशा प्रकारे हा बुद्ध लोकांना त्याने देऊ केलेल्या विमुक्तीचा लाभ घेण्यास मदत करतो.

बुद्धाची प्रतिमा पाहून व्यक्ती बुद्धाचे मन जाणण्यास सक्षम होते. बुद्धाच्या मनात महान करुणा आहे ज्यामध्ये सर्वांचा समावेश आहे, अगदी त्यांच्या करुणेबद्दल अनभिज्ञ असलेल्या किंवा त्यांना विसरलेल्या लोकांचाही आणि जे लोक श्रद्धापूर्वक त्यांचे स्मरण करतात त्यांच्याबद्दल तर विचारायलाच नको.

ज्यांचा विश्वास आहे त्यांना तो त्याच्याबरोबर एक होण्याची संधी देतो. बुद्ध हे विश्व व्यापक समतेचे शरीर असल्याने,

जो कोणी बुद्धाचा विचार करतो, बुद्ध त्याचा विचार करतो आणि त्याच्या मनात मुक्तपणे प्रवेश करतो.

याचा अर्थ असा की, जेव्हा एखादी व्यक्ती बुद्धाचा विचार करते, तेव्हा त्याच्या मनात बुद्धाचे मन सर्व शुद्ध आणि आनंदी आणि परिपूर्ण शांततेत असते. दुसऱ्या शब्दांत, त्याचे मन हे बुद्ध-मन असते.

म्हणून प्रत्येक माणसाने श्रद्धेची शुद्धता आणि प्रामाणिकपणाने स्वतःचे मन हे बुद्धाचे मन असल्याचे चित्रित केले पाहिजे.

५. बुद्धाचे रूपांतर आणि बोधिसत्वाचे अनेक प्रकार आहेत आणि प्रत्येक व्यक्तीच्या क्षमतेनुसार ते स्वतःला अनेक प्रकारे प्रकट करू शकतात.

तो सर्व आकाश व्यापण्यासाठी त्याचे शरीर प्रचंड आकारात प्रकट करतो आणि अमर्याद तारकीय अवकाशात पसरतो. तो स्वतःला निसर्गाच्या अनंतातही प्रकट करतो, कधी रूपात, कधी ऊर्जेत, कधी मनाच्या पैलूंमध्ये, तर कधी व्यक्तिमत्त्वात.

पण कोणत्या ना कोणत्या मार्गाने बुद्धाचे नाव श्रद्धेने जपणाऱ्यांना तो नक्कीच प्रकट होईल. अशासाठी, अमिताभ नेहमी दोन बोधिसत्वांसह दिसतात; करुणेचे बोधिसत्व अवलोकितेश्वर आणि

प्रज्ञेचे बोधिसत्व-महास्थामप्राप्त. त्याची अभिव्यक्ती सर्वांना पाहण्यासाठी जग भरून टाकते परंतु ज्यांच्या त्यांच्यावर विश्वास आहे तेच ते पाहू शकतात.

ज्यांना त्याची लौकिक रूपे पाहायला मिळतात त्यांना कायमचे समाधान आणि आनंद मिळतो. शिवाय, ज्यांना खरा बुद्ध पाहता येतो त्यांना आनंद आणि शांतीचे अतुलनीय भाग्य जाणवते.

६. अमिताभ बुद्धांचे मन त्याच्या सर्व अमर्याद सामर्थ्यासह मैत्री आणि प्रज्ञा हेच करुणा असल्यामुळे, बुद्ध सर्वांचे रक्षण करू शकतात.

सर्वात दुष्ट लोक - जे अविश्वसनीय अपराध करतात, ज्यांचे मन लोभ, क्रोध आणि मोहाने भरलेले आहे; जे खोटे बोलतात, बडबड करतात, शिवीगाळ करतात आणि फसवणूक करतात; जे लोक मारतात, चोरी करतात आणि लबाडीने वागतात; जे लोक अनेक वर्षांच्या वाईट कृत्यांनंतर त्यांच्या आयुष्याच्या अंताच्या जवळ आहेत - त्यांना दीर्घकाळ शिक्षा भोगावी लागेल.

एक चांगला मित्र त्यांच्याकडे येतो आणि त्यांच्या शेवटच्या क्षणी त्यांना विनंती करतो, 'तुम्ही आता मृत्यूला सामोरे जात आहात; तुम्ही तुमचे दुष्ट जीवन नाहीसे करू शकत नाही, परंतु तुम्ही अनंत प्रकाशाच्या बुद्धांच्या नामस्मरणाने त्यांच्या करुणेचा आश्रय घेऊ शकता.

जर या दुष्ट माणसांनी अमिताभ बुद्धांच्या पवित्र नामाचा उच्चार मनापासून केला, तर त्यांची सर्व पापे जी निश्चितपणे या भ्रातीमान जगातील मोहजालात गुंतून ठेवतात, ती

सारी नष्ट होतील.

जर केवळ पवित्र नामाचा उच्चार केल्याने हे शक्य आहे, तर या बुद्धावर आपले मन एकाग्र करता आले तर ते किती शक्य होईल!

जे लोक अशा प्रकारे पवित्र नावाचे पठण करण्यास सक्षम आहेत, जेव्हा ते जीवनाच्या शेवटाकडे येतील, त्यांना अमिताभ बुद्ध आणि करुणा आणि प्रज्ञाधार बोधिसत्व भेटतील आणि त्यांना बुद्धाच्या सुखावती भूमीत नेले जाईल, जिथे पुन्द्रीकाच्या (स्वेत कमळाच्या) शुद्धातेसह त्यांचा जन्म होईल.

म्हणून, प्रत्येकाने "नमु-अमिदा-बुत्सु" किंवा "अनंत प्रकाश आणि अमर्याद जीवनाच्या बुद्धाला मी संपूर्ण अंतःकरणाने शरण जातो."ही वंदना हि नेहमी मनात राहायला पाहिजे.

॥

अमिताभ बुद्धाची सुखावती भूमी

१. अनंत प्रकाश आणि अमर्याद जीवनाचा बुद्ध सदैव जिवंत आहे आणि त्याच्या सत्याचा प्रसार करत आहे. त्याच्या शुद्ध भूमीत दुःख आणि अंधार नाही आणि प्रत्येक तास सुखावती जातो; म्हणून, याला आनंदाची भूमी म्हणतात.

या भूमीच्या मध्यभागी एक शुद्ध पाण्याचे तलाव आहे, ताजे आणि चमकते, ज्याच्या लाटा सोनेरी वाळूच्या किनाऱ्यावर हळूवारपणे आदळतात. तेथे सर्वच विविध रंगाचे रथाच्या चाकेमध्ये कमाल उमलले आहेत. आणि तेथे नील कमळावर निळ्या रंगाचे निळे दिवे,

पिवळ्या कमळावर पिवळे, लाल कमळावर लाल दिवे, पांढऱ्यासाठी पांढरे दिवे तेथे प्रकाश वितरीत करतात आणि पद्मगंधाचा सुगंध हवेत दरवळत असतो.

तलावाच्या किनाऱ्यावर वेगवेगळ्या ठिकाणी सोन्या-चांदीने, आणि सूर्यकान्त रत्नाने सजवलेले मंडप आहेत, ज्यात संगमरवरी पायऱ्या पाण्याच्या काठापर्यंत जातात. इतर ठिकाणी पाण्यावर वेदिका बनलेली आहे आणि रत्नजडित पडदे लटकलेले आहेत आणि पडदे मौल्यवान रत्नांच्या जाळ्यांनी वेढलेले आहेत आणि त्यामध्ये सुगंधित झाडे आणि फुलांचे ताखे आहेत.

जमीन सौंदर्याने चमकत आहे आणि येथे आकाशात दिव्यसंगीताचे स्वर वाजत असते. दिवसा आणि रात्री तीन-तीन वेळा, मंदारफुलांच्यापाकळ्याची आकाशातून वर्षा होत असते लोक त्या गोळा करतात आणि फुलांच्या पात्रातून इतर सर्व बुद्ध-भूमीत घेऊन जातात आणि असंख्य बुद्धांना अर्पण करतात.

२. या अद्भुत भूमीत अनेक पक्षी आहेत. तेथे हिम-पांढरे कौच आहेत. हंस, आणि अनेक रंगाचे मोर आणि नंदनवनातील उष्णकटिबंधीय पक्षी आणि लहान पक्षांचे थवे, हळूवारपणे गातात. बुद्धाच्या शुद्ध भूमीत हे गोड गाणारे पक्षी बुद्धाच्या शिकवणीचा उच्चार करीत असतात आणि त्यांच्या सद्गुणांची स्तुती करीत आहेत.

जो कोणी या स्वरांचे संगीत ऐकतो आणि आठवतो, तो बुद्धाचा

आवाज ऐकतो आणि सर्वत्र अनुयायांच्या बंधुत्वाच्या सहवासात विश्वास, आनंद आणि शांततेची नवीनता जागृत करतो.

मंद सुखद वाऱ्याच्या लहरी त्या शुद्ध भूमीच्या झाडांमधून वाहत जातात आणि रत्नजडित सुगंधित पडद्यांना हलवत संगीताच्या मधुर तालांमध्ये निघून जातात.

या स्वर्गीय संगीताचे मंद प्रतिध्वनीऐकणारे लोक बुद्ध, धर्म (शिक्षण) आणि संघा (बंधुत्व) बद्दल विचार करतात. या सर्व उत्कृष्टता केवळ शुद्ध भूमीचे प्रतिबिंब आहेत.

३. या भूमीतील बुद्दाला अमिताभ का म्हटले जाते, जो अनंत प्रकाश आणि अमर्याद जीवनाचा बुद्ध दर्शवतो? याचे कारण असे की त्याच्या सत्याचे तेज बुद्ध-भूमीच्या बाह्यतम आणि आतल्या मर्यादेपर्यंत विना-अडथळा पसरते; कारण त्याच्यातील जिवंत करुणेचे चैतन्य अगणित जीवन आणि कोणत्याही कालखंडात कधीही कमी होत नाही. म्हणून त्यांना अमितायू म्हटले जाते.

पुनः एक कारण आहे की, त्याच्या शुद्ध भूमीत जन्मलेल्या आणि परिपूर्ण संबोधिज्ञान प्राप्त झालेल्यांची संख्या अगणित आहे आणि ते पुन्हा कधीही भ्रम आणि मृत्यूच्या जगात परतणार नाहीत.

आणि एक कारण आहे की, बुद्धाच्या प्रकाशाने जीवनाच्या नवीनतेमध्ये जागृत झालेल्यांची संख्याही अगणित आहे.

म्हणून, सर्व लोकांनी त्यांचे मन त्याच्या नावावर केंद्रित केले पाहिजे आणि आयुष्याच्या शेवटच्या दिशेने येत असताना, एक दिवस किंवा सात दिवसही, अमिताभ बुद्धाच्या नावाचा संपूर्ण श्रद्धेने जप केला पाहिजे, आणि ते अविचल मनाने केले तर त्यांचा जन्म होईल आणि या शेवटच्या क्षणी बुद्धाच्या शुद्धतेच्या भूमीत, अमिताभ बुद्धाच्या नेतृत्वात अनेक बोधिसत्व आणि पवित्र श्रावकसंघ त्यांच्यापुढे प्रकट होईल.

जर कोणीही अमिताभ बुद्धाचे नाव ऐकले, त्यांच्या शिकवणींवर विश्वास जागृत केला, तर तो अतुलनीय परिपूर्ण बोधि प्राप्त करू शकेल.

आचरणाचा मार्ग

अध्याय प्रथम
विशुद्धीचा मार्ग
।
मनाचीविशुद्धी

१. लोकांमध्ये सांसारिक वासना असतात ज्यामुळे त्यांना भ्रम आणि दुःख होते. सांसारिक वासनांच्या बंधनातून मुक्त होण्याचे पाच मार्ग आहेत.

प्रथम, त्यांच्याकडे वस्तूविषयीच्या सम्यक कल्पना असल्या पाहिजे काळजीपूर्वक निरीक्षणावर आधारित असलेल्या कल्पना आणि कारणे परिणाम आणि त्यांचे महत्त्व योग्यरित्या समजून घेतले पाहिजे. दुःखाचे कारण मनाच्या इच्छा आणि आसक्तीमध्ये दडलेले असल्याने आणि इच्छा आणि आसक्ती यांचा संबंध अहं स्वतःच्या चुकीच्या-निरीक्षणाशी असल्याने, कारण आणि परिणामाच्या नियमाचे महत्त्व दुर्लक्षित केले. आणि ते या चुकीच्या निरीक्षणांमुळे आहे हे जाणून घेऊन या सांसारिक वासनांपासून मनाची सुटका झाली तरच शांती होऊ शकते.

दुसरे, लोक जागृतीने आणि धीराने मनावर संयम ठेवून या चुकीच्या निरीक्षणातून आणि परिणामी सांसारिक वासनांपासून मुक्त होऊ शकतात कार्यक्षम मनावर नियंत्रण . ठेवून ते डोळे, कान, नाक, जीभ, त्वचा आणि त्यानंतरच्या मानसिक प्रक्रियांमुळे उद्भवणाऱ्या इच्छा टाळू शकतात आणि तसे करून, सर्व सांसारिक वासनांचे मूळ उखडून टाकू शकतात .

तिसरे, सर्व गोष्टींच्या योग्य वापराबाबत त्यांच्याकडे योग्य कल्पना असायला हव्यात . म्हणजेच, अन्न आणि वस्त्रांच्या संदर्भात, त्यांनी त्यांचा विचार आराम आणि आनंदाच्या संबंधात करू नये, तर केवळ त्यांच्या शरीराच्या गरजांच्या संबंधात केला पाहिजे उष्मा . आणि थंडीपासून शरीराचे रक्षण करण्यासाठी आणि शरीराची लाज लपवण्यासाठी कपडे आवश्यक आहेत; प्रबोधन आणि बुद्धत्वाचे प्रशिक्षण असताना शरीराच्या पोषणासाठी अन्न आवश्यक आहे. अशा विचारातून सांसारिक वासना निर्माण होऊ शकत नाहीत .

चौथे, लोकांनी सहनशक्ती शिकली पाहिजे; त्यांनी उष्णता आणि थंडी, भूक आणि तहान या अस्वस्थता सहन करण्यास शिकले पाहिजे; गैरवर्तन आणि तिरस्कार प्राप्त करताना त्यांनी धीर धरायला शिकले पाहिजे; कारण सहनशीलतेचा सराव हा सांसारिक वासनांची आग विझवतो ज्यामुळे त्यांचे शरीर जळून जाते.

पाचवे, लोकांनी बघायला आणि सर्व धोके टाळायला शिकले पाहिजे ज्याप्रमाणे ज्ञानी माणूस जंगली घोडे किंवा वेड्या कुत्र्यापासून दूर राहातो, त्याचप्रमाणे दुष्ट माणसाशी मैत्री करू नये, ज्ञानी माणसांनी टाळलेल्या ठिकाणी जाऊ नये. जर एखाद्याने सावधगिरी आणि विवेकबुद्धी पाळली तर त्यांच्या जीवनात जळत असलेली सांसारिक वासनांची आग नष्ट होईल.

2. ही पांच प्रकार ची अग्नि आहे.

डोळ्यांना दिसणाऱ्या स्वरूपातून निर्माण झालेल्या इच्छा; कानांनी ऐकलेल्या आवाजातून; निर्माण झालेल्या इच्छा सुगंधांपासून नाकाला वास येतो; जिभेला सुखद पाहणाऱ्या चावीपासून निर्माण झालेल्या इच्छा; स्पर्शाच्या भावनेला अनुकूल असलेल्या गोष्टींपासून इच्छेच्या या पाच दरवाजामधून शरीराला आरामाची आवड निर्माण होते.

बहुतेक लोक, शरीराच्या सांत्वनाच्या प्रेमाने प्रभावित होऊन, सांत्वनाच्या मार्गे लागणाऱ्या वाईट गोष्टी लक्षात घेत नाहीत आणि ते शिकारीच्या जाळ्यात अडकलेल्या जंगलातील हरणाप्रमाणे सैतानाच्या सापळ्यात अडकतातखरोखर ., इंद्रियांपासून उत्पन्न होणाऱ्या इच्छांचे हे पाच दरवाजे सर्वात धोकादायक सापळे आहेत.जेव्हा त्यांच्याद्वारे पकडले जाते तेव्हा लोक सांसारिक वास्त्यामध्ये अडकतात आणि दुःख सहन करतात. त्यांना या सापळ्यातून कसे बाहेर पडायचे हे माहित असले पाहिजे.

३. समजा तुम्ही .सांसारिक वासनांच्या पाशातून मुक्त होण्याचा कोणताही मार्ग नाही एक साप, एक मगर, एक पक्षी, एक कुत्रा, एक कोल्हा आणि एक माकड, अगदी भिन्न स्वभावाचे सहा प्राणी पकडले आणि तुम्ही त्यांना मजबूत दोरीने बांधले आणि त्यांना सोडून दिले या सहा प्राण्यापैकी प्रत्येक प्राणी आपापल्या पधतीन आपापल्या घरी परत जाण्याचा प्रयत्न करेल: साप गवताचे आच्छादन शोधले, मगर पाणी शोधेल, पक्षी हवेत उडायची इच्छा करेल, कुत्रा गाव शोधेल, कोल्हा एकांतातील कडा शोधेल आणि माकड जंगलातील झाड शोधेल.प्रत्येकाच्या स्वतःच्या मार्गाने जाण्याच्या प्रयत्नात संघर्ष होईल, परंतु,दोरीने एकत्र बांधले गेल्याने, कोणत्याही वेळी सर्वात शक्तिमान बाकीच्यांना ओढून नेईल.

या बोधकथेतील प्राण्यांप्रमाणे, लोक त्यांच्या सहा इंद्रिये, डोळे, कान, नाक, जीभ, स्पर्श आणि मन यांच्या वासनांद्वारे वेगवेगळ्या मार्गांनी मोहात पडतात आणि मुख्य इच्छेद्वारे नियंत्रित केले जातात.

जर हे सहा प्राणी एका ठिकाणी बांधले गेले असतील तर ते थकेपर्यंत मोकळे होण्याचा प्रयत्न करतील आणि थकून नंतर त्या ठिकाणी निपचित पडून राहतील. अशाच प्रकारे, जर लोकांनी मनाला प्रशिक्षित केले आणि नियंत्रित केले तर इतर पाच इंद्रियांचा त्रास होणार नाही. जर मनावर नियंत्रण असेल तर लोकांना आता आणि भविष्यात आनंद मिळेल.

४. लोकांचे त्यांच्या अंह वर प्रेम असते. त्याची तृप्ती करणे त्यांना आवडते त्यासाठी ते कीर्ती आणि स्तुतीच्या कच्छपी लागतात. पण कीर्ती आणि स्तुती या उदबत्तीसारख्या आहेत ज्या जळत स्वतःलाच संपवतात-लवकरच नाहीशा होतात. अर.....कारण कळेल. पण कीर्ती आणि स्तुती हे उदबत्तीसारखे आहेत जे स्वतःला खून टाकतात आणि लवकरच नाहीसे होतात. जर लोक सन्मान आणि सार्वजनिक प्रशंसा यांच्या मागे लागले आणि सत्याचा मार्ग सोडला तर ते गंभीर धोक्यात आहेत आणि त्यांना लवकरच पश्चातापाचे कारण कळेल.

प्रसिद्धी, संपत्ती आणि प्रेमसंबंधांचा पाठलाग करणारा माणूस चाकूच्या पट्टीतून मध चाटनाऱ्या मुलासारखा असतो. मधाचा गोडवा चाखत असताना त्याला जिभेला दुखापत होण्याचा धोका पत्करावा लागतो. तो वाऱ्याच्या विरुद्ध दिशेने मशाल वाहणाऱ्या माणसासारखा आहे.

जिच्या ज्वाला नक्कीच त्याचे हात आणि चेहरा जाळून टाकेल. लोभ, द्वेष आणि अज्ञानाने भरलेल्या स्वतःच्या मनावर विश्वास ठेवू नये एखाद्याने आपले मन चंचल होऊ देऊ नये ., परंतु ते जागृतीपूर्ण नियंत्रणात ठेवले पाहिजे.

५. मनावर परिपूर्ण नियंत्रण मोलाचे हि सर्वात कठीण गोष्ट आहे. जे बोधीज्ञान शोधतात त्यांनी प्रथम स्वतःला सर्व तृष्णेच्या अग्नीपासून मुक्त केले पाहिजे तृष्णा हि एक प्रखर अग्नी आहे, आणि बोधिज्ञान शोधणाऱ्याने तृष्णेची आग टाळली पाहिजे कारण गवताचा भार वाहून नेणारा माणूस आगीच्या ठिणग्या टाळतो.

परंतु सुंदर रूपांच्या मोहात पडण्याच्या भीतीने एखाद्या व्यक्तीने डोळे काढणे मूर्खपणाचे ठरेल मन हे . स्वामी आहे आणि जर मन जागृतीपूर्ण नियंत्रणात असेल, कमजोर तृष्णा अदृश्य होतील.

बुद्धत्वाच्या मार्गावर जाणे कठीण आहे, परंतु अशा मार्गाचा शोध घेण्याची लोकांची मानसिकता नसेल तर ते अधिक कठीण आहे बोधिज्ञानाशिवाय ., जीवन आणि मृत्यूच्या या जगात अनंत दुःख आहे.

जेव्हा एखादी व्यक्ती बुद्धत्वाचा मार्ग शोधते तेव्हा ती चिखलाच्या शेतातून जड ओझे घेऊन जाणाऱ्या बैलासारखी असते बैलाने इतर गोष्टीकडे लक्ष न देता सर्वोत्तम प्रयत्न केल्यास तो चिखलावर मत करून विश्रांती घेऊ शकतो अगदी तसेच मनावर ताबा ठेवला आणि योग्य मार्गावर ठेवले, तर त्याच्या आड येणारा लोभाचा चिखल राहणार नाही आणि व्यक्तीचे सर्व दुःख नाहीसे होईल.

६. जे लोक बोधिज्ञानाचा मार्ग शोधतात त्यांनी प्रथम सर्व अहंकारी अभिमान काढून टाकला पाहिजे आणि बुद्धाच्या शिकवणीचा प्रकाश स्वीकारण्यास नम्रपणे तयार असले पाहिजे. जगातील सर्व खजिने , सर्व सोने-चांदी यांची सन्मान, प्रज्ञा आणि सद्गुण यांच्याशी तुलना करता येणार नाही.

निरोगी आरोग्य मिळवण्यासाठी, आपल्या कुटुंबात खरा आनंद मिळवण्यासाठी, सर्वांना शांती मिळवून देण्यासाठी, प्रथम स्वतःच्या मनाला शिस्त शिकविणे आणि जागृतीपूर्ण मनाचे नियंत्रण करणे आवश्यक आहे. जर एखाद्या मनुष्याने आपल्या मनावर ताबा ठेवला तर तो बुद्धत्व ज्ञानाचा मार्ग शोधू शकतो आणि सर्व प्रज्ञा आणि सद्गुण स्वाभाविकपणे त्याला प्राप्त होतील.

ज्याप्रमाणे भूमीतील गुप्त खजिना उघडकीस येतो, त्याचप्रमाणे सत्कर्मातून पुण्य प्रकट होते आणि शुद्ध आणि शांत मनातून प्रज्ञा प्रकट होते. मानवी जीवनाच्या चक्रव्यूहातून सुरक्षितपणे चालण्यासाठी, एखाद्याला प्रज्ञेचा प्रकाश आणि सद्गुणच्या मार्गदर्शनाची आवश्यकता असते.

लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणा कसा दूर करावा हे सांगणारी बुद्धाची शिकवण एक कुशल शिकवण आहे आणि जे तिचे पालन करतात त्यांना सुखी जीवनाचा आनंद मिळतो.

७. मानवाचा कल त्यांच्या विचारांच्या दिशेने वाटचाल करतो. त्यांच्यात लोभी विचार धारण केले तर ते अधिक लोभी होतात; जर ते संतप्त विचारांचा विचार करतात, तर ते अधिक संतप्त होतात; जर त्यांनी मूर्ख विचार केला तर त्यांचे पाय त्या दिशेने जातात.

शेतकरी कापणीच्या वेळी त्यांच्या गुराढोरांना बांधून ठेवतात, अन्यथा ते कुंपण तोडून शेतात शिरतात आणि तक्रार करण्यास किंवा मारण्यास कारणीभूत ठरतात; त्यामुळे लोकांनी अप्रामाणिकपणा आणि अयोग्य गोष्टीपासून त्यांच्या मनाचे बारकाईने रक्षण केले पाहिजे. त्यांनी लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणाला उत्तेजित करणारे विचार काढून टाकले पाहिजेत, परंतु दान आणि दया भावनेला उत्तेजन देणाऱ्या विचारांना प्रोत्साहन दिले पाहिजे.

जेव्हा वसंत ऋतू येतो आणि कुरुणात हिरवे गवत भरपूर असते तेव्हा शेतकरी आपली गुरेढोरे मोकळे करतात; पण तरीही ते त्यांच्यावर बारीक लक्ष ठेवतात. लोकांच्या मनाचे असेच आहे; अगदी चांगल्या परिस्थितीतही मनावर लक्ष ठेवणे गरजेचे आहे.

८. एकेवेळी शाक्यमुनी बुद्ध कौसंबी नगरात मुक्कामी होते. या गावात एक असा माणूस होता ज्याच्या मनात बुद्धाविषयी द्वेष होता आणि जो बुद्धाबद्दल खोट्या कथा पसरवण्यासाठी दुष्ट लोकांना लाच देत होता. अशा परिस्थितीत त्यांच्या शिष्यांना त्यांच्या भीक मागून पुरेसे अन्न मिळणे कठीण होते आणि त्या गावात त्यांच्यावर खूप अत्याचार झाले.

आनंद शाक्यमुनींना म्हणाला: "आम्ही अशा गावात न राहिलेलेच बरे. जाण्यासाठी इतरही आणि चांगली शहरे आहेत. हे गाव सोडून जाने हेच आपल्यासाठी योग्य व्हावे. "

बुद्धाने उत्तर दिले: "समजा पुढचे शहर असेच असेल तर आपण काय करावे?"
"मग आपण दुसरीकडे जाऊ."

बुद्ध म्हणाले: "नाही, आनंदा, त्या मार्गाचा अंत होणार नाही. आम्ही येथेच राहणे आणि ते थांबेपर्यंत धीराने सहन करणे चांगले आहे आणि आम्ही नंतरच दुसरीकडे जाण्याचा विशार करू."

"या जगात नफा आणि तोटा, निंदा आणि सन्मान, स्तुती आणि निंदा, दुःख आणि सुख आहेत; ज्ञानी या बाह्य गोष्टींवर नियंत्रण ठेवत नाहीत; त्या जशा येतात, तशा त्या जातातही."

॥

कुशल आचाराचा मार्ग

१. बोधिज्ञानाचा मार्ग शोधणाऱ्यांनी आपले शरीर, वाणी आणि मन सतत शुद्ध ठेवण्याची आवश्यकता नेहमी लक्षात ठेवली पाहिजे. शरीर शुद्ध ठेवण्यासाठी कोणत्याही सजीव प्राण्याची हत्या करू नये, चोरी किंवा व्यभिचार करू नये. वाणी शुद्ध ठेवण्यासाठी खोटे बोलू नये, शिवीगाळ करू नये, फसवू नये किंवा फालतू बोलू नये. मन शुद्ध ठेवण्यासाठी सर्व लोभ, क्रोध आणि मिथ्या दृष्टी काढून टाकले पाहिजेत.

जर मन अशुद्ध झाले, तर मनुष्याची कर्म अकुशल होईल; कर्म अकुशल असतील तर दुःख होते. त्यामुळे मन आणि शरीर शुद्ध ठेवण्याला सर्वात जास्त महत्त्व आहे.

२. एकदा एक श्रीमंत विधवा होती जिची दयाळू, नम्र आणि सौजन्यशील म्हणून प्रतिष्ठा होती. तिच्याकडे एक दासी होती जी हुशार आणि मेहनती होती.

एके दिवशी दासीने विचार केला: "माझ्या घर मालकिणीची खूप चांगली प्रतिष्ठा आहे; मला आश्चर्य वाटते की ती स्वभावाने चांगली आहे की तिच्या आजूबाजूच्या परिस्थितीमुळे चांगली आहे. मी तिला शोधून पाहीन."

दुसऱ्या दिवशी सकाळी जवळपास दुपारपर्यंत दासी तिच्या मालकिणी समोर आली नाही. मालकीन चिडली आणि तिला अधीरतेने फटकारले. दासीने उत्तर दिले: "जर मी फक्त एक किंवा दोन दिवस आळशी आहे, तर तुम्ही अधीर होऊ नये." तेव्हा मालकीन रागावली.

दुसऱ्या दिवशी मोलकरीण पुन्हा उशिरा उठली. यामुळे मालकिणीला खूप राग आला आणि तिने दासीवर काठीने वार केले. ही घटना सर्वत्र प्रसिद्ध झाली आणि श्रीमंत विधवेने तिची प्रतिष्ठा गमावली.

३. बरेच लोक या महिलेसारखे आहेत. त्यांचा परिसर समाधानकारक असला तर ते दयाळू, विनम्र आणि शांत असतात. जेव्हा परिस्थिती बदलते आणि असमाधानकारक होते तेव्हा ते असेच वागतील का? हे शंकास्पद आहे.

जेव्हा एखादी व्यक्ती शुद्ध आणि शांत मन राखते आणि जेव्हा त्याच्या कानात अप्रिय शब्द येतात तेव्हा कानांवर अप्रिय शब्द पडले तरीही जेव्हा एखादी व्यक्ती मनाने शुद्ध आणि शांत राहते, दुसऱ्यांनी त्यांच्याशी अभद्र व्यवहार केला तरी ती त्यांच्याशी सभ्यातेनेच वागते जेव्हा इतर लोक वाईट

इच्छा दाखवतात तेव्हाही चांगले वागतात किंवा तिच्याकडे पुरेसे अन्न, कपडे आणि निवारा नसताना, ती आपल्या मनाची शांतता ढळू देत नाही अशा व्यक्तीला आपण चांगली व प्रतिष्ठित म्हणू शकतो.

म्हणून जे लोक आपल्या सभोवतालचे वातावरण समाधानकारक असतानाच शांत मन राखतात व चांगले काम करतात ते खरोखर चांगले लोक नाहीत. ज्यांना बुद्धाची शिकवण प्राप्त झाली आहे आणि त्या शिकवणीद्वारे ज्यांनी आपले मन आणि शरीर प्रशिक्षित केले आहे तेच खरोखर चांगले, विनम्र आणि शांत लोक असे संबोधिले जाऊ शकतात .

४. वापरल्या जाणाऱ्या विरुद्धार्थी शब्दांच्या पाच उचित जोड्या आहेत. प्रसंगांना योग्य असे शब्द आणि जे त्यांच्यासाठी योग्य नाहीत; असे शब्द तथ्यांशी जुळणारे आणि तथ्यात न बसणारे शब्द; आनंददायीवाटणारे आणि असभ्यवाटणारे शब्द; फायदेशीर आणि हानिकारक शब्द; आणि शब्द जे सहानुभूतीपूर्ण आहेत आणि जे द्वेषपूर्ण आहेत असे शब्द.

आपण जे काही शब्द उच्चारतो ते काळजीपूर्वक निवडले पाहिजेत कारण लोक ते ऐकतील आणि त्यांच्यावर चांगले किंवा वाईट परिणाम होतील. जर आपले मन सहानुभूती आणि करुणेने भरलेले असेल तर ते आपण ऐकत असलेल्या वाईट शब्दांना प्रतिकार करतील. आपण रानटी शब्द आपल्या ओठातून जाऊ देऊ नयेत कारण ते राग आणि द्वेषाच्या भावना जागृत करतात. आपण जे शब्द बोलतो ते नेहमी सहानुभूती आणि शहाणपणाचे शब्द असले पाहिजेत.

समजा एक माणूस आहे ज्याला जमिनीतील सर्व घाण काढायची आहे.

तो कुदळ आणि चाळणे वापरतो आणि चिकाटीने सगळीकडे घाण विखुरण्याचे काम करतो, पण ते अशक्य काम आहे. या मूर्ख माणसाप्रमाणे आम्ही सर्व शब्द काढून टाकण्याची आशा करू शकत नाही. आपण आपल्या मनाला प्रशिक्षित केले पाहिजे आणि आपले अंतःकरण सहानुभूतीने भरले पाहिजे जेणेकरून आपण इतरांनी बोललेल्या शब्दांद्वारे अबाधित राहू.

निळ्या आकाशावर पाण्याच्या रंगांनी चित्र रंगवण्याचा प्रयत्न केला जाऊ शकतो, पण ते अशक्य आहे. आणि गवतापासून बनवलेल्या मशालीच्या उष्णतेने मोठी नदी कोरडी करणे किंवा चांगले कमावलेल्या चामड्याचे दोन तुकडे एकत्र करून कर्कश आवाज निर्माण करणे देखील अशक्य आहे. या उदाहरणांप्रमाणे, लोकांनी त्यांचे मन असे प्रशिक्षित केले पाहिजे जेणेकरून कोणत्याही प्रकारचे शब्द ऐकून त्यांना त्रास होणार नाही.

त्यांनी त्यांचे मन प्रशिक्षित केले पाहिजे आणि त्यांना पृथ्वीसारखे विस्तृत, आकाशासारखे अमर्यादित, मोठ्या नदीसारखे खोल आणि चामड्यासारखे मऊ ठेवले पाहिजे.

जरी तुमचा शत्रू तुम्हाला पकडतो आणि छळत असतो, जर तुम्हाला नाराजी वाटत असेल आणि प्रतीहिंसेची भावना निर्माण होत असेल तर तुम्ही बुद्ध्याच्या शिकवणीचे पालन करत नाही. प्रत्येक परिस्थितीत तुम्ही असा विचार करायला शिकले पाहिजे: "माझे मन अचल आहे. द्वेष आणि रागाचे शब्द माझ्या ओठातून बाहेर जाणार नाहीत. मी माझ्या शत्रूशी सहानुभूती आणि करुणेच्याविचारांनीयुक्तराहील आणि सर्व संवेदनशील जीवनासाठी माझ्या मनातून करुनासम्पृतभावनाच प्रवाहित होईल".

५. दिवसा जळणाऱ्या आणि रात्री किल्यात सापडलेल्या एका माणसाची दंतकथा आहे. तो एका ज्ञानी माणसाकडे गेला आणि त्याने याबद्दल काय करावे असा सल्ला विचारला. शहाण्याने त्याला तलवारीने त्यात खोदायला सांगितले. हे त्या माणसाने केले. ही एक दंतकथा आहे एका माणसाची. त्याने एक वारूळ सारखा मातीचा "ढिगारा" पहिला तो 'दिवस जळत होता, आणि रात्री धूर सोडत होता. त्याच्या मनांत काय आहे? ते जाणून घेण्याची इच्छा निर्माण झाली. म्हणून तो एका ज्ञानी माणसाकडे गेला, आणि त्याने काय करावे म्हणून त्यांनी सल्ला विचारला. त्या ज्ञानी माणसाने त्याला तो ढिगारा तलवारीने खोदायला म्हणून त्याला सल्ला विचारला. त्या ज्ञानी माणसाने त्या प्रमाणे खोदायला सुरुवात केली. त्याला एकापाठोपाठ एक गेट-बार, पाण्याचे काही बुडबुडे, एक पिचफोर्क, एक पेटी, एक कासव, एक कसाई-चाकू, मांसाचा तुकडा आणि शेवटी, बाहेर आलेला एक नाग सापडला. त्या माणसाने ज्ञानी माणसाला जे सापडले ते कळवले. ज्ञानी माणसाने त्याचे महत्त्व समजावून सांगितले आणि म्हणाला, "ड्रगन सोडून सर्व काही फेकून दे; ड्रगनला एकटे सोड आणि त्याला त्रास देऊ नको."

ही एक दंतकथा आहे ज्यामध्ये "तो ढिगारा" मानवी शरीराचे प्रतिनिधित्व करते. "दिवसा जळत" हे वस्तुस्थिती दर्शवते की दिवसा लोक आदल्या रात्री ज्या गोष्टींचा विचार करतात त्या कृतीत बदलतात. "रात्रीत धूर" ही वस्तुस्थिती दर्शवते की रात्रीच्या वेळी लोक आदल्या दिवशी केलेल्या गोष्टी आनंदाने आठवतात किंवा पश्चात्ताप करतात.

त्याच दंतकथेत, "एक माणूस" म्हणजे बोधिज्ञानशोधणारी व्यक्ती. "एक ज्ञानी माणूस" म्हणजे बुद्ध. "तलवार" म्हणजे शुद्ध प्रज्ञा. "त्यात खोदणे" म्हणजे त्याने बोधिज्ञानमिळविण्यासाठी केलेल्या प्रयत्नांचा संदर्भ आहे.

दंतकथेत पुढे, "गेट-बार" अज्ञानाचे प्रतिनिधित्व करते; "बुडबुडे" म्हणजे दुःख आणि रागाचे सुस्कार; "पिचफोर्क संकोच आणि अस्वस्थता सूचित करतो; "बॉक्स" हा लोभ, राग, आळस, चंचलता, पश्चात्ताप आणि भ्रम यांचे संचय सूचित करतो; "कासव" म्हणजे शरीर आणि मन; "चाकू" म्हणजे पाच संवेदनात्मकइच्छांचे संश्लेषण, आणि "मांसाचा तुकडा" म्हणजे परिणामी इच्छा ज्यामुळे मनुष्य तृप्त झाल्यावर लोभ निर्माण करतो. या सर्व गोष्टी मनुष्यासाठी हानिकारक आहेत आणि म्हणून बुद्ध म्हणाले, "सर्व फेकून द्या."

तरीही पुढे, "नाग" असे मन सूचित करते ज्याने सर्व सांसारिक वासनांना दूर केले आहे. जर एखाद्या माणसाने शहाणपणाच्या तलवारीने त्याच्याबद्दलच्या गोष्टींचा शोध घेतला तर तो शेवटी त्याच्या नागाकडे येईल. "नागाला एकटे सोडा आणि त्याला त्रास देऊ नका" म्हणजे त्याच्या मागे जाणे आणि सांसारिक इच्छांपासून मुक्त मनाचा शोध घेणे होय.

६. पिंडोल, हा एक बुद्धाचा शिष्य, बोधिज्ञान प्राप्तीनंतर, पिंडोलकौसंबी या आपल्या मूळ गावी परतले आणि तेथील लोकांना त्यांनी दाखवलेल्या दयाळूपणाची परतफेड केली. असे करत त्यांनी बुद्धबीज पेरणीसाठी शेत तयार केले.

कौसंबीच्या सीमेवर गंगा नदीच्या काठी नारळाच्या झाडांच्या अंतहीन रांगांची सावली असलेले एक छोटेसे उद्यान आहे आणि जिथे सतत थंड वारा वाहतो.

उन्हाळ्याच्या एका दिवसात, पिंडोल एका झाडाच्या थंड सावलीत ध्यानमग्न बसला होता, जेव्हा राजा उदयन आपल्या पत्नींसोबत या उद्यानात मनोरंजनासाठी आला होता. आणि संगीत आणि मनोरंजनानंतर राजाने दुसऱ्या एका झाडाच्या सावलीत झोप घेतली.

राजा झोपेत असताना, त्याच्या बायका आणि स्त्रिया-मध्यंतरात फिरायला निघाल्या आणि ध्यानस्थ बसलेल्या पिंडोलजवळ अचानक आल्या. त्यांनी त्याला एक पवित्र-पुरुष म्हणून ओळखले आणि त्याला उपदेश करण्याची विनंती केली. आणि त्यांनी त्याचे प्रवचन ऐकले.

जेव्हा राजा झोपेतून जागा झाला, आणि त्याच्या बायकांचा शोध घेतला तेव्हा त्याला त्या पिंडालाच्या भोवती त्याची शिकवण ऐकताना आढळल्या. मत्सरी आणि कामुकमनाचा असल्याने, राजा रागावला आणि पिंडोलाला शिवीगाळ करत म्हणाला: "तुम्ही, एक पवित्र-पुरुष, स्त्रियांच्या मध्ये राहून त्यांच्याशी व्यर्थ बोलण्याचा आनंद घ्यावा हे अक्षम्य आहे." पिंडोल शांतपणे डोळे मिटून गप्प राहिला.

संतप्त राजाने आपली तलवार काढली आणि पिंडोलाला धमकावले, परंतु पवित्र पुरुष शांत राहिला तो खडकासारखा खंबीर होता. यामुळे राजा आणखी संतप्त झाला म्हणून त्याने एका मुंग्याच्या वारुळाला तोडले आणि मुंग्याने भरलेली काही वाळू त्याच्यावर फेकली, परंतु तरीही पिंडोल शांतपणे अपमान आणि वेदना सहन करत ध्यानस्थ बसला.

त्यानंतर, राजाला त्याच्या क्रूर वर्तनाची लाज वाटली आणि त्याने पिंडोलाची क्षमा मागितली. या घटनेच्या परिणामी, बुद्धाची शिकवण राजाच्या वाड्यात पोहोचली आणि तेथून ती देशभर पसरली.

७. काही दिवसांनंतर राजा उदयननेपिंडोलाला तो राहत असलेल्या जंगलात भेट दिली आणि त्याला विचारले, "आदरणीय गुरुजी, बुद्धाचे शिष्य त्यांचे शरीर आणि मन शुद्ध आणि वासनेपासून मुक्त कसे करू शकतात, जरी ते बहुतेक तरुण पुरुष आहेत.?"

पिंडोलाने उत्तर दिले: "महाकारुणिक, बुद्धाने आपल्याला सर्व स्त्रियांचा आदर करण्यास शिकवले आहे. त्याने आपल्याला सर्व वृद्ध स्त्रियांकडे आपल्या माता म्हणून, आपल्या वयाच्या स्त्रियांकडे आपल्या बहिणींच्यारूपात आणि लहान मुलीकडे आपल्या मुली म्हणून पाहण्यास शिकवले आहे. कारण या शिकवणीमुळे बुद्धाचे शिष्य तरुण असले तरी ते त्यांचे शरीर आणि मन शुद्ध आणि वासनेपासून मुक्त ठेवू शकतात."

"परंतु, आदरणीय शिक्षक, एखाद्याला आई, बहीण किंवा मुलीच्या वयाच्या स्त्रीबद्दल अशुद्ध विचार असू शकतात. बुद्धाचे शिष्य त्यांच्या इच्छांवर नियंत्रण कसे ठेवतात?"

"तथागत, बुद्धाने आपल्याला आपल्या शरीराचा "रक्त, पू, घाम आणि तेल यांसारख्या सर्व प्रकारच्या अशुद्धतासावित करणारा"असा विचार करण्यास शिकवले; अशा प्रकारे विचार करून आपण,तरुण असूनही, आपले मन शुद्ध ठेवण्यास सक्षम आहोत. "

"सन्मानित शिक्षक," राजाने पुन्हा विचारले. "तुम्ही तुमच्या शरीराला आणि मनाला प्रशिक्षित केले आहे आणि तुमची प्रज्ञा नीट केली आहे म्हणून हे करणे तुमच्यासाठी सोपे असू शकते, परंतु ज्यांना अद्याप असे प्रशिक्षण मिळालेले नाही त्यांच्यासाठी हे अवघड आहे. ते अशुद्धता लक्षात ठेवण्याचा प्रयत्न करू शकतात परंतु त्यांचे डोळे सुंदर रूपांचे अनुसरण करतात. ते कुरूपता पाहण्याचा प्रयत्न करू शकतात परंतु ते त्याच सुंदर आकृत्यांद्वारे मोहात पडतील. बुद्धांच्या शिष्यांमधील तरुण पुरुष त्यांच्या कृती शुद्ध ठेवण्यास सक्षम आहेत याचे आणखी काही कारण असावे."

पिंडोलाने उत्तर दिले, "महाकारुणिक, "बुद्ध हे आपल्याला पाच इंद्रियांच्या दारांचे रक्षण करण्यास शिकवतात. जेव्हा आपण आपल्या डोळ्यांनी सुंदर आकृती आणि रंग पाहतो, जेव्हा आपण आपल्या कानांनी आनंददायी आवाज ऐकतो, जेव्हा आपण आपल्या नाकाने सुगंध घेतो किंवा जेव्हा आपण आपल्या जिभेने गोड पदार्थांचा आस्वाद घेतो किंवा आपल्या हातांनी मऊ गोष्टींचा स्पर्श करतो तेव्हा आपल्याला या आकर्षक गोष्टींशी जोडून घ्यायचे नाही किंवा अप्रिय गोष्टींमुळे आपल्याला तिरस्करणीय बनवायचे नाही. या पाच गोष्टीं पासून इंद्रियद्वाराला संयमित जपायला शिकवले जाते. बुद्धांच्या या शिकवणुकी मुळे तरुण शिष्य देखील त्यांचे मन आणि शरीर शुद्ध ठेवू शकतात."

"बुद्धाची शिकवण खरोखरच अद्भूत आहे. माझ्या स्वतः च्या अनुभवावरून मला माहित आहे की जर मी सावध न राहता, सुंदर किंवा

आनंददायककोणत्याही गोष्टीचा सामना केला, तर मी इंद्रियांच्या प्रभावामुळे विचलित होतो. आपले कर्म शुद्ध ठेवण्यासाठी आपण पंचेंद्रियांच्या दारात सदैव सावध राहणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे."

८. जेव्हा एखादी व्यक्ती आपल्या मनातील विचार कृतीतून व्यक्त करते तेव्हा नेहमीच एक प्रतिक्रिया येते. जर कोणी तुम्हाला शिवीगाळ करत असेल तर त्याला उत्तर देण्याचा किंवा बदला घेण्याचा मोह होतो. या नैसर्गिक प्रतिक्रियेपासून सावध राहिले पाहिजे. हे वाऱ्यावर थुंकण्यासारखे आहे, ते स्वतःशिवाय कोणाचेही नुकसान करत नाही. हे वाऱ्यावर धूळ झाडण्यासारखे आहे, ते धुळीपासून मुक्त होत नाही तर स्वतःला अशुद्ध करते. बदला घेण्याच्या इच्छेला वाट देणाऱ्याच्या पावलावर दुर्दैवाने नेहमीच कुत्र्याचे पाऊल पडते .

९. लोभ दूर करणे आणि परोपकाराचे मन जोपासणे हे खूप चांगले कार्य आहे. उदात्त मार्गाचा आदर करण्याचा मनाचा ध्यास ठेवणे अजून चांगले.

एखाद्याने स्वार्थी मनापासून मुक्त व्हावे आणि त्याच्या जागी इतरांना मदत करण्यासाठी तळमळ असलेले मन आणले पाहिजे. दुसऱ्याला आनंदी करण्याची कृती दुसऱ्याला आनंदी ठेवण्याची प्रेरणा देते आणि अशा कृतीतून आनंदाचा जन्म होतो.

एका मेणबत्तीतून हजारो मेणबत्त्या पेटवल्या जाऊ शकतात आणि मेणबत्तीचे आयुष्य कमी होणार नाही. आनंद वाटून घेतल्याने कधीही कमी होत नाही.

जे बोधिज्ञानाचा शोध घेतात त्यांनी प्रत्येक पावलावर सावधगिरी बाळगली पाहिजे. आकांक्षा कितीही उंच असली तरी ती टप्प्याटप्प्यानेच मिळवली पाहिजे. आपल्या दैनंदिन जीवनात बुद्धत्वाच्या मार्गाची पावले टाकली पाहिजेत.

१०. बोधिज्ञानाच्या मार्गाच्या अगदी सुरुवातीस या जगात आपल्यासाठी वीस अडचणी आहेत आणि त्या आहेत: 1. गरीब माणसाला उदार होणे कठीण आहे. 2. अभिमानी माणसाला बोधिज्ञानाचा मार्ग शिकणे कठीण आहे. 3. आत्म त्यागाच्या किंमतीवर बोधिज्ञान मिळवणे कठीण आहे. 4. बुद्ध जगात असताना जन्म घेणे कठीण आहे. 5. बुद्धाची शिकवण ऐकणे कठीण आहे. 6. शरीराच्या प्रवृत्तीं विरुद्ध मन शुद्ध ठेवणे कठीण आहे. 7. सुंदर आणि आकर्षक गोष्टींची इच्छा न करणे कठीण आहे. 8. बलवान माणसाला त्याच्या इच्छा पूर्ण करण्यासाठी त्याच्या शक्तीचा वापर न करणे कठीण आहे. 9. एखाद्याचा अपमान केल्यावर त्याला राग न येणे कठीण आहे. 10. अचानक परिस्थितीने मोहात पडल्यावर निर्दोष राहणे कठीण आहे. 11. व्यापकपणे आणि सखोल अभ्यास करण्यासाठी स्वतःला लागू करणे कठीण आहे. 12. नवशिक्याचा तिरस्कार न करणे कठीण आहे. 13. स्वतःला नम्र ठेवणे कठीण आहे. 14. चांगले मित्र मिळणे कठीण आहे. 15. ज्ञानाकडे नेणारी शिस्त सहन करणे कठीण आहे. 16. बाह्य परिस्थिती आणि परिस्थितीमुळे विचलित न होणे कठीण आहे. 17. इतरांना त्यांची क्षमता ओळखून शिकवणे कठीण आहे. 18. मन शांत ठेवणे कठीण आहे.

19. योग्य आणि अयोग्य याबद्दल वाद न करणे कठीण आहे. 20. चांगली पद्धत शोधणे आणि शिकणे कठीण आहे.

११. चांगले पुरुष आणि वाईट पुरुष त्यांच्या स्वभावानुसार एकमेकांपासून भिन्न असतात. वाईट माणसे पापी कृत्याला पाप मानत नाहीत; जर त्यांचा पापीपणा त्यांच्या लक्षात आणून दिली तरी ते करणे सोडत नाहीत आणि त्यांना त्यांच्या पापी कृत्यांची माहिती कोणीही दिलेली आवडत नाही. ज्ञानी माणसे योग्य आणि अयोग्य याविषयी संवेदनशील असतात; ते चुकीचे आहे हे लक्षात येताच ते करणे थांबवतात; अशा चुकीच्या कृत्यांकडे लक्ष वेधणाऱ्या प्रत्येकाचे ते आभारच मानतात.

अशा प्रकारे चांगले पुरुष आणि वाईट पुरुषांमध्ये आमूलाग्र फरक आहे. वाईट माणसे कधीही त्यांच्याबद्दल दाखविलेल्या दयाळूपणाची कदर करत नाहीत, परंतु ज्ञानी लोक त्याचे कौतुक करतात आणि त्याबद्दल कृतज्ञ असतात. केवला आपल्या उपकार कार्याविषयीच कृतज्ञता आणि सौजन्य दाखवत नाहीत तर ते प्रत्येकाविषयी कृतज्ञ आणि सौजन्यशील असतात.

III

प्राचीन दंतकथेद्वारे उपदेश

१. एकेकाळी असा एक देश होता ज्यात आपल्या वृद्ध लोकांना दुर्गम आणि सुदूर पर्वतांमध्ये सोडून देण्याची विलक्षण प्रथा होती.

राजाच्या एका विशिष्ट मंत्राला त्याच्या स्वतःच्या वृद्ध वडिलांच्या

बाबतीत ही प्रथा पाळणे फार कठीण वाटले, आणि म्हणून त्याने एक गुप्त भूमिगत गुहा बांधली जिथे त्याने आपल्या वडिलांना लपवले आणि त्यांची काळजी घेतली.

एके दिवशी एक देवता त्या देशाच्या राजासमोर हजर झाला आणि त्याने त्याला एक गोंधळात टाकणारी समस्या दिली आणि सांगितले की जर तो समाधानकारकपणे सोडवू शकला नाही तर त्याचा देश नष्ट होईल. समस्या अशी होती: "येथे दोन सर्प आहेत; मला प्रत्येकाचे लिंग सांगा."

राजा किंवा राजवाड्यातील कोणीही समस्या सोडवू शकले नाही; म्हणून राज्यात घोषणा केली की-"राज्यातील जो कोणी ही समस्या सोडवेल, त्याला मोठे बक्षीस दिले जाईल."

मंत्री घरी परतला आणि आपल्या वडिलांच्यालपण्याच्या ठिकाणी गेले आणि त्यांना त्या समस्येचा जाब विचारला. म्हातारा म्हणाला: "हा एक सोपा उपाय आहे. दोन सापांना एका मऊ गालिच्यावर ठेवा; एक जो फिरतो तो नर आहे आणि दुसरा जो शांत राहतो तो मादी आहे." मंत्री वडिलाला सांगितलेले उत्तर राजाला जाऊन सांगितले आणि ती समस्या समाधानकारकरीत्या सोडविली.

मग देवाने इतर कठीण प्रश्न विचारले ज्याची उत्तरे राजा आणि त्याचे अनुयायी देऊ शकले नाहीत, परंतु मंत्री, आपल्या वृद्ध वडिलांशी सल्लामसलत केल्यानंतर, ते प्रश्न नेहमी सोडवू शकला.

त्यापैकी येथे काही प्रश्न आणि त्यांची उत्तरे आहेत. "असा कोण आहे जो झोपलेला असूनही त्याला जागृत म्हणतात, आणि जागृत असतो त्याला झोपलेला म्हणतात?" याचे उत्तर असे आहे:- जो बुद्धत्वसाठी प्रशिक्षण घेत आहे तो ज्यांना प्रज्ञेत रस नाही त्यांच्याशी तुलना केल्यास तो जागृत असतो; ज्यांना आधीच प्रज्ञा प्राप्त झाली आहे त्यांच्याशी तुलना केल्यास तो झोपलेला असतो.

"तुम्ही मोठ्या हत्तीचे वजन कसे करू शकता?" "बोटीवर लोड करा आणि बोट पाण्यात किती खोल बुडते हे चिन्हांकित करण्यासाठी एक रेषा काढा. मग हत्तीला बाहेर काढा आणि बोट त्याच खोलीत बुडेपर्यंत दगडांनी लोड करा आणि मग दगडांचे वजन करा."

"महासागराच्या पाण्यापेक्षा एक प्यालाभर पाणी जास्त आहे" या म्हणीचा अर्थ काय? त्याचे आहे: "एखाद्याच्या पालकांना किंवा आजारी व्यक्तीला शुद्ध आणि करुणा भावनेने दिलेले एक प्यालाभर पाणी शाश्वत आहे, परंतु महासागराचे पाणी कधीतरी संपेल."

पुढे देवाने भुकेला माणूस बनवला, कातडी आणि हाडे सुकलेला, तो तक्रार करतो. "माझ्यापेक्षा या जगात कोणी भुकेला आहे का?" आहे 'जो मनुष्य इतका स्वार्थी आणि लोभी आहे की तो बुद्ध, धर्म आणि संघ या तिन्ही खजिन्यांवर विश्वास ठेवत नाही आणि जो आपल्या पालकांना आणि

शिक्षकांना अर्पण करत नाही, तो केवळ जास्त भुकेलेला आहे असे नाही तर तो भुकेल्या राक्षसांच्या जगात पडेल आणि तिथे तो कायम भुकेला राहील ."

"इथे चंदनाच्या लाकडाची फळी आहे; झाडाच्या तळाशी कोणते टोक होते?"
"फळी पाण्यात तरंगवा; जो टोक थोडा खोलवर बुडतो तो टोक मुळाच्या जवळ होता."

"येथे एकाच रूपाचे आणि आकाराचे दोन घोडे दिसत आहेत; आई कोण आणि मुल कोण हे कसे ओळखल?" "त्यांना काही गवत खायला द्या; आई घोडा गवत तिच्या मुलाकडे ढकलेल."

या कठीण प्रश्नांच्या प्रत्येक उत्तराने देव आणि राजालाही आनंद झाला. मंत्र्याने गुहेत लपवून ठेवलेल्या वृद्ध वडिलांकडून उत्तरे आल्याचे पाहून राजाला कृतज्ञता वाटली आणि त्याने वृद्धांना डोंगरात सोडण्याचा कायदा मागे घेतला आणि त्यांच्याशी सौजन्याने वागण्याचा आदेश दिला.

२. भारतातील विदेहाच्या राणीने एकदा एका पांढऱ्या हत्तीचे स्वप्न पाहिले ज्याला सहा हस्तिदंत दात होते. तिला दातांची लालसा झाली आणि राजाला ते मिळवून देण्याची तिने विनंती केली. जरी हे काम अशक्य वाटत असले तरी, राणीवर खूप प्रेम करणाऱ्या राजाने अशा हत्तीचा शोध घेऊन त्याचा पत्ता कळवणाऱ्या कोणत्याही शिकान्यास पुरस्कार देण्यात येईल' अशी घोषणा केली.

असे घडले की हिमालयाच्या पर्वतरांगांमध्ये सहा दांत असलेला असा एक हत्ती होता जो बुद्धत्वाचे प्रशिक्षण घेत होता. हत्तीने एकदा डोंगराच्या खोलगटात आपत्कालीन परिस्थितीत एका शिकान्याचा जीव वाचवला होता आणि शिकारी आपल्या देशात सुखरूप परत जाऊ शकला होता. शिकारी मात्र मोठ्या बक्षीसाने आंधळा झाला आणि हत्तीने दाखवलेली दयाळूपणा विसरून हत्तीला मारण्यासाठी डोंगरावर परतला.

हत्ती बुद्धत्व शोधत आहे हे जाणून, शिकान्याने बौद्ध भिक्खूचा वेश धारण केला आणि अशा प्रकारे हत्तीला रक्षकापासून पकडले, आणि विषारी बाण मारला.

हत्तीला जाणवले आहे की त्याचा अंत जवळ आला आहे आणि शिकान्यावर बक्षिसाच्या सांसारिक इच्छेने मात केली आहे, हत्तीने त्याच्यावर दया दाखवली आणि इतर सूड घेणाऱ्या हत्तींच्या रोषापासून शिकान्याचे रक्षण करण्यासाठी त्याला त्याच्या शरीराचाच आश्रय दिला. मग हत्तीने शिकान्याला विचारले की तू असा मूर्खपणा का केलास? शिकान्याने बक्षीसाबद्दल सांगितले आणि कबूल केले की त्याला त्याच्या सहा दातांची लालसा होती. हत्तीने ताबडतोब झाडांच्या बुंध्यावर आपले सूळ आदळून त्यांचे तुकडे तोडले. आणि ते दात शिकान्याला दिले. दात देताना हत्ती शिकान्याला म्हणला- "या दानाने मी माझे बुद्धत्वाचे प्रशिक्षण पूर्ण केले आहे आणि मी शुद्ध भूमीत पुनर्जन्म घेईन. जेव्हा मी बुद्ध होईन, तेव्हा मी तुला लोभाच्या, राग, द्वेष आणि अज्ञान या तीन विषारी बाणांपासून मुक्त होण्यास मदत करीन."

३. हिमालय पर्वताच्या पायथ्याशी असलेल्या एका झाडीमध्ये एकेकाळी इतर अनेक प्राणी आणि पक्ष्यांसह एक पोपट राहत होता. एके दिवशी सोसाट्याच्या वाऱ्यात बांबूच्या घर्षणाने झाडाला आग लागली आणि पक्षी आणि प्राणी भयभीत झाले. पोपटाला, त्यांच्या भीतीबद्दल आणि दुःखाबद्दल सहानुभूती वाटली आणि बांबूच्या झाडामध्ये त्याला मिळालेल्या करुणाभावनाचीपरतफेड करण्याची इच्छा बाळगून, जिथे तो स्वतःला आश्रय देऊ शकेल, त्याने त्यांना वाचवण्यासाठी शक्य ते सर्व करण्याचा प्रयत्न केला. जवळच असलेल्या एका तलावात त्याने स्वतःला बुडवून आगीवर उड्डाण केले आणि आग विझवण्यासाठी पाण्याचे थेंबे झटकले. झाडाप्रती कृतज्ञतेने करुणामय अंतःकरणाने त्याने हि परिश्रमपूर्वक पुनरावृत्ती केली.

करुणाभावना आणि आत्म त्यागाची ही भावना एका स्वर्गीय देवाच्या लक्षात आली, जो आकाशातून खाली आला आणि पोपटाला म्हणाला: "तुझं मन खूप शूर आहे, परंतु पाण्याच्या या काही थेंबांनी या एवढ्या मोठ्या आगीच्या विरोधात काय साध्य करण्याची तुझी अपेक्षा आहे?" पोपटाने उत्तर दिले:- "कृतज्ञता आणि आत्म त्यागाच्या भावनेने काहीही साध्य होऊ शकत नाही. मी वारंवार प्रयत्न करेन. पुढच्या जन्मात पुन्हा पुन्हा." तो महान देव पोपटाच्या मनोभावनेने फार प्रभावित झाला आणि त्यांनी एकत्रितपणे आग विझवली.

४. एकेकाळी हिमालयात एक शरीर आणि दोन डोकी असलेला पक्षी राहत होता. एकदा एका डोक्याने दुसरे डोके गोड फळे खाताना पाहिले आणि त्याला मत्सर वाटला आणि स्वतःला म्हणाला: "मग मी विषारी फळ खाईन."

त्यामुळे त्याने विष खाल्ले आणि दोन डोक्यांच्या संपूर्ण पक्षाचा जीव गेला .

५. एकेकाळी सापाची शेपटी आणि डोके यांचे समोर कोण असावे यावरून भांडण झाले. शेपूट डोक्याला म्हणाले: 'तू नेहमीच पुढाकार घेतोस; हे न्याय्य नाही, तू मला कधीतरी नेतृत्व करू द्यायला हवे.' डोके उत्तरले; - "मीच प्रमुख व्हावे हा आपल्या स्वभावाचा नियम आहे; मी तुझ्याबरोबर जागा बदलू शकत नाही."

पण भांडण वाढत गेले आणि एके दिवशी शेपटी झाडाला चिकटली आणि त्याने डोक्याला पुढे जाण्यापासून रोखले. संघर्षाने डोके थकले तेव्हा शेपटीने स्वतःचा मार्ग निवडला परिणामी साप आगीच्या खड्ड्यात पडला आणि मरून गेला.

निसर्गाच्या जगात नेहमीच एक योग्य क्रम असतो आणि प्रत्येक गोष्टीचे स्वतःचे कार्य असते. या आदेशाला बाधा आल्यास कामकाजात व्यत्यय येतो आणि संपूर्ण व्यवस्थाच बिघडते.

६. एक माणूस होता तो शीघ्रकोपी होता. एके दिवशी घरासमोर दोन माणसे तिथे राहणाऱ्या माणसाबद्दल बोलत होती. एकाने दुसऱ्याला म्हटले: - "तो चांगला माणूस आहे पण खूप अधीर आहे; त्याचा स्वभाव तापट आहे आणि त्याला पटकन राग येतो." ही टिप्पणी ऐकून त्या व्यक्तीने घराबाहेर धाव घेतली आणि दोघांवर हल्ला केला आणि त्यांना लाथ मारून जखमी केले.

जेव्हा एखाद्या ज्ञानी माणसाला त्याच्या चुकांबद्दल सल्ला दिला जातो तेव्हा तो त्यांवर चिंतन करतो आणि त्याचे आचरण सुधारतो. परंतु जेव्हा त्याचे गैरवर्तन निदर्शनास आणले जाते, तेव्हा मूर्ख माणूस केवळ सल्ल्याकडे दुर्लक्ष करत नाही तर तीच चूक पुन्हा करतो.

७. एकदा एक श्रीमंत पण मूर्ख माणूस होता. दुसऱ्या माणसाचे सुंदर तीन मजली घर पाहिल्यावर त्याचा हेवा वाटला आणि आपण स्वतः तितकेच श्रीमंत आहोत असे समजून असेच घर बांधावे असे त्याने ठरवले. त्याने एका सुताराला बोलावून ते बांधण्याची आज्ञा दिली. सुताराने संमती दिली आणि लगेच पाया बांधण्यास सुरुवात केली, पहिला मजला , दुसरा मजला आणि नंतर तिसरा मजला. श्रीमंत माणसाने हे लक्षात घेतले आणि चिडून म्हणाला: "मला पाया, पहिला मजला किंवा दुसरा मजला नको; मला फक्त तिसरा सुंदर मजला हवा आहे. तो लवकर तयार करा."

मूर्ख माणूस नेहमी फक्त परिणामांचाच विचार करतो आणि चांगले परिणाम मिळविण्यासाठी आवश्यक असलेल्या प्रयत्नांशिवाय तो अधीर असतो. योग्य प्रयत्नांशिवाय कोणतीही चांगली गोष्ट साध्य होऊ शकत नाही, त्याचप्रमाणे पायाशिवाय तिसरा मजला आणि पहिला-दुसऱ्या मजला असू शकत नाही.

८. एक मूर्ख माणूस एकदा मध उकळत होता. त्याचा मित्र अचानक दिसला आणि त्या मूर्ख माणसाला त्याला थोडे मध द्यायचे होते, परंतु ते खूप गरम होते, आणि म्हणून त्याने ते आगीवरून न उतरवता ते थंड करण्यासाठी पंखा लावला. त्याचप्रमाणे, शीतलप्रज्ञेचा स्वाद

माणसाने प्रथम सांसारिक वासनांच्या आगीतून स्वतःला बाहेर काढून टाकल्याशिवाय मिळणे अशक्य आहे.

९. एकदा दोन राक्षस होते ज्यांनी होते ज्यांनी एक पेटी, छडी आणि जोडे यांबद्दल वाद घालण्यात आणि भांडण्यात दिवस घालवला. जवळून जात असलेल्या एका माणसाने विचारले, 'तुम्ही या गोष्टींबद्दल का भांडत आहात? त्यांच्यात अशी कोणती जादुई शक्ती आहे की तुम्ही त्यांना ताब्यात घेण्याबद्दल भांडत आहात?'

राक्षसांनी त्याला समजावून सांगितले की त्या पेटीतून त्यांना हवे ते अन्न, वस्त्र किंवा खजिना मिळू शकतो; छडीने ते त्यांच्या सर्व शत्रूंना वश करू शकत होते. आणि बुटांच्या जोडीने ते हवेतून प्रवास करू शकत होते.

हे ऐकून तो माणूस म्हणाला, 'का भांडता? जर तुम्ही काही मिनिटांसाठी निघून गेलात, तर मी तुमच्यातील गोष्टींची योग्य विभागणी करू शकतो.' असे म्हणून दोन राक्षस तेथून दूर झाले आणि ते निघून गेल्यावर त्या माणसाने बूट घातले, पेटी आणि छडी ताब्यात घेतली. आणि तो हवेतून आकाशात उडून निघून गेला.

"राक्षस" हे विधर्मी समजुतीच्या पुरुषांचे प्रतिनिधित्व करतात. "एका पेटी " म्हणजे दानधर्मात बनवलेल्या भेटवस्तू; दानातून किती खजिना निर्माण होऊ शकतो हे त्यांना कळत नाही. "एक छडी" म्हणजे मनाच्या एकाग्रतेचा सराव.

लोकांना हे समजात नाही कि मनाच्या अध्यात्मिक एकाग्रतेच्या सरावने ते सांसारिक आसनावर विजय प्राप्त करू शकतात. "पादत्राणची जोडी" म्हणजे विचार आणि आचरणाची शुद्ध शिस्त, जी त्यांना सर्व इच्छा आणि युक्तिवादांच्या पलीकडे नेईल. हे न जाणवल्यामुळे ते एक पेटी, छडी आणि जोडे यांवरून भांडतात आणि वाद घालतात.

१०. एकदा एक माणूस एकटा प्रवास करत होता. संध्याकाळच्या सुमारास तो एका रिकाम्या घरात आला आणि त्याने तिथेच रात्र घालवण्याचा निर्णय घेतला. मध्यरात्रीच्या सुमारास एका राक्षसाने एक प्रेत आणून जमिनीवर सोडले. थोड्याच वेळात, आणखी एक भूत प्रकट झाला आणि त्याने ते प्रेत आपले असल्याचे सांगितले आणि त्यावरून त्यांचे भांडण झाले.

मग पहिल्या राक्षसाने सांगितले की त्याबद्दल आणखी वाद घालणेनिरुपयोगी आहे आणि त्याने प्रेताच्या मालकाचा निर्णय घेण्यासाठी प्रकरण न्यायाधीशाकडे पाठवावे असा प्रस्ताव दिला. दुसऱ्या राक्षसाने हे मान्य केले आणि कोपन्यात घाबरलेल्या माणसाला पाहून त्याला मालकी ठरवण्यास सांगितले. तो माणूस भयंकर घाबरला होता, कारण त्याला माहित होते की तो जो काही निर्णय घेईल त्यामुळे हरलेल्या राक्षसाला राग येईल आणि हरलेला राक्षस बदला घेईल आणि त्याला ठार करेल, म्हणून त्याने जे पाहिले तेच खरे सांगायचे ठरवले.

त्याच्या अपेक्षेप्रमाणे, यामुळे दुसऱ्या राक्षसाला राग आला त्याने त्या माणसाचा एक हात धरला आणि तो फाडला, परंतु पहिल्या राक्षसाने प्रेतातून काढलेल्या हाताच्या जागी एक हात घेतला. संतप्त राक्षसाने त्या माणसाचा दुसरा हात फाडून टाकला,

पण पहिल्या राक्षसाने ताबडतोब ते प्रेताच्या दुसऱ्या हाताने बदलले. आणि असेच दोन्ही हात, दोन्ही पाय, डोके आणि शरीर एकामागोमाग फाडून त्या जागी प्रेताचे संबंधित सर्व भाग येईपर्यंत असेच चालले. तेव्हा त्या दोन राक्षसांनी त्या माणसाचे अवयव जमिनीवर पसरलेले पाहून ते उचलून खाऊन टाकले आणि हसत हसत निघून गेले.

निर्जन (रिकाम्या) घरात आश्रय घेतलेला गरीब माणूस त्याच्या दुर्दैवाने खूप अस्वस्थ झाला होता. त्याच्या शरीराचे जे भाग भुतांनी खाल्ले होते ते भाग त्याच्या आईवडिलांनी त्याला दिले होते आणि आता त्याचे भाग प्रेताचे होते. तरीही तो कोण होता? सर्व वस्तुस्थिती लक्षात येऊनही, त्याला ते समजू शकले नाही आणि वेडा होऊन तो घराबाहेर पडला. एका मंदिरात येऊन तो आत गेला आणि भिक्षूंना आपली समस्या सांगितली. निस्वार्थीपणाचा खरा अर्थ लोकांना त्यांच्या कथेत पाहायला मिळाला.

११. एकदा एक सुंदर आणि चांगले कपडे घातलेली स्त्री एका घरात आली. घरच्या मालकाने तिला विचारले की ती कोण आहे; आणि तिने उत्तर दिले की ती संपत्तीची देवी आहे. घरचा मालक खूश झाला आणि म्हणून त्याने तिच्याशी चांगली वागणूक दिली.

थोड्याच वेळात दुसरी स्त्री दिसली जी कुरूप दिसत होती आणि खराब कपडे घातलेली होती. मालकाने विचारले की ती कोण आहे आणि महिलेने उत्तर दिले की ती गरिबीची देवी आहे. मास्तर घाबरला आणि त्याने तिला घरातून हाकलून देण्याचा प्रयत्न केला, पण बाईने जाण्यास नकार दिला आणि म्हणाली, "संपत्तीची देवी माझी बहीण आहे. आमच्यात एक करार आहे की आपण कधीही वेगळे राहायचे नाही; मला बाहेर आढळ तर तीही माझ्यासोबत बाहेर येणार आहे." नक्कीच, ती कुरूप स्त्री बाहेर पडताच, दुसरी स्त्री गायब झाली.

जन्म मृत्यूबरोबर जातो. भाग्य दुर्दैवाबरोबर जाते. वाईट गोष्टी चांगल्या गोष्टींच्या मागे लागतात. हे जनतेने लक्षात घेतले पाहिजे. मूर्ख लोक दुर्दैवाची भीती बाळगतात आणि चांगल्या नशिवासाठी धडपडतात, परंतु जे आत्मज्ञान शोधतात त्यांनी या दोन्हीच्या पलीकडे जाऊन सांसारिक आसक्तीपासून मुक्त असले पाहिजे.

१२. एकेकाळी एक गरीब कलाकार राहत होता ज्याने आपले भाग्य शोधण्यासाठी आपल्या पत्नीला सोडून घर सोडले. तीन वर्षांच्या कठोर संघर्षानंतर त्याने तीनशे तोळे सोने वाचवले आणि आपल्या घरी परतण्याचा निर्णय घेतला. वाटेत ते एका मोठ्या मंदिरात आले ज्यात दानोत्सावाचा भव्य सोहळा चालू होता. ते पाहून तो खूप प्रभावित झाला आणि स्वतःशीच विचार केला, "आतापर्यंत मी फक्त वर्तमानाचाच विचार केला आहे; मी माझ्या भविष्यातील सुखाचा कधीच विचार केला नाही. मी या ठिकाणी आलो हा माझ्या सौभाग्याचा भाग आहे; मला त्याचा लाभ घ्यायला हवा. मी त्या पुण्याचे बीज पेरायला हवे. असा विचार करून, त्याने कृतज्ञतेने

आपली सर्व बचत मंदिरासाठी दान केली आणि रिकाम्या हाताने आपल्या घरी परतला.

जेव्हा तो घरी पोहोचला तेव्हा त्याच्या पत्नीने तिच्या आधारासाठी काही पैसे आणले नाहीत म्हणून त्याला फटकारले. गरीब कलाकाराने उत्तर दिले की त्याने काही पैसे कमावले आहेत परंतु ते सुरक्षित असतील तिथे ठेवले आहेत. त्याने ते कुठे लपवले आहे हे सांगण्यासाठी तिने त्याच्यावर दबाव आणला तेव्हा त्याने कबूल केले की त्याने ते एका विशिष्ट मंदिरातील भिक्षूंना दिले होते.

यामुळे पत्नीला राग आला आणि तिने पतीला खडसावले आणि अखेर हे प्रकरण स्थानिक न्यायाधीशांकडे नेले. जेव्हा न्यायाधीशांनी कलाकाराला त्याच्या बचावासाठी विचारले तेव्हा कलाकार म्हणाला की तो मूर्खपणाने वागला नाही, कारण त्याने हे पैसे दीर्घ आणि कठीण संघर्षात कमावले आहेत आणि भविष्यातील चांगल्या भविष्यासाठी ते बीज म्हणून वापरले आहेत. जेव्हा तो मंदिरात आला तेव्हा त्याला असे वाटले की ते एक शेत आहे जिथे त्याने आपले सोने सौभाग्यासाठी बीज म्हणून लावावे. मग तो पुढे म्हणाला: 'जेव्हा मी भिक्षूंना सोने दिले तेव्हा असे वाटले की मी माझ्या मनातून सर्व लोभ आणि कंजुषपणा काढून टाकत आहे आणि मला कळले आहे की खरी संपत्ती सोने नसून मन आहे.

न्यायाधीशांनी कलाकाराच्या भावनेचे कौतुक केले आणि ज्यांनी हे ऐकले त्यांनी त्याला विविध मार्गांनी मदत करून त्यांची मान्यता दर्शविली. अशाप्रकारे कलाकार आणि त्याची पत्नी कायमस्वरूपी सौभाग्याशाली झाले.

१३. स्मशानाजवळ राहणाऱ्या एका माणसाने एका रात्री त्याला कबरीतून हाक मारणारा आवाज ऐकला. तो स्वतः याचाशोध घेण्यास खूप घाबरला होता पण दुसऱ्या दिवशी त्याने एका धाडसी मित्राला त्याचा उल्लेख केला, ज्याने दुसऱ्या दिवशी रात्री आवाज कुठून आला ते शोधण्याचे ठरवले.

भित्रा माणूस भीतीने थरथरत असताना, त्याचा मित्र स्मशानात गेला आणि निश्चितपणे, तोच आवाज त्याला कबरेतून ऐकू आला. मित्राने विचारले "कोण आहे? आणि काय हवे आहे? जमिनीखालील आवाजाने उत्तर दिले: "मी एक गुप्त खजिना आहे आणि मी स्वतःलाकोणालातरी देण्याचे ठरवले आहे. मी काल रात्री एका माणसाला तो देऊ केला होता पण तो खूप घाबरला होता.म्हणून मी तो तुला देईन. त्यासाठी तू योग्य आहेस. उद्या सकाळी मी माझ्या सात अनुयायांसह तुझ्या घरी येईन."

मित्र म्हणाला: "मी तुझी वाट पाहीन, परंतु कृपया मला सांगा की मी तुमच्याशी कसे वागावे?" आवाजाने उत्तर दिले: "आम्ही भिक्षूच्या पोशाखात येऊ. आमच्यासाठी खोली तयार करातेथे तुम्ही स्नान करा आणि खोली स्वच्छ करा, आणि आमच्यासाठी आसने आणि आठ वाट्या भात-लापशी ठेवा. जेवणानंतर, तुम्ही पुढे व्हा आणि आम्हाला एक एक करून बंद खोलीतघेऊन जा. ज्यात आम्ही स्वतःला सोन्याच्या घड्यामध्ये बदलून घेऊ."

दुसऱ्या दिवशी सकाळी या माणसाने स्नान केले आणि त्याला सांगितल्याप्रमाणे खोली स्वच्छ केली आणिआठ भिक्षू येण्याची वाट पाहू लागला योग्य वेळी ते हजर झाले

आणि त्याने त्यांचे विनम्र स्वागत केले. त्यांनी अन्न खाल्ल्यानंतर तो त्यांना एक-एक करून बंद खोलीत घेऊन गेला, जिथे प्रत्येक भिक्खुने स्वतःला सोन्याने भरलेल्या घड्यामध्ये बदलले.

त्याच गावात एक अतिशय लोभी माणूस होता ज्याला ही घटना कळली आणि त्याला सोन्याचे घडे हवे होते. त्याने आठ भिक्षूंना आपल्या घरी बोलावले. त्यांच्या जेवणानंतर तो त्यांना एका बंद खोलीत घेऊन गेला, परंतु स्वतःला सोन्याचे तुकडे बनवण्याऐवजी ते रागावले आणि उग्र झाले आणि त्यांनी त्या लोभी माणसाची पोलिसांकडे तक्रार केली ज्याने अखेरीस त्याला अटक केली.

आता डरपोक माणसाबद्दल, जेव्हा त्याने ऐकले की कबरीतून आलेल्या आवाजाने शूर माणसाने संपत्ती आणली आहे, तेव्हा तो त्या शूर माणसाच्या घरी गेला आणि लोभाने सोन्याची मागणी केली आणि आग्रह धरला की ते त्याचेच आहे, कारण आवाज प्रथम त्याला उद्देशून होता. जेव्हा भेकड माणसाने घड्यांना दूर नेण्याचा प्रयत्न केला तेव्हा त्याला आतमध्ये बरेच साप दिसले जे त्याच्यावर हल्ला करण्यास तयार आहेत.

राजाने हे ऐकले आणि ते घडे शूर माणसाच्या मालकीचे असल्याचा निर्णय दिला आणि पुढील निरीक्षणे सांगितली: "जगात सर्व काही असेच चालते. मूर्ख लोक केवळ चांगल्या परिणामासाठी हपापलेले असतात, परंतु त्यांच्या मागे जाण्यास ते खूप घाबरतात आणि म्हणूनच, सतत अयशस्वी होत असतात. त्यांच्यात मनाच्या अंतर्गत संघर्षांना सामोरे जाण्यासाठी विश्वास किंवा धैर्य नसते,

ज्याद्वारे केवळखरी शांती आणि सुसंवाद प्राप्त होऊ शकतो."

अध्याय दुसरे
संबोधिप्राप्तीचा प्रत्यक्ष आचरण मार्ग
।
सत्याचा शोध

१. सत्याच्या शोधात काही प्रश्न आहेत जे बिन महत्त्वाचे आहेत. विश्वाची रचना कोणत्या वस्तुपासून झाली आहे? विश्व शाश्वत आहे का? विश्वाला मर्यादा आहेत की नाही? हा मानवी समाज कशा प्रकारे एकत्र ठेवला गेला आहे? मानवी समाजासाठी संस्थेचे आदर्श स्वरूप काय आहे? असे प्रश्नसुटेपर्यंत जर एखाद्या माणसाने ज्ञानप्राप्तीसाठी त्याचा शोध आणि सराव पुढे ढकलला तर तो मार्ग सापडण्यापूर्वीच मरेल.

समजा एखाद्या माणसाला विषारी बाणाने भोसकले असेल आणि त्याचे नातेवाईक आणि मित्रांनी एकत्र येऊन बाण बाहेर काढण्यासाठी आणि जखमेवर उपचार करण्यासाठी सर्जनला बोलावले.

जखमी माणसाने आक्षेप घेतल्यास, 'थोडे थांब. तो बाहेर काढण्याआधी, हा बाण कोणी मारला हे मला जाणून घ्यायचे आहे. तो पुरुष होता की स्त्री? तो जन्मजात थोर होता की शेतकरी होता? धनुष्य कशापासून बनवले होते? ते मोठे धनुष्य होते की लहान धनुष्याने बाण मारला होता? ते लाकडाचे होते की बांबूचे?

धनुष्य- प्रत्यंचा कशापासून बनवली होती ?टी फायबरची होती की आतड्याची? बाण वेताचा होता की वेळूचा? कोणते पंख वापरले होते? तू बाण काढण्यापूर्वी मला या सर्व गोष्टी जाणून घ्यायच्या आहेत." मग काय होईल?

ही सर्व माहिती सुरक्षित होण्याआधी, विषाला संपूर्ण प्रणालीद्वारे प्रसारित होण्यास वेळ लागेल आणि माणूस मरू शकतो. बाण काढून टाकणे आणि त्याचे विष पसरण्यापासून रोखणे हे पहिले कर्तव्य आहे.

जेव्हा आसक्तीची आग जगाला धोक्यात आणत असते, तेव्हा विश्वाची रचना फारशी महत्त्वाची नसते; मानवी समुदायासाठी आदर्श स्वरूप काय आहे हे हाताळणे इतके महत्त्वाचे नाही.

जन्म, म्हातारपण, आजारपण आणि मृत्यूची आग विझवण्याचा मार्ग सापडेपर्यंत या विश्वाला मर्यादा आहेत की ते शाश्वत आहे, या प्रश्नाला वाट पाहावी लागेल; शोक, विलाप,दुःख आणि यातना यांच्या सान्निध्यात प्रथम या समस्या सोडवण्याचा मार्ग शोधावा आणि त्या मार्गाच्या आचरणात स्वतःलाझोकून दिले पाहिजे.

बुद्धाच्या शिकवणीमध्ये काय जाणून घेणे महत्त्वाचे आहे आणि काय बिन महत्त्वाचे नाही ते समाविष्ट आहे. म्हणजेच, ते लोकांना शिकवते की

त्यांनी शिकले पाहिजे, त्यांनी काय शिकले पाहिजे, त्यांनी काय काढून टाकले पाहिजे, त्यांनी कशासाठी प्रज्ञा प्राप्त केली पाहिजे यासाठी प्रशिक्षण दिले पाहिजे.

म्हणून, लोकांनी सर्वात महत्वाचे काय आहे, कोणती समस्या प्रथम सोडविली पाहिजे आणि त्यांच्यासाठी सर्वात जास्त महत्त्वाची समस्या कोणती आहे हे प्रथम ओळखले पाहिजे. हे सर्व करण्यासाठी त्यांनी प्रथम त्यांच्या मनाला प्रशिक्षित करण्याचे काम हाती घेतले पाहिजे; म्हणजेच त्यांनी प्रथम मनावर नियंत्रण मिळवले पाहिजे.

२. समजा एखादा माणूस झाडाच्या मधोमध उगवलेल्या खोडाचा मज्जेचा काही भाग घेण्यासाठी जंगलात गेला आणि फांद्या आणि पानांचे ओझे घेऊन परत आला, की आपण जे प्राप्त करण्यासाठी गेलो ते आपण मिळवले आहे; तर तो मुर्ख ठरणार नाही का?, जर तो त्याची साल, पाने यावरच संतुष्ट झाला तर तो पण तेच अनेकजण करत असतात.

एखादी व्यक्ती असा मार्ग शोधते जी त्याला जन्म, म्हातारपण, आजारपण आणि मृत्यू किंवा दुःख, दुःख, दुःख आणि यातना यापासून दूर नेईल; आणि तरीही, तो थोडासा मार्ग अवलंबतो, थोडीशी प्रगती लक्षात घेतो आणि लगेच गर्विष्ठ आणि गर्विष्ठ आणि दबंग बनतो. तो त्या माणसासारखा आहे जो खोडाच्या मज्जेचा शोध घेतो आणि फांद्या आणि पानांच्या ओझ्याने समाधानी होऊन परत येतो.

दुसऱ्या ढाणसाने थोड्याफार प्रयत्नाने केलेल्या प्रगतीवर समाधानी होतो, त्याचे प्रयत्न शिथिल होतात आणि गर्व आणि गर्विष्ठ होतो; तो शोधत होता त्या ऐवजी तो फक्त फांद्या भरून वाहून नेत आहे.

आणखीही एक दुसरा ढाणूस आहे, जो आपले ढन शांत होत आहे आणि आपले विचार , तरीही दुसऱ्या ढाणसाला असे दिसते की त्याचे ढन शांत होत आहे आणि त्याचे विचार अधिक स्पष्ट होत आहेत, तो देखील त्याचे प्रयत्न शिथिल करतो आणि गर्विष्ठ आणि गर्विष्ठ होतो; तो शोधत असलेल्या पीठाऐवजी त्याच्याकडे सालाचे ओझे आहे. स्पष्ट होत आहेत तेवढ्यावर समाधान ढानून गर्विष्ठ व दुराग्रही बनून प्रयत्नात शिथिलता आणतो, तो देखील तसाच असतो, ढुख्य खोडाऐवजी साल आणि फांद्या यावर समाधान ढानणारा.

ढग पुन्हा, दुसरा ढाणूस गर्विष्ठ आणि गर्विष्ठ बनतो कारण त्याला लक्षात येते की त्याला काही प्रढाणात अंतर्ज्ञानी अंतर्दृष्टी प्राप्त झाली आहे; त्याच्याकडे ढुख्य खोडाऐवजी झाडाच्या सालीचा ढार आहे. हे सर्व साधक, जे आपल्या अपुऱ्या प्रयत्नाने सहज तृप्त होतात आणि गर्विष्ठ आणि अल्पसंतोषी बनतात, ते आपले प्रयत्न शिथिल करतात आणि सहज आळसात पडतात. या सर्व लोकांना अपरिहार्यपणे पुन्हा दुःखाचा सामना करावा लागेल.

बोधिज्ञानाचा खरा ढार्ग शोधणाऱ्यांनी आदर, सन्ढान किंवा ढक्तीची अपेक्षा करू नये. त्याही पुढे, त्यांनी शांतता किंवा ज्ञान किंवा अंतर्दृष्टीढध्ये क्षुल्लक प्रगतीचे, किंचित प्रयत्न करून संतुष्ट होऊ नये.

सर्वप्रथढ, जीवन आणि ढृत्यूच्या या जगाचे ढूलढूत आणि आवश्यक स्वरूप स्पष्टपणे लक्षात घेतले पाहिजे.

३. जगाचा स्वतःचा कोणताही पदार्थ नाही. अज्ञान, मिथ्या-कल्पना, इच्छा आणि मोह यांमुळे उत्तेजित झालेल्या मनाच्या क्रिया-कलापांमध्ये केवळ आणि अनन्यपणे, त्यांची उत्पत्ती असलेल्या कारणे आणि परिस्थितींचा हा एक विशाल संगम आहे. ही काही बाह्य गोष्ट नाही ज्याबद्दल मनाट खोल्या कल्पना आहेत; त्याला काहीही पदार्थ नाही. ते स्वतःच्या मनाच्या प्रक्रियेद्वारे प्रकट झाले आहे, ते स्वतःचे भ्रम प्रकट करते. मनाच्या इच्छेतून, स्वतःच्या लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणामुळे होणारा वेदनांच्या अनुषंगाने होणाऱ्या त्रास आणि संघर्षातून त्याची स्थापना आणि उभारणी होत असते. आत्मज्ञानाचा मार्ग शोधणाऱ्या पुरुषांनी आपले ध्येय साध्य करण्यासाठी अशा मनाशी लढण्यास तयार असले पाहिजे.

४. "अरे माझ्या मना! जीवनातील बदलत्या परिस्थितीवर तू इतका अस्वस्थ का आहेस? मला इतका भ्रान्त आणि अस्वस्थ का करतोस? तू मला इतक्या गोष्टी गोळा करण्यासाठी का उद्युक्त करतेस? तू नागरणी होण्यापूर्वीच तुकडे झालेल्या नांगरासारखा आहेस. तुम्ही खोटे आणि मृत्यूच्या समुद्रात निघाल्याप्रमाणे उखडलेल्यासुकासारखे आहात. अनेक पुनर्जन्मांचा काय उपयोग? जर आपण या जीवनाचा सदुपयोग केला नाही तर?

"अरे माझ्या मना! एकदा तू मला राजा म्हणून जन्म दिलास, आणि नंतर तू मला बहिष्कृत म्हणून जन्म दिलास आणि मला अन्नासाठी भिक्षा मागायला लावलास. कधी कधी तू मला देवांच्या स्वर्गीय वाड्यात जन्म घेऊन वास करायला लावलास. ऐषो-आरामात आणि परमानंदात; मग तू मला नरकाच्या आगीत बुडवतोस."

"अरे, माझ्या मूर्ख, मूर्ख मना! अशा प्रकारे तू मला वेगवेगळ्या मार्गावर नेले आहेस आणि मी तुझ्या आज्ञाधारक आणि विनम्र राहिलो आहे. परंतु आता मी बुद्धाची शिकवण ऐकली आहे, मला यापुढे त्रास देऊ नकोस किंवा मला आणखी दुःख देऊ नकोस, परंतु नम्रपणे आणि धीराने एकत्र येऊन बोधिज्ञान मिळवूया."

"अरे, माझ्या मना! जर तु फक्त हे शिकू शकलात की सर्व काही अवास्तव आणि क्षणभंगुर आहे; जर तु फक्त गोष्टींचे आकलन न करणे, गोष्टींचा लोभ न ठेवण्यास, लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणाला मार्ग न देणे शिकू शकलो; तर आपण कदाचित शांततेने प्रवास करू शकू. मग प्रज्ञेच्या तलवारीने तृष्णेचे बंधन तोडून, बदलत्या परिस्थितीतही फायदा किंवा तोटा, चांगले किंवा वाईट, तोटा किंवा फायदा, प्रशंसा किंवा गैरवर्तन यामुळे विचलित न होता आपण शांततेत राहू शकतो."

"अरे, माझ्या प्रिय मना! तूच आमच्यात प्रथम श्रद्धा जागृत केलीस; तूच आम्हाला बोधिज्ञान शोधण्याचा सल्ला दिलास. असे असता लोभ, आरामाचे प्रेम आणि आनंददायी उत्साह याला तू इतका सहज मार्ग का देतोस?"

"अरे, माझ्या मना! कुठलाही निश्चित हेतू नसताना तू इकडे तिकडे का धावतोस? आपण हा भ्रमाचा रानटी समुद्र पार करूया. आतापर्यंत मी तुझ्या इच्छेप्रमाणे वागलो, पण आता तू माझ्या इच्छेप्रमाणे वागले पाहिजेस आणि आम्ही आता एकत्रितपणे बुद्धाच्या शिकवणीचे अनुसरण करू या."

"अरे, माझ्या प्रिय मना! हे पर्वत, नद्या आणि समुद्र बदलणारे आणि वेदनादायक आहेत. या भ्रमाच्या जगात आपण शांतता कोठे शोधू? आपण बुद्धाच्या शिकवणीचे अनुसरण करू आणि प्रज्ञेच्या दुसऱ्या किनाऱ्यावर जाऊ या."

५. अशाप्रकारे, जे खरोखरच बुद्धत्वाचा मार्ग शोधतात ते आपल्या मनावर संस्कार करतात. मग ते दृढ निश्चयाने पुढे जातात त्यांना काहींनी शिवीगाळ केली आणि काहींनी तिरस्कार केला तरीही ते बिनधास्त पुढे जातात. कोणी त्यांना मुठीने मारले, दगड मारले किंवा तलवारीने वार केले तरी ते रागावत नाहीत.

शत्रूंनी शरीरावरून डोके छाटले तरी मन विचलित होऊ देऊ नये. जर त्यांनी त्यांना भोगलेल्या गोष्टींनी त्यांचे मन अंधकारमय होऊ दिले तर ते बुद्धाच्या शिकवणीचे पालन करत नाहीत. त्यांच्यासोबत काहीही झाले तरी त्यांनी दृढ, अचल, करुणा आणि सद्भावनेचे विचार सदैव प्रक्षेपित ठेवण्याचा निर्धार केला पाहिजे. शिव्या देऊ द्या, दुर्दैव येऊ द्या, आणि तरीही बुद्धाच्या शिकवणीने भरलेल्या मनाने अचल आणि शांत राहण्याचा संकल्प केला पाहिजे.

बोधिज्ञानमिळविण्यासाठी, व्यक्तीने अशक्य गोष्टी साध्य करण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे आणि असह्य ते सहन केले पाहिजे. त्याच्याकडे जे आहे ते

शेवटच्या व्यक्तीला दिले पाहिजे. जर त्याला सांगितले गेले की ज्ञान प्राप्त करण्यासाठी त्याने आपले अन्न एका दिवसात तांदळाच्या एका दाण्यापुरते मर्यादित केले पाहिजे, तो फक्त तेच खाईल. जर बोधिज्ञानाचा मार्ग त्याला अग्नीतून नेत असेल तर त्यातूनही जाण्यास त्याने मागेपुढे पाहू नये.

परंतु या गोष्टी कोणत्याही गुप्त हेतूने करू नयेत. एखाद्याने त्या केल्या पाहिजे कारण ते करणे ती शहाणपणाचे, योग्य आहे. एखाद्याने ते करणेच्या भावनेने केले पाहिजे, जसे एक आई आपल्या लहान मुलासाठी, तिच्या आजारी मुलासाठी, स्वतःच्या शक्तीचा किंवा सांत्वनाचा विचार न करता करते.

६. एकेकाळी एक राजा होता ज्याने आपल्या लोकांवर आणि आपल्या देशावर प्रेम केले आणि त्यांच्यावर प्रज्ञेने आणि दयाळूपणे राज्य केले आणि त्यामुळे त्याचा देश समृद्ध आणि शांत होता. तो नेहमी अधिक शहाणपणा आणि आत्मज्ञान शोधत असे; जो त्याला योग्य शिकवणीकडे नेईल त्याला त्याने बक्षिसेही दिली.

त्याची भक्ती आणि शहाणपण शेवटी देवांच्या लक्षात आले, परंतु त्यांनी त्याची परीक्षा घेण्याचा निर्धार केला. राक्षसाच्या वेशात एक देव राजाच्या महालाच्या दारांसमोर प्रकट झाला आणिफारेक-न्यास म्हणाला, "मी राजासाठी पवित्र शिकवण घेऊन आलो आहे. मला राजाकडे घेऊन चल." राजासमोर आणण्यास सांगितले.

हा संदेश ऐकून आनंदित झालेल्या राजाने विनम्रतेने त्याचे स्वागत केले आणि सूचना मागितल्या. राक्षसाने भयंकर रूप धारण केले आणि अन्नाची मागणी केली आणि सांगितले की त्याला आवडलेले अन्न मिळेपर्यंत तो शिकवू शकत नाही. राक्षसाला आवडीचे अन्न देण्यात आले, परंतु त्याने आग्रह धरला की त्याला उबदार मानवी मांस आणि रक्त असणे आवश्यक आहे. राजकुमाराने आपले शरीर दिले आणि राणीनेही आपले शरीर दिले, परंतु तरीही राक्षस अतृप्त झाला आणि म्हणून त्याने राजाच्या शरीराची मागणी केली.

राजाने आपले शरीर देण्याची तयारी दर्शविली, परंतु त्याने आपले शरीर अर्पण करण्यापूर्वी प्रथम शिकवणी ऐकावावी अशी विनंती केली.

देवाने खालील सुज्ञ शिकवण सांगितली: "दुःख वासनेतून निर्माण होते आणि भय वासनेतून निर्माण होते. जे वासना दूर करतात त्यांना दुःख किंवा भीती नसते." अचानक देवाने पुन्हा आपले खरे रूप धारण केले आणि राजकुमार आणि राणी देखील त्यांच्या मूळ शरीरात पुन्हा प्रकट झाले.

७. एकदा एक व्यक्ती हिमालयात खरा मार्ग शोधत होता. त्याने पृथ्वीवरील सर्व खजिन्याची किंवा स्वर्गातील सर्व सुखांची पर्वा केली नाही, परंतु त्याने सर्व मानसिक भ्रम दूर करणारी शिकवण शोधली.

देवतांनी त्या माणसाची तळमळ आणि प्रामाणिकपणा पाहून प्रभावित होऊन त्याच्या मनाची परीक्षा घेण्याचे ठरवले. म्हणून देवांपैकी एकाने

स्वतःला राक्षसाचा वेष घातला आणि हिमालयात प्रकट झाला.गाणे गातः "सर्व काही बदलते, सर्व काही दिसते आणि अदृश्य होते."

साधकाने हे गाणे ऐकले ज्यामुळे त्याला खूप आनंद झाला. त्याला तहान भागवण्यासाठी थंड पाण्याचा झरा सापडल्यासारखा किंवा एखाद्या गुलामाची अनपेक्षितपणे सुटका झाल्यासारखा आनंद झाला. तो स्वतःशीच म्हणाला, "मी इतके दिवस शोधत असलेली खरी शिकवण मला मिळाली आहे." त्याने आवाजाचा पाठलाग केला आणि शेवटी तो भयंकर राक्षस आला. अस्वस्थ मनाने तो राक्षसाजवळ गेला आणि म्हणाला: 'मी नुकतेच ऐकलेले पवित्र गीत तुम्हीच गायला होतात का? जर ते तुम्ही असलात तर कृपया आणखी गा."

राक्षसाने उत्तर दिले: 'हो, ते माझे गाणे होते, पण मला जेवायला काही मिळत नाही तोपर्यंत मी गाणे गाणे शक्य नाही; मला भूक लागली आहे."

त्या माणसाने त्याला आणखी गाण्याची कळकळीने विनवणी केली आणि म्हणाला: "त्याचा माझ्यासाठी पवित्र अर्थ आहे आणि मी बर्याच काळापासून त्याची शिकवण शोधत आहे. मी त्याचा फक्त एक भाग ऐकला आहे; कृपया मला आणखी ऐकू द्या."

राक्षस पुन्हा म्हणाला: "मला भूक लागली आहे, पण जर मला माणसाचे उबदार मांस आणि रक्त चाखता आले तर मी गाणे पूर्ण करीन."

त्या माणसाने, शिकवणी ऐकण्याच्या उत्सुकतेने, भूताला वचन दिले

की त्याने शिकवणी ऐकल्यानंतर त्याला त्याचे शरीर मिळेल.मग राक्षसाने संपूर्ण गाणे गायले.

सर्व काही बदलते,
सर्व काही दिसते आणि अदृश्य होते,
परिपूर्ण शांतता आहे; टी तेव्हा प्राप्त होते:
जेव्हा एखादी व्यक्ती जीवन आणि नामशेष दोन्हीच्या पलीकडे जाते.

हे ऐकून, त्या माणसाने, खडकांवर आणि आजूबाजूच्या झाडांवर कविता लिहिल्यानंतर, शांतपणे एका झाडावर चढला आणि स्वतः ला राक्षसाच्या पायावर फेकले, परंतु राक्षस नाहीसा झाला आणि त्याऐवजी, एका तेजस्वी देवाने मनुष्याला अलगद झेलले. अगदी सुरक्षित.

८. एकेकाळी सदाप्ररुदिता नावाचा खऱ्या मार्गाचा एक उत्कट साधक होता. त्याने नफा किंवा सन्मानासाठी सर्व प्रलोभन बाजूला ठेवले आणि जीव धोक्यात घालून मार्ग शोधला. एके दिवशी स्वर्गातून एक वाणी त्याच्याकडे आली, "सदाप्ररुदिता! सरळ पूर्वेकडे जा. उष्ण किंवा थंडीचा विचार करू नकोस, सांसारिक स्तुती किंवा तिरस्काराकडे लक्ष देऊ नकोस, चांगले-वाईट या भेदभावाने घाबरू नकोस, पण फक्त पूर्वेकडे जा. सुदूरपूर्वेला तुम्हाला खरा शिक्षक मिळेल आणि तुम्हाला ज्ञान मिळेल."

ही निश्चित सूचना मिळाल्याने सदाप्ररुदिताला खूप आनंद झाला आणि त्यांनी लगेचच पूर्वेकडे प्रवास सुरू केला. काहीवेळा तो जिथे रात्री त्याला एकाकी शेतात किंवा जंगली डोंगरात सापडला तिथे झोपला.

परदेशात परके असल्यामुळे त्याला अनेक अपमान सहन करावे लागले; एकदा त्याने स्वतः ला गुलामगिरीत विकले, भुकेने स्वतःचे मांस विकले, परंतु शेवटी त्याला खरा शिक्षक सापडला आणि त्याने त्याची शिकवण मागितली.

"चांगल्या गोष्टी महाग असतात" अशी एक म्हण आहे आणि सदाप्ररुदिताला त्याच्या बाबतीत ती खरी वाटली, कारण मार्गाच्या शोधात त्याला अनेक अडचणी आल्या. शिक्षकाला अर्पण करण्यासाठी काही फुले आणि उदबत्या घेण्यासाठी त्याच्याकडे पैसे नव्हते. त्याने त्याच्या सेवा विकण्याचा प्रयत्न केला परंतु त्याला कामावर ठेवण्यासाठी कोणीही सापडले नाही. तो ज्या मार्गाने वळतो त्या मार्गात एक दुष्ट आत्मा त्याला अडथळा आणत असल्याचे दिसत होते. प्रबोधनाचा मार्ग कठीण आहे आणि त्यासाठी माणसाला त्याचा जीव द्यावा लागू शकतो.

शेवटी सदाप्ररुदिता स्वतःशिक्षिकाच्या समोर पोहोचला. आणि मग त्यांची नवी अडचण झाली. त्याच्याकडे एकही कागद नव्हता ज्यावर नोट्स घ्यायच्या आणि लिहिण्यासाठी ब्रश किंवा शाई नव्हती. त्यानंतर त्याने आपल्या मनगटावर खंजीर खुपसला आणि स्वतःच्या रक्तात नोट्स काढल्या. अशा प्रकारे त्याने मौल्यवान सत्य मिळवले.

९. एकदा सुधाना नावाचा एक मुलगा होता ज्याने बोधिज्ञानाची इच्छा व्यक्त आणि एकाग्रतेने मार्ग शोधला. एका मच्छिमाराकडून त्याने समुद्राविषयीचे ज्ञान प्राप्त केले. एका डॉक्टरकडून तो आजारी लोकांबद्दल त्यांच्या दुःखात सहानुभूतीने वागण्याचे शिकला. एका धनाढ्य माणसाकडून त्याला कळले की थोडे थोडे पैसे वाचवणे हे त्याच्या श्रीमंतीचे रहस्य

आहे आणि त्याने विचार केला की, बुद्धत्वाच्या मार्गावर मिळालेल्या प्रत्येक क्षुल्लक गोष्टीचे जतन करणे किती आवश्यक आहे

एका ध्यान करणाऱ्या भिक्षुकडून त्याला समजले की शुद्ध आणि शांत मनामध्ये इतर मनांना शुद्ध आणि शांत करण्याची चमत्कारी शक्ती आहे. एकदा तो एका अपवादात्मक व्यक्तिमत्त्वाच्या स्त्रीला भेटला आणि तिच्या परोपकारी भावनेने प्रभावित झाला आणि तिच्याकडून त्याला एक धडा मिळाला की दान हे शहाणपणाचे फळ आहे. एकदा तो एका वृद्ध परीव्रजाकाला भेटला ज्याने त्याला सांगितले की एका विशिष्ट ठिकाणी पोहोचण्यासाठी आपल्याला तलवारीचा डोंगर ओलांडून जावे लागेल आणि आगीच्या दरीतून जावे लागेल. अशा रीतीने सुधनाला त्यांच्या अनुभवातून कळले की त्यांनी पाहिलेल्या किंवा ऐकलेल्या प्रत्येक गोष्टीतून खरी शिकवण मिळते.

एका गरीब, अपंग स्त्रीकडून त्याने संयम शिकला; लहान मुलांना रस्त्यावर खेळताना पाहून त्याला सहज आनंदाचा धडा मिळाला; आणि नम्र लोकांकडून, ज्यांनी इतर कोणाला पाहिजे असलेले काहीही आपल्यालाही हवे आहे असा विचार केला नाही, त्याने सर्व जगाशी शांततेने जगण्याचे रहस्य शिकले.

उदबत्तीच्या घटकांचे मिश्रण पाहून त्याला सुसंवादाचा धडा मिळाला आणि फुलांच्या मांडणीतून आभार मानण्याचा धडा. एके दिवशी, जंगलातून जात असताना, त्याने एका उदात्त झाडाखाली विश्रांती घेतली आणि त्याला जवळच एका पडलेल्या आणि कुजलेल्या झाडातून एक लहान रोपटे उगवताना दिसले आणि त्यापासून त्याने जीवनाच्या

अनिश्चिततेचा धडा प्राप्त केला

दिवसा सूर्यप्रकाश आणि रात्री चमकणारे तारे सतत त्याच्या चेतनेला ताजेतवाने करत होते. अशा प्रकारे सुधानाला त्याच्या दीर्घ प्रवासातील अनुभवांचा फायदा झाला.

खरंच, जे लोक बोधिज्ञानाचा शोध घेतात त्यांनी आपल्या मनाला किल्ले समजून ते सजवले पाहिजेत. त्यांनी बुद्धासाठी त्यांच्या मनाची कवाडे उघडली पाहिजेत आणि आदरपूर्वक आणि नम्रपणे त्यांना मनाच्या आतल्या खोलीत जाण्यासाठी आमंत्रित केले पाहिजे, तेथे त्यांना विश्वासाची सुगंधी धूप आणि कृतज्ञता आणि आनंदाची फुले अर्पण करावी.

॥

आचरणाचा मार्ग

१. जे लोक बोधिज्ञान शोधतात त्यांच्यासाठी सरावाचे तीन मार्ग आहेत जे समजून घेतले पाहिजे आणि त्यांचे पालन केले पाहिजे: प्रथम, व्यावहारिक वर्तनासाठी शील; दुसरे, मनाची योग्य एकाग्रता म्हणजे समाधी ; आणि तिसरे, प्रज्ञा.

शील (शिस्त) म्हणजे काय? प्रत्येक व्यक्तीने, मग ती सामान्य व्यक्ती असो किंवा भिक्खू असो, सर्वांनी चांगल्या वर्तनासाठी नियमांचे पालन केले पाहिजे. मनुष्याने मन आणि शरीर दोन्ही नियंत्रित केले पाहिजे आणि पाच इंद्रियांच्या द्वारांचे रक्षण केले पाहिजे. एखाद्या क्षुल्लक वार्डटाचीही भीती बाळगली पाहिजे आणि क्षणोक्षणी केवळ कुशल कर्म करण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे

मनाची एकाग्रता (समाधी) म्हणजे काय? याचा अर्थ लोभी आणि वाईट इच्छा निर्माण होताच त्यापासून लवकर दूर जाणे आणि मन शुद्ध आणि शांत ठेवणे.

प्रज्ञा म्हणजे काय? चतुर्विध आर्य सत्य पूर्णपणे समजून घेण्याची आणि संयमाने स्वीकारण्याची, दुःखाची वस्तुस्थिती आणि त्याचे स्वरूप जाणून घेण्याची क्षमता आहे; दुःखाचे मुळ-कारण जाणून घेणे, दुःखाचा अंत काय आहे हे जाणून घेणे आणि दुःखाच्या समाप्तीकडे नेणारा आर्य अष्टांग मार्ग जाणून घेणे.

जे या तीन पद्धतींचे प्रामाणिकपणे आचरण करतात त्यांना बुद्धाचे शिष्य म्हणता येईल.

समजा एक गाढव, ज्याचा गायीसारखा आकार नाही, तसा आवाज नाही आणि गायीसारखी शिंगे नाही. तो गायींच्या कळपाच्या मागे जात होता आणि घोषणा करत होता, "बघा, मी देखील गाय आहे." कोणी त्याच्यावर विश्वास ठेवेल का? जेव्हा एखादी व्यक्ती तीन मार्गांचे पालन करत नाही परंतु तो भिक्खू किंवा बुद्धाचा शिष्य असल्याचा अभिमान बाळगतो तेव्हा तो तितकाच मूर्खपणा असतो.

शेतकऱ्याने शरद ऋतूतील पीक गोळा करण्यापूर्वी, त्याने प्रथम जमीन नांगरली पाहिजे, बी पेरले पाहिजे, सिंचन केले पाहिजे आणि वसंत ऋतूमध्ये तण काढले पाहिजे. त्याचप्रमाणे बोधिज्ञानाच्या साधकाने तीन मार्गांचे पालन केले पाहिजे.

एक शेतकरी आज कळ्या पाहण्याची, उद्या रोपे पाहण्याची आणि परवा कापणी करण्याची अपेक्षा करू शकत नाही म्हणून जो मनुष्य बोधिज्ञानाचा शोध घेतो तो आज सांसारिक . इच्छा दूर करेल, उद्या आसक्ती आणि वार्डट इच्छा दूर करेल आणि परवा बोधिज्ञान मिळेल अशी अपेक्षा करू शकत नाही.

ज्याप्रमाणे बीज पेरल्यानंतर आणि हवामानातील बदलादरम्यान आणि वनस्पतीपासून फळापर्यंतच्या वाढीदरम्यान वनस्पतींची शेतकरी संयमाने काळजी वाहतो, त्याचप्रमाणे बोधिज्ञानाच्या साधकाने तीन मार्गांचा अवलंब करून सरावाच्या द्वारे बोधिज्ञानाची माती संयमाने आणि चिकाटीने जोपासली पाहिजे .

२. जोपर्यंत मनुष्य सुख सुविधांचा लोभी असतो आणि त्याचे मन इंद्रियाच्या वासनेने व्यथित होत असते तोपर्यंत बोधीज्ञाकडे नेणाऱ्या मार्गावरून पुढे जाने कठीण असते संसारिक जीवनाचा आनंद आणि सत्यापथावर चालूणाचा आनंद यात खूप फरक आहे.

आधीच स्पष्ट केल्याप्रमाणे, मन हे सर्व गोष्टींचे मूळ आहे जर मनाला सांसारिक . गोष्टींचा आनंद मिळत असेल, तर भ्रम आणि दुःख हे अपरिहार्यपणे मागे लागतात, परंतु जर मनाने सत्य मार्गाचा आश्रय घेतला तर आनंद, समाधान आणि ज्ञान हे निश्चितपणे त्याला अनुसरतात. म्हणून जे बोधीज्ञान शोधात आहेत त्यांनी आपले मन शुद्ध ठेवावे, आणि संयमाने तीन मार्गांचे पालन करावे आणि आचरण करावे .

जर त्यांनी नियमांचे पालन केले तर त्यांना स्वाभाविकपणे मनाची एकाग्रता प्राप्त होईल; आणि जर त्यांनी मनाची एकाग्रता प्राप्त केली तर

त्यांच्यासाठी प्रज्ञाचे आकलन होणे तितकेच नैसर्गिक असेल आणि प्रज्ञा त्यांना बोधिज्ञानाकडे घेऊन जाईल.

खरे तर हे तीन मार्ग (शिलाचारण, मनाची एकाग्रता साधणे आणि नेहमी प्रज्ञेने वागणे) हा बोधिज्ञान प्राप्तीचा खरा मार्ग आहे.

त्यांचे पालन न केल्याने, लोक बऱ्याच काळापासून मानसिक भ्रम जमा करतात . त्यांनी सांसारिक लोकांशी वाद घालू नये, परंतु बोधिज्ञान प्राप्त करण्यासाठी त्यांच्या शुद्ध मनाच्या आंतरिक जगात त्यांनी संयमाने ध्यान केले पाहिजे.

३. अभ्यासाच्या तीन मार्गांचे विश्लेषण केले तर ते आर्य अष्टांग मार्ग, चार दृष्टिकोन(स्मृती उपस्थान), चार सम्यक प्रयत्न,पंच-बल (शक्ती) आणि सहा पारमिता प्रकट करतील.

आर्य अष्टांग मार्ग म्हणजे सम्यक दृष्टी, सम्यक संकल्प, सम्यक वाचा, सम्यक आचरण, सम्यक आजीविका, सम्यक प्रयत्न, सम्यक स्मृति, आणि सम्यक समाधी .

सम्यक दृष्टी म्हणजे चार आर्य सत्य पूर्णपणे समजून घेणे, कारण आणि परिणामाच्या नियमावर विश्वास ठेवणे आणि देखावे आणि इच्छांनी फसवणूक न करणे.

सम्यक संकल्प म्हणजे योग्य इच्छा, इच्छा-लोभी नसणे, राग न बाळगणे आणि कोणतेही हानिकारक कृत्य न करण्याचा संकल्प.

सम्यक वाचा म्हणजे खोटे बोलणे, फालतू शब्द, अपशब्द आणि दुहेरी भाषा टाळणे.

सम्यक कर्मांत म्हणजे कोणत्याही जीवनाचा नाश न करणे, चोरी न करणे किंवा व्यभिचार न करणे.

सम्यक उपजीविका म्हणजे लज्जास्पद असे कोणतेही खोटे टाळणे.
सम्यक प्रयत्न म्हणजे योग्य दिशेने सर्वोत्तम प्रयत्न करणे.

सम्यक स्मृति म्हणजे शुद्ध आणि विचारशील मन राखणे.
सम्यक समाधी म्हणजे मनाला एकाग्रतेसाठी योग्य आणि शांत ठेवणे, मनाचे शुद्ध सार जाणण्याचा प्रयत्न करणे.

४. चार स्मृती-उपस्थान म्हणजे शरीराला अपवित्र समजणे, व त्यावरील सर्व आसक्ती काढून टाकण्याचा प्रयत्न करणे, दुसरे, इंद्रियांना दुःखाचा स्त्रोत मानणेत्यांच्या वेदना किंवा आनंदाच्या भावना काहीही असोकदाचित .;

तिसरे, मन सतत प्रवाही स्थितीत आहे असे मानणे आणि चौथे, जगातील प्रत्येक गोष्ट ही कारणे आणि परिस्थितींचा परिणाम मानणे आणि कोणतीही गोष्ट कायमस्वरूपी अपरिवर्तित राहत नाही.

५. चार सम्यक प्रहणःकोणतेही अकुशल सुरू होण्यापासून रोखणे; दुसरे, कोणतीही अकुशल गोष्ट सुरू होताच ती दूर करणे; तिसरे, कुशल कृत्ये करण्यास प्रवृत्त करणे; आणि चौथे, आधीच सुरू झालेल्या कुशल कृतींच्या वाढीसाठी आणि सातत्य राखण्यासाठी प्रोत्साहन देणे या चार कार्यपद्धती आचरणात आणण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे.

६. शक्तीचे पंचप्रथम :बल आहेत-, श्रद्धा ठेवण्यासाठी विश्वास; दुसरे, वीर्य म्हणजे प्रयत्न करण्याची इच्छा; तिसरे, स्मृति म्हणजे सतर्कता; चौथे, समाधी म्हणजे मन एकाग्र करण्याची क्षमता; आणि पाचवे, प्रज्ञा म्हणजे स्पष्ट शहाणपण राखण्याची क्षमता-हे पंच .बल बोधिज्ञानप्राप्तीसाठी आवश्यक शक्ती आहेत

७. बोधिज्ञानाच्या दुसऱ्या किनाऱ्यावर पोहोचण्यासाठी सहा पारमिता आहेत: दान करण्याचा मार्ग, शील पाळण्याचा मार्ग, क्षांतीचा (सहनशीलतेचा) मार्ग, वीर्याचा (प्रयत्नांचा) मार्ग, समाधीचा (मनाच्या एकाग्रतेचा) मार्ग आणि प्रज्ञेचा (बुद्धीचा) मार्गाचा अवलंब करून,

भ्रमाच्या किनाऱ्यावरून बोधि ज्ञानाच्या किनाऱ्यापर्यंत नक्कीच जाऊ शकते.

दानाचा सराव करण्याने स्वार्थ दूर होतो; शीलाचा सराव एखाद्याला इतरांच्या हक्कांचा आणि सुखसोयींचा विचार करण्यास प्रवृत्त करतो; सहनशक्तीचा सराव भयभीत किंवा रागावलेल्या मनावर नियंत्रण ठेवण्यास मदत करतो; वीर्याचा सराव एखाद्याला मेहनती आणि विश्वासू होण्यास मदत करतो; समाधी हा एकाग्रतेचा सराव भटक्या आणि व्यर्थ मनावर नियंत्रण ठेवण्यास मदत करतो; आणि प्रज्ञेचा सराव अंधकारमय आणि गोंधळलेल्या मनाला स्पष्ट आणि भेदक अंतर्दृष्टीमध्ये बदलतो.

दान आणि शीलाचरण एक महान किल्ला तयार करण्यासाठी पाया आवश्यक बनवतात. क्षांती आणि वीर्य या किल्ल्याच्या भिंती आहेत ज्या बाहेरून शत्रूपासून संरक्षण करतात. समाधी आणि प्रज्ञा हे माणसाचे वैयक्तिक कवच आहे, जे जीवन आणि मृत्यूच्या हल्ल्यांपासून माणसाचे संरक्षण करते.

जर एखाद्याने सोयीस्कर असेल तेव्हाच भेट दिली किंवा न देण्यापेक्षा देणे सोपे आहे म्हणून, ते नक्कीच दान आहे, परंतु ते खरे दान नाही कोणतीही विनंती करण्यापूर्वी . सहानुभूतीपूर्ण अंतःकरणातून खरे दान येते आणि खरे दान ते असते जे अधूनमधून नाही तर सतत देते.

कृतीनंतर पश्चात्तापाची किंवा स्वतःची प्रशंसा करण्याची भावना :

असल्यास ते खरे दान नाही; खरी दानभावना ती असते जी आनंदाने दिली जाते-, स्वतःला देणारा, तो घेणारा आणि दिलेल्या भेटवस्तूलाही विसरून जातो.

कोणत्याही परतीचा विचार न करता आपल्या शुद्ध करुणा भावनेच्या- अंतःकरणातून उत्स्फूर्तपणे खरी दान भावना उत्पन्न होते, त्याचवेळी बोधिज्ञानाच्या जीवनात प्रवेश करण्याची इच्छा असते.

सात प्रकारचे दान आहेत जे श्रीमंत नसलेले लोकही करू शकतात प्रथम भौतिक- दान आहे. हे म्हणजे एखाद्याच्या श्रमाने सेवा देणे. खालील कथेत दाखविल्याप्रमाणे स्वतःचे प्राण-दान करणे हा या दानाचा सर्वोच्च प्रकार आहे. दुसरे म्हणजे आध्यात्मिक दान. हे इतरांना करुणा हृदय दान करण्यासाठी आहे. तिसरे म्हणजे डोळ्याचे दान. हे इतरांना एक उबदार दृष्टीक्षेप देण्यासाठी आहे जे त्यांना शांतता देईल. चौथे म्हणजे हसटा चेहऱ्याचे दान. हे इतरांना हसत-हसत दान करण्यासाठी आहे. पाचवा मौखिक दान आहे. हे इतरांना करुणा आणि उबदार शब्दाचे दान करण्यासाठी आहे. सहावे असं दान आहे. हे स्वतःचे आसन इतरांना दान करणे आहे सातवा म्हणजे अश्रुचा दान. हे इतरांना आपल्या घरी रात्र घालवण्याची परवानगी देणे. दैनंदिन जीवनात अशा प्रकारच्या दानाचा सराव कोणीही करू शकतो.

८. एकदा सत्व नावाचा एक राजकुमार होता एके दिवशी तो आणि त्याचे दोन मोठे . तिथे त्या भाऊ खेळायला जंगलात गेले. ना एक भुकेलेली वाघीण दिसली जिला तिची भूक भागवण्यासाठी स्वतःचे सात पिल्ले खाऊन टाकण्याचा मोह झाला होता.

थोरले भाऊ घाबरून पळून गेले पण सत्वाने एका कड्यावर चढून वाघिणीचे प्राण वाचवण्यासाठी स्वतःला झोकून दिले.

राजकुमार सत्वाने हे धर्मादाय कृत्य उत्स्फूर्तपणे केले पण त्याच्या मनात विचार आलाहे शरीर बदलत आहे आणि अनित्य आहे" ; मी या शरीरावर फेकून देण्याचा विचार न करता प्रेम केले आहे, परंतु आता मी ते या वाघिणीला दान करत आहे जेणेकरून मला बोधिज्ञान मिळेल" राजकुमार सत्वाचा हा विचार बोधीज्ञान मिळविण्याचा खरा निश्चय दर्शवतो.

९. बोधिज्ञानाच्या साधकाने मनाच्या चार अमर्याद ब्रह्म विहाराच्या अवस्था आहेत त्यांचे पालन केले पाहिजे त्या म्हणजे करुणा मैत्री, मुदिता आणि उपेक्षा. करुणा जपून लोभ दूर करू शकतो. मैत्रीने राग काढता येतो; मुदिताने दुःख दूर करू शकतो आणि समतायुक्त मन जपून शत्रू आणि मित्र यांच्यातील भेदभावाची सवय दूर करू शकतो.

ही एक महाकरुणा आहे जी लोकांना आनंदी आणि समाधानी करते-; ही एक महा-त्री आहे जीम

लोकांना सुखी आणि समाधानी न करणारी नसलेली प्रत्येक गोष्ट काढून टाकते, हा एक मोठा आनंद आहे जो प्रत्येकाला आनंदी आणि आनंदी मनाने समाधानी करतो; जेव्हा प्रत्येकजण आनंदी आणि समाधानी असतो तेव्हा एक मोठी शांतता असते आणि मग माणसाच्या मनात प्रत्येक व्यक्तीबद्दल समान भावना असू शकते.

मनाच्या या चार अमर्याद अवस्था जपून आपण लोभ, क्रोध, दुःख आणि प्रेम द्वेष-या मनापासून मुक्त होऊ शकतो, परंतु हे करणे सोपे नाही. दुष्ट मनाची सुटका करणे पहारा देणाऱ्या कुत्र्याला वश करण्यासारखे कठीण आहे आणि कुशल मनाचे हरणे जंगलातील हरणाने हरण्यासारखे सोपे आहे; किंवा अकुशल मन काढणे दगडात कोरलेल्या अक्षरांसारखे कठीण आहे आणि कुशल मन गमावणे पाण्यात लिहिलेल्या शब्दांसारखे सोपे आहे खरच बोधिज्ञानासाठी प्रशिक्षित करणे ही जीवनातील सर्वात कठीण गोष्ट आहे.

१०. श्रोणा नावाचा एक तरुण होता जो श्रीमंत कुटुंबात जन्मला होता पण तब्येत नाजूक होती तो बोधीज्ञान मिळविण्यासाठी खूप तत्पर होता आणि तो बुद्धाचा शिष्य बनला बुधात्वाच्या मार्गावर त्याने इतके प्रयत्न केले की शेवटी त्याच्या पायातून रक्तस्त्राव होऊ लागला.

बुद्धाने त्याच्यावर करुणा दाखवली आणि म्हणाले, "माझ्या मुला, श्रोणा, तू कधी तुझ्या घरी वीणेचा अभ्यास केला आहेस का? तुला माहित आहे की वीणा खूप घट्ट किंवा खूप सैल असेल तर त्यातून मधुर संगीताचे स्वर निघत नाही. तार तेव्हांच मधुर संगीत प्रसवतात जेव्हा ते योग्य प्रमाणात ताणले जातात.

"संबोधिचे प्रशिक्षण हे वीणेच्या तारांना जुळवून घेण्यासारखे आहे जर तुम्ही . तुमच्या मनाच्या तारांना खूप सैल किंवा खूप घट्ट ताणले तर तुम्हाला बोधिज्ञान प्राप्त

श्रोणाला हे शब्द खूप फायदेशीर वाटले आणि शेवटी त्याने त्याला जे शोधायचे होते ते मिळवले.

११. एकदा एक राजकुमार होता जो पाच शस्त्रे वापरण्यात निपुण होता. एके दिवशी तो आपल्या सरावातून घरी घरी परतत असताना त्याला एका राक्षस भेटला ज्याची त्वचा अभेद्य होती.

दैत्याने राजकुमारावर चाल केली पण राजपुत्रमुळीही घाबरला नाही त्याने त्याच्यावर बाण सोडला जो निरुपद्रवी पडला. मग त्याने एक बन आणि एक भला फेकला पण ते राक्षसाला इजा करण्यात अयशस्वी झाले. मग त्याने तलवारीचा वापर केला पण तलवार तुटली. राजपुत्राने त्याचे मुठी आणि पायांनी राक्षसावर हल्ला केला परंतु काही उपयोग झाला नाही, कारण राक्षसाने हल्ला केला परंतु काही कारण राक्षसाने त्याला त्याच्या विशाल बाहूंमध्ये पकडले मग राजकुमाराने त्याचे डोके शास्त्र म्हणून वापरण्याचा प्रयत्न केला परंतु व्यर्थ.

राक्षस म्हणाला, "तुझा प्रतिकार करणे व्यर्थ आहे; मी तुला खाऊन टाकणार आहे" पण राजपुत्र उत्तरला, 'तुला वाटत असेल की मी माझी सर्व शस्त्रे वापरली आहेत आणि मी असहाय आहे, परंतु माझ्याकडे अजून एक शस्त्र शिल्लक आहे. जर तू मला खाऊन टाकशील तर मी तुला तुझ्या पोटाच्या आतून नष्ट करीन".

राजपुत्राच्या धैर्याने राक्षसाघाबरला आणि त्याने विचारले, "तू असे कसे करू शकतोस?" राजकुमार उत्तरला, "सत्याच्या सामर्थ्याने".

मग दैत्याने त्याला सोडले आणि त्याला सत्याचा उपदेश करण्याची याचना केली.

या दंतकथेची शिकवण शिष्यांना त्यांच्या प्रयत्नांमध्ये टिकून राहण्यासाठी आणि अनेक अडथळ्यांना तोंड देत निडर राहण्यासाठी प्रोत्साहित करते.

१२. घृणास्पद स्व प्रतिपादन आणि निर्लज्जपणा या दोन्ही गोष्टी मानवजातीला-अपमानित करतात, परंतु उपेक्षा आणि लज्जा मानवाचे रक्षण करते लोक त्यांचे पालक, वडील भाऊ आणि बहिणी यांचा आदर करतात कारण ते उपेक्षा आणि लज्जा या बाबतीत संवेदनशील असतात. स्व-प्रकटीकरणानंतर स्वतःचा सन्मान रोखणे आणि इतर लोकांचे स्वतःचा अहंकार बाजूला सारण्याची लाज बाळगणे हे कल्याणकारक आहे.

जर एखाद्या व्यक्तीमध्ये पश्चात्ताप करणारी चेतना असेल तर त्याची पापे नाहीशी होतील, परंतु जर एखाद्या व्यक्तीमध्ये पश्चात्ताप करणारी चेतना नसेल तर त्याची पापे चालूच राहतील आणि त्या व्यक्तीला कायमचे दोषी ठरवले जाईल.

जो सत्य शिकवण योग्य रीतीने ऐकतो आणि त्याचा अर्थ आणि स्वतःशी असलेला संबंध जाणतो तोच त्याचा लाभ घेऊ शकतो.

जर एखादी व्यक्ती सत्य शिकवण नुसती ऐकतो परंतु ती आचरण करत नाही, तर तो बोधिज्ञानाच्या शोधात अपयशी ठरतो .

श्रद्धा, स्मृति, समाधी, वीर्य आणि प्रज्ञा हे बोधिज्ञान मिळवण्याच्या शोधात असलेल्या व्यक्तीसाठी शक्तीचे मोठे स्त्रोत आहेत. यापैकी, 'प्रज्ञा' सर्वात श्रेष्ठ आहे आणि बाकीचे केवळ प्रज्ञेचे पैलू आहेत. जर एखादा मनुष्य, त्याच्या प्रशिक्षणात असताना, सांसारिक गोष्टींवर आसक्ती करत असेल, फालतू बोलण्यात आनंद घेत असेल किंवा झोपी गेला असेल तर तो बोधिज्ञानाच्या मार्गापासून निवृत्त होईल.

१३. बुद्धत्वासाठी प्रशिक्षणात, काही इतरांपेक्षा लवकर यशस्वी होऊ शकतात म्हणून, इतरांना प्रथम ज्ञानी होताना पाहून निराश होऊ नये.

जेव्हा एखादा माणूस धनुर्विद्येचा सराव करत असतो तेव्हा त्याला लवकर यशाची अपेक्षा नसते परंतु त्याने संयमाने सराव केला तर तो अधिकाधिक अचूक होईल हे त्याला माहित असते नदीची सुरुवात नाल्याप्रमाणे होते परंतु ती महासागरात वाहते तोपर्यंत ती .आणखी मोठी होते

या उदाहरणांप्रमाणेच, जर एखाद्या व्यक्तीने संयम आणि चिकाटीने प्रशिक्षण घेतले तर त्याला नक्कीच बोधिज्ञान प्राप्त होईल.

आधीच स्पष्ट केल्याप्रमाणे, जर एखाद्याने डोळे उघडे ठेवले तर त्याला सर्वत्र शिकवण दिसेल अशाप्रकारे त्याला बोधिज्ञानप्राप्तीच्या संधी अनंत आहेत.

एकदा एक माणूस अगरबत्ती जाळत होता त्याच्या लक्षात आले की सुगंध येत नाही . आणि जात नाही; ते दिसले नाही किंवा अदृश्य झाले नाहीया क्षुल्लक घटनेने त्यांना . तत्काल बोधिज्ञान प्राप्त झाले .

एकदा एक माणूस होता त्याच्या पायात काटा अडकला त्याला तीक्ष्ण वेदना . जाणवली आणि त्याच्या मनात एक विचार आला, ती वेदना ही केवळ मनाची प्रतिक्रिया होती या घटनेवरून एक सखोल विचार पुढे आला की मनावर नियंत्रण ठेवता आले नाही . तर मन हाताबाहेर जाऊ शकते किंवा यश मिळाले तर ते शुद्ध होऊ शकतेया विचारांतून ., थोड्या वेळाने, त्याला बोधिज्ञान प्राप्त झाले.

आणखी एक माणूस होता जो खूप लालची होता. एके दिवशी तो त्याच्या लोभी मनाचा विचार करत होता जेव्हा त्याला समजले की लोभी विचार हे नष्ट होणारे आणि प्रज्वलित करणारे आहेत जे प्रज्ञेमुळे जाळले जाऊ शकतात आणि नष्टही केले जाऊ शकतात. हीच त्यांच्या बुद्धत्वाची सुरुवात होती.

एक जुनी म्हण आहे: "तुमच्या मनाची पतळीत ठेवा. जर मन पातळी असेल तर संपूर्ण जग समान असेल तर संपूर्ण जग समान असेल." या शब्दांचा विचार करा. जगाचे सर्व भेद हे मनाच्या विवेक बुद्धीमुळे निर्माण होतात हे जाण. याच शब्दांत बुद्धत्वाचा मार्ग आहे. खरंच, बोधिज्ञानप्राप्तीचे मार्ग अमर्यादित आहेत.

III

श्रद्धेचा मार्ग

1. बुद्ध, धर्म आणि संघ या तीन रत्नाचा आश्रय घेणाऱ्यांना बुद्धाचे शिष्य म्हणतात बुद्धाचे . शिष्य

(मनशील (नियंत्रणाचे चार भाग-, श्रद्धा, दान आणि प्रज्ञा यांचे पालन करतात.

बुद्धाचे शिष्य पाच नियमांचे पालन करतातहिंसा करू नका :, चोरी करू नका, व्यभिचार करू नका, खोटे बोलू नका आणि कोणत्याही प्रकारचे मादक पदार्थ घेऊ नका.

बुद्धाच्या शिष्यांचा बुद्धाच्या परिपूर्ण ज्ञानावर विश्वास आहे ते लोभीपणा .आणि स्वार्थापासून दूर राहण्याचा आणि दान भावनेचा प्रयत्न करतात. जीवनातील क्षणभंगुरता लक्षात घेऊन ते कारण आणि परिणामाचे नियम समजून घेतात आणि प्रज्ञाच्या आदर्शांना अनुसरतात.

पूर्वेकडे झुकलेले झाड नैसर्गिकरित्या पूर्वेकडे पडेल आणि म्हणून जे बुद्धाची शिकवण ऐकतात आणि त्यावर विश्वास ठेवतात ते नक्कीच बुद्धाच्या शुद्ध भूमीत जन्म घेतील.

२. बुद्ध, धर्म आणि संघ या तीन रत्नावर विश्वास ठेवणाऱ्यांना बुद्धाचे शिष्य म्हणतात, असे बरोबर म्हटले आहे.

बुद्ध हा असा आहे की ज्याने परिपूर्ण बोधिज्ञान प्राप्त केले आणि त्याच्या प्राप्तीचा उपयोग सर्व मानवजातीला मुक्ती आणि आशीर्वाद देण्यासाठी केला. धम्म हे सत्य आहे, बोधिज्ञानाची चेतना आहे आणि त्याचे स्पष्टीकरण देणारी शिकवण आहे. संघ हा बुद्ध आणि धम्मावर विश्वास ठेवणाऱ्यांचा परिपूर्ण संघभाव आहे.

आपण बुद्धत्व, धम्म आणि (संघ) या तीन भिन्न गोष्टी असल्यासारखे बोलतो, परंतु त्या खरोखर एकच आहे. बुद्ध आणि त्यांचा धम्मात प्रकट होतो आणि 'संघात' बंधुत्वाने साकार होतो. म्हणू धम्मावर विश्वास ठेवणे आणि संघभाव जपणे म्हणजे बुद्धावर श्रद्धा असणे होय आणि बुद्धावर श्रद्धा असणे म्हणजे धम्मावर विश्वास ठेवणे आणि बंधुत्वाची जोपासना करणे होय.

त्यामुळे बुद्धावर श्रद्धा ठेवूनच लोक मुक्ती आणि प्रबुद्ध होतात. बुद्ध हे परिपूर्ण ज्ञानी आहेत आणि ते प्रत्येकावर प्रेम करतात जणू प्रत्येक जन त्यांचा एकुलता एक मुलगा आहे. म्हणून जर कोणी बुद्धांना स्वतःचे पालक मानत असेल तर तो स्वतःला बुद्ध म्हणून ओळखतो आणि बोधिज्ञान प्राप्त करतो.

अशा प्रकारे जे बुद्ध मानतात त्यांना त्यांच्या प्रज्ञाने आधार दिला जाईल आणि त्यांच्या कृपेने सुगंधित होईल.

३. बुद्धावर विश्वास ठेवण्यापेक्षा जगात कोणतीही गोष्ट जास्त लाभदायक नाही बुद्धाचे . नावऐकणे, विश्वास ठेवणे आणि क्षणभरही प्रसन्न होणे, हे अतुलनीय लाभदायक आहे.

म्हणून, सर्व जग भरून राहूनही बुद्धाची शिकवण शोधून स्वतःला संतुष्ट केले पाहिजे .

धम्म समजावून सांगणारा शिक्षक भेटणे कठीण होईल; बुद्दाला भेटणे कठीण होईल; परंतु त्याच्या शिकवणीवर विश्वास ठेवणे कठीण होईल.

परंतु आता तुम्ही बुद्दाला भेटला आहात, ज्यांना भेटणे कठीण आहे, आणि जे ऐकणे कठीण आहे ते तुम्हाला समजावून सांगितले आहे, तेव्हा तुम्ही आनंदित झाला पाहिजे आणि बुद्दावर विश्वास ठेवला पाहिजे.

४. मानवी जीवनाच्या दीर्घ प्रवासात, विश्वास हा सर्वात चांगला साथीदार आहे; तो प्रवासातील सर्वोत्तम उत्साहवर्धन आहे; आणि तो सर्वात मोठी मालमत्ता आहे.

श्रद्धेमुळे धम्म प्राप्त होतो; त्या शुद्ध हाताने सर्व पुण्य प्राप्त होतोश्रद्धा आणि अग्नी आहे जो संसारिक इच्छांच्या सर्व अशुद्धता नष्ट करतो, तो ओझे दूर करतो आणि तो मार्ग दाखवतो.

श्रद्धेने लोभ, भय आणि अभिमान दूर होतो; ती सौजन्य आणि इतरांचा आदर करण्यास शिकवते; ती परिस्थितीच्या बंधनातून मुक्त करते; ती संकटांना सामोरे जाण्याचे धैर्य देते; ती प्रलोभनांवर मात करण्याची शक्ती देते; ती एखाद्याची कर्मे तेजस्वी आणि शुद्ध ठेवण्यास सक्षम करते; आणि ती मनाला प्रज्ञेने समृद्ध करते .

जेव्हा एखाद्याचा मार्ग लांब आणि कंटाळवाणा असतो तेव्हा विश्वास हे प्रोत्साहन असते आणि ते प्रज्ञाकडे घेऊन जाते .

श्रद्धेमुळे आपण बुद्ध्याच्या सान्निध्यात आहोत अशी भावना आपल्यातनिर्माण होते आणि बुद्ध्याचा हात आपल्याला जिथे साथ देतो तिथे घेऊन जाते. श्रध आपल्या कठोर आणि स्वार्थी मनांना मौ करते आणि आपल्याला एक मैत्रीपूर्ण चित्त आणि सहानुभूती समजून घेण्याचे मन देते.

५. ज्यांची श्रद्धा आहे त्यांना ते जे काही ऐकतात त्यात ओळखण्याची प्रज्ञा प्राप्त होते. ज्यांची श्रद्धा आहे त्यांना सर्व काही कारणे आणि परिस्थितीच्या नियमातून निर्माण होणारे स्वरूप आहे हे पाहण्याची प्रज्ञा प्राप्त होते आणि नंतर श्रद्धा त्यांना धैर्याने स्वीकारण्याची कृपा आणि शांततेने त्यांच्या परिस्थितीशी जुळवून घेण्याची क्षमता देते.

श्रद्धा त्यांना जीवनातील क्षणभंगुरपणा ओळखण्याची प्रज्ञा देते. परिस्थिती आणि स्वरूप कितीही बदलले तरी जीवनाचे सत्य नेहमीच अपरिवर्तित राहते ही जाणीव झाल्याने जे काही त्यांच्यासमोर येते त्यामुळे किंवा जीवन निघून गेल्याने आश्चर्यचकित किंवा दुःखी न होण्याची कृपा प्रदान करते.

श्रद्धेचे तीन महत्त्वपूर्ण पैलू आहेतपश्चात्ताप ;, आनंदी आणि इतरांच्या सद्गुणांचा प्रामाणिक आदर आणि बुद्ध्याच्या स्वरूपाचा कृतज्ञतापूर्वक स्वीकार.

लोकांनी श्रद्धेचे हे पैलू जोपासले पाहिजेत; ते त्यांच्या अपयश आणि अकुशलतेबद्दल संवेदनशील असले पाहिजेत; त्यांना त्यांची लाज वाटली पाहिजे आणि त्यांची कबुली दिली पाहिजे; त्यांनी परिश्रमपूर्वक इतरांच्या चांगल्या गुणांची आणि चांगल्या कृत्यांची ओळख करून घेतली पाहिजे आणि त्यांच्या फायद्यासाठी त्यांची प्रशंसा केली पाहिजे; आणि त्यांना सवयीने बुद्धासोबत वागण्याची आणि बुद्धासोबत राहण्याची इच्छा बाळगली पाहिजे.

श्रद्धेचे मन हे प्रामाणिकपणाचे मन आहे; हे एक सखोल मन आहे, एक मन जे त्याच्या सामर्थ्याने बुद्धाच्या शुद्ध भूमीकडे नेण्यात मनापासून आनंदित आहे.

म्हणून, बुद्ध श्रद्धेला एक शक्ती देतो जी लोकांना शुद्ध भूमीकडे घेऊन जाते, अशी शक्ती जी त्यांना शुद्ध करते, अशी शक्ती जी त्यांना आत्म-भ्रमापासून वाचवते. बुद्धाच्या नावाची जगभरात चाललेली स्तुती एकूण त्यांच्यात क्षणासाठी जरी बुद्ध श्रद्धा निर्माण झाली तरी ती त्यांना त्यांच्या पवित्र भूमीकडे घेऊन जाईल.

६. श्रद्धा ही सांसारिक मनाला जोडलेली गोष्ट नाही. ती मनाच्या बुद्ध-स्वभावाचे प्रकटीकरण आहे. जो बुद्दाला समजतो तो स्वतः बुद्ध असतो; ज्याची बुद्धावर श्रद्धा आहे तो स्वतः बुद्ध आहे.

परंतु एखाद्याचा बुद्ध स्वभाव उघड करणे आणि पुनप्राप्त करणे कठीण आहे;; लोभ, क्रोध आणि सांसारिक उत्कटतेच्या निरंतर उदय आणि पतनामध्ये शुद्ध मन राखणे कठीण आहे; तरीही श्रद्धा एखाद्याला ते करण्यास सक्षम करते.

विषारी एरंडाच्या जंगलात फक्त एरंडाचीच झाडं उगवतात असं म्हटलं जातं, पण सुगंधी चंदनाचे नाही एरंडाच्या जंगलात चंदनाचे झाड उगवले तर हा चमत्कारच आहे. त्याचप्रमाणे लोकांच्या हृदयात बुद्धावरील श्रद्धा वाढणे हा अनेकदा चमत्कार आहे.

म्हणून, बुद्धावर विश्वास ठेवण्याच्या श्रद्धेला म्हणजेच श्रद्धा म्हणतात "मूळविरहित", त्याला मानवी मनात वाढू शकेल असे कोणतेही मूळ नाही, परंतु बुद्धाच्या करुणामय मनात ते वाढण्याचे मूळ आहे.

७. अशा प्रकारे श्रद्धा फलदायी आणि पवित्र आहे पण निष्क्रीय मनात श्रद्धा जागृत . विशेषतः .करणे कठीण आहे, अशा पाच शंका आहेत ज्या मानवी मनाच्या छायेत लपून राहतात आणि श्रद्धेला परावृत्त करतात.

प्रथम, बुद्धाच्या प्रज्ञेवर शंका करणे दुसरे, बुद्धाच्या शिकवणीवर संदेह करणे तिसरे, बुद्धाच्या शिकवणीचे स्पष्टीकरण देणाऱ्या व्यक्तीवर शंका घेणे; चौथे, उदात्त मार्गाचे अनुसरण करण्यासाठी सुचविलेले मार्ग आणि पद्धती विश्वसनीय आहेत की नाही याबद्दल संदेह असणे; आणि पाचवा, आपल्या गर्विष्ठ आणि अधीर मनामुळे, बुद्धाच्या शिकवणी समजून घेणाऱ्या आणि त्यांचे पालन करणाऱ्या इतरांच्या प्रामाणिकपणाबद्दल शंका घेणे.

खरंच, संशयापेक्षा भयानक काहीही नाही. शंका लोकांना वेगळे करते. हे एक विषय आहे जे मैत्रीचे विघटन करते आणि सुखद संबंध तोडते. हा एक काटा आहे जो सालात असतो आणि वेदना देतो. ती एक तलवार आहे जी जीव घेते .

फार पूर्वी बुद्धाच्या करुणेने पेरणी करून श्रद्धेची सुरुवात केली होती. जेव्हा एखाद्याला विश्वास असतो तेव्हा जेव्हा अंतकरणात श्रद्धा असते तेव्हा त्याने ही वस्तुस्थिती जाणली पाहिजे आणि बुद्धांच्या चांगुलपणाबद्दल त्यांचे आभार मानले पाहिजेत.

हे कधीही विसरता कामा नये की एखाद्याच्या स्वतःच्या करुणेमुळे श्रद्धा जागृत झाला नाही, तर बुद्धाच्या करुणेमुळे ज्याने मानवाच्या मनात श्रद्धेचा शुद्ध प्रकाश टाकला आणि त्यांच्या अज्ञानाचा अंधार दूर केला जो सध्याच्या श्रद्धेचा आनंद घेतो तो त्यांच्या वरशात त्याला मिळालेला आहे.

सामान्य जीवन जगूनही, बुद्धाच्या दीर्घकाळच्या करुणेने श्रद्धा जागृत केल्यास शुद्ध भूमीत जन्म घेऊ शकतो.

खरंच, या जगात जन्म घेणे कठीण आहे धम्म ऐकणे कठीण आहे; श्रद्धा जागृत करणे त्याहून कठीण आहे; म्हणून प्रत्येकाने बुद्धाची शिकवण ऐकण्याचा कसून प्रयत्न केला पाहिजे.

IV पवित्र वचने

१. "त्याने मला शिवी दिली, तो माझ्यावर हसला, त्याने मला मारले अशा प्रकारे ".
विचार करतो आणि जोपर्यंत असे विचार कायम राहतात तोपर्यंत त्याचा राग चालूच असतो.

जोपर्यंत मनात रागाचे विचार असतील तोपर्यंत राग कधीच नाहीसा होणार नाही.
संतापाचे विचार विसरताच राग नाहीसा होईल.

जर छप्पर अयोग्यरित्या बनवले गेले असेल किंवा खराब झाले असेल तर-, पाऊस
घरात शिरेल; त्यामुळे अयोग्य-रित्या प्रशिक्षित किंवा नियंत्रणाबाहेर गेलेल्या मनामध्ये लोभ
प्रवेश करतो.

निष्क्रिय राहणे हा मृत्यूचा एक छोटासा मार्ग आहे आणि मेहनती असणे हा
जीवनाचा मार्ग आहे; मूर्ख लोक निष्क्रिय असतात, शहाणे लोक कष्टाळू असतात.

बाण तयार करणारा आपले बाण सरळ करण्याचा प्रयत्न करतो; त्याचप्रकारे
प्रज्ञावान माणूस आपले मन सरळ ठेवण्याचा प्रयत्न करतो.

अस्वस्थ मन हे सदैव चंचल असते, इकडे तिकडे उड्या मारत असते आणि ते
नियंत्रित करणे कठीण असते; पण संयमित मन शांत असते. त्यामुळे मनावर नियंत्रण ठेवणे
शहाणपणाचे आहे.

ते माणसाचे स्वतःचेच मन असतेत्याचा शत्रू किंवा वैरी नसतो, जो त्याला वाईट
मार्गाकडे आकर्षित करतो .

जो लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणापासून आपल्या मनाचे रक्षण करतो, तोच खरी आणि शाश्वत शांती प्राप्त करतो.

२. आचरण ना करता आनंददायी शब्द उच्चारणे म्हणजे सुगंध नसलेल्या फुलासारखे आहे .

फुलाचा सुगंध वाऱ्याविरुद्ध तरंगत नाही; पण चांगल्या माणसाचा सन्मान जगात वाऱ्याच्या विरुद्ध दिशेनेही पसरत जातो.

निद्रिस्त माणसाला रात्र मोठी वाटते आणि थकलेल्या प्रवाशाला प्रवास मोठा वाटतो; त्यामुळे योग्य शिकवण न जाणणाऱ्या व्यक्तीला भ्रम आणि दुःखाचा काळ मोठा वाटतो.

प्रवासात माणसाने समान मनाच्या सोबतीने किंवा ज्याचे मन चांगले आहे अशा व्यक्तीच्या सोबतीने प्रवास करावा; मूर्खाबरोबर प्रवास करण्यापेक्षा एकट्याने प्रवास करणे चांगले.

अविवेकी आणि दुष्ट मित्राची जंगली श्वापदापेक्षा जास्त भीती वाटते; जंगली पशू तुमच्या शरीरावर घाव घालू शकतो, पण वार्ड मित्र तुमच्या मनावर घाव घालतो.

“हा माझा पुत्र आहे, हे माझे धन आहे” या विचारानेच मूर्ख मनुष्य नेहमी दुःख ग्रस्त राहतो. जेव्हा आपण स्वतःच स्वतःचे नसतो तर पुत्र आणि धन तरी आपले कसे होणार? अशा विचारांनी ग्रस्त असतो.

जो मूर्ख माणूस मुर्खतेला जाणतो तो मूर्ख असून स्वतःला शहाणा समजणाऱ्यापेक्षा कितीतरी शहाणा असतो.

वरणात सतत राहूनही चमच्याला जशी वरणाची चव कळू शकत नाही. त्याचप्रमाणे मूर्ख माणसाला ज्ञानी माणसाचा कितीही सहवास लाभला तरी तो ज्ञानी माणसाचे ज्ञान समजू सहकार नाही.

ताजे दूध अनेकदा दही होण्यास मंद असते; त्याचप्रमाणे पापी कृती नेहमीच त्वरित परिणाम आणत नाहीत. पापी कृत्ये आगीच्या निखार्याखाली असतात जी राखेमध्ये लपलेली असतात आणि धुमसत राहतात. शेवटी मोठी आग लावतात.

विशेषाधिकार, पदोन्नती, नफा किंवा सन्मानाची इच्छा करणारी एक व्यक्ती मूर्ख आहे, कारण अशा इच्छा कधीही आनंद आणू शकत नाहीत परंतु त्याऐवजी दुःखच आणतात.

एक चांगला मित्र जो चुका आणि अपूर्णता दर्शवितो आणि वाईटाला फटकारतो, तेव्हा जणू काही त्याने लपविलेल्या खजिन्याचे रहस्य प्रकट केले आहे असा त्याचा आदर केला पाहिजे.

३. कुशल शिकवण मिळाल्यावर प्रसन्न होणारी व्यक्ती शांतपणे झोपेल, कारण त्याद्वारे त्याचे मन शुद्ध होते.

एक सुतार आपले तुळई सरळ करण्याचा प्रयत्न करतो; बाण तयार करणारा त्याचे बाण संतुलित करू इच्छितो; सिंचन खंदक खोदणारा पाणी

सुरळीतपणे वाहून नेण्याचा प्रयत्न करतो; त्याचप्रमाणे एक शहाणा माणूस त्याच्या मनावर नियंत्रण ठेवण्याचा प्रयत्न करतो जेणेकरून ते सुरळीत आणि खऱ्या अर्थाने कार्य करेल.

मोठा खडक वाऱ्याने विचलित होत नाही; शहाण्या माणसाचे मन सन्मानाने किंवा अपमानाने अस्वस्थ होत नाही.

लढाईत हजारोंना जिंकण्यापेक्षा स्वतःवर विजय मिळवणे हा मोठा विजय आहे.

योग्य शिकवण जाणून घेतल्याशिवाय शंभर वर्षे जगण्यापेक्षा चांगली शिकवण ऐकून एक दिवस जगणे सोयीस्कर आहे.

जे स्वतःचा आदर करतात त्यांनी सतत सावध असले पाहिजे जेणेकरून ते वाईट : .इच्छांना बळी पडतील आयुष्यात एकदा तरी, त्यांच्या तारुण्यात, किंवा मध्यमवयात किंवा म्हातारपणातही त्यांनी विश्वास जागृत केला पाहिजे.

लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणाच्या अग्नीने जग जळत आहे, जळत आहे; एखाद्याने अशा धोक्यांपासून शक्य तितक्या लवकर पळ काढला पाहिजे.

जग बुडबुड्या सारखे आहे, ते कोळ्याच्या जाळ्यासारखे आहे, ते घाणेरड्या भांड्यातील अशुद्धते सारखे आहे; माणसाने सतत मनाच्या शुद्धतेचे रक्षण केले पाहिजे .

४. कोणतेही अकुशलता टाळणे, कुशल आचरणे, मन शुद्ध ठेवणे हे बुद्धाच्या :
.शिकवणीचे सार आहे

सहनशीलता ही सर्वात कठीण विषयांपैकी एक आहे, परंतु जो सहन करतो त्यालाच अंतिम विजय प्राप्त होतो.

एखाद्याला राग येतो तेव्हा राग काढून टाकला पाहिजे; एखाद्याने दु खात असताना: ख दूर केले पाहिजे:दु; लोभात बुडालेला असताना लोभ दूर केला पाहिजे शुद्ध निस्वार्थी . जीवन जगण्यासाठी, विपुलतेमध्ये स्वतःचे काहीही समजू नये.

निरोगी असणे हा एक मोठा लाभ आहे; जे आहे त्यात समाधानी असणे हे मोठ्या संपत्तीपेक्षा धन आहेविश्वास हे मित्रत्वाचे खरे चिन्ह आहे .; बोधिज्ञान प्राप्त करणे हा सर्वोच्च आनंद आहे.

जेव्हा एखाद्याला वाईटाबद्दल नापसंतीची भावना असते, जेव्हा एखाद्याला शांत वाटते, जेव्हा एखाद्याला चांगल्या शिकवणी ऐकण्यात आनंद मिळतो, जेव्हा एखाद्याला या भावना असतात आणि त्यांचे कौतुक होते तेव्हा तो भयमुक्त असतो.

तुम्हाला आवडत असलेल्या गोष्टींशी आसक्त होऊ नका, तुम्हाला आवडत नसलेल्या गोष्टींचा तिरस्कार करू नकाख:दु ., भीती आणि बंधने ही एखाद्याच्या आवडी-निवडीतून येतात.

५. गंज लोखंडापासून वाढतो आणि त्याचा नाश करतो; त्याचप्रमाणे माणसाच्या मनात दुष्टता वाढून त्याचा नाश होतो.

जे शास्त्र प्रामाणिकपणे वाचले नाही ते लवकरच धुळीने झाकून जाते; दुरूस्तीची गरज असताना जे घर दुरुस्त केले जात नाही ते अस्वच्छ होते; त्यापरीच निष्क्रिय माणूस लवकरच अपवित्र होतो.

अशुद्ध कृत्ये माणसाला अपवित्र करतात; कंजूसपणा हे दान भावनेला अपवित्र करते; तशीच वाईट कृत्ये केवळ या जीवनालाच नव्हे तर पुढील जीवनही अपवित्र करतात.

परंतु सर्वात भयंकर अशी अशुद्धता अज्ञानाची अशुद्धता आहे जोपर्यंत अज्ञान दूर होत नाही तोपर्यंत एखादी व्यक्ती आपले शरीर किंवा मन शुद्ध करण्याची आशा करू शकत नाही.

निर्लज्जपणात गुरफटणे, कावळ्यासारखे धीट आणि लोचट असणे, अशा कृतीबद्दल खेदाची भावना न बाळगता इतरांना दुखवणे सोपे आहे.

खरंच, नम्र वाटणे, आदर आणि सन्मान जाणणे, सर्व आसक्ती दूर करणे, विचार आणि कृतीने शुद्ध राहणे आणि ज्ञानी होणे कठीण आहे.

इतरांच्या चुका दाखवणे सोपे असते, तर स्वतःच्या चुका मान्य करणे कठीण असते . एखादी व्यक्ती विचार न करता इतरांची पापे प्रसारित करते, परंतु जुगारी त्याचे अतिरिक्त फासे लपवतात त्याप्रमाणे एखादी व्यक्ती स्वतःची पापे लपवते .

आकाशात पक्ष्याचे, धूराचे किंवा वादळाचेकोणतेही निशाण उमटत; अकुशल शिकवणीत प्रज्ञा दिसून येत नाही; या जगात काहीही स्थिर नाही; पण संबोधि मन अबाधित असते.

६. शूर वीर जसे आपल्या किल्याच्या गेटचे रक्षण-करतो, त्याचप्रमाणे एखाद्याने आपल्या मनाचे बाहेरील धोके आणि आतल्या धोक्यांपासून रक्षण केले पाहिजे; त्याकडे क्षणभरही दुर्लक्ष करू नये.

प्रत्येकजण स्वतःच स्वतःचा स्वामी आहे.; अवलंबित मृगजळासारखे त्यामुळे सर्वांनी स्वतःवर नियंत्रण ठेवले पाहिजे.

सांसारिक बंधने आणि बंधनांपासून आध्यात्मिक दृष्ट्या मुक्त होण्याच्या दिशेने पहिले पाऊल म्हणजे एखाद्याच्या मनावर नियंत्रण ठेवणे, निरर्थक बोलणे थांबवणे आणि काहीसे चिंतनशील होणे.

सूर्य दिवसाला उजळ करतो, चंद्र रात्र सुंदर करतो, शिस्त योद्ध्याच्या प्रतिष्ठेत भर घालते; तसेच शांत ध्यान साधकाला बोधिज्ञानामुळे तेजस्विता प्रदान करते.

जो डोळे, कान, नाक, जीभ आणि शरीर या पाच इंद्रियांचे रक्षण करू शकत नाही आणि आपल्या सभोवतालच्या मोहात पडतो, तो बोधिज्ञानासाठी प्रशिक्षण घेऊ शकत नाही. जो आपल्या पाच इंद्रियांचे प्रवेशद्वारांचे रक्षण करतो आणि मनावर नियंत्रण ठेवतो तोच बोधिज्ञान प्राप्तीसाठी यशस्वीपणे प्रशिक्षण घेऊ शकतो.

७. जो एखाद्या आवडी-निवडी आणि नापसंतीने प्रभावित होतो तो परिस्थितीचे महत्त्व योग्यरीत्या योग्यरित्या समजू शकत नाही. जो आसक्तीपासून मुक्त आहे तो परिस्थिती योग्यरित्या समजून घेतो आणि त्यावर मात करू शकतो. आसक्तीहीन मनासाठी सर्व गोष्टी नवीन आणि महत्त्वपूर्ण बनतात.

सुख दुखाच्या मागे येते.; दुख सुखाच्या मागे येते.; परंतु जेव्हा कोणी सुख आणि दुख.; चांगले आणि वाईट कृत्य यात भेदभाव करत नाही, तेव्हा व्यक्तीला मुक्तीची जाणीव होते.

अनगात भविष्याची उत्कंठा लागून तिने चिंतीत होणे, किंवा भूतकाळाबद्दल पश्चात्ताप करणे हे कापलेल्या आणि वाळलेल्या फाणासारखे (त्रासदायक) असते.

मन आणि शरीर या दोघांच्याही आरोग्याचे रहस्य म्हणजे, भूतकाळाबद्दल शोक न करणे, भविष्याची चिंता न करणे किंवा संकटांचा बाऊ न करता, तर वर्तमानासाठी शहाणपणाने आणि मनापासून जगणे, यात मन आणि शरीर या दोघांच्याही आरोग्याचे रहस्य आहे.

भूतकाळात राहू नका, भविष्याची स्वप्ने पाहू नका, वर्तमान क्षणावर मन एकाग्र करा.

सध्याचे कर्तव्य चांगले आणि अपयशी न होता पार पाडणे योग्य आहे; ते टाळण्याचा किंवा उद्यापर्यंत पुढे ढकलण्याचा प्रयत्न करू नका आजचे काम आजच करून माणूस चांगले दिवस जगू शकतो .

प्रज्ञा हा सर्वोत्तम मार्गदर्शक आहे आणि श्रद्धा हा सर्वोत्तम साथीदार आहे. अज्ञान आणि दुःखाच्या अंधारातून बाहेर पडण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे आणि आत्मज्ञानाचा प्रकाश शोधला पाहिजे.

जर एखाद्या व्यक्तीचे शरीर आणि मन नियंत्रणात असेल तर त्याचा पुरावा पुण्य कर्मांनी द्यावा हे एक पवित्र कर्तव्य आहे विश्वास मग त्याची संपत्ती असेल, प्रामाणिकपणा त्याच्या जीवनाला एक गोड चव देईल आणि सद्गुण जमा करणे हे त्याचे पवित्र कार्य असेल.

जीवनाच्या प्रवासात श्रद्धा हे पोषण आहे, कुशलकर्म हे आश्रयस्थान आहे, प्रज्ञा हा दिवसाचा प्रकाश आहे आणि सम्यक स्मृति हे रात्रीचे संरक्षण आहे . जर एखादी व्यक्ती शुद्ध जीवन जगात असेल तर कोणतीही गोष्ट त्या व्यक्तीचा नाश करू शकत नाही; जर एखाद्याने लोभावर विजय मिळवला असेल तर कोणतीही गोष्ट त्याच्या स्वातंत्र्यावर मर्यादा घालू शकत नाही.

कुटुंबाच्या हितासाठी स्वतःला विसरावे; गावासाठी कुटुंब विसरावे. राष्ट्रहितासाठी गाव विसरावे. आणि संबोधि ज्ञानासाठी सर्व काही विसरले पाहिजे.

सर्व काही परिवर्तनशील आहे, सर्व काही उत्पन्न आणि नष्ट होते; जोपर्यंत मनुष्य जन्म आणि मृत्यूच्या वेदनांच्या पलीकडे जात नाही तोपर्यंत परम-आनंद व शांती नाही.

बंधुत्व

अध्याय पहिले बंधुत्वाची कर्तव्ये

।

गृहत्याग करणारे

१. जो मनुष्य माझा शिष्य बनू इच्छितो त्याने आपल्या कुटुंबाशी, जगाचे सामाजिक जीवन आणि संपत्तीवर अवलंबून असलेले सर्व थेट संबंध सोडण्यास तयार असले पाहिजे.

ज्या माणसाने धम्मासाठी सर्व संबंधांचा त्याग केला आहे आणि त्याच्या शरीराला किंवा मनालाही बांधून ठेवणारे कोणतेही स्थान नाही तो माझा शिष्य झाला आहे आणि त्याला गृहत्यागी म्हणावे.

जरी त्याचे पाय माझ्या चरणाचे अनुसरण करत असतात आणि त्याचे हात माझे वस्त्र धारण करतात, परंतु जर त्याचे मन लोभाने व्याकूळ झाले असेल तर तो माझ्यापासून दूर आहे. जरी तो भिक्षुसारखा पोशाख धारण करतो. परंतु जर त्याने शिकवण स्वीकारली नाही तर तो मला पाहत नाही.

परंतु जर त्याने सर्व लोभ दूर केला असेल आणि त्याचे मन शुद्ध आणि शांत असेल तर तो माझ्यापासून हजारो मैल दूर असला तरी माझ्या खूप जवळ आहे. त्याला धम्म प्राप्त झाला तर तो मला त्यात पाहतो.

२. माझ्या शिष्यांनो, भिक्षुनी चार नियम पाळले पाहिजेत आणि त्यावर आपले जीवन निर्माण केले पाहिजे.

प्रथम, ते जुन्या कापडाचे तुकडे जोडून तयार केलेले चीवर परिधान करतात. दुसरे, भिक्षा मागून ते अन्न मिळवतात; तिसरे, जेथे रात्र होईल तेथे झाडाखाली किंवा खडकावर आश्रय घेतात. आणि, चौथे, संधाला प्राप्त झालेल्या पाळीव प्राणाच्या लाघविपासून तयार केलेले विशेष औषध वापरतात.

हातात भिक्षापात्र घेऊन घरोघरी जाणे म्हणजे भिकाऱ्याचे जीवन आहे, पण भिक्षू इतरांकडून सक्ती करत नाही, परिस्थितीने किंवा प्रलोभनाने त्याला जबरदस्ती केली जात नाही; तो हे स्वतःच्या इच्छेने करतो कारण त्याला माहित आहे की विश्वासाचे जीवन त्याला जीवनातील भ्रमांपासून दूर ठेवेल, त्याला दुःख टाळण्यास मदत करेल आणि त्याला संबोधि ज्ञानाकडे नेईल.

त्यागाचे जीवन सोपे नसते; जर तो आपले मन लोभ आणि क्रोधापासून मुक्त ठेवू शकत नसेल किंवा त्याच्या मनावर किंवा त्याच्या पाच इंद्रियांवर नियंत्रण ठेवू शकत नसेल तर त्याने हे करू नये.

३: जो स्वतःला भिक्षु मानतो आणि जेव्हा त्याला याबद्दल विचारले जाते तेव्हा ते उत्तर देण्यास सक्षम होते, तो असे म्हणण्यास सक्षम असावा:

"भिक्षु होण्यासाठी जे आवश्यक असेल ते करण्यास मी तयार आहे.

मी त्या बद्दल प्रामाणिक राहीन आणि एक होण्याचा उद्देश पूर्ण करण्याचा प्रयत्न करेन. मला देणग्या देऊन मदत करतील त्यांचा मी ऋणी राहीन आणि माझ्या मनापासून आणि चांगल्या आयुष्याने त्यांना आनंदी करण्याचा प्रयत्न करीन”.

भिक्षु होण्यासाठी त्याने स्वतःला अनेक मार्गांनी प्रशिक्षित केले पाहिजे: जेव्हा तो अपयशी ठरतो तेव्हा तो लाज आणि अपमानाबद्दल संवेदनशील असला पाहिजे; जर त्याचे जीवन शुद्ध करायचे असेल तर त्याने आपले शरीर, वाणी आणि मन शुद्ध ठेवले पाहिजे; त्याने आपल्या पाच इंद्रियांच्या दारांचे रक्षण केले पाहिजे; काही आनंदासाठी त्याने आपल्या मनावरील ताबा गमावू नये; त्याने स्वतःची स्तुती करू नये किंवा इतरांना दोष देऊ नये; आणि तो निष्क्रिय किंवा दीर्घकाळ झोपू नये.

संध्याकाळच्या वेळी त्याला शांत बसण्याची आणि ध्यान करण्याची आणि निवृत्त होण्यापूर्वी थोडा वेळ चालायची सवय लावावी. शांत झोपेसाठी त्याने उजव्या बाजूला पाय एकत्र ठेऊन विसावा घेतला पाहिजे आणि त्याचा शेवटचा विचार त्याला पाहटे उठण्याच्या वेळेचा असावा. सकाळी लवकत्याला शांत बसण्यासाठी आणि ध्यानासाठी आणि नंतर थोडे चालण्यासाठी आणखी एक वेळ मिळाला पाहिजे.

संपूर्ण दिवसभर त्याने नेहमी सजग मन ठेवावे, शरीर आणि मन दोन्ही नियंत्रणात ठेवावे, लोभ, क्रोध, मूर्खपणा, निद्रा लोलुपता, अनास्था, खेद, संशय आणि सर्व सांसारिक इच्छा या सर्व प्रवृत्तींचा प्रतिकार करावा.

अशा प्रकारे, त्याच्या मनाच्या एकाग्रतेने, त्याने उत्कृष्ट प्रज्ञा जोपासली पाहिजे आणि केवळ परिपूर्ण बोधिज्ञानाचे ध्येय ठेवले पाहिजे.

४. जर प्रवर्जित होणारा स्वतःला विसरून, लोभ, क्रोध, राग, मत्सर, दंभ, स्वतःची स्तुती किंवा अप्रामाणिकपणात गुरफटला असेल तर त्याची प्रव्रज्या चीवाराच्या आड झाकलेल्या धारदार, दुधारी तलवारीसारखी आहे.

तो भिक्षु नाही कारण तो भिक्षुचे वस्त्र धारण करतो आणि भिक्षुचे पात्र घेऊन जातो; तो केवळ शास्त्रांचे सहज पठण करतो म्हणून भिक्षु नाही ; तो फक्त पोकळ पेंढ्याचा माणूस आहे आणि आणखी काही नाही.

त्याचे बाह्य रूप जरी भिक्षु सारखे असले तरी तो त्याच्या सांसारिक इच्छा दूर करू शकत नाही. तो भिक्षु; तो भिक्षुचे वस्त्र घातलेल्या अर्भकापेक्षा अधिक नाही.

जे मनाला एकाग्र करण्यास आणि नियंत्रित करण्यास सक्षम आहेत, ज्यांच्यात प्रज्ञा आहे, ज्यांनी सर्व सांसारिक इच्छा दूर केल्या आहेत आणि ज्यांचा एकमात्र उद्देश बोधिज्ञान प्राप्त करणे आहे –त्यांनाच खरे भिक्षु म्हणता येईल.

खरा भिक्षु त्याच्या रक्ताचा शेवटचा थेंब गमावला आणि त्याची हाडे भुकटी होऊन सुद्धा बोधि ज्ञानाच्या ध्येयापर्यंत पोहोचण्याचा निर्धार करतो .

असा माणूस, सर्वतोपरी प्रयत्न करून, शेवटी ध्येय गाठेल आणि भिक्षुची गुणात्मक कृत्ये करण्याच्या त्याच्या क्षमतेद्वारे आपली योग्यता सिद्ध करेल.

५. बुद्धाच्या शिकवणीचा प्रकाश पुढे नेणे हे भिक्षुचे ध्येय आहे त्याने .सर्वांना उपदेश केला पाहिजे; त्याने झोपलेल्या लोकांना जागे केले पाहिजे; त्याने खोट्या कल्पना सुधारल्या पाहिजेत; त्याने लोकांना योग्य दृष्टिकोन ठेवण्यास मदत केली पाहिजे; स्वतःचा जीव धोक्यात घालून शिकवणीचा प्रसार करण्यासाठी त्याने सर्वत्र जावे.

भिक्षुचे ध्येय सोपे नसते, म्हणून ज्याची इच्छा असेल त्यानेच बुद्धाचे वस्त्र परिधान करावे, बुद्धाच्या आसनावर बसावे आणि बुद्धाच्या निवासस्थानी जावे.

बुद्धाचे कपडे घालणे म्हणजे नम्र असणे आणि सहनशीलतेचा अभ्यास करणे; बुद्धाच्या आसनावर बसणे म्हणजे पदार्थाला महत्त्व नसणे आणि कोणतीही आसक्ती नसणे; बुद्धाच्या निवासस्थानी प्रवेश करणे म्हणजे त्यांची सर्वस्वी आलिंगन देणारी महान करुणा सामायिक करणे आणि सर्वांबद्दल सहानुभूती असणे होय .

६. ज्यांना बुद्धाची शिकवण स्वीकार्यपणे शिकवायची आहे त्यांनी चार गोष्टींबद्दल काळजी घेतली पाहिजेप्रथम ; त्यांनी स्वतःच्या वर्तनाबद्दल काळजी केली पाहिजे; दुसरे, जेव्हा ते लोकांशी संपर्क साधतात आणि शिकवतात तेव्हा त्यांच्या शब्दांच्या निवडीबद्दल त्यांना काळजी असली पाहिजे; तिसरे, त्यांना शिकवण्याच्या त्यांच्या हेतूबद्दल आणि ते साध्य करू इच्छिणाऱ्या शेवटाविषयी चिंतित असले पाहिजे; आणि चौथे, त्यांना महान करुणेबद्दल काळजी वाटली पाहिजे.

प्रथम, धर्माचा चांगला शिक्षक होण्यासाठी, नंतर, भिक्षुने सर्व प्रथम त्याचे पाय सहनशक्तीच्या जमिनीवर स्थिर ठेवले पाहिजेत; तो नम्र असला पाहिजे; त्याने टोकाचा विचार करू नये किंवा त्याला प्रसिद्धीची इच्छा नसावी; त्याने सतत गोष्टींच्या शून्यतेचा विचार केला पाहिजे; आणि त्याने कोणत्याही गोष्टीशी संलग्न होऊ नये. जर त्याला अशी काळजी असेल तर तो योग्य आचरण करण्यास सक्षम असेल.

दुसरे म्हणजे, त्याने लोक आणि परिस्थितींशी संपर्क साधताना सावधगिरी बाळगली पाहिजे. त्याने वाईट जीवन जगणाऱ्या लोकांपासून किंवा अधिकाराच्या लोकांना टाळावे; त्याने विरुद्ध लिंग टाळले पाहिजे. मग त्याने लोकांशी मैत्रीपूर्ण मार्गाने संपर्क साधला पाहिजे. त्याने नेहमी लक्षात ठेवले पाहिजे की गोष्टी कारणे आणि परिस्थितींच्या संयोगातून निर्माण होतात आणि त्या टप्प्यावर उभे राहून, त्याने त्यांना दोष देऊ नये किंवा त्यांचा गैरवापर करू नये किंवा त्यांच्या चुकांबद्दल बोलू नये किंवा त्यांना तुच्छ समजू नये.

तिसरे म्हणजे, त्याने आपले मन शांत ठेवले पाहिजे, बुद्धांना त्याचे आध्यात्मिक पिता मानले पाहिजे, इतर भिक्षु जे बोधि-ज्ञानप्राप्तीसाठी प्रशिक्षण घेत आहेत त्यांना आपल्या

शिक्षकाप्रमाणे मानले पाहिजे आणि प्रत्येकाकडे अत्यंत करुणेने पहिले पाहिजे, मगच त्याने सर्वांना समानतेने शिकवले पाहिजे.

चौथे, त्याने आपल्या करुणेच्या भावनेला अगदी बुद्धाने दाखवल्याप्रमाणे, अगदी कमाल मर्यादेपर्यंत प्रदर्शित करू दिले पाहिजे ज्ञान प्राप्तीसाठी-ज्यांना बोधि :विशेषत . त्यांनी बोधिज्ञान .पुरेशी माहिती नाही त्यांच्यासाठी त्याने आपल्या करुणेचा भाव वाहू द्यावा मिळवावे अशी त्याची इच्छा असावी आणि मग त्यांची आवड जागृत करण्यासाठी निःस्वार्थ प्रयत्नाने त्याच्या इच्छेचे पालन केले पाहिजे

॥ गृहस्थी

१. हे आधीच स्पष्ट केले आहे की बुद्धाचा शिष्य होण्यासाठी तीन खजिन्यांवर श्रद्धा ठेवली पाहिजे : बुद्ध, धर्म आणि संघ.

सामान्य अनुयायी होण्यासाठी बुद्धावर अढळ श्रद्धा असली पाहिजे, त्यांच्या शिकवणींवर, धम्मावर विश्वास ठेवला पाहिजे, अभ्यास केला पाहिजे आणि नियम आचरणात आणले पाहिजेत आणि बंधुत्व, संघाचे पालन केले पाहिजे.

सामान्य अनुयायांनी पाच नियमांचे पालन केले पाहिजेहिंसा करू नका :, चोरी करू नका, व्यभिचार करू नका, खोटे बोलू नका किंवा फसवू नका आणि मादक पदार्थ वापरू नका .

सामान्य अनुयायांनी फक्त तीन रत्नवर विश्वास ठेवू नये तर ते नियम स्वतःच पाळले पाहिजेत, शिवाय त्यांनी शक्य तितक्या इतरांना, विशेषत त्यांचे नातेवाईक आणि मित्र यांना : त्यांचे पालन करण्यास मदत केली पाहिजे आणि त्यांच्यामध्ये अढळ विश्वास जागृत देखील बुद्धाच्या करुणेमध्ये सहभागी होऊ शकतील.

सामान्य अनुयायांनी हे नेहमी लक्षात ठेवले पाहिजे की ते तीन रत्नावर विश्वास ठेवतात आणि उपदेशांचे पालन करतात याचे कारण शेवटी संबोधिज्ञान प्राप्त करणे हे आहे आणि त्या कारणास्तव त्यांनी इच्छांच्या जगात राहूनही अशा इच्छांशी संलग्न होण्याचे टाळले पाहिजे.

सामान्य अनुयायांनी नेहमी लक्षात ठेवले पाहिजे की लवकरच किंवा नंतर ते त्यांच्या पालकांपासून आणि कुटुंबांपासून वेगळे होण्यास आणि जन्म आणि मृत्यूच्या या जीवनातून निघून जाण्यास बाध्य होतील; म्हणून, त्यांनी या जीवनाच्या गोष्टींशी संलग्न होऊ नये, परंतु त्यांचे मन प्रज्ञेच्या जगावर केंद्रित केले पाहिजे, ज्यामध्ये काहीही नष्ट होत नाही.

२. जर सामान्य अनुयायांना बुद्धाच्या शिकवणुकीवर निस्सीम आणि अबाधित विश्वास जागृत करायचा असेल, तर त्यांनी त्यांच्या मनात एक शांत आणि अबाधित आनंद जाणला पाहिजे, जो त्यांच्या सभोवतालच्या सर्व परिसरांमध्ये चमकेल आणि त्यांच्याकडे परत प्रतिबिंबित होईल .

हे विश्वासाचे मन शुद्ध आणि कोमल आहे, नेहमी सहनशील आणि सहनशील आहे, कधीही वादविवाद करत नाही, कधीही इतरांना त्रास देत नाही परंतु नेहमी बुद्ध, धम्म आणि संघ या तीन रत्नाचा विचार करते: धम्म अशा प्रकारे त्यांच्या मनात आनंद उत्स्फूर्तपणे उठतो आणि ज्ञानाचा प्रकाश सर्वत्र आढळतो.

ते बुद्धाच्या कुशीत श्रद्धेने विसावलेले असल्याने, त्यांना स्वार्थी मनापासून, त्यांच्या मालमत्तेशी आसक्तीपासून दूर ठेवले जाते, आणि म्हणूनच, त्यांना त्यांच्या दैनंदिन जीवनात कोणतीही भीती किंवा टीका होण्याची भीती नसते.

बुद्धाच्या भूमीत जन्म झाल्यावर त्यांचा विश्वास असल्याने त्यांना त्यांच्या भविष्यातील मृत्यूची भीती राहणार नाही. त्यांचा सत्यावर आणि शिकवणीच्या पावित्र्यावर विश्वास असल्याने ते आपले विचार मोकळेपणाने आणि न घाबरता व्यक्त करू शकतात.

त्यांचे मन सर्व लोकांबद्दल करुणेने भरलेले असल्याने, ते त्यांच्यात कोणताही भेद करणार नाहीत परंतु सर्वांशी समान वागणूक देतील आणि त्यांचे मन आवडी-नापसंतीपासून मुक्त असल्याने कोणतेही चांगले कार्य करणे त्यांच्यासाठी शुद्ध आणि न्याय्य आणि आनंदी असेल.

जर ते बुद्धाच्या शिकवणीचा आदर करतात तर ते विपन्नतेत किंवा समृद्धीत जगत असले तरी त्यांच्या विश्वासाच्या वाढीवर काहीही फरक पडणार नाही.

जर ते वाणी आणि कृतीत सातत्य ठेवत असतील, त्यांना प्रज्ञेने मार्गदर्शन केले असेल, त्यांचे मन पर्वतासारखे अचल असेल तर ते संबोधि ज्ञानाच्या मार्गावर स्थिर प्रगती करतील.

आणि त्यांना कठीण परिस्थितीत आणि अकुशल मनाच्या लोकांमध्ये जगण्यास भाग पाडले जात असले तरी, जर त्यांनी बुद्धावर विश्वास ठेवला तर ते त्यांना कधीही कुशल कृतींकडे नेऊ शकतात.

३ . म्हणून, प्रथम बुद्धाची शिकवण ऐकण्याची इच्छा बाळगली पाहिजे.

बोधिज्ञान मिळविण्यासाठी अग्नीतून जाणे आवश्यक आहे असे जर कोणी त्याला सांगितले तर त्याने अशा अग्नीतून जाण्याची तयारी ठेवावी.

बुद्धाचे नाव ऐकून समाधान मिळते, अग्नीने भरलेल्या जगातून जाण्यासारखे आहे.

जर एखाद्याला बुद्धाच्या शिकवणीचे पालन करायचे असेल तर एखाद्याने अहंकारी किंवा स्वेच्छेने वागू नये, परंतु सर्वांप्रती एकसारख्या सद्भावनेच्या भावना जपल्या पाहिजेत; जे आदरास पात्र आहेत त्यांचा आदर केला पाहिजे; जे सेवेस पात्र आहेत त्यांची सेवा करावी आणि सर्वांशी समान करुणायुक्त वागावे .

अशाप्रकारे, सामान्य अनुयायांनी प्रथम त्यांच्या स्वतःच्या मनाला प्रशिक्षित केले पाहिजे आणि इतरांच्या कृतींमुळे विचलित होऊ नये. अशा प्रकारे, त्यांनी बुद्धाची शिकवण स्वीकारली पाहिजे आणि ती आचरणात आणली पाहिजे, इतरांचा मत्सर करू नये, इतरांवर प्रभाव टाकू नये आणि इतर मार्गांचा विचार करू नये.

जे बुद्धाच्या शिकवणीवर विश्वास ठेवत नाहीत त्यांची दृष्टी संकुचित असते आणि परिणामी मन अस्वस्थ होते. पण जे बुद्धाच्या शिकवणीवर विश्वास ठेवतात, त्यांचा असा विश्वास आहे की प्रत्येक गोष्टीत एक महान प्रज्ञावान आणि एक महान करुणावान आहे आणि त्या श्रद्धेमध्ये ते क्षुल्लक गोष्टींपासून अबाधित आहेत.

४. जे लोक बुद्धाची शिकवण ऐकतात आणि ग्रहण करतात त्यांना हे माहित आहे की त्यांचे जीवन क्षणिक आहे आणि त्यांचे शरीर हे केवळ दुःखांचे एकत्रीकरण आणि सर्व दुष्कृत्यांचे मूळ आहे, आणि म्हणून ते त्यांच्याशी आसक्त होत नाहीत.

त्याच वेळी, ते त्यांच्या शरीराची चांगली काळजी घेण्याकडे दुर्लक्ष करत नाहीत, कारण त्यांना शरीरातील भौतिक सुखांचा उपभोग घ्यायचा आहे म्हणून नाही, तर हे क्षणिक शरीर संबोधिज्ञान प्राप्तीसाठी आणि अन्य लोकांना मार्ग स्पष्ट करण्याच्या त्यांच्या कार्यासाठी आवश्यक आहे.

जर त्यांनी त्यांच्या शरीराची योग्य काळजी घेतली नाही तर ते जास्त काळ जगू शकत नाहीत. जर ते जास्त काळ जगले नाहीत, तर ते वैयक्तिकरित्या शिकवण्याचा सराव करू शकत नाहीत किंवा इतरांना धम्माचा प्रसार-प्रचार करू शकणार नाहीत.

जर एखाद्याला नदी ओलांडायची असेल तर तो त्याच्या तराफाची खूप काळजी घेतो. जर त्याला लांबचा प्रवास करायचा असेल तर तो आपल्या घोड्याची चांगली काळजी घेतो. म्हणून, जर मनुष्याला आत्मज्ञान मिळवायचे असेल तर त्याने आपल्या शरीराची चांगली काळजी घेतली पाहिजे.

बुद्धाच्या शिष्यांनी शरीराचे उष्णतेपासून आणि थंडीपासून संरक्षण करण्यासाठी आणि त्याचे खाजगी भाग झाकण्यासाठी कपडे परिधान केले पाहिजेत आणि ते सजावटीसाठी घालू नयेत.

त्यांनी शरीराचे पोषण करण्यासाठी अन्न खावे जेणेकरून ते धम्म श्रवण करतील, आकलन करतील, स्वीकारतील आणि समजावून सांगतील, परंतु त्यांनी केवळ आनंदासाठी खाऊ नये.

सांसारिक वासनेच्या चोरांपासून आणि वाईट शिकवणीच्या वादळांपासून संरक्षण करण्यासाठी त्यांनी संबोधिज्ञानाच्या घरात राहणे आवश्यक आहे आणि त्यांनी घराचा वापर त्याच्या वास्तविक हेतूसाठी केला पाहिजे आणि प्रदर्शनासाठी किंवा स्वार्थी प्रथा लपवण्यासाठी नाही.

अशाप्रकारे, एखाद्याने गोष्टींची कदर केली पाहिजे आणि त्यांचा केवळ बोधिज्ञान आणि धम्म शिक्षणाच्या संबंधात वापर केला पाहिजे. स्वार्थी कारणास्तव त्याने ते बाळगू नये किंवा त्यांच्याशी संलग्न होऊ नये, परंतु केवळ ते इतरांना धम्म शिकवण्याच्या उद्देशाने उपयोगी ठरतील, या कारानास्थीच त्या सोबत ठेवाव्यात.

त्यामुळे कुटुंबासोबत राहत असतानाही त्याचे चित्त नेहमी धम्म शिकवणीवरच रमले पाहिजे. त्याने ज्ञानी आणि सहानुभूतीपूर्ण मनाने त्यांची काळजी घेतली पाहिजे, त्यांच्या मनात विश्वास जागृत करण्यासाठी विविध माध्यमांचा शोध घेतला पाहिजे.

५. बुद्ध संघाच्या सामान्य सदस्यांनी दररोज खालील धड्यांचा अभ्यास केला पाहिजे: त्यांच्या पालकांची सेवा कशी करावी, त्यांच्या पत्नी आणि मुलांसोबत कसे राहावे, स्वतःवर नियंत्रण कसे ठेवावे आणि बुद्धाची सेवा कशी करावी.

त्यांच्या पालकांची उत्तम सेवा करण्यासाठी त्यांनी सजीव जीवनाप्रतीदयाळूपणा दाखवायला शिकले पाहिजे. आपल्या पत्नी आणि मुलांसोबत आनंदाने जगण्यासाठी त्यांनी वासना आणि स्वार्थी आरामाच्या विचारांपासून दूर राहिले पाहिजे.

कौटुंबिक जीवनाचे संगीत ऐकताना त्यांनी धम्म शिकवणीचे मधुर संगीत विसरू नये आणि घराच्या आश्रयस्थानात राहताना त्यांनी नियमित ध्यानाचा सुरक्षित आश्रय घ्यावा, जेथे ज्ञानी पुरुष सर्व अशुद्धता आणि सर्व त्रासांपासून आश्रय मिळवतात.

जेव्हा सामान्य लोक दान भावना करतात तेव्हा त्यांनी त्यांच्या अंतःकरणातून सर्व लोभ काढून टाकावा; जेव्हा ते गर्दीत असतात तेव्हा त्यांचे मन ज्ञानी माणसांच्या सहवासात असावे. जेव्हा त्यांना संकटाचा सामना करावा लागतो तेव्हा त्यांनी त्यांचे मन शांत आणि अडथळ्यांपासून मुक्त ठेवले पाहिजे.

जेव्हा ते बुद्धाचा आश्रय घेतात तेव्हा त्यांनी त्यांची प्रज्ञा व करुणा शोधली पाहिजे.

जेव्हा ते धम्माचा आश्रय घेतात तेव्हा त्यांनी त्याचे धम्म सत्य शोधले पाहिजे जे बोधिज्ञानाच्या महासागरासारखे आहे.

जेव्हा ते संघाचा आश्रय घेतात, तेव्हा त्यांनी स्वार्थी हितसंबंधांना अडथळा न येता त्याचा शांततापूर्ण सहवास मिळवावा.

जेव्हा ते कपडे घालतात तेव्हा त्यांनी चांगुलपणा आणि नम्रतेचे कपडे घालण्यास विसरू नये.

जेव्हा त्यांना स्वतःला मुक्त करायचे असते, तेव्हा त्यांनी सर्व लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणा त्यांच्या मनातून काढून टाकला पाहिजे.

जेव्हा ते डोंगराळ रस्त्यावर परिश्रम करत असतात, तेव्हा त्यांनी हा बोधिज्ञानाचा मार्ग समजला पाहिजे जो त्यांना भ्रमाच्या जगाच्या पलीकडे घेऊन जाईल. जेव्हा ते सोप्या मार्गाचे अनुसरण करतात तेव्हा त्यांनी बुद्धत्वाकडे अधिक प्रगती करण्यासाठी त्याच्या सुलभ परिस्थितीचा लाभ घ्यावा.

जेव्हा ते पूल पाहतात तेव्हा त्यांना लोकांना ओलांडू देण्यासाठी धम्म शिकवणीचा पूल बांधण्याची इच्छा असावी.

जेव्हा ते दुःखी माणसाला भेटतात तेव्हा त्यांनी या सतत बदलणाऱ्या जगाच्या कटुतेबद्दल शोक व्यक्त केला पाहिजे.

जेव्हा त्यांना लोभी माणूस दिसला तेव्हा त्यांना या जीवनातील भ्रमांपासून मुक्त राहण्याची आणि बोधिज्ञानाची खरी श्रीमंती प्राप्त करण्याची खूप इच्छा असावी.

जेव्हा ते चवदार अन्न पाहतात तेव्हा त्यांनी सावध असले पाहिजे; जेव्हा ते घृणास्पद अन्न पाहतात तेव्हा त्यांनी लोभ परत येऊ नये अशी इच्छा केली पाहिजे.

उन्हाळ्याच्या तीव्र उष्णतेमध्ये, त्यांनी सांसारिक वासनांच्या उष्णतेपासून दूर राहून ज्ञानाची ताजी शीतलता प्राप्त करण्याची इच्छा केली पाहिजे. हिवाळ्याच्या असह्य थंडीत त्यांनी बुद्ध्याच्या महान करुणेच्या उबदारपणाचा विचार केला पाहिजे.

जेव्हा ते पवित्र शास्त्रांचे पठण करतात तेव्हा त्यांना विसरायचे नाही आणि त्यांची धम्म शिकवण प्रत्यक्षात उतरवण्याचा संकल्प केला पाहिजे.

जेव्हा ते बुद्धाचा विचार करतात तेव्हा त्यांना बुद्धासारखे डोळे मिळावेत अशी खोल इच्छा बाळगली पाहिजे.

रात्री झोपताना त्यांचे शरीर, वाणी आणि मन शुद्ध आणि ताजेतवाने व्हावे अशी त्यांची इच्छा असावी; त्यांची पहिली इच्छा अशी असावी की त्या दिवसात त्यांचे मन सर्व

गोष्टी समजून घेण्यासाठी स्पष्ट असावे.

६. जे बुद्धाच्या धम्म शिकवणीचे पालन करतात, कारण त्यांना हे समजले आहे की प्रत्येक गोष्ट "अर्थपूर्णता" द्वारे वैशिष्ट्यीकृत आहे, ते माणसाच्या जीवनात प्रवेश करणाऱ्या गोष्टींना हलके वागणूक देत नाहीत, परंतु ते जे आहेत त्याबद्दल ते त्यांना स्वीकारतात आणि नंतर त्यांना बोधिज्ञानासाठी योग्य साधने बनवण्याचा प्रयत्न करतात.

त्यांनी असे समजू नये की हे जग निरर्थक आणि गोंधळाने भरलेले आहे, तर वैश्विक बोधिज्ञानाचे जग अर्थ आणि शांततेने भरलेले आहे. त्यापेक्षा त्यांनी या जगाच्या सर्व व्यवहारात बोधिज्ञानाचा आस्वाद घेतला पाहिजे.

अज्ञानामुळे अंधुक झालेल्या दुषित नजरेने जर मनुष्याने जगाकडे पाहिले तर त्याला ते चुकीने भरलेले दिसेल; परंतु जर त्याने त्याकडे स्पष्ट शहाणपणाने पाहिले तर त्याला ते साक्षात ज्ञानाचे जग दिसेल.

वस्तुस्थिती अशी आहे की फक्त एकच जग आहे, दोन जग नाही, एक अर्थहीन आणि दुसरे अर्थपूर्ण, किंवा एक चांगले आणि दुसरे वाईट. भेदभाव करणाऱ्या इंद्रियामुळे लोकांना असे वाटते की दोन विश्व आहेत.

जर ते स्वतःला या भेदांपासून मुक्त करू शकले आणि बोधिज्ञानाच्या प्रकाशाने त्यांचे मन शुद्ध ठेवू शकले तर त्यांना एकच जग दिसेल ज्यामध्ये सर्वकाही अर्थपूर्ण आहे.

७. जे बुद्धावर विश्वास ठेवतात ते प्रत्येक गोष्टीत एकत्वाची ही वैश्विक शुद्धता चाखतात आणि त्या मनात त्यांना सर्वांबद्दल सहानुभूती वाटते आणि सर्वांची सेवा करण्याची विनम्र वृत्ती असते.

म्हणून, त्यांनी सर्व अभिमानापासून आपले मन शुद्ध केले पाहिजे आणि नम्रता, सौजन्य आणि सेवा जपली पाहिजे. त्यांचे मन त्या फलदायी पृथ्वीसारखे असले पाहिजे जी पक्षपातीपणा शिवाय सर्व गोष्टींचे पोषण करते, तक्रार न करता सेवा करते, धीराने सहन करते, सदैव उद्यमशील असते, बुद्धाच्या शिकवणीचे बीज त्यांच्या मनात रोवून सर्व गरीब लोकांची सेवा करण्यातच त्यांना सर्वोच्च आनंद मिळतो.

अशा प्रकारे, जे मन गरीब लोकांबद्दल सहानुभूती बाळगते, सर्व लोकांची माता बनते, सर्व लोकांचा आदर करते, ते सर्वांकडे वैयक्तिक मित्र म्हणून पाहते आणि त्यांना पालकांप्रमाणे त्यांचा सन्मान करते.

म्हणूनच, हजारो लोकांच्या मनात द्वेष भावना असली आणि बौद्ध अनुयायांबद्दल वाईट इच्छा असली तरी ते काहीही नुकसान करू शकत नाहीत, कारण त्यांची अशी हानिकारक कृती एखाद्या महासागराच्या पाण्यात विषाच्या थेंबासारखी आहे.

८. सामान्य अनुयायी स्मरण, चिंतन आणि आभार मानण्याच्या सवयींनी त्याचा आनंद घेईल. त्याची श्रद्धा ही बुद्धाचीच करुणा आहे आणि ती त्याला बुद्धाने बहाल

केली आहे हे त्याला कळून येईल.

सांसारिक उत्कटतेच्या चिखलात श्रद्धेची बीजे नसतात, परंतु, बुद्धाच्या करुणेमुळे, श्रद्धेची बीजे तेथे पेरली जाऊ शकतात, आणि बुद्धावर विश्वास ठेवण्याची श्रद्धा होईपर्यंत ते मनास शुद्ध करतात.

म्हटल्याप्रमाणे सुगंधी चंदनाचे झाड एरंडाच्या जंगलात वाढू शकत नाही. त्याचप्रमाणे बुद्धावरील श्रद्धेची बीजे भ्रमाच्या कुशीत असू शकत नाहीत.

पण प्रत्यक्षात आनंदाचे फूल तिथेच उमलले आहे, म्हणून आपण असा निष्कर्ष काढला पाहिजे की त्याची फुले भ्रमाच्या कुशीत असली तरी त्याची मुळे इतरत्र आहेत; अर्थात, त्याची मुळे बुद्धाच्या उरात आहेत.

जर सामान्य अनुयायी अहंकारकेंद्रित झाला तर तो मत्सरी, इर्शालू, द्वेषपूर्ण आणि हानिकारक होईल, कारण त्याचे मन लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणाने मलिन झाले आहे. पण जर तो बुद्धाकडे परत आला तर तो वर सांगितल्याप्रमाणे बुद्धाची आणखी मोठी सेवा करेल. हे खरंच, कोणत्याही अभिव्यक्तीच्या पलीकडे आहे.

III

सत्यपूर्ण जीवन मार्गाचे व्यावहारिक मार्गदर्शन

१. दुर्दैव पूर्वेकडून किंवा पश्चिमेकडून येतात असा विचार करणे चुकीचे आहे; ते स्वतःच्या मनात उत्पन्न होतात. म्हणून, बाह्य जगापासून दुर्दैवीपणापासून बचाव करणे आणि आंतरिक मन अनियंत्रित सोडणे मूर्खपणाचे आहे.

प्राचीन काळापासून एक प्रथा आहे जी सामान्य लोक अजूनही पाळतात. जेव्हा ते सकाळी उठतात तेव्हा ते प्रथम आपला चेहरा धुतात आणि तोंड स्वच्छ धुतात, आणि नंतर ते सहा दिशांना - पूर्व, पश्चिम, दक्षिण, उत्तर, वर आणि खाली - त्यांच्यावर कोणतेही दुर्दैव येऊ नये अशी इच्छा करतात. कोणतीही दिशा आणि त्यांचा दिवस शांततेत जावो अशी कामना करतात.

पण बुद्धाच्या शिकवणीत ते वेगळे आहे. बुद्ध शिकवतात की आपण सत्याच्या सहा दिशांचा आदर केला पाहिजे आणि नंतर आपण शहाणपणाने आणि सद्गुणांनी वागले पाहिजे आणि अशा प्रकारे सर्व दुर्दैव टाळले पाहिजे.

या सहा दिशांच्या वेशींचे रक्षण करण्यासाठी, लोकांनी "चार कर्माची" ची अशुद्धता काढून टाकावी, ज्यामुळे घर आणि मालमत्तेचे नुकसान होते, अशा चार दुष्ट मनाचे नियंत्रण करा आणि विनाशाची 'सहा छिद्रे' बंद करा.

"चार कर्म" द्वारे याचा अर्थ हिंसा करणे, चोरी करणे, व्यभिचार करणे आणि खोटेपणा करणे होय. "चार वाईट मने" म्हणजे लोभ, क्रोध, मूर्खपणा आणि भीती. संपत्तीची हानी करणारे "सहा छिद्र" म्हणजे दारू पिण्याची इच्छा आणि मूर्खपणाने वागणे, रात्री उशिरापर्यंत जागी राहणे आणि क्षुल्लकपणात मन गमावणे, संगीत आणि नाट्य मनोरंजन, जुगार खेळणे, वाईट साथीदारांशी संगत करणे आणि कर्तव्याकडे दुर्लक्ष करणे. .

या चार विकृती दूर केल्यावर, मनाच्या या चार वाईट अवस्था टाळून आणि या सहा कचऱ्याची छिद्रे बुजवल्यानंतर, बुद्धाचे शिष्य सत्याच्या सहा दिशांचा आदर करतातसहा दिशांची वंदना करतात.

आता सत्याच्या या सहा दिशा कोणत्या आहेत? त्या अशा: आई-वडील आणि पाल्य यांच्यासाठी पूर्व, शिक्षक आणि शिष्य यांच्यासाठी दक्षिण, पती-पत्नीच्या मार्गासाठी पश्चिम, मित्रांच्या मार्गासाठी उत्तर, मालक आणि सेवकाच्या मार्गासाठी खाली आणि श्रमान, आदी त्यांच्यासाठी 'वर'ची दिशा.

प्रथम, पूर्व दिशेला पालक आणि पाल्ये यांच्या सेवेसाठी मुलाने पाच कर्मे केली पाहिजेत. एखाद्याने आई-वडिलांची काळजी घेतली पाहिजे, पालकांच्या फायद्यासाठी कार्य केले पाहिजे, कौटुंबिक वंशाचे रक्षण केले पाहिजे, कौटुंबिक मालमत्तेचा वारसा घ्यावा आणि पूर्वजांसाठी स्मारक सेवा करावी.

त्या बदल्यात पालकांनी मुलासाठी पाच कर्मे करावीत. त्यांनी चुकीची कृत्ये टाळावीत, चांगल्या कर्मांना चालना द्यावी, मुलाला ज्ञान आणि कौशल्ये आत्मसात करण्यास प्रेरित करावे, लग्न होईल ते पहावे आणि योग्य वेळी कौटुंबिक संपत्ती सुपूर्द करावी.

या पाच गोष्टींचे पालन केल्यास पूर्व दिशेतील माता-पिता आणि मुलाचा मार्ग शांत आणि दुःखमुक्त होईल.

पुढे, दक्षिणेकडील शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांच्या मार्गाबद्दल, शिक्षक जवळ आल्यावर विद्यार्थ्यांने उभे राहिले पाहिजे, शिक्षकाच्या गरजा बारकाईने लक्षात घ्याव्यात, शिक्षकाचे मनापासून ऐकले पाहिजे, शिक्षकाच्या अर्पणांकडे दुर्लक्ष करू नये आणि त्यांची शिकवण आदराने स्वीकारली पाहिजे.

त्या बदल्यात शिक्षकाने विद्यार्थ्यांला योग्य वागणूक देऊन मार्गदर्शन केले पाहिजे, शिक्षकाने शिकलेल्या प्रत्येक गोष्टीचे अचूकपणे पालन केले पाहिजे, विद्यार्थ्यांने शिकलेल्या गोष्टी विसरू नयेत आणि विद्यार्थ्यांला कुठेही सन्मान तसेच फायदे आणि सन्मान मिळण्यासाठी मार्ग तयार करावा. अशा प्रकारे, दक्षिण दिशेकडील शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांचा मार्ग शांतता पूर्ण आणि दुःखविरहित असेल.

पुढे, पश्चिम दिशेतील पती-पत्नीच्या मार्गाबद्दल, पतीने तिच्याशी आदर, सौजन्य आणि विश्वासूपणाने वागले पाहिजे, तिला निर्णय घेण्याची जबाबदारी सोपवावी आणि तिला भेटवस्तू द्याव्यात. पत्नीने तिची सर्व कामे नीट पार पाडावीत, कुटुंबातील सदस्यांच्या गरजा भागवाव्यात, पतीशी विश्वासू रहावे, कौटुंबिक मालमत्तेचे रक्षण करावे आणि कौटुंबिक व्यवहार व्यवस्थित चालावेत. त्यामुळे पश्चिम दिशेतील पती-पत्नीचा मार्ग शांत आणि दुःखरहित असेल.

पुढे, उत्तर दिशेतील मित्रांच्या मार्गाबद्दल; एखाद्याच्या मित्रांची कमतरता त्यांना पुरवली पाहिजे, त्यांच्याशी दयाळूपणे बोलले पाहिजे, त्यांच्या फायद्यासाठी कार्य केले पाहिजे. नेहमी विचारशील राहावे. आणि त्यांच्याशी प्रामाणिकपणे वागावे.

एखाद्याने आपल्या मित्रांना चुकीच्या मार्गावर पडण्यापासून रोखण्यासाठी प्रयत्न केले पाहिजेत, ते चुकीच्या मार्गांने गेल्यास त्यांच्या मालमत्तेचे रक्षण केले पाहिजे, त्यांच्या समस्या ऐकून घ्याव्यात, त्यांना अडचणीच्या वेळी मदतीचा हात द्यावा आणि आवश्यक असेल तेव्हा त्यांच्या कुटुंबाला आधार द्यावा. . अशा प्रकारे, उत्तर दिशेतील मित्रांचा मार्ग

दुःखाशिवाय शांतीचा असेल.

पुढे, मालक आणि नोकराच्या खालच्या दिशेने मार्ग म्हणून, एखाद्याने आपल्या सेवकांशी वागताना खालील पाच मुद्दे पाळले पाहिजेत. नोकरांना त्यांच्या क्षमते नुसार काम करायला लावा, चांगले जेवण आणि भरपूर मोबदला द्या, ते आजारी असताना त्यांची दयाळूपणे काळजी घ्या, त्यांच्याबरोबर कोणतेही स्वादिष्ट अन्न वाटून घ्या आणि त्यांना योग्य वेळी विश्रांती द्या.

त्या बदल्यात, सेवकाने खालील बाबी लक्षात घेऊन मालकाची सेवा केली पाहिजे. मालका पूर्वी सकाळी उठले पाहिजे, मालकाच्या नंतर झोपावे, सदैव प्रामाणिक राहावे, कामात निपुण असावे, मालका च्या नावाला कलंक लावू नये. अशा प्रकारे, खालच्या नुसार मालक आणि सेवकाचा मार्ग दुःखविना शांतीचा असेल.

पुढे, वरच्या दिशेने उपदेश करणाऱ्यांची श्रामनाची सेवा करण्याच्या पद्धतीबद्दल; शिकवणीचा उपदेश करणाऱ्यांशी शरीर, वाणी आणि मनाने अत्यंत आदराने वागले पाहिजे. तसेच धर्मोपदेशकांचे स्वागत सौजन्याने केले पाहिजे, त्यांच्या शिकवणी ऐकून त्यांचे पालन केले पाहिजे आणि त्यांच्यासाठी समर्पण भाव दाखविला पाहिजे.

याउलट, शिकवणीचा उपदेश करणाऱ्याने वाईटाचा त्याग केला पाहिजे, चांगुलपणाचे पालनपोषण केले पाहिजे, चांगल्या अंतःकरणाने दयाळू असले पाहिजे, नैतिक मानकांचा उपदेश केला पाहिजे, श्रोत्यांना शिकवण पूर्णपणे समजावून सांगावी आणि लोकांना शांतता प्राप्त करावी. अशा प्रकारे, वरच्या दिशेला शिकवणीचा उपदेश करणाऱ्यांची सेवा करण्याचा मार्ग दुःखाशिवाय शांतीचा असेल.

जो व्यक्ती सहा दिशांना नतमस्तक होतो अथवा वंदना करतो तो बाह्य संकटांपासून वाचण्यासाठी असे करत नाही. एखादी व्यक्ती स्वतःच्या मनात वाईट गोष्टी निर्माण होऊ नये म्हणून सावध राहण्यासाठी हे असते.

२. एखाद्या व्यक्तीने आपल्या ओळखीच्या व्यक्तींमध्ये कोणाशी सहवास ठेवला पाहिजे आणि ज्यांच्याशी करू नये त्यांना ओळखले पाहिजे.

ज्यांच्याशी माणसाने सहवास करू नये ते लोभी, हुशार बोलणारे, खुशामत करणारे किंवा उधळपट्टी करणारे असतात.

ज्यांच्याशी एखाद्या व्यक्तीने सहवास ठेवला पाहिजे ते असे आहेत जे मदत करतात, जे आनंद आणि दुःख वाटून घेण्यास तयार असतात, जे चांगले सल्ला देतात आणि ज्यांचे हृदय सहानुभूतीने परिपूर्ण असते.

एक खरा मित्र, ज्यांच्याशी एखादी व्यक्ती सुरक्षितपणे सहवास करू शकते, तो नेहमी योग्य मार्गावर चिकटून राहिल, एखाद्याच्या मित्राच्या कल्याणाची गुप्तपणे काळजी करेल, मित्राच्या दुर्दैवात सांत्वन करेल, जेव्हा

त्याला आवश्यक असेल तेव्हा तो त्याला मदतीचा हात देईल, त्याचे रहस्ये ठेवेल आणि त्याला नेहमी चांगला सल्ला देईल.

असा मित्र मिळणे खूप कठीण आहे, आणि म्हणूनच, असा मित्र होण्यासाठी खूप प्रयत्न केले पाहिजेत. सूर्य जसा फलदायी पृथ्वीला उबदार करतो, त्याचप्रमाणे एखाद्याच्या चांगल्या कर्मांमुळे एक चांगला मित्र सूर्याप्रमाणे समाजात चमकत असतो.

३. मुलाने आपल्या आईवडीलांच्या दयाळूपणाची परतफेड करणे अशक्य आहे, जरी तो आपल्या वडिलांना त्यांच्या उजव्या खांद्यावर आणि त्यांच्या आईला त्यांच्या डावीकडे शंभर वर्षांपर्यंत घेऊन जाऊ शकला आणि जरी तो आपल्या आईवडिलांच्या मृतदेहांना शंभर वर्षे गोड सुगंधी मलमाने स्नान घालू शकला, आदर्श पुत्र म्हणून सेवा करू शकला, त्यांच्यासाठी सिंहासन मिळवू शकला आणि त्यांना जगातील सर्व सुखसोयी देऊ शकला, तरीही तो सक्षम होणार नाही. त्यांच्या कृतज्ञतेच्या महान ऋणाची तो पुरेशी परतफेड करू शकत नाही.

परंतु जर त्याने आपल्या पालकांना बुद्धाकडे नेले आणि बुद्धाच्या शिकवणुकी त्यांना समजावून सांगितल्या, आणि चुकीचा मार्ग सोडून योग्य मार्गाचे अनुसरण करण्यास प्रवृत्त केले आणि त्यांना सर्व लोभ सोडण्यास आणि दानभावना करण्याच्या सरावाचा आनंद घेण्यास प्रवृत्त केले, मग तो त्यांची परतफेड करण्यापेक्षा अधिक काही केले आहे, असे होईल.

४. कुटुंब एक अशी जागा आहे जिथे मने एकमेकांच्या संपर्कात येतात. जर ही मने एकमेकांवर मैत्री करत असतील, तर घर फुलांच्या बागेसारखे सुंदर होईल.

पण ही मने एकमेकांशी सुसंवाद नसल्याने बाहेर पडली, तर वादळाने बाग उध्वस्त केल्याप्रमाणे कुटुंबाची अवस्था होईल.

कुटुंबात कलह निर्माण झाला तर इतरांना दोष देऊ नये तर स्वतःच्या मनाचे परीक्षण करून योग्य मार्गाचा अवलंब करावा.

५. एकेकाळी एक गाढ विश्वास असलेला माणूस होता. तो लहान असतानाच त्याचे वडील वारले; तो त्याच्या आईबरोबर आनंदाने राहत होता, आणि नंतर त्याने पत्नी घेतली.

सुरुवातीला ते दोघे आनंदाने एकत्र राहत होते आणि नंतर एका छोट्याशा गैर समजामुळे पत्नी आणि सासू-सासरे एकमेकांना नापसंत करू लागले. ही नापसंती वाढत गेली आणि शेवटी आईने तरुण जोडप्याला एकटे राहण्यासाठी सोडले.

सासू गेल्यानंतर तरुण जोडप्याला मुलगा झाला. एक अफवा सासूपर्यंत पोहोचली. तरुण पत्नी म्हणाली, “माझी सासू मला नेहमी त्रास देत होती आणि जोपर्यंत ती आमच्या सोबत राहिली तो पर्यंत काहीही आनंददायी घडले नाही; पण ती गेल्यावर आमच्यासाठी ही आनंदाचीघडी आली.”

या अफवेने सासूला राग आला तिने उद्गार काढले, “जर नवऱ्याच्या आईला घरातून पळवून लावले गेले आणि एखादी आनंदी घटना घडली. तर मग कुशलत्व संपेलच म्हणायचे. जगातून धार्मिकता नाहीशी झाली असाच त्याचा अर्थ व्हावा ”

आणि आई ओरडून म्हणाली, "आता या 'धार्मिकतेचे' अंत्यसंस्कार केले पाहिजेत." वेड्या स्त्रीप्रमाणे ती अंत्यसंस्कारासाठी स्मशानात गेली.

ही घटना ऐकून इंद्र देवता स्त्रीसमोर प्रकट झाला आणि तिच्याशी तर्क करण्याचा प्रयत्न केला, परंतु व्यर्थ.

तेव्हा देव इंद्र तिला म्हणाला, "असे असेल तर मला बाळाला आणि त्याच्या आईला जाळून मारावे लागेल. याने तुझे समाधान होईल का?"

हे ऐकून सासूला आपली चूक समजली, तिने रागाने माफी मागितली आणि मुलाचे व त्याच्या आईचे प्राण वाचवण्याची विनंती इंद्र देवाकडे केली. त्याचवेळी, तरुण पत्नी आणि तिच्या पतीला वृद्ध महिलेवरील अन्यायाची जाणीव झाली आणि ते तिचा शोध घेण्यासाठी स्मशानभूमित गेले. इंद्र देवाने त्यांच्यात समेट घडवून आणला आणि त्यानंतर ते सुखी कुटुंब म्हणून एकत्र राहू लागले.

जोपर्यंत कोणी स्वतःला दूर करत नाही तो पर्यंत धार्मिकता कधीही कायमची नष्ट होत नाही. धार्मिकता अधूनमधून नाहीशी होते असे वाटू शकते पण खरे तर ती कधीच नाहीशी होत नाही. जेव्हा ती नाहीसा होताना दिसतो, तेव्हा त्याचे कारण म्हणजे स्वतःच्या मनातील धार्मिकता हरवत चालली आहे.

अकुशल मन अनेकदा आपत्ती आणते. क्षुल्लक गैरसमजानंतर मोठे दुर्दैव येऊ शकते. कौटुंबिक जीवनात यापासून विशेषतः सावधगिरी बाळगली पाहिजे.

६. कौटुंबिक जीवनात, दैनंदिन खर्च कसा भागवायचा या प्रश्नासाठी नेहमीच अत्यंत काळजी घ्यावी लागते. प्रत्येक सदस्याने कष्टाळू मुंग्या आणि व्यस्त मधमाश्यांप्रमाणे कठोर परिश्रम केले पाहिजेत. कोणीही इतरांच्या उद्योगावर अवलंबून राहू नये किंवा त्यांच्या दानाची अपेक्षा करू नये.

दुसरीकडे, माणसाने जे कमावले आहे ते पूर्णपणे स्वतःचे समजू नये. त्यातील काही इतरांसह सामायिक करणे आवश्यक आहे, त्यातील काही आपत्कालीन परिस्थितीसाठी जतन करणे आवश्यक आहे, त्यातील काही समाजाच्या गरजांसाठी बाजूला ठेवणे आवश्यक आहे आणि त्यातील काही धार्मिक शिक्षकांच्या गरजांसाठी समर्पित केले पाहिजे.

एखाद्याने नेहमी लक्षात ठेवले पाहिजे की जगातील कोणत्याही गोष्टीला काटेकोरपणे "माझे" म्हटले जाऊ शकत नाही. एखाद्या व्यक्तीला जे येते ते कारणे आणि परिस्थितींच्या संयोगामुळे त्याच्याकडे येते; तो केवळ तात्पुरता ठेवू शकतो आणि म्हणून, त्याने स्वार्थी किंवा अयोग्य हेतूसाठी त्याचा वापर करू नये.

७. जेव्हा राजा उदयनाची राणी-पत्नी श्यामावती हिने आनंदाला पाचशे वस्त्रे दान केली तेव्हा आनंदाने ते अत्यंत समाधानाने स्वीकारले.

हे ऐकून राजाला आनंदावर अप्रामाणिकपणाचा संशय आला, म्हणून तो आनंदाकडे गेला आणि त्याने या पाचशे वस्त्रांचे काय करणार असे विचारले.

आनंदाने उत्तर दिले: "अरे राजा, बरेच भाऊ चिंध्यात आहेत; मी बांधवांमध्ये कपडे वाटून देणार आहे."

"जुन्या कपड्यांचं काय करशील?"

"आम्ही त्यांच्यापासून बेड-कव्हर्स बनवू."

"जुन्या बेडकव्हर्सचे तुम्ही काय कराल?"

"आम्ही उशी-खोळ बनवू."

"जुन्या उशीच्या खोळ तुम्ही काय कराल?"

"आम्ही त्यांच्यापासून फ्लोअरकव्हर्स बनवू."

"जुन्या मजल्यावरील आवरणांचे तुम्ही काय कराल?"

"आम्ही ते पाय-पोस वापरू."

"जुन्या पायाच्या पोसा तुम्ही काय कराल?"

"आम्ही त्यांचा वापर फ्लोअर-मॉप्ससाठी करू."

"जुन्या मोप्सचे तुम्ही काय कराल?"

"महाराज, आम्ही त्यांचे तुकडे करू, चिखलात मिसळू आणि घराच्या भिंतींना प्लास्टर करण्यासाठी चिखल वापरू."

आमच्याकडे सोपवलेला प्रत्येक लेख काही उपयुक्त मार्गाने चांगल्या काळजीने वापरला गेला पाहिजे, कारण तो "आमचा" नसून केवळ तात्पुरता वारसा म्हणून आमच्याकडे सोपवला आहे.

८. पती-पत्नीचे नाते केवळ त्यांच्या सोयीसाठी तयार केलेले नव्हते. एका घरात दोन भौतिक शरीरे जोडण्यापेक्षा त्याचे महत्त्व अधिक आहे. पती-पत्नीने त्यांच्या सहवासातील जवळीकांचा फायदा घेऊन पवित्र शिकवणीत त्यांचे मन प्रशिक्षित करण्यासाठी एकमेकांना मदत केली पाहिजे.

एक वृद्ध जोडपे, ज्यांना "आदर्श जोडपे" म्हणतात, ते एकदा बुद्धांकडे आले आणि म्हणाले, "भगवान, आमची बालपणात ओळख झाल्यानंतर आमचे लग्न झाले आणि आमच्या आनंदावर कधीही ढग आले नाहीत. पुढच्या आयुष्यात आमचं दुसरं लग्न होऊ शकतं का ते आम्हाला सांगा."

बुद्धांनी त्यांना हे शहाणपणाचे उत्तर दिले: "जर तुमचा दोघांचा विश्वास सारखाच असेल, जर तुम्हा दोघांनाही शिकवण सारखीच मिळाली असेल, जर तुम्ही त्याच प्रकारे परोपकार केलात आणि तुमच्यात समान बुद्धी असेल, तर तुम्ही पुढच्या जन्मी तेच मन ठेवा."

९. धम्माच्या मार्गावर लैंगिकतेचे कोणतेही भेद नाहीत. जर एखाद्या स्त्रीने बोधिज्ञान मिळवण्याचा निर्णय घेतला तर ती खऱ्या मार्गाची नायिका बनेल.

राजा प्रसेनजित आणि राजा अयोध्येची राणी यांची कन्या मल्लिका ही अशीच एक नायिका होती. तिला तथागताच्या शिकवणीवर खूप विश्वास होता आणि तिने त्याच्या उपस्थितीत पुढील दहा प्रतिज्ञा केल्या:

"हे भगवंत, जोपर्यंत मला ज्ञान प्राप्त होत नाही तोपर्यंत मी पवित्र नियमांचे उल्लंघन करणार नाही; माझ्यापेक्षा वयाने मोठ्या असलेल्या लोकांसमोर मी गर्विष्ठ होणार नाही; मी कोणावर रागावणार नाही."

"मी इतरांचा मत्सर करणार नाही किंवा त्यांच्या मालमत्तेचा हेवा करणार नाही; मी मनाने किंवा संपत्तीने स्वार्थी होणार नाही; मला मिळालेल्या गोष्टींनी मी गरीब लोकांना खुश करण्याचा प्रयत्न करीन. आणि ते माझ्यासाठी साठवून ठेवणार नाही."

"मी सर्व लोकांचे विनम्रपणे स्वागत करीन, त्यांना आवश्यक ते देईन आणि त्यांच्याशी दयाळूपणे बोलेंन; माझ्या भल्याचा विचार न करता त्यांच्या परिस्थितीचा विचार करीन आणि पक्षपात न करता त्यांना लाभ देण्याचा प्रयत्न करीन."

"जर मी इतरांना एकांतात, तुरुंगात किंवा आजाराने किंवा इतर त्रासांनी ग्रासलेले पाहिले, तर मी त्यांना कारणे आणि कायदे समजावून सांगून त्यांना आराम देण्याचा आणि आनंदी करण्याचा प्रयत्न करीन."

"जर मी इतरांना जिवंत प्राणी पकडताना आणि त्यांच्यावर क्रूरपणे वागताना किंवा अशा कोणत्याही नियमांचे उल्लंघन करताना पाहिले, तर त्यांना शिक्षा करायची असल्यास मी त्यांना शिक्षा करीन, किंवा त्यांना शिकवायचे असल्यास मी त्यांना शिकवीन आणि मग त्यांच्याकडे जे आहे ते मी पूर्ववत करण्याचा प्रयत्न करीन. त्यांच्या चुका दुरुस्त करण्याचा प्रयत्न करीन."

"मी योग्य शिकवण ऐकण्यास विसरणार नाही, कारण मला माहित आहे की जेव्हा एखादी व्यक्ती योग्य शिकवणीकडे दुर्लक्ष करते तेव्हा तो सर्वत्र टिकणाऱ्या सत्यापासून त्वरीत दूर पडतो आणि ज्ञानाच्या किना-यापर्यंत पोहोचण्यात अपयशी ठरतो."

मग तिने गरीब लोकांना वाचवण्यासाठी खालील तीन इच्छा केल्या: "प्रथम, मी सर्वांना शांत करण्याचा प्रयत्न करेन. ही इच्छा, माझा विश्वास आहे की, यापुढे मला जे काही जीवन प्राप्त होईल, ते चांगुलपणाचे मूळ असेल जे चांगल्या शिकवणीच्या शहाणपणात वाढेल."

"दुसरं, मला चांगल्या शिकवणीची बुद्धी मिळाल्यानंतर, मी अथकपणे ते सर्व लोकांना शिकवीन."

"तिसरे, अगदी माझ्यास्वतःच्या शरीराचा, जीवाचा किंवा मालमत्तेचा त्याग करूनही मी सत्य शिकवणीचे रक्षण करीन."

कौटुंबिक जीवनाचे खरे महत्त्व म्हणजे परस्पर प्रोत्साहन आणि बोधिज्ञानप्राप्तीच्या मार्गावर मदत करण्याची संधी. जर एखाद्या स्त्रीमध्ये बोधिज्ञान मिळवण्याचे समान मन असेल आणि ती तशीच प्रतिज्ञा आणि इच्छा करित असेल तर ती मल्लिकासारखी बुद्धाची महान शिष्या बनू शकते.

अध्याय दुसरे
बुद्ध भूमीची स्थापना
।
सुसंवादीत बंधुत्व

१. आपण एका वाळवंटातल्या देशाची कल्पना करू या ज्यामध्ये अनेक सजीव पुर्णपणे अंधारात भटकत आहेत.

साहजिकच ते भयभीत होऊन रात्रीच्या वेळी ते एकमेकांना न ओळखता इकडे तिकडे पळतील, त्यांना वारंवार कुरबुरी आणि एकटेपणा जाणवेल. हे खरोखरच एक दयनीय दृश्य आहे.

मग आपण कल्पना करूया की अचानक मशाल असलेली एक श्रेष्ठ व्यक्ती दिसते आणि आजूबाजूचे सर्व काही चमकदार आणि स्पष्ट होते.

अंधारमय एकांतात जिवंत प्राण्यांना अचानक एक मोठा दिलासा मिळतो कारण ते एकमेकांना ओळखू शकतात आणि आनंदाने त्यांच्या सहवासात सहभागी होतात.

"वाळवंटातील देश" याचा अर्थ मानवी जीवनाचे जग आहे जेव्हा ते अज्ञानाच्या अंधारात असते. ज्यांच्या मनात बुद्धीचा प्रकाश नाही ते एकाकीपणा आणि भीतीमध्ये भटकत असतात.ते एकटेच जन्मले असतात

आणि एकटेच मरतात; त्यांना त्यांच्या सह मानवाशी शांततापूर्णसुसंवाद कसा साधावा हे माहित नसते आणि ते स्वाभाविकपणे निराश आणि भयभीत असतात.

"मशाल असलेली एक श्रेष्ठ व्यक्ती" म्हणजे बुद्ध मानवाचे रूप धारण करतात आणि त्यांच्या प्रज्ञेने आणि करुणेने ते जग प्रकाशित करतात.

या प्रकाशात लोक स्वतःला तसेच इतरांना शोधतात आणि मानवी सहवास आणि सुसंवादी संबंध प्रस्थापित करण्यात आनंदी असतात. हजारो लोक एखाद्या समुदायात राहतात पण जोपर्यंत ते एकमेकांना ओळखत नाहीत आणि एकमेकांबद्दल सहानुभूती दाखवत नाहीत तोपर्यंत ती खरी मित्रता नाही.

खऱ्या समुदायामध्ये विश्वास आणि शहाणपण असते जे त्यास प्रकाशित करतात. ही अशी जागा आहे जिथे लोक एकमेकांना ओळखतात आणि विश्वास ठेवतात आणि जिथे सामाजिक एकोपा असतो.

किंबहुना, सामंजस्य हाच खरा समाज किंवा संस्थेचा जीवन आणि खरा अर्थ आहे.

२. संघटनांचे तीन प्रकार आहेत. प्रथम, असे संघटन, जे महान नेत्यांच्या शक्ती, संपत्ती किंवा अधिकाराच्या आधारावर आयोजित केले जाते.

दुसरे, अशा लोकांचे संघटन; जे सदस्यांच्या सोयीमुळे संघटित आहे.जोवर सदस्य त्यांच्या सोयीनुसार आणि भांडण करत नाहीत तोपर्यंत ते संघटन अस्तित्वात राहिल.

तिसरे, अशा लोकांचे संघटन; जे काही चांगल्या शिकवणीसह तिला केंद्र मानून एकत्र येतात आणि एकमेकांना सुसंवाद हेच त्याचे जीवन असते.

अर्थात, यापैकी तिसरी किंवा शेवटची एकमेव खरी संघटना आहे, कारण त्यात सदस्य एकाच भावनेत राहतात, ज्यातून चैतन्याची एकता आणि विविध प्रकारचे सद्गुण उत्पन्न होतील. अशा संघटनेत सुसंवाद, समाधान आणि आनंद असेल.

ज्याप्रमाणे पर्वतावर पडणारे पावसाचे पाणी लहान लहान निर्झरीतून पाटातून नाल्यात जमा होते आणि नंतर नद्यांमध्ये जाते आणि नद्यामधून शेवटी समुद्रात वाहत जाते.

त्याचप्रमाणे धम्म शिकवणीचा पाऊस सर्व लोकांवर त्यांच्या परिस्थिती किंवा परिस्थितीचा विचार न करता सारखाच पडतो. जे ते स्वीकारतात ते लहान गटांमध्ये, नंतर संघटनांमध्ये, नंतर समुदायांमध्ये आणि शेवटी, संबोधिच्या महासागरात एकत्र येतात.

या लोकांची मने दूध आणि पाण्या सारखी मिसळतात आणि शेवटी एका बंधुत्वात संघटीत होतात.

अशाप्रकारे, खरी शिकवण अर्थात 'सद्धम्म'च परिपूर्ण संस्थेची मूलभूत आवश्यकता आहे आणि वर नमूद केल्याप्रमाणे, लोकांना एकमेकांना ओळखण्यास, एकमेकांशी जुळवून घेण्यास आणि त्यांच्या विचारांमधील खडबडीत जागा गुळगुळीत करण्यास सक्षम करणारा प्रकाश आहे.

अशा प्रकारे, बुद्धाच्या परिपूर्ण शिकवणीवर साद्धम्मवर जी संघटना तयार होते तिला संघ म्हणता येईल.

त्यांनी या शिकवणी पाळल्या पाहिजेत आणि त्यानुसार त्यांच्या मनाला प्रशिक्षित केले पाहिजे. अशाप्रकारे, बुद्धाच्या संघामध्ये सैद्धांतिकदृष्ट्या प्रत्येकाचा समावेश असेल, परंतु, प्रत्यक्षात, केवळ समान धार्मिक विश्वास असलेले सदस्य आहेत.

३. बुद्ध संघाचे दोन प्रकारचे सदस्य असतील: - जे सामान्य सदस्यांना शिकवत असतील आणि जे शिक्षकांना आवश्यक अन्न व वस्त्र देऊन मदत करत असतील. ते मिळून अध्यापनाचा प्रसार करतील आणि कायम ठेवतील.

मग, संघ पूर्ण करण्यासाठी, सदस्यांमध्ये परिपूर्ण सामंजस्य असणे आवश्यक आहे. शिक्षक सभासदांना शिकवतात आणि सदस्य शिक्षकांचा सन्मान करतात जेणेकरून त्यांच्यात सुसंवाद निर्माण होईल.

बुद्धाच्या संघ सदस्यांनी स्नेहपूर्ण सहानुभूती, सह-अनुयायांसह एकत्र राहण्यात आनंदी असणे आणि हृदयाने एक बनण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे.

४. संघाला सुसंवाद साधण्यासाठी सहा गोष्टी आवश्यक आहेत.त्या आहेत: प्रथम, वाचेची प्रामाणिकता; दुसरे, प्रामाणिकपणा आणि मैत्रीपूर्ण कृती; तिसरा, प्रामाणिकपणा आणि स्व-सहानुभूती; चौथे, सामान्य मालमत्तेची समान वाटणी; पाचवे, समान शुद्ध नियमांचे पालन करणे; आणि सहावे, सर्वांची दृष्टी सम्यक आहे.

या गोष्टींपैकी, सहावा बाब अर्थात "सर्वांची दृष्टी सम्यक असणे" केंद्रस्थानी असून, इतर पाच त्याच्यासाठी आवरण म्हणून काम करतात.

'संघ' अर्थात बंधुत्व यशस्वी व्हायचे असेल तर सात नियमांचे दोन स्तर पाळले पाहिजेत. प्रथम, स्तर म्हणून:

(१) धम्म शिकवणी ऐकण्यासाठी आणि चर्चा करण्यासाठी त्यांनी वारंवार एकत्र यावे;

(२) त्यांनी मुक्तपणे मिसळून एकमेकांचा आदर केला पाहिजे;

(३) त्यांनी धम्म शिकवणीचा आदर केला पाहिजे आणि नियमांचा आदर केला पाहिजे आणि त्यांना बदलू नये;

(४) ज्येष्ठ आणि लहान सदस्यांनी एकमेकांशी सौजन्याने वागावे

(५) त्यांनी प्रामाणिकपणा आणि 'विनयावर' आपले लक्ष केंद्रित केले पाहिजे. त्यांचा प्रभाव दर्शवू द्यावा.

(६) त्यांनी त्यांचे मन योग्य स्थानी शांत आणि शुद्ध केले पाहिजे जे त्यांनी स्वतःसाठी घेण्यापूर्वी इतरांना अर्पण केले पाहिजे.

(७) त्यांनी सर्व लोकांवर मैत्री केली पाहिजे, पाहुण्यांशी सौहार्दपूर्ण वागावे आणि आजारी लोकांना करुणा भावनेने सांत्वन द्यावे. या नियमांचे पालन संघाची कधीही हानी होणार नाही.

दुसरे म्हणजे, प्रत्येकाने वैयक्तिकरित्या: (१) शुद्ध मन ठेवले पाहिजे आणि खूप गोष्टी मागू नयेत; (२) सचोटी राखणे आणि सर्व लोभ दूर करणे; (३) वारंवार वाद घालू नका; (४) गप्प बसा आणि मूर्खपणाने बोलू नका; (५) नियमांचे पालन करा आणि अति-उत्साही होऊ नका; (६) एक समान मन ठेवा आणि वेगवेगळ्या शिकवणींचे पालन करू नका; आणि (७) दैनंदिन जीवनात काटकसरीने जगावे.

जर त्याचे सदस्य या नियमांचे पालन करतात, तर संघ टिकून राहील आणि कधीही नाश होणार नाही.

५. वर सांगितल्याप्रमाणे, संघा च्या सदस्याने स्वतःच्या व्यवहारात सुसंवादितता ठेवली पाहिजे; त्यामुळे सुसंवादीतानसलेल्यालाबंधुता म्हणता येणार नाही. प्रत्येक सदस्याने मतभेदाचे कारण बनू नये म्हणून

सावध असले पाहिजे. जर मतभेद दिसले तर ते शक्य तितक्या लवकर काढून टाकले पाहिजे, कारण मतभेद लवकरच कोणत्याही संस्थेचा नाश करेल.

अधिक रक्ताने रक्ताचे डाग काढता येत नाहीत; संताप अधिक संतापाने दूर केला जाऊ शकत नाही; राग विसरूनच दूर करता येतो.

६. एकदा काळमिती नावाचा राजा होता, ज्याचा देश शेजारच्या ब्रह्मदत्त नावाच्या युद्धवीर राजाने जिंकला होता. राजा काळमिती, आपल्या पत्नी आणि मुलासह काही काळ लपून राहिल्यानंतर, पकडला गेला, परंतु सुदैवाने त्याचा मुलगा, राजकुमार, पळून जाऊ शकला.

राजपुत्राने आपल्या वडिलांना वाचवण्याचा काही तरी मार्ग शोधण्याचा प्रयत्न केला पण तो व्यर्थ ठरला. त्याच्या वडिलांच्या फाशीच्या दिवशी, राजकुमार वेष बदलून फाशीच्या मैदानात गेला, जिथे तो त्याच्या दुर्दैवी वडिलांचा मृत्यू पाहण्याशिवाय काहीही करू शकत नव्हता.

वडिलांनी गर्दीत आपला मुलगा पाहिला आणि स्वतःशीच बोलत असल्यासारखे बडबडले, "खूप वेळ शोधू नकोस, घाईघाईने वागू नकोस, राग विसरूनच शांत होऊ शकतो."

त्यानंतर, राजकुमाराने बराच काळ सूड घेण्याचा मार्ग शोधला. शेवटी तो ब्रह्मदत्ताच्या राजवाड्यात सेवक म्हणून कामाला लागला आणि राजाची मर्जी संपादन केली.

एक दिवशी राजा शिकारीला गेला होता, त्या दिवशी राजपुत्राने बदला घेण्याची संधी शोधली. राजकुमार राजाला संयापासून दूर एकाकी जागी नेण्यात यशस्वी झाला. रानात भटकंतीमुळे राजा, खूप थकलेला होता. तो राजकुमाराच्या मांडीवर डोके ठेवून झोपी गेला. कारण राजकुमारावर त्याने पूर्ण विश्वास ठेवला होता.

राजपुत्राने आपला खंजीर काढला आणि राजाच्या गळ्यावर ठेवला पण नंतर तो संकोचला. त्याच्या फाशीच्या क्षणी त्याच्या वडिलांनी व्यक्त केलेले शब्द त्याच्या मनात चमकले आणि त्याने पुन्हा प्रयत्न केला तरीही तो राजाला मारू शकला नाही. अचानक राजाला जाग आली आणि त्याने राजकुमाराला सांगितले की त्याला एक वार्डट स्वप्न पडले आहे ज्यामध्ये राजा काळमितीचा, मुलगा त्याला मारण्याचा प्रयत्न करीत आहे.

राजपुत्राने, हातात खंजीर फुलवत, त्वरेने राजाला पकडले आणि स्वतःची ला राजा काळमितीचा, मुलगा ओळख दिली आणि कबूल केले शेवटी त्याच्या वडिलांचा सूड घेण्याची वेळ आली तरीही तो तसे करू शकला नाही अचानक त्याने आपला खंजीर खाली टाकला आणि तो राजासमोर गुडघ्यावर पडला.

जेव्हा राजाने राजपुत्राची कहाणी आणि त्याच्या वडिलांचे शेवटचे शब्द ऐकले तेव्हा तो खूप प्रभावित झाला आणि त्याने राजकुमाराची क्षमा मागितली. नंतर, त्याने त्याचे राज्य राजपुत्राला परत केले. त्यानंतर त्यांचे दोन्ही देश दीर्घकाळ मैत्रीतराहिले.

राजा काळमितीच्या मृत्यूच्या वेळेस उच्चारलेल्या शब्दांचा अर्थ, "दीर्घ काळ शोधू नका," म्हणजे राग जास्त काळ जपला जाऊ नये आणि "घाईने वागू नका" म्हणजे घाई-घाईने मैत्री तोडू नये.

द्वेषाने द्वेषाचे समाधान होऊ शकत नाही; ते क्षमा केल्यानेच जाऊ शकते.

योग्य धम्म शिकवणीच्या सुसंवादावर आधारित असलेल्या बंधुत्वाच्या संबंधामध्ये, प्रत्येक सदस्याने या कथेच्या भावनेची नेहमी प्रशंसा केली पाहिजे.

केवळ 'संघाच्या' सदस्यांनीच नव्हे तर सर्वसामान्य लोकांनीही त्यांच्या दैनंदिन जीवनात या भावनेचे कौतुक केले पाहिजे आणि आचरण केले पाहिजे.

॥

बुद्धाची भूमी

१. समजावून सांगितल्याप्रमाणे, जर संघ बुद्धाच्या शिकवणीचा प्रसार करण्याचे आणि सामंजस्याने जगण्याचे कर्तव्य विसरत नसेल, तर तो हळूहळू मोठा होईल आणि त्याची शिकवण अधिक व्यापक होईल.

याचा अर्थ अधिकाधिक लोक संबोधिज्ञानाचा शोध घेतील आणि याचा अर्थ असाही होतो की लोभ, क्रोध आणि मूर्खपणाचे दुष्ट सैन्य, ज्यांचे नेतृत्व अज्ञान आणि वासनेच्या भुताने केले आहे, ते माघार घेऊ लागेल आणि ते प्रज्ञा, प्रकाश, विश्वास आणि आनंदाचे राज्य प्रस्थापित होईल.

सैतानाचे वर्चस्व लोभ, अंधार, संघर्ष, लढाई, तलवारी आणि रक्तपात यांनी भरलेले आहे आणि ते मत्सर, पूर्वग्रह, द्वेष, बनवेगिरी, खुशामत, फसवणूक, गुप्तता आणि गैरवर्तन यांनी परिपूर्ण आहे.

आता समजा त्या अधिराज्यावर शहाणपणाचा प्रकाश पडला आणि त्यावर करुणेचा वर्षाव झाला आणि विश्वास रुजायला लागला आणि आनंदाच्या फुलांनी सुगंध पसरू लागला. तर त्या 'मारा' चे राज्य मन बुद्धाच्या शुद्ध भूमीत परिवर्तित होईल.

आणि जसे मंद वाऱ्याची झुळूक आणि फांदीवर काही फुले वसंत ऋतूचे आगमन सांगतात, त्याचप्रमाणे जेव्हा एखाद्या व्यक्तीला संबोधिज्ञान प्राप्त होते, तेव्हा गवत, झाडे, पर्वत, नद्या आणि इतर सर्व गोष्टी नवीन जीवनाने धडपडू लागतात.

माणसाचे मन शुद्ध झाले तर त्याचा परिसरही शुद्ध होईल.

२. ज्या भूमीत सत्य धम्म शिकवण असते, तिथे प्रत्येक रहिवाशाचे मन शुद्ध आणि शांत असते. खरंच, बुद्धाची करुणा निरंतर सर्व लोकांना फायदेशीर ठरते आणि त्यांचा तेजस्वी चेतना त्यांची मनातील सर्व अशुद्धता काढून टाकते.

शुद्ध मन लवकरच सूक्ष्म मन बनते, जे मन आर्य मार्गाशी सुसंगत आहे, एक मन ज्यास दान करणे आवडते. पंचशील आचरणाला आवडणारे मन,

चिरस्थायी मन, उद्योगी मन, शांत मन, शहाणे मन, करूणापूर्ण मन, अनेक आणि कुशल मार्गांनी लोकांना संबोधिज्ञानाकडे नेणारे मन बनते आणि अशा प्रकारे बुद्धक्षेत्राचे निर्माण होत जाईल.

पत्नी आणि मुले असलेले घर बुद्ध उपस्थित असलेल्या घरात बदलले जाते; सामाजिक भेदांमुळे त्रस्त असलेला देश त्याचप्रमाणे नातेवाइकांच्या संबंधामध्ये बदलला जातो.

रक्ताने माखलेला सोन्याचा राजवाडा बुद्धाचे निवासस्थान असू शकत नाही. परंतु, छताच्या चिंध्यांमधून चंद्रप्रकाश झिरपत असलेली छोट्या झोपडीत राहणाऱ्या गृहथाचे झोपडीत बुद्ध राहतील अशा मन जर पवित्र आणि निर्मळ असेल तर त्याची झोपडीही बुद्धाचे निवासस्थान बनू शकते.

जेव्हा बुद्ध भूमीची स्थापना एका व्यक्तीच्या शुद्ध मनावर केली जाते, तेव्हा ते एक शुद्ध मन इतर लोकांच्या मनांना संघामध्ये स्वतःकडे आकर्षित करते. बुद्धावरील श्रद्धा व्यक्तीपासून कुटुंबात, कुटुंबाकडून खेड्यात, खेड्यातून शहरांमधून, शहरांमध्ये, देशांत आणि शेवटी संपूर्ण जगापर्यंत पसरते.

खरंच, धम्माच्या शिकवणीचा प्रसार करण्याची तळमळ आणि निष्ठा हीच बुद्ध भूमीची निर्मिती आहे.

३. एका दृष्टीतून पाहिल्यास, सर्व लोभ, अन्याय आणि रक्तपात असलेले हे जग सैतानाचे जग दिसते; परंतु, जसे लोक बुद्धाच्या संबोधिज्ञानावर विश्वास ठेवतात, रक्ताचे दुधात आणि लोभाचे करुणेत रूपांतर होईल आणि मग, सैतानाची भूमी पवित्रतेची बुद्ध भूमी बनते.

एका लहानशा बाटलीने महासागर रिकामा करणे हे अशक्य प्राय काम वाटते, पण त्यासाठी कितीही, अनेक जीव लागले तरी ते करण्याचा दृढनिश्चय, ज्या मनाने बुद्धाचे संबोधिज्ञान प्राप्त केले पाहिजे.

बुद्ध दुसऱ्याकिनाऱ्यावर थांबले आहेत; म्हणजेच, त्याचे संबोधिज्ञानाचे जग, ज्यामध्ये लोभ नाही, क्रोध नाही, अज्ञान नाही, दुःख नाही, यातना नाही, परंतु जिथे फक्त संबोधिज्ञानाचा प्रकाश आणि करुणेचा पाऊस आहे.

ती शांतीची भूमी आहे, जे दुःख भोगत आहेत आणि जे दुःखात आहेत त्यांच्यासाठी आश्रयस्थान आहे; धम्माच्या शिकवणीच्या प्रसारात विश्रांती घेणाऱ्यांसाठी विश्रांतीची जागा.

या शुद्ध भूमीत अमर्याद प्रकाश आणि सार्वकालिक जीवन आहे. जे या आश्रय स्थानापर्यंत पोहोचतात ते कधीही भ्रमाच्या जगात परत येणार नाहीत.

खरंच, ही शुद्ध भूमी आहे, जिथे फुले वातावरण सुगंधित करतात, हवा

शहाणपणाने आणि पक्षी पवित्र धम्म गातात, हे सर्व मानवजातीचे अंतिम गंतव्यस्थान आहे.

४. ही शुद्ध भूमी विश्रांतीची जागा असली तरी ती आळशीपणाची जागा नाही. त्याचे सुवासिक फुलांचे पलंग आळशीपणासाठी नसून ते ताजेतवाने करण्यासाठी आणि विश्रांतीची ठिकाणे आहेत, जिथे बुद्धाच्या संबोधिज्ञानाच्या उद्देशाला पुढे चालू ठेवण्यासाठी पुन्हा ऊर्जा आणि उत्साह प्राप्त होतो.

बुद्धाचे ध्येय शाश्वत आहे. जोपर्यंत लोक जिवंत आहेत आणि प्राणी अस्तित्वात आहेत, आणि जोपर्यंत स्वार्थी आणि दूषित मन स्वतःचे जग आणि परिस्थिती निर्माण करत आहेत, तो पर्यंत त्याच्या ध्येयाचा अंत होणार नाही.

बुद्धाची मुले, जी अमिदाच्या महान सामर्थ्याने शुद्ध भूमीवर गेली आहेत, ते जिथून आले आणि जिथे त्यांचे अजूनही संबंध आहेत त्या भूमीकडे परत जाण्यास उत्सुक असतील. तेथे ते बुद्धाच्या कार्यात आपला सहभाग घेतील.

लहानशा मेणबत्तीचा प्रकाश जसा एका मागोमाग एकातून दुसऱ्या मनात पसरत जाईल, तसाच बुद्धाच्या करुणेचा प्रकाश एका मनातून दुसऱ्या मनापर्यंत सतत पसरत जाईल.

बुद्धाच्या मुलांनी, त्यांच्या करुणेच्या भावनेची जाणीव करून, त्यांचे संबोधिज्ञान आणि शुद्धीकरणाचे कार्य स्वीकारले आणि बुद्धाच्या भूमीला चिरंतन आणि अनंतकाळ गौरव प्राप्त करण्यासाठी ते एका पिढीकडून दुसऱ्या पिढीकडे हस्तांतरित केले.

ज्यांना बुद्ध भूमीत वैभव प्राप्त झाले आहे

१. श्यामावती, राजा उदयनाची पत्नी, हिची बुद्धावर मनापासून श्रद्धा होती.

ती राजवाड्याच्या अगदी आतल्या अन्तःपुरात राहायची आणि बाहेर जात नसे, पण तिची दासी, उत्तरा, जिला उत्कृष्ट स्मरणशक्ती होती, ती बाहेर जाऊन बुद्धाच्या उपदेशांना हजर राहायची.

तिच्या परतल्यावर, दासी राणीला तथागतांच्या शिकवणीची पुनरावृत्ती करीत असे. आणि अशा प्रकारे राणीने तिचे शहाणपण आणि विश्वास वाढवला.

राजाच्या दुसऱ्या पत्नीला पहिल्या पत्नीचा हेवा वाटत असे तिने तिला मारण्याचा प्रयत्न केला. राजाने तिच्यावर विश्वास ठेवला नाही तोपर्यंत तिने तिची निंदा केली आणि त्याची पहिली पत्नी श्यामावती यास मारण्याचा प्रयत्न केला.

राणी श्यामावती इतक्या शांततेने राजासमोर उभी राहिली की तिला मारण्यासाठी त्याचे मन धजावले नाही. स्वतःवर नियंत्रण मिळवून त्याने तिच्या अविश्वासाबद्दल माफी मागितली.

दुसऱ्या पत्नीचा मत्सर वाढला आणि तिने राजा घरी नसताना

राजवाड्याच्या आतील दरबारात आग लावण्यासाठी दुष्ट माणसांना पाठवले. श्यामावती शांत राहिली, आणि गोंधळलेल्या दासींना प्रोत्साहन दिले आणि नंतर, न घाबरता, ती बुद्धा कडून शिकलेल्या धम्मामुळे शांतपणे मरण पावली. आगीत तिच्यासोबत उत्तराचा मृत्यू झाला.

बुद्धाच्या अनेक महिला शिष्यांपैकी, या दोघांना अत्यंत सन्मानित केले गेले: राणी श्यामावती एक करुणायुक्त शक्ति म्हणून आणि तिची दासी, उत्तरा, एक चांगली श्रोता म्हणून.

२. महानामा, शाक्य कुळातील राजकुमार आणि बुद्धाचा चुलत भाऊ, यांचा बुद्धाच्या शिकवणींवर प्रचंड विश्वास होता आणि तो त्यांच्या सर्वात विश्वासू अनुयायींपैकी एक होता.

त्यावेळीकोसलातील वीद्दुभ नावाच्या हिंसक राजाने शाक्य वंशावर विजय मिळवला. राजकुमार महानामा राजाकडे गेला आणि त्याने आपल्या लोकांचे प्राण वाचविण्याची याचना केली. परंतु राजाने त्याचे ऐकले नाही. त्यानंतर त्याने असा प्रस्ताव ठेवला की महानामा जवळच्या तलावात पाण्याखाली असताना रजा जास्तीत जास्त कैद्यांना पळून जाऊ देईल.

‘तो फारच कमी काळ पाण्याखाली राहु शकेल,’ असा विचार करून राजाने होकार दिला.

महानामाने पाण्यात बुडी मारली आणि गडाचा दरवाजा उघडला गेला आणि लोकांनी सुरक्षिततेसाठी धाव घेतली. पण महानामा वर आला नाही, विलो झाडाच्या पाण्याखालील मुळाशी आपले केस बांधून आपल्या लोकांच्या जीवनासाठी आपल्या प्राणांची आहुती दिली.

३. उत्पलवर्ण ही एक प्रसिद्ध भिक्षुनी होती जिच्या ज्ञानाची तुलना बुद्धाच्या महान शिष्य मौद्गल्यायनाशी केली गेली होती. ती, खरंच, सर्व भिक्षुणीत सर्व श्रेष्ठ होती आणि नेहमीच त्यांची ती नेता होती, त्यांना शिकवताना कधीही कंटाळा आला नाही.

देवदत्त हा एक अत्यंत दुष्ट आणि क्रूर माणूस होता ज्याने राजा अजातशत्रूच्या मनात विष ओतले आणि त्याला बुद्धाच्या शिकवणीच्या विरोधात जाण्यास प्रवृत्त केले. पण नंतर राजा अजातशत्रूने पश्चात्ताप केला, देवदत्तसोबतची मैत्री तोडली आणि बुद्धाचा नम्र शिष्य बनला.

एकदा देवदत्तला राजाला पाहण्याच्या प्रयत्नात वाड्याच्या दरवाज्यातून हाकलण्यात आले, तेव्हा उत्पलवर्णला बाहेर येताना त्यांची भेट झाली. त्यामुळे त्याला खूप राग आला, म्हणून त्याने तिला मारहाण करून गंभीर जखमी केले.

ती खूप वेदनांनी तिच्या विहारातमध्ये परतली आणि जेव्हा इतर भिक्खूणीनी तिला सांत्वन देण्याचा प्रयत्न केला तेव्हा ती त्यांना म्हणाली: "भगिनींनो, मानवी जीवन हे अप्रत्याशित आहे, सर्व काही क्षणिक आणि अहंकाररहित आहे. केवळ संबोधिज्ञानाचे जग शुद्ध आणि शांत आहे.

तुम्ही तुमचे प्रशिक्षण चालू ठेवायला हवे." मग शांतपणे तिने शेवटचा निरोप घेतला.

४. अंगुलीमाल, एके काळी एक भयंकर डाकू ज्याने अनेक लोकांना मारले होते, त्याचा बुद्धाने उद्धार केला आणि तो त्याच्या शिष्यांपैकी एक बनला.

एके दिवशी तो एका गावात भीक मागायला गेला आणि त्याने आपल्या भूतकाळातील वाईट कृत्यांसाठी खूप त्रास सहन केला.

गावकऱ्यांनी त्याच्यावर तुटून पडून त्याला फार मारहाण केली, परंतु त्याच्या शरीरात रक्तस्त्राव होत असताना तो बुद्धाकडे परत गेला, त्याच्या पाया पडला आणि त्याच्या पूर्वीच्या क्रूर कृत्यांबद्दल दुःखभोगण्याची संधी मिळाल्याबद्दल त्याचे आभार मानले.

तो म्हणाला, "हे बुद्ध! माझे नाव मुळात 'अहिंसक' असे होते, परंतु माझ्या अज्ञानामुळे मी अनेक मौल्यवान जीव घेतले, आणि प्रत्येकाकडून मी एक बोट घेतले; त्यामुळे मला अंगुलीमाल, बोटेसंग्राहक म्हणून संबोधले जाऊ लागले.

मात्र आपल्या करुणेने मी निब्बान प्राप्त केले आणि बुद्ध, धम्म आणि संघ या तिन्ही खजिन्यांमध्ये मी समर्पित झालो. जेव्हा एखादा माणूस घोडा किंवा गाय हाकत नेतो तेव्हा त्याला चाबूक किंवा दोरीचा वापर करावा लागतो, परंतु आपण, हे बुद्ध, चाबूक किंवा दोरी किंवा हुक न वापरता माझे मन शुद्ध केले आहे.

'आज हे बुद्ध, मी जे केले होते त्याचीच फळे भोगली आहेत. मला जगण्याची इच्छा नाही, मला मरण्याची इच्छा नाही. मी फक्त माझी वेळ येण्याची वाट पाहत आहे."

५. पूज्य सारिपुत्रांसहमौद्गल्यायन हे बुद्धाच्या दोन महान शिष्यांपैकी होते. जेव्हा इतर धर्माच्या शिक्षकांनी बुद्धाच्या शिकवणीचे शुद्ध पाणी लोकांमध्ये पसरत असल्याचे पाहिले आणि लोक ते आतुरतेने पितात तेव्हा त्यांना ईर्ष्या वाटली आणि त्यांनी त्यांच्या उपदेशात विविध अडथळे आणले.

परंतु कोणताही अडथळा त्याच्या शिकवणीचा व्यापक प्रसार होण्यापासून रोखू शकला नाही. इतर धर्माच्या अनुयायांनीमौद्गल्यायनाला मारण्याचा प्रयत्न केला.

दोनदा ते निसटले पण तिसऱ्यांदा तो अनेक विधर्मी लोकांनी घेरले आणि मौद्ग्यालयान त्यांच्या प्रहारांचे बळी ठरले.

संबोधिमध्ये टिकून राहून, त्यांनी शांतपणे त्यांचे प्रहार स्वीकारले, आणि त्याचे मांस फाटले गेले आणि त्यांची हाडे चिरडली गेली, तरीही ते सहन करीत शांतपणे त्यांनी प्राण सोडले.

अंगुत्तर निकाय (क्रमिक अंकाचे पुस्तक)

भिक्षुनो, अशी एक व्यक्ती आहे जिचा जगात जन्म अनेकांच्या कल्याणासाठी, अनेकांच्या आनंदासाठी आहे: ज्याचा जन्म जगाच्या दयाळूपणातून, स्वर्गीय प्राणी आणि मानवजातीच्या फायद्यासाठी, कल्याणासाठी आणि आनंदासाठी झाला आहे. ती व्यक्ती कोण आहे? ती व्यक्ती तथागत आहे, जी अर्हत आहे, सम्यक समबुद्ध ही, भिक्षुनो, तीच एक व्यक्ती आहे.

भिक्षुनो, एका व्यक्तीचे प्रकटीकरण जगात शोधणे कठीण आहे. कोणत्या व्यक्तीचे? तथागताचे, जो अरहत आहे, पूर्ण ज्ञानी आहे. तो एकच व्यक्ती आहे.

भिक्षुनो, जगात एक असाधारण व्यक्ती सापडणे कठीण आहे. कोणती व्यक्ती? तथागत, जे अर्हत आहे, पूर्ण ज्ञानी आहे. तो एकच व्यक्ती आहे.

भिक्षुनो, एका व्यक्तीच्या मृत्यूने सर्वानाच खेद वाटतो. कोणत्या व्यक्तीच्या? तथागतांच्या, जे अर्हत आहे, पूर्ण ज्ञानी आहे. ती एकच व्यक्ती आहे.

भिक्षुनो, जगात एक असा माणूस जन्माला आला आहे जो अद्वितीय आणि अतुलनीय आहे. तो माणूस कोण आहे? हा तथागत आहे. जो अर्हत आहे पूर्ण ज्ञानी आहे. तो असा एकमेव मनुष्य आहे.

भिक्षुनो, एका व्यक्तीचे प्रकटीकरण म्हणजे एक शक्तिशाली चक्षु, एक शक्तिशाली प्रकाश, एक शक्तिशाली तेज. कोणत्या व्यक्तीचे? तथागताचे, जो अर्हत आहे, पूर्ण ज्ञानी आहे. तो एकच व्यक्ती आहे. (अंगुत्तरा-निकाया १-१३)

'बुद्धाचा उपदेश' करीता स्त्रोत संदर्भ ग्रंथ सूची

संक्षिप्त रूपः DN-दिघनिकाय
 MN-मज्झिमिकाय
 SN-संयुक्तय
 AN-अंगुत्तरनिकाय

विभाग	पृष्ठ	ओळ	बुद्ध मूलस्तोत
अध्याय-1			
1		2	1
		5	1
		5	12
		5	22
		7	1
		7	6
		7	14
		7	20
		8	11
		9	11
2		10	16
		11	10
		13	9
		13	16
अध्याय-2			
1		15	1
			अमितायूर-ध्यान आणि विमलकीर्ति निर्देससूत्र

विभाग	पृष्ठ	ओळ	मूलस्रोत
अध्याय-1	15	6	सूरमगाम-सूत्र
	15	11	विमलकीर्तिनिर्देश आणि महापरिनिर्वाण सूत्र
	16	7	सिद्धर्मपुंडरीक-सूत्र 16
	17	1	महायान-जातक-चित्त परिक्षा-सूत्र
	17	7	महापरिनिर्वाण सूत्र
2	19	1	सिद्धर्मपुंडरीक-सूत्र 3
	20	1	सिद्धर्मपुंडिक-सूत्र 4
	21	14	सिद्धर्मपुंडिका-सूत्र 5
3	22	18	सिद्धर्मपुंडिका-सूत्र 16
अध्याय-3			
1	25	1	अवतांसक-सूत्र 5
	26	5	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	26	11	अवतमसक-सूत्र
	26	19	सुवर्णप्रभासोत्तमारजा-सूत्र-3
2	29	6	अवतमसक-सूत्र
	29	12	अवतमसक-सूत्र 34, गंडव्यूह
	29	15	छोटा सुखावतीव्यूह सूत्र
	29	20	अवतामस-सूत्र
	30	6	SN 35-5
	30	10	महापरिनिर्वाण-सूत्र

विभाग	पृष्ठ	ओळ	मूलस्रोत
3	32	10	MN8-77, महासकुलदयी-सूत्र
	33	5	महापारीनिर्वाण-सूत्र
	33	16	लंकावतार-सूत्र
	34	4	अवतमसक-सूत्र 32
	34	20	सद्धर्मपुंडरिका-सूत्र-25
	35	1	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	35	13	सद्धर्मपुंडरिका-सूत्र 2
	35	20	सद्धर्मपुंडरीका-सूत्र 3

धर्म

अध्याय-1

1	38	1	विनय, महावग्ग 1-6 आणि SN56-
		-	11-12, धम्मचक्क-पवत्तान-सुत
	39	18	इतिवृत्तक 103
	40	6	MN 2, सब्बसवा-सुत
	40	13	बेचाळीस विभागांचे सूत्र 18
	41	2	श्रीमालादेवीसिंहनाद-सूत्र विभाग
3	42	21	अवतमसक-सूत्र 22, दशभूमिका

अध्याय-2

1	46	1	MN 4-35, कुळसककक-सुत
	48	9	AN 5-49 मुंडराजा-वग्गा
	48	18	AN 4-185, समण-सुत्ता
	49	1	AN 3-134, उप्पदा-सुत

विभाग	पृष्ठ	ओळ	मूलस्रोत	
2	49	8	लंकावतार- सूत्र	
	49	12	अवतमसक-सूत्र 2	
	50	1	अवतमसक-सूत्र 16	
	50	15	अवतमसक-सूत्र 22, दशभूमिका	
	51	1	लंकाकावतार-सूत्र	
	51	6	AN 4-186, उमग्गा-सुत्त	
	51	10	धम्मपद I, 2, 17, 18	
	52	1	SN 2-1-6, कामद-सुत्त	
	3	52	12	अवतमसक-सूत्र 16
		52	19	लंकावतार-सूत्र
52		14	MN 3-22, अळंगडदुपम-सुत्त	
54		9	लंकावतार-सूत्र	
54		14	लंकावतार-सूत्र	
4	57	8	विनय, महावग्गा 1-6	
	58	1	लंकावतार-सूत्र:	
	58	7	SN 35-200, दारुकखंड-सूत्र	
	58	18	लंकावतार-सूत्र आणि इतर	
	59	8	MN 2-18, मधुपिंडिका-सूत्र	
	59	22	लंकावतार-सूत्र	
	60	14	लंकावतार-सूत्र	
	61	11	विमालकीर्तीनिरदेश-सूत्र	
	63	15	अवतमसक-सूत्र 34, गंडव्यूह	
	63	24	लंकावतार-सूत्र आणि इतर	

विभाग	पृष्ठ	ओळ	मूलस्रोत
अध्याय-3			
1	65	1	विनय, महावग्गा 1-5
	65	16	विनया, कुलवग्गा 5-21
	66	6	सुरमगम-सूत्र
2	71	9	सूरमगम-सूत्र
	73	5	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	73	13	सद्धर्मपुंडरिका-सूत्र 7 आणि सूरमगम-सूत्र
	74	3	अवतम्सक-सूत्र 32
	74	9	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	74	14	ब्रह्मजाल सूत्र
	75	2	महापरिनिर्वाण-सूत्र
3	75	21	महापरिनिर्वाण-सूत्र
अध्याय-4			
1	81	1	श्रीमालादेवीसिंहनाद-सूत्र
	82	10	AN 2-11
	82	14	इतिउत्तक 93
	82	21	विनय, महावग्ग
	83	9	AN 3-68, अन्नतीठीक-सुत
	83	23	AN 3-34, आळवक-सुत
	84	15	वैपुल्या-सुत
	84	21	विनय, महावग्ग 1-6, धम्मचक्कपवर्तन-सुत
	85	1	MN 2-14, चूलदुक्खखंद-सुत
	85	16	महापरिनिर्वाण सूत्र
	86	16	इतिवृत्त, 24

विभाग	पृष्ठ	ओळ	मूलस्रोत
2	88	11	MN 6-51, कंदरका-सुत्रांत
	89	9	AN 3-130
	89	19	AN3-113
	3	90	6 इतिवृत्तक 100
	90	18	दृष्टान्त-सूत्र
	91	16	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	93	1	AN 3-62
	93	16	AN 3-35, देवदूत-सुत्ता
	94	20	थेरीगाथा अट्टकथा
4	95	17	सुखावतीव्यूह-सूत्र खंड 2
अध्याय-5			
1	102	1	सुखावतीव्यूह-सूत्र खंड 1
	105	18	सुखावतीव्यूह-सूत्र खंड 2
	107	6	अमितियूर-ध्यान-सूत्र
2	110	15	लहान सुखावतीव्यूह-सूत्र

आचरणाचा मार्ग

अध्याय-1

1	116	1	MN 2, सब्बसवा-सुत
	117	23	MN 3-26, अरियापरिसना-सुत
	118	14	SN 35-206, SN 35-206:
	119	11	बेचाळीस विभागांपैकी 41-2
	121	20	MN 2-19, द्वेधविताक्क-सुत्ता
	122	10	13 धम्मपद अर्थकथा
2	123	12	AN 3-117
	124	1	MN 3-21, काकाचुपामा-सुत
	127	1	MN 3-23, विममीक-सुत

विभाग	पृष्ठ	ओळ	मूलस्रोत
	128	17	जातक IV-497, मातंग-जातक
	132	4	बेचाळीस खंडांचे सूत्र 9
	132	13	बेचाळीस खंडांचे सूत्र 11
	133	5	बेचाळीस विभागांचे सूत्र 13
	134	3	AN 2-4, समसित्त-सुत्त
3	134	18	संयुक्तरत्नपितक-सूत्र
	140	2	उपमा-सतक-सूत्र
	143	7	महाप्रज्ञापारमिता-उपादेसा-शास्त्र
	144	18	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	145	17	संयुक्तरत्नपिटक-सूत्र
अध्याय 2			
1	150	1	MN 7-63, चुळमळूणक्या-सुत्रांत
	152	9	MN 3-29, महासरोपमा-सुत्त
	154	1	महायान-सूत्र
	154	14	थेरीगाथा, अठकथा
	156	7	MN 3-28, महाहट्ठीपदोपम-सुत्ता
	156	22	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	157	12	अवदानसातक-सूत्र
	158	18	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	160	12	पंचविमसतीसहस्रीका-प्रज्ञापारमीता-सूत्र
	161	20	अवतांसाक-सूत्र 34, गंडव्यूह

विभाग	पृष्ठ	ओळ	मूलस्रोत
2	163	13	AN 3-88
	164	10	AN 3-81
	164	18	AN 3-82
	165	12	परिनिब्बाना-सुत्ता- खंड 2
	166	13	MN 14-141, सचविभंग-सुत
	167	18	परिनिब्बाना-सुत्ता खंड 2
	168	12	AN 5-16, बाल-सुत्त
	168	18	अवतम्सक-सूत्र 6
	169	18	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	170	7	संयुक्तरत्न पिटक-सूत्र
	171	1	सुवर्णप्रभास-सूत्र 26
	171	15	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	172	15	थेरगाथा, अटकथा
	173	7	जातक 55, पंचवुध-जातक
	174	9	इतिवुत्तक 39&40
	174	16	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	174	19	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	175	1	AN 5-12
	175	8	परिनिब्बान-सुत्ता
	175	18	सूरमगम-सूत्र
3	176	21	SN 55-21 आणि 22, महानाम-सुत्ता
	177	15	AN 5-32, चुंडी-सुत्ता
	178	1	विमलकीर्तिनिर्देस-सूत्र
	178	15	सूरमगम-सूत्र
	178	21	सुखावतीव्यूह-सूत्र- खंड 2
	179	8	SN 1-4-6
	179	11	अवतम्सक-सूत्र 33

विभाग	पृष्ठ	ओळ	मूलस्तोत
	180	7	आवात्मसक-सूत्र 24
	180	19	सुवर्णप्रभास-सूत्र 4
	181	8	अमितायुर-ध्यान-सूत्र
	181	11	सुखावतीव्यूह-सूत्र
	181	17	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	182	10	MN 2-16, चेतोखिल-सूत्र
	183	5	सुखावती व्यूह-सूत्र खंड 2.
4	184	1	धम्मपद
	192	1	SN 1-46
	192	15	AN
	192	20	महापरिनिर्वाण-सूत्र

बंधुत्व

अध्याय-1

	194	1	इतिवुत्तक 100 & MN1-3, धम्मदयाद-- - सुत
	194	8	इतिवुत्तक 92
	195	1	विनया, महावग्गा 1-30
	195	19	MN 4-39, माहा-अस्सपुरा-सुत
	197	4	MN 4-40, चूल-अस्सपुरा-सुत
	198	4	सदधर्मपुंडरीक-सूत्र 10
	198	10	सद्धर्मपुंडरिका-सूत्र 10
	199	1	सद्धर्मपुंडरीका-सूत्र 14
2	200	13	SN 55-37, महानाम-सुत
	201	1	AN 3-75
	201	8	SN-55-35, महानाम-सुत
	201	14	SN 55-54, गिल्यानं-सुत

विभाग	पृष्ठ	ओळ	मूलस्रोत
	201	20	अवतमसक-सूत्र 22
	203	9	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	206	5	अवतमसक-सूत्र 7
	209	2	महायान-सूत्र
	210	1	अवतांसाक-सूत्र 21
	210	20	महापरिनिर्वाण-सूत्र
3	212	1	DN 31, सिगालोवाद-सुत
	217	8	AN 2-4, समाचित्ता-सुत
	217	23	AN 3-31
	218	7	जातक 417, काच्छानि-जातक
	220	1	DN 31, सिगालोवाद-सुत
	220	12	धम्मपद अठकथा 1
	221	21	(बर्मी भाष्य)
	222	11	श्रीमालादेवसिंहनाद-सूत्र
अध्याय 2			
1	225	1	महापरिनिर्वाण-सुत
	226	19	AN 3-118 सोकेयन-सुत
	228	12	SN
	229	5	विनय, महावग्ग 10-1 & 2
	229	14	DN 16, महापरिनिर्वाण-सुत
	230	20	विनय, महावग्ग् 10-1 आणि 2
2	233	15	SN
	234	11	अंतराभाव-सूत्र
	234	17	विमलकीर्तिनिर्देश-सूत्र
	236	1	महापरिनिर्वाण-सूत्र
	236	20	लहान सुखावतीव्यूह-सूत्र
	237	3	सुखावतीव्यूह-सूत्र
	237	17	विमलकीर्तीनिर्देश-सूत्र

विभाग	पृष्ठ	ओळ	मूलस्रोत
3	238	5	धम्मपद, अट्टकथा 1
	238	14	AN 34-2
	239	11	धम्मपद अठकथा 1
	240	6	AN 5-1
	240	10	मूल-सर्वस्तिवाद-विनय,संघभेद- वस्तु 10
	241	3	MN 9-86, अंगुलीमाल-सुत
	242	4	AN 26

परिशिष्ट

बौद्ध धर्माचा संक्षिप्त इतिहास – भारतातून जपानमध्ये बौद्ध धम्माचा प्रवेश

1. भारत

मानव जातीच्या अध्यात्मिक इतिहासातील सर्वात महान युग घडवणारी घटना म्हणजे जेव्हा भारताच्या मध्यवर्ती भागात प्रकाशमान झाला "आशियाचा प्रकाश", किंवा दुसऱ्या शब्दात सांगायचे तर ज्या काळी महप्रज्ञा आणि महारुणेचा वसंत ऋतू उगवला. काळाच्या ओघात अनेक शतकांपासून मानवी मन समृद्ध करीत आला आहे आणि आजतागायत करीत आहे.

गौतम बुद्ध, ज्यांना नंतरच्या बौद्ध अनुयायांनी शाक्यमुनी किंवा शाक्य वंशाचे" म्हणून ओळखले "मुनि, त्यांनी आपल्या घराचा त्याग केला, एक भिक्षु बनले आणि आपली पावले दक्षिणेकडे, मगधकडे वळवली .५ व्या शतकाच्या मध्यात असे मानले जाते की त्यांना तेथे एका बोधीवृक्षाखाली शेवटी संबोधि ज्ञान प्राप्त झाले .

मौर्य साम्राज्याचा तिसरा शासक अशोक राजा (राज्यकाळ)268-232 B.C.) याच्या काळात, गौतम बुद्धाची शिकवण संपूर्ण भारतभर पसरली आणि देशाच्या सीमेपलीकडेही त्याचा प्रचार केला जाऊ लागला होता.

मौर्य हे भारतातील सार्वभौम राज्यांपैकी पहिले राज्य होते या राज्याचा पहिला . (राज्य) शासक चंद्रगुप्त317-293 B.C. किंवा त्याच्या आसपासयाच्या वेळी (, उत्तरेला हिमालय पर्वत, पूर्वेला बंगालच्या उपसागरापर्यंत पसरलेले, एक विशाल क्षेत्र आधीच व्यापलेले होतेपश्चिमेला हिंदू कुश पर्वत आणि दक्षिणे .ला विंध्य पर्वताच्या पलीकडे राजा अशोकाने कलिंग आणि इतरावर विजय मिळवून या क्षेत्राचा विस्तार, .दक्खनच्या पठरापर्यंत केला

हा राजा अशोक अतिशय उग्र स्वभावाचा होता असे म्हणतात, त्याला त्याचे लोक म्हणत असत चंडअशोक (उग्र अशोक)म्हणत असत; परंतु कलिंगावर विजय मिळविलेल्या युद्धामुळे उद्धवलेल्या आपत्तीजनक परिस्थितीचा साक्षीदार असताना त्याच्या स्वभावात पूर्ण बदल दिसून आला ते प्रज्ञा आणि करुणेच्या शिकवणीचे मनापासून . उपासक बनले, त्यानंतर, त्यांनी बौद्ध उपासक म्हणून अनेक गोष्टी केल्या, त्यापैकी खालील

दोन उपक्रम सर्वात उल्लेखनीय आहेत.

प्रथम (अशोकाचे शिलालेख)"अशोकाचे कोरीव आदेश"किंवा दगडी खांबांवर किंवा पॉलिश केलेल्या भिंतींवर कोरलेल्या बौद्ध शिकवणीवर आधारित प्रशासकीय संकल्पना, ज्या त्याने अनेक ठिकाणी करण्याचा आदेश दिला, अशा प्रकारे बुद्धाच्या शिकवणीचा प्रसार झालादुसरे म्हणजे ., त्याने आपल्या राज्याच्या पलीकडे सर्व दिशांना प्रज्ञा आणि करुणेची शिकवण देणारीधम्मप्रचारक पाठविले यात विशेषतःउल्लेखनीय . इजिप्त कायरेन मॉसेडोनिया आणि,गोष्ट अशी आहे कि काही मोहिमा सिरीया एपिरोस सारख्या सुदुरच्या ठिकाणी पाठवण्यात आल्या होत्या, ज्यांनी पाश्चिमात्य जगामध्ये बौद्ध धर्माचा प्रसार केलाशिवाय ., महेंद्र (पाली भाषेत महिंदा), श्रीलंकेला पाठवलेला दूत, "सुंदर लंकाद्वीपावर पाली), लंकादीप यशस्वी ठरला आणि "सुंदर शिकवण प्रस्थापित करण्यात (.अशा प्रकारे बेटावर यशस्वी प्रसारासाठी बौद्ध शिकवणीचा प्रारंभ बिंदू स्थापित केला

2. महायान बौद्ध धर्माचा उदय

"बौद्ध धर्माची पूर्वेकडील चळवळहे नंतरच "्या काळातील बौद्धांनी अनेकदा सांगितले आहे .पू.स.पण इ .काळापासून, बौद्ध धर्माचे नवीन रूप स्पष्टपणे पश्चिमेकडे वळले होतेख्रिश्चन युगाच्या सुरुवातीच्या सुमारास बौद्ध धर्माचे पूर्वेकडे "नवीन रूप" वळू लागले तथापि, या प्रकरणाचा संदर्भ घेण्यापूर्वी, आपण बौद्ध धर्मात होत असलेल्या महान बदलाबद्दलबोलले पाहिजे जो "नवी लहर" तिसरा काही नसून-हा बदल दुसरा . महायान.किंवा ग्रेटर व्हेईकल बुद्धिझ्म म्हणून ओळखला जातो "महायान बौद्ध धर्म" मजबूत मुल धरत होता आणि त्या काळातील शिकवणीत एक सुस्पष्ट घटक म्हणून .अस्तित्वात अलाल होता

अशी कधी "नवी लहर", कशी आणि कोणी सुरू केली? या प्रश्नांची निश्चितपणे उत्तरे देण्यास अद्याप कोणीही सक्षम र नाहीप्रथम :आपल्याला फक्त एवढेच माहित आहे ., सहाम्राधिक शाखेच्या तथाकथित विचार वंशावली घटकामध्ये त्या काळातील पुरोगामी-भिक्षुणी हि प्रणाली आणली असावी; दुसरे, वस्तुस्थिती अशी आहे की एक किंवा दोन शतके ख्रिस्त कालखंडात महायान शास्त्रातील काही महत्त्वाचे घटक अस्तित्वात होते ख्रिश्चन . आणि जेव्हा महायान धर्मग्रंथांनी समर्थित नागार्जुनाचा .युगाच्या पहिल्या शतकापर्यंत मंचावर स्पष्टपणे मांडले.

बौद्ध धर्माच्या प्रदीर्घ इतिहासात महायान बौद्ध धर्माची भूमिका खूप मोठी होती . आता, चीन आणि जपानबद्दल, या देशांमध्ये बौद्ध धर्म त्यांच्या जवळजवळ सर्व इतिहासात महायान यात आश्रय वाटणासारखे कारी बही शिकवणीच्या प्रभावाखाली विकसित झाला - .आहेयात आश्चर्य वाटण्यासारखे काही नाही कारण जनसामान्यांच्या उद्दारासाठी एक नवीन आदर्श आधीच तयार केला गेला होता, बोधिसत्त्वाच्या रूपात जिवंत संतांनी हा आदर्श आचरणात आणण्याची कल्पना केली होती; शिवाय, त्यांचे समर्थन करण्यासाठी, महायान विचारवंतांनी प्रस्तुत केलेले आधिभौतिक किंवा मानसिक क्षेत्रातील बौद्धिक परिणाम खरोखरच भव्य होतेअशाप्रकारे ., एकीकडे गौतम बुद्धांच्या त्यास शिकवणीशी ते जोडले गेले असले तरी, प्रज्ञा आणि करुणेचे अनेक नवीन टप्पे त्यास जोडले गेले या नवीन . समृद्धीमुळे, बौद्ध धर्म उत्साहाने आणि उर्जेने परिपूर्ण झाला आणि पूर्वेकडील देशांना .महानदीच्या प्रवाहाप्रमाणे समृद्ध करता झाला"

3. मध्य आशिया

मध्य आशियाई देशांतूनच चीन सर्वप्रथम बौद्ध धर्म शिकण्यास पुढे आला त्यामुळे भारतापासून चीनपर्यंत पसरलेल्या शिकवणुकीबद्दल सांगायचे तर 'रेशीम' मार्गा बद्दल बोलणे आवश्यक आहे हा रस्ता पश्चिम आणि पूर्वेला जोडण्यासाठी मध्य आशियातील . अमर्याद प्रदेशातून गेला आणि हान राजघराण्याचा राजावूराज) य :140-87 B.C.) याच्या काळात हा व्यापारी मार्ग खुला झाला होता त्या वेळी, हानचे क्षेत्र पश्चिमेकडे पसरले होते आणि फरयाना, सोन्दिवाना, तुखारा आणि अगदी पार्थिया सारख्या लगतच्या देशांमध्ये, पूर्वी अलेक्झांडर द ग्रेटने प्रेरित केलेले व्यापारीवादाचे केंद्र अजूनही जोमाने सक्रिय होते या . देशांतून जाणाऱ्या या प्राचीन मार्गावर रेशीमने सर्वात महत्त्वाची भूमिका बजावली, म्हणून त्याला सिल्क मार्ग असे नाव देण्यात आले ख्रिश्चन युगाच्या आधी किंवा नंतरच्या . काळापासून, भारत आणि चीनने व्यापारी मार्गाने प्रथम सांस्कृतिक संपर्क सुरू केला . त्यामुळे हा रस्ता बौद्ध धर्माचाही मार्ग होता असे म्हणता येईल

4. चीन

चीनी बौद्ध धर्माचा इतिहास बौद्ध धर्मग्रंथांना स्वीकारण्यापासून आणि त्यांच्या अनुवादापासून सुरू होतो चिंग-चांग-एर-शिह-सु" प्राचीन काळातील सर्वात जुने काम . बुद्धाने)व्याकृत बेचाळीस विभागातील सूत्र पिंग युगात काश्यप मातांग आणि-हे पिंग " इतरांनी केलेले भाषांतर असे म्हटले जाते (58-76 AD.) परंतु आज ती एक संशयास्पद पौराणिक कथा मानली जातेकाओ यांना दिले जाते -शिह-पुष्टीकृत मताचे श्रेय आन ., जो इ .स.148 ते 171 या काळात लोयांग येथे अन-ुवादात गुंतला होता या काळापासून ते .. उत्तरी सुंग राजवंश (960-1129 A.D.) पर्यंत, सुमारे एक हजार वर्षे अनुवादाचे कामचालू राहिले . हे तेव्हाचा पूर्वेकडील दानचा राजा मिंग यांच्या विंगपिंग काल-खंडात (58-76 AD) 'काश्यप मातांग आणि इतरांनी केलेले भाषांतर असे म्हटले जाते पण आज त्यास एक दंतकथा मानले जाते.पृष्टीकृत.

पूर्वीच्या काळात, धर्मग्रंथांना परिचय आणि अनुवाद करण्यात ज्यांनी महत्वाची भूमिका बजावली ते बहुतेक मध्य आशियाई देशांतील महान विद्वान होते, उदाहरणार्थ, वर उल्लेख केलेला आनशिहकाओ-, पार्थियापासून आला आहे समरकंद प्रदेशातील : क्यांगशेंगफाई सुमारे 3-्याशतकात लो असीमित) सुखावतीव्यूहा" यांग येथे आले आणि- शिवाय .चे भाषांतर केले (जीवनाचे पुस्तक, चुहू किंवा धर्मरक्षा-फा-, ज्याला चा अनुवादक म्हणून ओळखले जाते"सद्धमपुंडरिका", ते तुखाराहून आले आणि तिसऱ्या शतकाच्या उत्तरार्धापासून चौथ्या शतकाच्या पूर्वार्धापर्यंत लो .यांगमध्ये राहिले-कुमार्जीव जेव्हा पाचव्या शतकाच्या सुरुवातीच्या काळातकुच येथून कुमारजीव यांचे आगमन झाले तेव्हा चीनमधील भाषांतर कार्य उच्च बिंदावर पोहचले.

तेव्हापासून संस्कृत शिकण्यासाठी चीनमधून विद्वान भारतात येऊ लागले अशा . भिक्खुंचा प्रणेता फाहिं-यान)339-420 A.D.) होता तो .399 मध्ये चांग आन सोडून- भारताला भेट देणाऱ्या या .भारतात आला आणि पंधरा वर्षांनी मायदेशी परतला भिक्खुपैकी सर्वात प्रतिष्ठित म्हणजे ह्युत्संग-इन- (602-664 A.D.) होते, जे 627 मध्ये भारताला निघाले आणि 645 मध्ये एकोणीस वर्षांनी परतलेपुढे ., इत्सिंग (635-713 A.D.) (ई (चिंग या इत्सिंग पुस्तकात गोंधळात टाकू नये-671 मध्ये समुद्रमार्गे भारताला रवाना झाला आणि पंचवीस वर्षांनी त्याच मागनि मायदेशी परतला.

या भिक्खुनी संस्कृत शिकण्यासाठी स्वतःहून भारताला भेट दिली आणि त्यांनी निवडलेले धर्मग्रंथ घरी आणले, आणि धर्मग्रंथ अनुवाद कार्यातही त्यांनी प्रमुख भूमिका बजावली .ह्यु त्संगने-इन-दाखवलेली भाषिक क्षमता विशेष उल्लेखनीय होती आणि त्याच्या उत्साही कार्यामुळे चीनमधील धर्मग्रंथांचे भाषांतर कार्य आणखी एका शिखरावर पोहोचलेकुमारजीवांनी सादर केलेल्या . पूर्वीच्या काळातील कामना असे "जुनी भाषांतरे" त्संग आणि नंतरच्या अनुवादकांनी केलेल्या कामना नंतरच्या-इन-आणि ह्यु .म्हणतात -नवीन भाषानातरे म्हटले आहे" काळात बौद्ध विद्वानांनी

त्यांनी संस्कृतमधून अनुवादित केलेल्या या प्रचंड संख्येच्या खंडांच्या आधारे, या विद्वान लोकांच्या विचारांची आणि धार्मिक कार्याची प्रवृत्ती हळूहळू परंतु जोरदारपणे चीनकडे वळली .वांशिक स्वभाव, गरजा आणि आत्मविश्वास स्पष्टपणे दिसून प्रारंभिक अवस्थेतील भिक्खुनी त्यांचे मन आधिभौतिक रीतीने "शून्यते" कडे वळवले होते, विशेषतः ज्याचा संबंध सूत्रांच्या पारमितेमध्ये आढळतो, हे या प्रवृत्तीचे प्रकटीकरण होते.नंतर ., त्यांनी तथाकथित "हीनयान", किवा लहान वाहन त्यागून दिले, आणि त्यांचे लक्ष केवळ शिवाय .कडे वळवले "महायान", ही प्रवृत्ती हळूहळू संप्रदायात लक्षणीय बनली आणि झेन तेन्दाई संप्रदाय दिसू लागल्यावर ती उंचीवर पोहोचली असे म्हणता येईल.

सहाव्या शतकाच्या उत्तरार्धात तेन्दाई पंथाचे तिसरे धर्मगुरू तेन्दाई –दाइसी ची ई-यांच्यामुळे चीन मध्ये देन्दाई पंथाला परिपूर्णता प्राप्त झाली(538-597 AD.), तिसरा कुलगुरू याने परिपूर्ण केली ते बौद्ध विचारातील सर्वात उल्लेखनीय व्यक्तीपैकी एक होते आणि या संताने तयार केलेल्या पंचकाल अष्टसिद्धान्ता बुद्धाच्या शिकवणीचे गंभीर-वर्गीकरण चीनच्या तसेच जपानच्या बौद्ध धर्मावर दीर्घकाळापासून व्यापक प्रभाव राखून आहे.

पुनरावलोकनावरून असे दिसून येईल की चीनमध्ये विविध सूत्रे त्यांच्या उत्पत्तीच्या काळाच्या क्रमाचा विचार न करता आणली गेली आणि ती जशी घेतली गेली तशी भाषांतरित केली गेलीया सूत्रांच्य .प्रचंड संख्येच्या पार्श्वभूमीवर त्यांचे वर्गीकरण आणि मूल्यमापन आवश्यक होते आणि ही सूत्रे कशी समजून घ्यायची ही समस्या होती .एकूणच बौद्ध धर्माचे कौतुक करणे आणि स्वतःच्या आकलनानुसार कसे उभे राहिले हे दाखवणे आवश्यक होते.सूत्रांचे मूल्यमापन करताना ., चीनी विचाराचा काळ .समोर येतो ,सर्वप्रथम ,द्वारा केल-ई-सर्वात महत्वाचे म्हणजे चीेले वर्गीकरण सर्वात पद्धतशीर आणि म्हणून उत्कृष्टपणे मन वळवणारे होते परन्तु आधुनिक काळातील बौद्ध संशोधन कार्याच्या . .असा प्रभावशाली प्रभावही संपुष्टात आला ,रूपाने

सहाव्या शतकाच्या उत्तरार्धात तेन्दाई पंथाचे तिसरे धम्मगुरू तेन्दाई दाई ई-ची-सी- (538-597 A.D.) य ांच्यामुळे चीनमध्ये तेन्दाई संप्रदायाला परिपूर्णता प्राप्त झाली. चीनमधील बौद्ध धर्माच्या इतिहासात त्याचा संस्थापक झेन पंथ होता "जो शेवटचा पंथ आला तो" विदेशी श्रमण बोधिधर्म (528 A.D.) आहे असे म्हटले जाते; परंतु त्यांनी पेरलेले बीज चीनी वंशाचा सहावा कुलप्रमुख हुआ नेंग-(638-713 A.D.) च्या काळानंतरच त्याचे तेजस्वी फूल प्रफुल्लीत झाले .आठव्या शतकानंतर, चीनमधील या पंथाने एकापाठोपाठ अनेक प्रतिभावंत भिक्षु अन्यत्र पाठवले, ज्यामुळे अनेक शतकापर्यंत झेन पंथाची समृद्धी होत राहिली.

यावरून हे लक्षात येते कि,चीनी लोकांच्या स्वभावात खोलवर रुजलेल्या बौद्ध धम्मात विचार करण्याची एक नवीन पद्धत होती, हे दिसून येते हे चीनी विचारसरणीने . रंगवलेले बौद्धधर्माशिवाय दुसरे काही नव्हते आणि तरीही गौतम बुद्धांच्या शिकवणीचा . प्रवाह, या ताज्या प्रवाहाने, अजून मोठ्या नदीत वाढला आणि पूर्वेकडील देशांना समृद्ध करता झाला.

5 जापान

जापानमधील बौद्ध धर्माचा इतिहास सहाव्या शतकात सुरू झाला .538 मध्ये, पाईचे(किंवा कुडारा, कोरिया राजाने सम्राट किन्मेईच्या शाही दरबारात बौद्ध प्रतिमा (.आणि सूत्रांचे पट्टेसादर करण्यासाठी आपल्या दूताला पाठवलेया प्रकारे या देशात बौद्ध धर्माचा पहिला परिचयझाला त्यामुळे जापानमधील धर्माचा इतिहास आता .1,400 वर्षांहून अधिक जुना आहे.

या प्रदीर्घ इतिहासात, आपण जापानी बौद्ध धर्माचा तीन केंद्रबिंदूंच्या संदर्भात विचार करू शकतोपहिला अंदाजे सातव्या आणि आठव्या शतकातील बौद्ध धर्मा .वर ठेवला जाऊ शकतो हे भौतिकदृष्ट्या दर्शविण्यासाठी आपण या काळात बांधलेले होर्युजी मंदिर . (607 A.D.) आणि तोदाईजी मंदिर (752A.D.) यांचा संदर्भ घेऊ शकतो या काळाकडे मागे . वळून पाहताना, एक गोष्ट ज्याकडे दुर्लक्ष करता येत नाही ती म्हणजे या काळात संपूर्ण आशियामध्ये संस्कृतीचा प्रवाह असामान्यपणे उंचावला होता, तर पश्चिमेकडील सभ्यता गडद अंधारात बंद होती पूर्वेकडे आश्चर्यकारकपणे सक्रीय आणि भव्य चळवळ विकसित . समुद्री देशामध्ये-आणि दक्षिण,भारतामध्ये ,चीनमध्ये मध्य आशियामध्ये .होत होती धार्मिक आणि कला क्षेत्रातील उपक ,बौद्धिक्रम जोरदार चालू होते या चळवळीमध्ये . बौद्ध धम्म पूर्वेकडील ,सामील होऊनजगाला त्याच्या मानवतावादाच्या विशाल लाटेने पुनून टाकत होता, आणि जापानी संस्कृतीची ही नवीन चळवळ तेजस्वी होर्युजी आणि भव्य

तोडाईजी यांच्या बांधकामाद्वारे दिसून आली आणि या कार्यक्रमांच्या संदर्भात रंगीबेरंगी धार्मिक आणि कला क्रियाकलापांमध्ये, आशियातील सर्व विशाल क्षेत्र व्यापणाऱ्या सामान्य सांस्कृतिक भरतीच्या अत्यंत पूर्वेकडील टोकाला याचे पूर स्वीकृतीकरण दिसून येते.

दीर्घकाळ असंस्कृत अवस्थेत असलेल्या या देशातील जनता, आता एका महान उनलले संस्कृतीच्या प्रवाहात न्हाऊन निघाली .सभ्यतेचे फूल अचानक उमलले.त्या शतकांमध्ये सऊन निघाली जापानला नशिबाचे चांगले बळण मिळाले आणि या . संस्कृतीच्या उदयास जबाबदार असलेले मुख्य चॅम्पियन बौद्ध धर्माशिवाय दुसरे कोणीही नव्हते, त्यावेळची बौद्ध मंदिरे अतिशय महत्त्वपूर्ण सामाजिक केंद्रे बनली होती आणि तेथील भिक्खू नवीन शिक्षणाचे नेते होते, तेथे केवळ धर्म न राहता व्यापक आणि महान संस्कृती विकसित झाली, या देशात प्रथम प्रत्यारोपित झालेल्या बौद्ध धर्माची ही वास्तविक स्थिती होती.

नवव्या शतकात, दोन महान भिक्षु, साईचो डॅंग्योदाईशी, (767-822) आणि कुकाई प्रकट झाले कोबोदाईशी, (774-835)प्रकट झाले आणि त्यांनी दोन बौद्ध संप्रदायांची स्थापना केली ज्यांना सामान्यतः हेईयान बौद्ध धर्म म्हणून संबोधले जाते ही पूर्णपणे . त्यांनी बौद्ध धर्माला त्याच्या मूळ दृष्ट .जापानी बौद्ध धर्माची स्थापना होतीिकोनातून आणि व्यवहारात स्वीकारले आणि आणि स्वीकारले हिएई माउंट हिएइ आणि माउंट कोया येथे अनुक्रमे मध्यवर्ती मठांची स्थापना केलीत्यांच्या स .्थापनेनंतरच्या तीनशे वर्षेकामाकुरा कालखंडापर्यंत, हे दोन गूढ संप्रदाय, तेंदाई आणि शिंगोन, मुख्यतः अभिजात लोकांमध्ये आणि शाही दरबारांमध्ये समृद्ध झाले.

फोसीचा दुसरा भाग बाराव्या आणि तेराव्या शतकातील बौद्ध धम्मावर ठेवला जाऊ शकतो) होनेन (1133-1212 A.D.), शिनरन (1173-1262 AD.), Dōgen (1200-1253 AD) आणि निचिरेन (1222-1282 AD.) सारखे महान भिक्षु दिसू लागले, जेव्हा आपण जपानच्या बौद्ध धम्माबद्दल बोलतो तेव्हा आपण या महान धम्मगुरूच्या नावाचा उल्लेख केल्याशिवाय कर करू शकत नाही मग केवळ त्या शतकांनीच असे उत्कृष्ट पुरुष का निर्माण केले? कारण त्यावेळी एक सामान्य समस्या या सर्वांना भेडसावत होती मग ही सामान्य समस्या काय होती? कदाचित बौद्ध धम्माचा स्वीकार केला जात होता, परंतु एका अनोख्या जापानी पद्धतीने .

यामुळे प्रश्न निर्माण होऊ शकतो, "का? या देशाला बौद्ध धम्माची ओळख त्या काळाच्या खूप आधी झाली होती हे खरे नव्हते का?" हे इतके ऐतिहासिक आहे पण हे . देखील खरे आहे की यादेशातील लोकांना आयात केलेला धम्म पुरेसा पचवायला आणि त्याची पुनर्रचना करण्यासाठी अनेक शतकाची गरज होतीते पूर्णपणे स्वतःचे बनवणे . थोडक्यात, सातव्या आणि आठव्या शतकात या देशात बौद्ध धम्म स्वीकारण्याचे प्रयत्न सुरू झाले आणि या प्रयत्नांचा परिणाम म्हणून बाराव्या आणि तेराव्या शतकातील बौद्धांच्या माध्यमातून हा धम्मफुलला.

यानंतर त्या प्रमुख धम्मगुरूंनी रचलेल्या पायावर आधारित जापानमधील बौद्ध धम्माने आजपर्यंत आपले कार्य चालू ठेवले आहेत प्रतिष्ठित पुरुष प्रकट झाल्यापासून ., जपानी बौद्ध धर्माच्या इतिहासात त्या शतकांमधली तेजस्वीता पुन्हा कधीही दिसून आली नाहीतथापि ., वर्तमान लेखकास असे वाटते की आणखी एक गोष्ट आहे जी आपले लक्ष वेधून घेते आणि ती म्हणजे आपल्या आधुनिक काळात मूळ बौद्ध धम्मातील संशोधनाचे फळ,

पहिल्या स्वीकृतीच्या काळापासून, जापानमधील व्यावहारिकदृष्ट्या सर्व बौद्ध धर्म, चीनी बौद्ध धर्माच्या प्रभावाखाली, महायान होता बाराव्या आणि विशेषत .तेराव्या शतकातमहान शिक्षक लाभल्यानंतर संप्रदायाच्या संस्थापकानाच केंद्रस्थानी ठेऊन महायान शिकविणे मुख्य प्रवाह तयार केला हे दृश्य आज पर्यंत चालू आहे जपानमधील . मुल बौद्ध ,बौद्ध धम्माच्या इतिहासातध धर्माचा अभ्यास मेईजी युगाच्या मध्यानंतर सुरू झालापंथाच्या. संस्थापकांव्यतिरिक्त बौद्ध धर्माचे संस्थापक देखील होते हे विसरण्यास बाध्य झालेल्या लोकांसमोर ज्यात बौद्ध धम्माचा अधिकृत पंथ देखील होता.गौतम बुद्धाची आकृती

पुन्हा स्पष्टपणे प्रकट झाली आणि ज्यांनी महायानाच्या शिकवणीशिवाय इतर कशाकडेही लक्ष दिले नाही त्यांच्यासाठी हे स्पष्ट केले गेले हे नवीन टप्पे अजूनही शालेय . शिक्षणाच्या क्षेत्रामध्येच आहेत आणि अजूनही लोकांमध्ये धार्मिक उत्साह जागृत परंतु बौद्ध धर्माबाबत या देशातील लोक .करण्यासाठी पुरेसे मजबूत नाहीत।ंच्या ज्ञानाला कलाटणी मिळत असल्याचे दिसते वर उल्लेख केलेल्या तीन फोकसपैकी तिसरा . किंवा शेवटचा टप्पा बनवण्यासाठी लेखक या टप्प्यावर एक चिन्ह ठेवू इच्छितो.

बुद्धाच्या धम्म शिकवणीचा प्रसार

बौद्धधम्म हा एक धर्म आहे जो शाक्यमुनींनी आपल्या आयुष्यातील पंचेचाळीस वर्षे उपदेश केलेल्या शिकवणीवर आधारित आहेत्यांनी त्यांच्या शिकवणीत वापरलेले शब्द , त्यामुळे या धर्माचा पूर्ण अधिकार आहे, आणि 84,000 धर्मद्वार आणि अनेक संख्येने शाखा असूनही, ते सर्व शाक्यमुनींच्या धर्मग्रंथांशी संबंधित आहेत, ज्या पुस्तकांमध्ये बुद्धाची धम्म शिकवण नोंदवली गेली आहे त्यांना Issaikyō किंवा Daizōkyō म्हणून ओळखले जाते, म्हणजेच पवित्र धम्मसुत्रांचा संपूर्ण संग्रह.

शाक्यमुनींनी मानवांच्या समानतेचा जोरदार पुरस्कार केला आणि त्यांची शिकवण दैनंदिन वापरातल्या साध्या आणि सोप्या शब्दात सांगितल्या जेणेकरून प्रत्येकाला ते पूर्णपणे अख्या क्षणापर्यंत समजेल वयाच्या ऐंशीव्या वर्षी मृत्यूच्या अगदी अखेरच्या क्षणापर्यंत त्यांनी बहुसंख्य लोकांच्या हितासाठी आपला उपदेश चालू ठेवला.

शाक्यमुनींच्या निधनानंतर, त्यांच्या शिष्यांनी जे ऐकले होते त्यानुसार सुवार्ता सांगितलीतथापि , शिकवणी प्रसारित केली गेली आणि पुन्हा सांगितली गेली, शिष्यांनी जे ऐकले किंवा समजले त्याबद्दल त्यांना नकळत चुका झाल्यामुळे कदाचित काही भिन्नता आली असावी, आणि तरीही, शाक्यमुनींचे शब्द नेहमी तंतोतंत आणि योग्यरित्या प्रसारित केले पाहिजेत आणि शिकवण्याची संधी प्रत्येक आणि सर्व लोकांना कोणत्याही भेदभावाशिवाय दिली पाहिजे, म्हणून, अनेक ज्येष्ठ अरहंत भिक्षुनी शब्द जुळवून घेण्याच्या उद्देशाने एकत्र आले आणि त्यांनी ऐकलेले प्रत्येक विचार परस्पर वाचून शिकवले आणि त्यांनी त्यांच्या चर्चेत महिनाभर घालवली अशाप्रकारे जे काम झाले त्याला केत्सुजू किंवा अनुशासन असे म्हणतात यावरून हे दिसून येते की त्यांनी किती धार्मिकतेने आणि जाणीवपूर्वक महान शिक्षकाने सांगितलेले शब्द प्रसारित करण्याचा प्रयत्न केला होता.

अशा प्रकारे सामायीजीत केलेली धम्म शिकवण लिखित स्वरूपात आणली गेली . लिखित स्वरूपात अंकित केलेल्या शिकवणीमध्ये नंतरच्या काळातील विद्वान भिक्षुणी केलेल्या टिप्पण्या आणि व्याख्या जोडल्या गेल्या ज्याला अभिधम्म किंवा जपानीत रॉन , स्वतः बुद्धाची शिकवणी म्हणून ओळखले जाऊ लागले टिप्पण्या नंतरच्या योगात जोडले गेले आणि बौद्ध उपदेशांना संस्कृतमध्ये संज्ञो किंवा (बौद्ध धर्मग्रंथांचे तीन विभाग) त्रिपिटक' असे संबोधले जाऊ लागले.

सांझो किंवा त्रिपिटक मध्ये Kyōzō, Ritsuzo आणि Ronzō यांचा समावेश होतो; zō शब्दाचा अर्थ ग्रहण किंवा पिटक असा होतो .kyo म्हणजे बौद्ध धर्मग्रंथ, Ritsu (विनवान्गा (म्हणजे बौद्धविनयच्या उपदेशांचा आणि Ronचा संदर्भ मुख्य धर्मगुरूंनी लिहिलेल्या टिप्पण्यांचा (व्याख्यांचा) आहे .

जवळजवळ सर्व शाखांनी त्यांचे स्वतःचे साहित्य त् :संस्कृत)रिपिटक, पाली: तिपिटकसंग्रहित केले (, परंतु पाली भाषेतील थेरवादीच्या मालकीचा एकमेव संपूर्ण संच शिल्लक आहेया पाली साहि .त्याने दक्षिण आणि आग्नेय आशियातीलबौद्ध देशांमध्ये सामान्य लिखित स्रोत म्हणून महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावली आहे .

परंपरेनुसार, बौद्ध धर्म चीनमध्ये इसवी सन 67 मध्ये आला असे म्हटले जाते.परंतु उत्तरार्ध पूर्व हान राजवंशाचा राजा मिंगच्या कारकिर्दीत (25-220 A.D.). पण, प्रत्यक्षात, त्याच राजघराण्यातील राजा हुआन यांनी चौ-यांशी चीनमध्ये (151A.D.) बौद्ध धर्मग्रंथांची ओळख करून दिली आणि भाषांतरित केलेतो .पर्यंत भारतात महायान बौद्ध धर्माची स्थापना झाली असल्याने, सुरुवातीच्या आणि महायान बौद्ध धर्माचे दोन्ही धर्मग्रंथ चीनमध्ये कोणताही भेद न करता प्रसारित केले गेले तेव्हापासून .1,700 वर्षांहून अधिक काळ, शास्त्रवचनांचे चीनी भाषेत भाषांतर करण्याचे प्रयत्न चालूच राहिले अशा प्रकारे अनुवादित . पुस्तके आणि खंडांची संख्या1,440 विभागात5,586 खंडापर्यंत पोहोचली या अनुवादित . ग्रंथांच्या संवर्धनाचे प्रयत्न वेई राजघराण्यापासून सुरू झाले होते, परंतु उत्तर मुंग राजघराण्याच्या काळात बक्या देखील त्यांची छपाई सुरू झाली होतीत .थापि, याच सुमारास चीनच्या श्रेष्ठ भिक्खु द्वारा लिखित व्याख्या देखील बौद्ध धर्मग्रंथांमध्ये जोडल्या जाऊ लागल्या आणि या ग्रंथाना त्रिपिटक म्हणणे योग्य राहिले नाही जेव्हा सुईचे युग आले . सर्व प्रवित्र लिखाणाचा संपूर्ण संग्र' तेव्हा इस्सको हे शीर्षक अर्थातह असे नाव देण्यात ' बौद्ध धर्मग्रंथाचा महान संग्रह असे; आले आणि तंगच्या युगात त्यांना डायझोक्यो किंवा सर्व .म्हटले जाऊ लागले

इसवी सणाच्या सातव्या शतकाच्या सुमारास तिबेटमध्ये बौद्ध धर्माचा परिचय झाला आणि नवव्या ते अकराव्या शतकादरम्यान सुमारे धर्मग्रंथांच्या इसवी सन,वर्षे 150

बौद्ध धर्मग्रंथाच्या अनुवादाचे प्रयत्न चालूच राहिले आणि त्या काळात सर्वच ग्रंथाचे भाषांतर झाले होते.

केवळ कोरियन, जपानी, सिंहली, कंबोडियन, तुर्की आणि जवळजवळ सर्वच पूर्व . एशियन भाषांमध्येच नव्हे तर लॅटिन, फ्रेंच, इंग्रजी, जर्मन आणि इटालियन भाषांमध्येही धर्मग्रंथांचे भाषांतर झाले आहे, हे लक्षात घेता, ते सुरक्षितपणे असू शकते बुद्धाच्या धम्म . शिकवणीचा आशीर्वाद आता जगाच्या कानाकोपऱ्यात पसरला आहे

परंतु, दुसऱ्या विचारावर, अनुवादांच्या गुणवत्तेच्या दृष्टीकोनातून, आणि धर्माच्या विकासाचा आणि उत्पत्तीचा दोन हजार वर्षांहून अधिक वर्षांच्या इतिहासाचा आढावा घेता, दहा हजार किंवा त्याहून अधिक पुस्तकांची भाषांतरे लिहिली गेली आहेत, असे दिसते शाक्यमुनींनी बोललेल्या शब्दांचा खरा अर्थ "डायझोक्यो"च्या मदतीने समजणे कठीण आहे, म्हणूनच, "डायझोक्योमधून आवश्यक "क मुद्दे निवडणे आणि त्यांना धम्मश्रद्धेचा आधार बनवणे अपरिहार्य आहे.

बौद्ध धर्मात शाक्यमुनींनी उच्चारलेले शब्द सर्वोच्च अधिकार आहेतम्हणून ., बौद्ध धर्माची शिकवण ही आपल्या दैनंदिन जीवनातील वास्तविकतेशी जवळून निगडीत असलेली आणि जिव्हाळ्याची शिकवण असली पाहिजे; अन्यथा, मानवी मनाला त्याच्या गंभीर शिकवणींवर विश्वास ठेवण्यास प्रेरित करण्यात ते अपयशी ठरेल या अर्थाने जो उपदेश आपण जो स्वतः ग्रहण करू शकतो तो साध्या सोप्या आणि संक्षिप्त असावा तो , आणि .निष्पक्ष तसेच सर्वांचे प्रतिनिधित्व करण्यास पुरेसा आणि यथार्थ असावात्याची शब्दावली आपळ दैनंदिन जीवनाशी इष्ट व परिचित असावी .

पुस्तक वरील विचारांनुसार अस्तित्वात आले आहे, ज्याचा दोन हजार आणि अधिक वर्षांपेक्षा जास्त इतिहास असलेल्या डायझोक्योच्या अर्थात हे .वारसा आहे "प्रवाहाचा" प्रकाशन त्यातील सामग्रीमध्ये परिपूर्ण म्हणून घेतले जाऊ शकत नाही बुद्धाचे शब्द . त्यांच्या अर्थाने अनंत खोल आहेत आणि त्यांची सद्गुण इतके अमर्याद आहेत कि

यास्तव भविष्यात सुधारित आवृत्त्या निघत असतांना हे पुस्तक अजून अधिक सत्य , हि मनापा , अनिमौल्यावन म्हणून सुधारले जावेसून इच्छा आहे.

"द टीचिंग ऑफ बुद्धाचा इतिहास "

हा बौद्ध ग्रंथ रेव्ह मुआन किझू यांच्या अध्यक्षतेखालील नवीन अनुवादित बौद्ध" प्रसार संस्थानने जुलै-धम्म "ग्रंथ, 1925 मध्ये प्रकाशित केलेल्या नव्या भाषांतरित बौद्ध" ही पहिली .जपानी आवृत्तीच्या आधारे संकलित आणि सुधारित करण्यात आला "ग्रंथाच्या चिझेन अकानुमा यांनी .शुगाकू यामाबे आणि प्रो .जपानी आवृत्ती प्रो, जपान मधील अनेक बौद्ध विद्वानांच्या सहकार्याने संकलित केली होती, प्रकाशित होण्यासाठी जवळपास पाच वर्षे लागली.

शोवा युगात (1926-1989), जपानी भाषेतील "नवीन भाषांतरित बौद्ध ग्रंथाची" .लोकप्रिय आवृत्ती देखील संस्थेने प्रकाशित केली आणि संपूर्ण जपानमध्ये वितरीत केली

जुलै, 1934 मध्ये, जेव्हा जपानमध्ये पॅनपॅसिफिक बुद्धिस्ट युथ मी-टिंग आयोजित करण्यात आली होती, तेव्हा द टीचिंग ऑफ बुद्धा, बौद्ध ग्रंथाच्या वरील लोकप्रिय आवृत्तीचा इंग्रजी अनुवाद, ऑल जपान बुद्धिस्ट युथ फेडरेशनने, श्रीमान डी गोडार्ड यांच्या मदतीने . प्रकाशित केला होता, त्यांच्या कामांपैकी एक म्हणून, 1962 मध्ये, अमेरिकेत बौद्ध धर्माचा परिचय झाल्याच्या 70 व्या वर्धापन दिनानिमित्त, मिट्टोयो कॉर्पोरेशनचे संस्थापक श्री . येहान नुमाता यांनी द टीचिंग ऑफ बुद्धाची इंग्रजी आवृत्ती प्रकाशित केली

1965 मध्ये, जेव्हा श्री नुमाता यांनी टोकियोमध्ये बौद्ध धर्माच्या प्रचारासाठी सोसायटीची स्थापना केली, तेव्हा फाउंडेशनच्या उपक्रमांपैकी एक म्हणून या इंग्रजी ग्रंथाचे जगभरात लोकप्रियीकरण करण्याचे नियोजन करण्यात आले.

ही योजना साकार करण्यासाठी, 1966 मध्ये बुद्धाच्या या शिकवणीत सुधारणा करण्यासाठी एका समितीचे आयोजन करण्यात आले होते समितीचे सदस्य .होते प्राध्यापक काझुयोशी किनो, शुयु कानाओका, झेनो इशिगामी, शिन्को सायेकी, कोडो मात्सुनामी, शोजुन बंदोसे आणि ताकेमी, प्रो आणि श्री ,व्याडेल.ए.श्री एन,फुमियो मसुतानी . आधुनिक तत्वावर ,अशा प्रकारे .तोशिसुके शिमीझू यांनी देखील पुंरावृत्तीवर काम केले द टीचिंग ऑफ बुद्धा.जपानी आवृत्ती प्रकाशित झाली-ची इंग्रजी '

1972 मध्ये, या इंग्रजीजपानी आवृत्तीच्या आधारे-, प्रोफेसर श्यु कानाओका, झेनो इशिगामी, शोयू हानायामा, कान्सेई तामुरा आणि ताकेमी टाकासे यांनी इंग्रजी आवृत्तीचे संकलन हाती घेतले, जे त्याच वर्षी प्रकाशित झाले.

पुढे, द टीचिंग ऑफ बुद्धाच्या जपानी आवृत्तीचे पुनर्संकलन करण्यासाठी प्राध्यापक बॉतात्सु शिओरी, ताकेमी टाकासे, हिरोशी टाकीकावा, कान्सेई तामुरा, शोजुन बंदो आणि शोयु हानायामा यांचा समावेश असलेली एक समिती आयोजित करण्यात (मुख्य संपादक) आली आणि हे 1973 मध्ये प्रकाशित झाले.

पुन्हा, 1974 मध्ये, कोदो मत्सुनामी, शोजुन बंदो, शिन्को सायेकी, डोयु टोकुनागा, कान्सेई तामुरा आणि शोयु हानायामा यांचा समावेश असलेली एक (मुख्य संपादक) समिती 'द टीचिंग बुद्धा' च्या इंग्रजी आवृत्तीचे पुनर्संकलन करण्यासाठी आयोजित करण्यात आली होती, ज्यामध्ये श्रीरिचर्ड आर ., स्टेनर यांचे सहकार्य आहे) हे जपानी आवृत्ती .1973 मध्ये च्या प्रकाशितसह एकत्रित केले गेले (, परिणामी बुद्धाच्या शिकवणीची इंग्रजी

.जपानी आवृत्ती प्रकाशित झाली-

1978 मध्ये प्राध्यापक शिगेओ कामता आणि यासुआकी नारा समितीत सामील झाले त्यानंतर .2001 मध्ये संकलन समितीची खालील सदस्यांसह पुनर्रचना करण्यात आली प्रोफेसर झेनो इशिगामी ;, यासुआकी नारा, कोडो मात्सुनामी, शोजुन बंदो, केनेथ तनाका, शोगो वातानाबे, योशियासु योनेझावा आणि सेन्गाकू मायेडा (प्रमुख कार्यवाह),

2013 मध्ये, बौद्ध धर्माच्या प्रचारासाठी (बौद्ध धर्माचा प्रचार करणारी संस्था) "जनहित इन्कॉर्पोरेटेड फाउंडेशन" वरून "इनकॉर्पोरेटेड फाउंडेशन" संस्थात्मक स्थिती या बदलाच्या अनुषंगाने .मध्ये बदलली, संपादकीय समितीच्या सदस्यत्वाची पुनर्रचना प्राध्यापक सेन्गाकू मायेडा (मुख्य संपादक), झेनो इशिगामी, कियोटाका किमुरा, केनेथ तनाका, माकिओ ताकेमुरा, यासुआकी नारा, चिझुको योशिमुझु, योशियासु योनेझावा आणि शोगो यांच्यासोबत करण्यात आली.2017 पासून- मकिओ ताकेमुरा नवीन संपादक ,प्रो , इन चीफ म्हणून काम-करत असतांना समकालीन समाजाच्या गरजांना प्रभावीपणे , प्रतिसाद देण्यासाठी बुद्धाची शिकवण देण्याच्या दिशेने प्रयत्न करण्यासाठी समितीची

अनुक्रमणिका
" चा उपदेश बुद्धा "

मानवी जीवन	Page	Line
जीवनाचा अर्थ.....	5	12
या जगाची वास्तविक स्थिती.....	96	20
जगण्याचे आदर्श मार्ग	234	17
जीवनाचा चुकीचा दृष्टिकोन.....	44	21
जीवनाची योग्य कल्पना.....	41	9
पूर्वग्रहदूषित जीवन.....	57	8
भ्रमित झालेल्यांना (कथा).....	127	1
माणसाचे जीवन ...(कथा).....	90	18
जर एखादी व्यक्ती वासना आणि उत्कटतेने जीवन जगत असेल तर कथा)	90	6
काय म्हातारे, आजारी आणि मेलेले शिकवतील (कथा).....	93	16
मृत्यू अटळ आहे (कथा).....	94	20
पाच गोष्टी ज्या या जगात कोणीही करू शकत नाही.....	48	9
या जगातील चार सत्ये.....	48	18
भ्रम आणि ज्ञान या दोन्हींचा उगम मनातून होतो.....	49	8
वीस गोष्टी ज्या सामान्य व्यक्तींना साध्य करणे कठीण परंतु मौल्यवान आहे.....	133	5
श्रद्धा (विश्वास)		
श्रद्धा हा अग्नी आहे.....	179	8
श्रद्धेचे तीन महत्त्वपूर्ण पैलू आहेत.....	180	19
श्रद्धा हे एक प्रकटीकरण आहे.....	182	1
प्रामाणिक मनात श्रद्धा दिसून येते सत्य शोधणे आंधळ्यांइतकेच अवघड आहे.....	181	8

स्पर्शानि हत्तीचे खरे रूप वर्णन करण्याचा प्रयत्न करणे (कथा).....	75	2
बुद्ध-स्वभाव कोठे अस्तित्वात आहे हे बौद्ध धर्माच्या खऱ्या शिकवणीने दाखवले आहे (कथा).....	77	20
बुद्ध स्वभाव-उत्कटतेने लपलेला आहे (कथा)	73	13
शंका श्रद्धेला बाधा आणतात	182	10
बुद्ध हे सर्व जगाचे पिता आहेत आणि मानव ही त्यांची मुले आहेत.....	35	20
बुद्धाची बुद्धी महासागराइतकी रुंद आणि खोल आहे	34	9
बुद्धाचे चैतन्य महान करुणेने परिपूर्ण आहे.....	15	1
बुद्धाची करुणा शाश्वत आहे.....	16	7
बुद्धाचे कोणतेही भौतिक शरीर नाही.....	13	20
बुद्धाने आयुष्यभर उपदेश केला.....	23	15
बुद्धाने जीवन आणि मृत्यूच्या कल्पनेचा उपयोग लोकांना पटवून देण्यासाठी केला.....	23	15
बुद्धाने दंतकथांचा उपयोग करून लोकांना त्यांच्या दुःखापासून वाचवले.....	19	6
उपरोक्त.....	20	1
संबोधिज्ञानाचे जग.....	236	11
बुद्ध, धर्म आणि संघाचे साधक होण्यासाठी.....	178	1
उपदेश पाळण्याचे, मनाच्या एकाग्रतेचा सराव आणि शहाणपणाने बागण्याचे मार्ग शिकणे.....	163	13
आर्य अष्टांग मार्ग.....	166	17
ज्ञानाच्या दुसऱ्या किनावर पोहोचण्याचे सहा मार्ग.....	168	18
चार योग्य प्रक्रिया	168	6

विचारात घेतले जाणारे चार मुद्दे.....	167	18
बोधिज्ञानाच्या प्राप्तीसाठी		
शक्तीची पाच क्षमता.....	168	12
मनाच्या चार अमर्याद अवस्था.....	171	15
ज्यांना चतुर्विध आर् सत्य समजते.....	39	18
माणसाचा मृत्यू आणि जीवनातील क्षणभंगुरता.....	12	23
अमिदा बुद्ध्याच्या नावाचा जप		
करणाऱ्यांचा जन्म त्यांच्या पवित्र भूमीत होईल.....	113	1
स्वतःला प्रकाश बनवा, स्वतःवर विसंबून राहा.....	10	18

मानसिक प्रशिक्षण

एखाद्याने स्वतःसाठी सर्वात महत्वाचे काय आहे		
हे ओळखले पाहिजे (बोधकथा).....	150	9
तुमच्या पहिल्या पावलाची सावधगिरी बाळगा.....	133	1
आपण काय शोधत आहात हे		
विसरू नका (बोधकथा).....	152	9
कोणत्याही गोष्टीत यश मिळवण्यासाठी		
अनेक कष्ट सहन करावे लागतात (कथा).....	158	18
वारंवार अपयश येत असतानाही		
स्वतःला सज्ज ठेवा (कथा).....	158	18
असमाधानकारक परिस्थितीतही तुमचे		
मन विचलित होऊ देऊ नका (कथा).....	173	7
जे उदात्त मार्ग समजून घेतात आणि त्यांचे		
अनुसरण करतात ते असे आहेत.....	124	1
प्रकाशासह अंधारात जाणे		
जिथे जिथे जाईल तिथे मानवी.....	40	13
जीवनासाठी शिकवण मिळेल (कथा).....	161	20

मानव ज्या दिशेने त्यांचे मन त्यांना निर्देशित.....	121	20
करते त्या दिशेने नाटचाल करण्याचा कल असतो .		
शिकवणीचा मुद्दा म्हणजे स्वतःच्या.....	11	15
मनावर नियंत्रण ठेवणे.....	212	1
प्रथम आपल्या मनावर नियंत्रण ठेवा.....	122	1
जर तुम्ही तुमच्या मनावर ताबा ठेवत असाल तर		
मनाच्या विविध अवस्था (कथा).....	118	14
मन म्हणजे अहंकार...व्यक्तिमत्व नाही-.....	46	14
मनाला तुमच्यावर डोकावू देऊ नका.....	10	21
आपल्या मनावर विजय मिळवा.....	154	14
तुमच्या मनाचे स्वामी व्हा.....	11	21
सर्व दुष्कृत्ये शरीरातून, तोंडातून आणि मनातून येतात.....	87	2
मन आणि शब्द यांचे नाते.....	125	9
हे शरीर म्हणजे उधार घेतलेली वस्तू काही नाही (कथा)	143	7
हे शरीर सर्व प्रकारच्या अशुद्धींनी भरलेले आहे काही नाही.130		22
कशाचाही लोभ नको.....	10	21
शरीर, वाणी आणि मन शुद्ध ठेवा.....	123	12
निःपक्षपाती रहा आणि प्रयत्न करा (कथा).....	172	15

मानवी दुःख

मानवी दुःख आसक्तीच्या मनातून उद्भवतात.	42	21
दुःख कसे टाळावे.....	13	9
भ्रम आणि अज्ञान हे ज्ञानाचे प्रवेशद्वार बनतात.....	59	17
दुःखांपासून मुक्ती कशी मिळवायची.....	116	1

जेव्हा उत्कटतेची तम आग विझवली जाते,
तेव्हा ताजेतवाने आत्मज्ञान प्राप्त होऊ शकते..... 141 21

वासना हेच भ्रमाचे उगमस्थान आहे.....	85	16
बासनेला फुलांमध्ये लपलेला साप समजा.....	85	20
जळत्या घराला जोडू नका (कथा).....	19	17
दुष्टांच्या उगमाची उत्कटता.....	118	6
हे जग धगधगत्या अग्रीत आहे.....	82	21
लोक प्रसिद्धी आणि सन्मानाच्या मागे लागले तर ते स्वतःला जाळून टाकण्यासारखे आहे.....	119	11
जर माणूस संपत्ती आणि लालसेचा पाठलाग करतो. तो स्वतःचा नाश करेल.....	119	17
शहाणे आणि मूर्ख पुरुष त्यांच्या मूलभूत स्वभावांमध्ये भिन्न असतात.....	134	3
मूर्ख माणसांना त्यांच्या चुकांची जाणीव नसते .(कथा)	141	1
मूर्ख माणसे फक्त निकाल बघून इतरांच्या सौभाग्याचा हेवा करतात.....	141	5
मूर्ख पुरुष ज्या पद्धतीने वागण्यास योग्य असतात (कथा)	147	1

दैनंदिन जीवन

अर्पण करा आणि त्याबद्दल विसरून जा.....	169	24
संपत्तीविना सात प्रकारचे नैवेद्य.....	170	7
संपत्ती मिळवण्याचा मार्ग (कथा).....	145	17
आनंद कसा निर्माण होतो.....	132	16
मिळालेली दयाळूपणा कधीही विसरू नका (कथा).....	139	1

पुरुषांच्या चारित्र्यातील विविधता	89	9
ज्याने सूड उगवण्याच्या इच्छेला मार्ग दाखवला त्याच्याच पायऱ्यांवर दुर्दैव नेहमीच कुत्र्याचे पाऊल टाकते.....	132	4
भावनांना कसे वश कराने नाराजी .(कथा).....	231	7
इतरांच्या टीकेने विचलित होऊ नका (कथा).....	122	13
तुम्ही वस्त्र, अन्न किंवा निवारा यासाठी जगत नाही	205	9
अन्न आणि वत्र हे आराम किंवा आनंदासाठी नसतात.....	117	1
तुम्ही अन्न घेता तेव्हा काय विचार करावा.....	208	6
तुम्ही कपडे घालता तेव्हा काय विचार करावा.....	207	8
तुम्ही झोपायला जाता तेव्हा काय विचार करावा.....	208	19
जेव्हा ते गरम किंवा थंड असेल तेव्हा काय विचार करावा.....	208	9
तुमच्या दैनंदिन जीवनात कशाचा विचार करावा	206	13

अर्थशास्त्र

गोष्टी योग्य रीतीने वापरल्या पाहिजेत (कथा).....	220	18
कोणतीही मालमत्ता ही कायमस्वरूपी स्वतःची नसते	220	6
एखाद्याने केवळ स्वतःच्या फायद्यासाठी साठा करू नये.....	222	23
संपत्ती कशी मिळवावी (कथा)	145	17

कौटुंबिक जीवन

कुटुंब हे असे ठिकाण आहे जिथे सदस्यांची मने एकमेकांच्या संपर्कात येतात.....	217	23
---	-----	----

कुटुंबाचे नुकसान करणाऱ्या गोष्टी	213	3
आई वडिलांचे मोठे कर्ज फेडण्याचे मार्ग	217	18
मुलाचा पालकांप्रती योग्य मार्ग.....	213	19
पती- पत्नी मधील योग्य मार्ग	214	17
पती पत्नीचा विश्वास सारखाच असावा	221	21

गृहत्याग करणाऱ्यांचा मार्ग

एखादा संन्यासधारण करतो आणि सूत्रांचे पठण करतो म्हणूनतो भिक्खू नसतो	197	8
त्याग करणारे हे मंदिर आणि त्याच्या मालमत्तेचे वारस नसतात.....	194	1
लोभी पुरुष खरे भिक्षू असू शकत नाहीत.....	194	8
संन्याशाने जगावे असे खरे जीवन.....	196	5

सामुदायिक जीवन

सामुदायिक जीवनाचा अर्थ.....	226	14
या जगातील समुदायांची खरी स्थिती.....	96	20
तीन प्रकारच्या संघटना.....	226	19
खरे सामुदायिक जीवन.....	227	7
प्रकाश टाकणारा महान प्रकाश.....	225	8
मानवी संबंधांमधील सुसंवाद.....	227	20
सामाजिक संस्था सुसंवाद साधण्यास मदत		

संस्थेत करणाऱ्या गोष्टी	229	5
बंधुत्वाचा आदर्श	228	6
बौद्ध अनुयायाचा सामाजिक आदर्श अनुयायांचा.....	236	1
जे कायदा सुव्यवस्था बिघडवतात ते उद्ध्वस्त होतील (कथा).....	140	2
ईर्ष्या करतात आणि इतरांशी भांडतात त्यांचा नाश होईल (कथा).....	140	2
वृद्धांना आदराने घरा (कथा).....	134	18
विद्यार्थ्यांनी आपल्या शिक्षकाप्रती कसे वागले पाहिजे आणि त्याउलट.....	214	4
मैत्रीचे नियम	214	26
चांगले मित्र कसे निवडावे.....	216	12
स्वामी आणि त्याच्या सेवकांनी कसे वागले पाहिजे.....	215	9
गुन्हेगारांबद्दलची वृत्ती.....	233	6
धर्म शिकवू इच्छिणाऱ्यांनी काळजी करण्यासारख्या गोष्टी.....	199	1

Glossary of Sanskrit

अनात्मन :(अहंकारहीनता)

हा बौद्ध धर्मातील सर्वात मूलभूत मुद्द्यांपैकी एक आहे या जगातील सर्व अस्तित् . आणि घटनांना, शेवटी, कोणतेही ठोस वास्तव नसते सर्व अस्तित्वाच्या नश्वरतेचा आणि या . बौद्ध धर्मासाठी, अशा अशाश्वत अस्तित्वात कोणताही शाखत पदार्थ असू शकता असा आग्रह धरणे अत्यंत स्वाभाविक आहे अनात्मना चे भाषांतर . आत्मशून्यता असे देखील केले जाऊ शकते अर्थात आत्मा नामक विरस्थाईतत्वाचा अभाव

अनित्य :(क्षणिकता)

बौद्ध धर्मातील आणखी एक मूलभूत मुद्दा या जगातील सर्व अस्तित् आणि घटस सतत . बदलत असतात आणि एका क्षणासाठीही सारख्या राहतनाहीत प्रत्येक गोष्ट कधीतरी . मृत्यू किंवा अंतहोणारच आहे आणि हि शक्यताच दुःखाचे मूल कारण आहे भविष्या वा संकल्पनेचा केवळ निराशावादी किंवा शून्यवादी दृष्टिकोनातून अर्थ लावला जाई नये, कारण प्रगती आणि पुनरुत्पादन हे दोन्ही या सतत बदलाचे प्रकटीकरण आहेत.

बोधिसत्व :(बोधिज्ञानासाठी प्रयत्नशील)

मूलतः, हे नाव गौतम सिद्धार्थ यांना आत्मज्ञान प्राप्त होण्यापूर्वी सूचित करण्यासलेई बापरले गेलेमहायान बौद्ध धर्माच्या उदयानंतर ., बुद्धत्वासाठी झटणाऱ्या सर्वांना या नावाने संबोधले जाऊ लागलेशेवटी ., त्याच ध्येयासाठी झटत असताना त्यांच्या महान करुणेने इतरान बुद्धत्वाकडे नेण्याचा प्रयत्न करणाऱ्यांना देखील बोधिसत्व म्हणून प्रतिकात्मक रूपर साकारण्यात आले आहे; अवलोकितेश्वर)कात्रोन(, क्षितीगर्भ (जिझो), मंजुश्री (मोंजू)या नावानी त्यांना संबोधिले जाते

बुद्ध (तथागत)

मूलतः, बौद्ध धर्माचे संस्थापक गौतम सिद्धार्थ यांना या नावाने संबोधले जात (शाक्यमुनी) होते, कारण त्यांनी भारतात सुमारे 2,500 वर्षापूर्वी वयाच्या ३५ व्या वर्षी आत्मज्ञानाची स्थिती प्र केली होती, सर्व बौद्धांचे अंतिम ध्येय, त्यांची शाळा किंवा प्रवाह काहीही असो, बुद्ध बनणे हे आहे या अवस्थेपर्यंत कसे पोहोचायचे याच्या माध्यमाच्या फरकामुळे बौद्ध , महायान बौद्ध धर्मात .धर्म विविध पंथामध्ये आणि शाळामध्ये विभागाला गेला आहे),अमिताभ ,ऐतिहासिक बुद्ध शक्यामुनीच्या व्यतिरिक्तअमिदा ,(महावैरोकाना ,(दैनीची) भैसज्यगुरू ,(याकुशी)इत्यादी सारख्या अनेक बुद्धाना सामान्यतः बौद्ध शिकवणीचे प्रतिक म्हणून स्वीकारले जाते .

जपानमधील शुद्ध भूमी प्रकाराच्या बौद्ध धर्माच्या संकल्पनेने प्रभावित होऊन, (शुद्ध भूमीत पुनर्जन्म घेतल्यानंतर बुद्ध बनतो, ज्यांचे निधन झाले आहे त्यांना सामान्यतः जपानी भाषेत किंवा "बुद्ध" HOTOKE (होतोके) असे म्हणतात तो के .

धर्म :(सत्य ज्ञान)

ही ज्ञानी बुद्धाने शिकवलेली शिकवण आहे :शिकवणीमध्ये तीन प्रकारचे सिद्धांत आहेत . सूत्र, (स्वतः बुद्धांनी शिकवलेली शिकवण, विनय, (बुद्धांनी प्रदान केलेली शिस्तीचे नियम, आणि अभिधर्म, (नंतरच्या काळातील विद्वानांनी सूत्र आणि विनयांवर केलेले भाष्य आणि चर्चाया तिघांना त्रिपिटक म्हणतात ., धम्म हा बौद्ध धर्माच्या तीन रत्नापैकी एक आहे .

कर्मण :(कर्म)

या शब्दाचा मूळ अर्थ फक्त असा असला तरी "कृत्ये", कार्यकारणाच्या सिद्धांताच्या संबंदात, एखाद्याच्या भूतकाळात केलेल्या प्रत्येक कृतीच्या परिणामी प्राप्त झालेल्या संभाव्य शक्तीचा एक प्रकार मानला जातो म्हणजेच ., आपल्या प्रत्येक कृतीचा परिणाम एकतर चांगला किंवा वाईट, कृतीवर अवलंबून, दुःख किंवा आनंद होतो आणि त्याचा आपल्या भविष्यावर प्रभाव पाडणारी शक्ती असते आणि हे एखाद्याचे कर्म मानले जाते असे मानले . जाते की जर एखाद्या चांगल्या कृतीची पुनरावृत्ती झाली तर चांगले जमा केले जाईल आणि कर्मे तीन प्रकारची .त्याची संभाव्य शक्ती भविष्यात फायदेशीर प्रभाव म्हणून कार्य करेल असतात; कार्यात्मक, पाचिक, आणि मानसिक.

महायान

बौद्ध इतिहासाच्या ओघात, महायान आणि थेरवाद असे दोन मुख्य (किंवा हिनायन) महायान प्रकारचा बौद्ध धर्म तिबेट .विचारप्रवाह दिसून आले, चीन, कोरिया, जपान इ . मध्ये पसरला, तर थेरवाद म्यानमार, श्रीलंका (सिलोन), थायलंड इदू आदीमध्ये सर्वाना, कोणत्याही भेदभावाशिवाय, ज्ञानाच्या अवस्थेकडे नेऊ शकतात महायान चा शब्दशः अर्थ' . आहे जे संसारात कष्ट सहन करणाऱ्या सर्व प्राण्यांचा स्वीकार करू शकतो 'महान वाहन'

निर्वाण :(परिपूर्ण शांतता)

शब्दशः याचा अर्थ ही अशी अवस्था आहे जिथे योग्य बुद्धीवर आधारित विशिष्ट ".फुंकणे" पद्धती आणि ध्यानाद्वारे सर्व मानवी अशुद्धता आणि आसक्ती पूर्णपणे आसक्ती नष्ट केली गेली आहे .ज्यांना ही अवस्था प्राप्त झाली त्यांना बुद्ध म्हणतात .सिद्धार्थ गौतमाने ही अवस्था प्राप्त गौतमाने केली होती आणि 35 व्या वर्षी बुद्ध बनला होतातथापि ., आता असे मानले जाते की तो मृत्यूनंतरच अशा परिपूर्ण शांततेच्या अवस्थेत पोहोचला होता, कारण जोवर भौतिक शरीर अस्तित्वात राहिल तोवर त्याच्यात काही मानवी क्लेश शिल्लक असतातच.

पाली :(भाषा-)

ग्रंथ थेरवाद बौद्ध धर्मात ही भाषा वापरली जाते सर्वात जुने प्रकारचे बौद्ध .ग्रंथ या भाषेत लिहिल्या गेल्या असे मानले जातेही एक प्रकारची प्राकृत ., बोली असल्यामुळे, पाली आणि संस्कृतमध्ये फारसा फरक नाही; संस्कृतमध्ये धर्म, पालीमध्ये धम्म; संस्कृतमध्ये निर्वाण, पालीमध्ये निब्बान, पहा संस्कृत -, टीप -बोलीतून भाषा जन्मास येते भाषेतून बोली नाही, भारतात 'पाली' ही मूळ भाषा मानली जाते आणि .'धम्म' तथागतांनी पालीमध्येच व्याकृत केलेला आहे .' पाली' ही संस्कृत ची बोली आहे हा चुकीचा प्रचार आहे .पाली हि स्वतंत्र भाषा आहे.

पारमिता : (दुसऱ्या किनाऱ्यावर जाण्यासाठी)

"दुसऱ्या किनाऱ्या ओलांडणे म्हणजे विविध बौद्ध "शिस्तीचे पालन करून बुद्धभूमीवर पोहोचणे, सामान्यतः खालील सहा व्यावहारिक शिस्त मानल्या जातात ज्या एखाद्याला या जन्म आणि मृत्यूच्या जगातून ज्ञानाच्या जगात जाण्यास सक्षम करतात: दान ,शील, शांती),वीर्य,प्रयास,(समाधी,प्रज्ञा,वसंत ऋतु आणि शरद ऋतूतील पारंपारिक जपानी HIGAN सप्ताह या बौद्ध संकल्पनेतून प्राप्त झाले आहेत .

प्रज्ञा : (संबोधिज्ञान)

सहा पारमितांपैकी एक, असेमानसिक कार्य जे एखाद्याला त्रुटीशिवाय जीवन जाणण्यास आणि खरे काय आणि खोटे यात फरक करण्यास सक्षम करते ज्याने हे उत्तम प्रकारे . आत्मसात केले आहे त्याला बुद्ध म्हणतात, म्हणून, हे सर्वात शुद्ध आणि प्रबुद्ध ज्ञान आहे, जे सामान्य मानवी बुद्धिमत्तेपेक्षा वेगळे आहे.

संघ : (एक बौद्ध बंधुत्व)

या मध्ये भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक आणि उपासिका यांचा समावेश होतो सुरुवातीच्या . काळात, भिक्षुणी असतात नंतर, जेव्हा महायान चळवळ उभी राहिली, तेव्हा त्या सामान्य माणूस किंवा भिक्षु असण्याची पर्वा न करता, बोधिसत्वाच्या अवस्थेला उद्देशून, संघात एकत्रसामील झालेबौद्ध ध .म्मात तीन रत्नांपैकी एक .

संस्कृत : (भाषा-)

प्राचीन भारतातील अभिजात साहित्यिक भाषा; भाषांच्या इंडो .युरोपियन कुटुंबातील एक-या भाषेत महायान परंपरेचे धर्मग्रंथ .हे वैदिक आणि शास्त्रीय संस्कृतमध्ये विभागलेले आहे .लिहिले गेले होते ज्याला बौद्ध संकरित संस्कृत म्हणतात

संसार :(पुनर्जन्म)

जन्म आणि मृत्यूची भूतकाळापासून ते वर्तमान व वर्तमानकाळापासून भविष्यापर्यंत, या सहा भ्रामक क्षेत्राद्वारे सतत पुनरावृत्ती नरक: भुकले चैतन्य , प्राणी, असर किंवा लढाऊ चैतन्य , पुरुष आणि स्वर्ग आत्मज्ञान झाल्याशिवाय या स्थलांतराच्या चक्रातून मुक्तता होऊ शकत नाही यातून .मुक्त झालेल्यांना बुद्ध म्हणता येईल.

शून्यता :(अस्तित्व-अन)

ही संकल्पना आहे की प्रत्येक गोष्टीला पदार्थ किंवा शाश्वतता नसते आणि ही संकल्पना बौद्ध धम्मातील मूलभूत मुद्यांपैकी एक आहे सर्व काही कार्यकारणभावावर अवलंबून असल्याने . कायमस्वरूपी अहंकार एक पदार्थ असू शकत नाही परंतु, प्रत्येक गोष्टीत पदार्थ असतो किंवा नसतो या संकल्पनेचे पालन करू नये, प्रत्येक प्राणी, मानव किंवा मानवेतर, सापेक्षतेत आहे म्हणून ., एखादी विशिष्ट कल्पना किंवा संकल्पना किंवा विचारसरणी केवळ निरपेक्ष मानणे मूर्खपणाचे आहे ही महायान बौद्ध धर् .माच्या प्रज्ञा शास्त्रातील मूलभूत शक्ति आहे.

सूत्र :(शास्त्र)

सूत्र असा होतो "दोरी" या शब्दाचा अर्थ मूळतः .बुद्धाच्या शिकवणीच्या नोंदी :(शास्त्र), जो धर्म किंवा विज्ञानातील अभ्यासाच्या मोठ्या प्रमाणाद्वारे संकलित सूत्रण दर्शवतो.

थेरवाद :(वयस्क सल्लागार)

बौद्ध धर्माची दक्षिणेकडील परंपरा या नावाने दर्शविली जाते ही म्हणजे ज्येष्ठ "धेरा" . अरंहत भिक्षुची शाखा आहे जी ऐतिहासिकदृष्ट्या पुराणमतवादी ज्येष्ठ भिजूंचा एक गट ज्यांच्या समजुती नंतर) आहे ज्यांनी ऐवजी मुक्त पुरोगामी भिक्षुच्या दुसऱ्या गटाच्या महायानामध्ये विकसित होणार होत्या, म्हणजे उत्तरेकडील परंपरा च्या विरुद्ध नियमांचे (या प्रकारच्या विरोधी प्रवृत्ती बुद्ध आदेशाची .कठोर पालन करण्याचा पुरस्कार केला सुरुवात बुद्धाच्या मृत्यूनंतर काही शतकांनंतर झाली असे म्हटले जाते, जेव्हा महादेव या प्रगतीशील भिक्षुने बौद्ध उपदेशांच्या पाच श्रेणींमध्ये मुक्त अर्थ लावण्याचा आग्रह धरला होता यामुळे थेरवाद आणि महासांचिक मध्ये विभाजन झाले जे नंतरच्या महायानाचे . कारण झाले

त्रिपिटक : (तीन टोपल्या)

बौद्ध धर्मग्रंथाच्या तीन प्रकार, म्हणजे धर्म, ती सूत्रे आहेत, ज्यात बुद्धाच्या शिकवणी आहेत; विनय, ज्यात त्याच्या शिस्त आहेत; आणि अभिधर्म, ज्यात बौद्ध सिद्धांत आणि उपदेशांवर विविध भाष्ये आणि निबंध आहेतनंतर ., चिनी आणि जपानी उच्च याजकांच्या बौद्ध-लेखनाचाही बौद्ध तोफांमध्ये समावेश करण्यात आला, पहा.धर्म-

सोसायटी फॉर द प्रमोशन ऑफ बुद्धिझम अँड डिस्ट्रिब्यूशन ऑफ "द टीचिंग ऑफ द बुद्धा"

सोसायटी फॉर द प्रमोशन ऑफ बुद्धिझमचे वर्णन करताना एका व्यावसायिका विषयी बोलणे आवश्यक आहे येहान नुमाता मिट्टूयो कॉर्पोरेशनचे .आणि हे गृहस्थ श्री .संस्थापक आहेत

1934 मध्ये अचूक मापन यंत्रे तयार करणारी एक कंपनीत .याचा ठाम विश्वास असा आहे की एखाद्या उद्योगाचे यश हे स्वर्ग, पृथ्वी आणि मनुष्य यांच्या सुसंवादी सहवासावर अवलंबून असते आणि मानवी मनाची परिपूर्णता केवळ बुद्धीच्या संतुलित करुणा आणि धैर्य समन्वयानेच प्राप्त होतेमोजमाप यंत्रांच्या निर्मितीतील तांत्रिक सुधारणा . आणि मानवी मनाच्या विकासासाठी तो या दृढनिश्चयाने जे काही करता येईल ते करत आहे.

मानवी मनाच्या परिपूर्णतेवरच विश्वशांतीची प्राप्ती शक्य आहे, या हेतूने बुद्धाची शिकवण आहे, अशी त्यांची धारणा आहेम्हणून ., आपल्या उद्योगाचे व्यवस्थापन करण्याबरोबरच, ते आपल्या कंपनीच्या स्थापनेपासून बौद्ध संगीताचा प्रसार आणि आधुनिकीकरण आणि बुद्धांच्या चित्रांचा आणि शिकवणीचा प्रसार करण्यासाठी आपले प्रयत्न करत आहेत.

डिसेंबर, 1965 मध्ये, त्यांनी बौद्ध धर्माच्या प्रचारासाठी आणि त्याच वेळी मदत करण्यासाठी त्यांच्या खाजगी निधीतून एक फाउंडेशन तयार केले.जागतिक शांततेच्या दिशेने . अशाप्रकारे, सोसायटी फॉर द प्रमोशन ऑफ बुद्धिझम ही सार्वजनिक संस्था म्हणून सुरू करण्यात आली.

बुद्धाची शिकवण दूरवर पसरवण्यासाठी काय केले जात आहे जेणेकरून प्रत्येक मानवाला त्याचा लाभ घेता येईल आणि त्याच्या महान प्रज्ञा आणि करुणेच्या प्रकाशाचा आनंद घेता येईल? या संस्थेच्या संस्थापकाच्या इच्छेनुसार या समस्येवर तोडगा काढण्याचे काम बौद्ध धर्माच्या संवर्धनासाठी या संस्थेचे आहे.

या थोडक्यात, बुद्धाच्या शिकवणीच्या प्रचारासाठी सर्व शक्य प्रयत्न, या बौद्ध धर्माच्या प्रचारासाठी ही संस्था करत आहे.

"बुद्धाचा उपदेश हे पुस्तक आपण या धर्माच्या देशातील इतिहासावर चिंतन " केल्याचे फलित आहे, की जपानी पद्धतीने व्याख्या केल्याप्रमाणे बौद्ध शिकवणीचे पुस्तक म्हणता येईल असे काहीही लिहिले गेले नाहीखऱ्या अर्थाने ., आपण आपल्या बौद्ध संस्कृतीला नेहमीच अभिमानाने मानत आलो आहोत.

हे पुस्तक वाचणाऱ्या प्रत्येकासाठी आध्यात्मिक तशी म्हणून काम करेल "आहार" तयारी आहे की कोणीही ते एखाद्याच्या टेबलवर ठेवू शकतो किंवा त्याच्याबरोबर घेऊन जाऊ शकतो आणि आध्यात्मिकरित्या जिवंत असलेल्या प्रकाशाच्या इच्छेनुसार संपर्कात येऊ शकतो.

आम्हाला पाहिजे तितके परिपूर्ण नसले तरी, "बुद्धाचा उपदेश वर्तमान आवृत्ती " अनेक लोकांच्या परिश्रमाने आणि प्रयत्नांमुळे, समकालीन लोकांची अचूक, वाचण्यास सुलभ आणि गरज पूर्ण करण्यासाठी खूप पुढे गेली आहेबौद्ध धर्माचा अधिकृत . परिचय, त्याच वेळी, एक व्यावहारिक मार्गदर्शक आणि दैनंदिन प्रेरणा आणि सत्याचा स्रोत आहे.

फॉर द प्रमोशन ऑफ बुद्धिझ्मची इच्छा आहे की असा एक दिवस लवकरच येईल

जेव्हा शक्य तितक्या घरांमध्ये हे पुस्तक असेल आणि आमचे सहकारी पुरुष महान शिक्षकाच्या प्रकाशात आनंद घेतील आणि त्यात न्हाऊन निघतील.

वाचकांच्या प्रतिक्रिया नेहमीच स्वागतार्ह आहेत कृपया सोसायटी फॉर द प्रमोशन . ऑफ बुद्धिझ्मला कधीही मोकळेपणाने लिहा